

RAZPRAVA OSTAVŠTINAH

U AUSTRIJI.

Odvjet za njezino ukinuće

D.ra JOSIPA UNGERA

učitelja pravah na Bečkom sveučilištu.

Pohrvatio

FRANE PILEPIĆ.

U RIECI
EMIDIJA MOHOVIĆA
Tiskarski i kamenopisni zavod
1865.

PREDGOVOR.

Do godine 1853 hrvatski pravnik nije znao što je to razpravljati pokojnikovu ostavštinu, niti nisu mu bili poznati jadi i neprilike sadašnjih nasljednikah za dočepati se imetka, koji ih ide budi po zakonskoj odredbi, budi po ostavnikovoj volji. Polag načela našeg prava: „*successio est jus apprehendendi patrimonium morientis,*“ nasljednici zasjedavali su pokojnikovu ostavštinu bez ikakovog sudbenog posredovanja; tuj nebijaše smrtovnice, niti koje kakovih prijavljenjah, izrokah, izkazah niti službenih iztraživanjah za doznati koliko i što je komu ostavljeno: nasljednici bi uzimali sami ostavštinu u posjed i medjusobno si ju podielivali, i time se sve svršivalo. Ako su nasljednici bili takove osobe, koje sud mora svagda štititi, oblast se toliko u taj posao miešala, koliko je zahtjevala korist njezinih štićenikah, i ništa dalje.

Tko je mislio, da ima kakovo pravo na ostavštinu a zanjekano mu po nasljednicih, slo-

bodno mu bijaše sudu se pritužiti, koji mu kratkim putem sudio je li njegov zahtjev na zakonu osnovan. Proti ovom pravnom stanju nije bilo tužbah: svačija imovina bila je, ako ne sigurnija, a to toli sigurna koliko je i dan danas. Ali došlo je vrieme, kad se mislilo da njekakovoj jednoličnosti za volju treba otišnuti iz našega privatnoga prava sve što nebijaše u shladu sa uredbami, razvitimi se u nasljednih pokrajinah na posve drugom temelju. Nemareć za ono što reče najslavniji njemački pravnik, neumrli *Savigny*, da pravo razvija se u narodu kako što i jezik i narodni običaj, te stoga da nije probitačno narodu pravo zakonom narivavati, već treba pustiti da se slobodno razvija*), ukinulo se ono, što se kod nas kroz toliko vjekovah razvijalo, i presadilo se na naše

*) *F. C.* von *Savigny*, über den Beruf unserer Zeit für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft. Heidelberg, 1814.

pravno polje posve tudje bilje. Mi bi veoma zahvalni bili presaditeljem, da nam mirisnim i uresnim cviećem naša polja i naše livade urešise, da nam nije sada zakoćeno dračje čupati.

Nebudi time rečeno, da je uredba razpravljanja ostavštinah na našem pravnom polju dračje kakovo, mi toga nevelimo, već je to u ovoj razpravi *Unger*, jedan od najučenijih i nabistroumnijih Austrijskih pravnikah dokazao. Divno je on razvio i pokazao, da je ova uredba na pravnom polju nasljednih pokrajinah pogibeljni kukolj, kojega treba zatrti, za moći se povratiti na prosta i prvobitna načela, koja su pred njekoliko sto godinah i u Austriji vriedila, a vriede i današnji dan skoro po čitavom pravnom svietu.

A i nami je od potrebe vratiti se na naše prosto načelo: *successio est jus apprehendendi patrimonium morientis*, koje je kod nas pred njekoliko godinah vriedilo. S toga omili nam ova

znanstvena i učena ravprava, i radostno ju prenesosmo u naš usahli „Pravnik" a još radostnije ju sada posebice izručujemo našim pravnikom, da ju čitaju i prouče u oči našega sabora, koga je dužnost i državanstvo razvijati na našem domaćem temelju naše pravne uredbe.

Na koncu reći mi je koju i o samom prevodu. Komu je poznato, kako je mučno i obične stvari na naš jezik onako prenjeti, da prenešena rieč bude po ćudi jezika našega, zazmati će jednim okom, i oprostiti će prevoditelju pogreške učinjene kod ovog prvog pokusa, i to tim laglje, što je ova znanstvena pravna razprava, prva pisana hrvatskim jezikom.

Pisalo se na Rieci 1864.

F. P.

Uprav petedeseta godina izminu izza proglašenja Gradjanskog Zakonika; još njekoliko mjesecah te eto po vieka da je u porabi. U ovo dugo vrieme uvidjelo se svagdje, gdje bi gradjanski zakon uveden, da je prava blagodat i blagoslov božji. Ako i bi u novije doba u političkoj i narodnoj vatri nerazborito odstranjen, to mirno razmatranje stvari steče mu štovanje i privrženost, koje mu ote ili umalji silom narinuto uvedenje: bez sile, s veseljem poprimiti se bude što se narinuto, s mržnjom odstranilo.

Bez dvojbe opravdano je u obće da se u Austriji na gradjanski zakonik zadovoljnim okom gleda. Gradjanski zakonik zauzimlje častno, ako ne možda i prvo mjesto, medju velikimi zakonici na koncu prošastoga i na početku sadanjega vieka stvorenimi; a to s raznovrstnimi zakonodavnimi pokusi novije doba, na uglednosti i štovanju nimalo izgubio nije.

Težko bi bilo pokazati ikoji zakonik novijeg vremena, koji bi sa sadanjim stanjem učenosti i zakonodavne vještine stajao u tako povoljnom razmjerju, kako to Gradj. Z. stoji naprama pravoslovnomu znanju svojeg vremena. Ako se G. Z. ovim odnosnim mjerilom mjeri, ostaje još uviek nad svimi novijimi zakonodavnimi pokusi.

To se zna da je tomu drugčije ako se G. Z. prosudi iz gledišta današnje pravoslovne znanosti. Da se on strožije razsudi i dublje pregleda, težko bi ikoja njegova ustanova obstati mogla: sad smisao, sad rieč, sad sadržaj a sad oblik, daju povoda važnomu prigovoru. Čim se kod nas obće pravo, izza kako se izpod debele prašine na vidik izneslo, marljivije uči, čim se temeljitije i slobodoumnije gradjansko pravo tumači; tim se sve to jače i svestranije osjeća, kao što se to i njegdje drugdje još pred njekoliko godinah dogodi, (Schletter Jahrb. I. st. 353 i sl.) potreba pomnjiva pregledanja G. Z.

Tieši nas i daje nam ljepo ufanje kad vidjamo da najvaljaniji austrijanski pravnici onog vriemena kad se G. Z. uveo, neprotive se našemu zahtjevu, da se zakonik temeljito preradi. *Zeiler* (Beiträge I. str. 95 sr. str. 70) govori o potrebi obdobnog previda zakonika ovako: „mudroslovci politikeri i mudri zakonodavci starije i novije doba slažu se u tom, da nakon njekoliko godinah zakoni.... imaju se na novo razsuditi, da se uzmogne popraviti ih po napredku vieka, po stepenu izobraženosti, po novijih zavodih u raznih granah upravnih poslovah i ostalih promjenjenih odnošajah.“ A *Pratobevera* opažuje u svojoj knjizi (Materialien sv. V. str. 338 i sl.) „Medju pravci, kojimi treba složno udarit, da se narodna pravna zakonodavnost savršenosti približi, i poprave opažene mahne, najprvi jest onaj da se kad i kad zakoni pregledaju.“ Ako se s jedne strane promisli, kolik nečuven napredak učinilo je obće pravoznanje uprav zadnjih 4-5 desetakah, a s druge kolika se nova pravna odnošenja stvorila,

i kolike raznovrstne oblike dobilo je pravo usljed neizmjerno pomnožanog osobnog i trgovačkog obćenja novije doba; za stalno opravdan bude podignut glas da se pregleda naš G. Z.

Akoprem zakonik nemože se na jedanput posve preradit, nu polagano i svom pomnjom, a želja i ufanje jest naše, da se toga posla sve njemačke države zajednički late, ima ipak u našem gradjanskom pravu takovih uredbah, koje stranom usljed promjenjenih političkih i družtvenih odnošajah, stranom iz drugih razlogah, njihovu nutrnju valjanost i važnost izgubile jesu, i u našem današnjem pravnom životu jesu neuredne i skoro za ništa, tako da je veoma potrebito, da se odmah odstrane ili promjene. Takove vrsti su lena, ustanove kamate stežujuće i *naredbe o razpravljanju zaostavštinah.*

Od davna je u Austriji zakonito, da se sud kao razpravljajuća oblast pokojnikove zaostavštine poprimi i da ju službeno razpravlja. Kod svakog slučaju smrti ima sud, komu je brinuti se da mu se odmah prijave svi slučajevi smrti sbivši se u njegovom kotaru, učiniti smrtovnicu, i ako uztreba sve zapečatiti.

Otvara i proglašuje pismene oporuke, pozivlje ureda radi na izpit svjedoke ustmene oporuke, prijavlja slučaj smrti vjerojatnim nasljednikom i pozivlje ih da svoje nasljedno očitovanje daju, pozivlje s izrokom nepoznate i pod njekimi uvjeti odsutne nasljednike, odredjuje ureda radi po okolnostih i skrbnika za razpravljat ostavštinu, prijavljuje to i oporučnom ovršeniku, ako ga oporučitelji imenovao, ubavješćuje o smrtnom slučaju oblasti, koje pristojbe odmjeruju, a u ne malom

broju slučajevah ima prijavljat i drugim oblastim i osobam, i u njekojih slučajevih popisuje ureda radi ostavštinu. Pred ovim sudom imaju nasljednici dati svoje nasljedno očitovanje i dokazati svoja nasljedna prava. Pri zakonitom nasljedstvu može sud, ako mu se svidi da je dvojbeno najbliže ili izklopno nasljedno pravo tobožnjega nasljednika, službeno iziskivati pokojnikove još bliže rodjake i u tu svrhu izrok razpisati.

Ako je više protuslovnih nasljednih prijavah ima sud sve stranke preslušat i odredit koje stranke imadu druge tužit, i dok se parnica o nasljednom pravu nedovrši, nemože se dalje ništa razpravljati. Onaj, koji parnicu dobije ili dokaže svoje čisto nasljedno pravo, ima, ako hoće da mu se ostavština uruči, dokazati sudu da je platio ili jamčevinu dao za odmjerene nasljedne pristojbe, i izpunio sve ostale obveze nametnute mu po oporučitelju ili zakonu. Zato ima on sudu izkazati cielu zaostavštinu i predložiti kako će se razdieliti, te on ovaj razpravni izkaz priobći poreznom uredu, koji pristojbe odmjerava i dotičnikom platežni nalog šalje; prije nego su izplaćene ili ojamčene ove pristojbe, sudac nemože pod svojom odgovornosću uručit ostavštine. Nasljednik mora nadalje u tako zvanom oporučnom izkazu dokazati točku po točku da je izpunio ili osigurao sve ostavnikove odredbe, učinjene u oporuci ili zapisju, navlastito da je zapisovnike obavjestio o ostavljenih im zapisih i da je izplatio ili osigurao bogumile i obće koristne zapise. Ako je zapisovnik maloljetan ili nepoznat, tada treba zapis kako što je propisano osigurat; ako je povjerbenih zamienah, treba ih u javne knjige uknjižiti t. j.

pupilarno osigurati. Ako sud dvoji da je koji oskrbljenik u svojem zakonitom dielu povriedjen, to ima službeno zahtievati da se zakoniti dio kako treba izkaže. Sad je tekar razpečatiti ostavštinu, ako zapečaćena bijaše, nasljedniku ostavštinu tako zvanom uručbenom odlukom uručiti, i proglasiti da je razprava dokončana, ako nije prije toga razdieljenje i konačni izkaz izkazati. Ako se još zatim, prije nepoznata imovina ostavštine pronadje, tad se o istoj imadu naknadno povesti potrebita uredovna djelovanja, a imenito učiniti potrebite naredbe, da se namire ili osiguraju zakonite pristojbe.

Jasno jest da ovo postupanje jest dugotrajno, obširno i skupo, da takovo razpravljanje ostavštine nameće sudu mnogo posve inovrstnog posla, a stranke veoma poćute, kad im se toliko zavlačiva da do svojega prava dodju; a to se svaki dan sve žalostnije osjeća, i sve to većma proti tomu ljudi se pritužuju. A da imaju razloga što se tuže, daje se sad statistično dokazati, i jest takodjer službeno priznato.

Iz križaljkah statističnih aust. carevine, koje je sastavilo ravnateljstvo upravne statistike (*Neue Folge knj. IV. svezak 2 str. 77*) uvidja se da je godine **1856** u čitavoj carevini bilo **740,802** ostavštinskih razpravah, **1857** godine **669,980.** Razmjerno na broj pučanstva došla je jedna razprava god. **1856** na **48** dušah, a god. **1857** jedna na **51** dušu. Za nas jest najvažnije razmjerje riešenih prama neriešenim razpravam god. **1856** i **1857.**

Ovo razmjerje je u pojedinih pokrajinah veoma različito.

Od 100 razpravah riešilo se ih je:

		Godine 1856		god. 1857
U Austriji pod Emžom	„	81	„	82
„ „ nad „	„	80	„	83
„ Salcburgu . . .	„	88	„	85
„ Štajerskoj . . .	„	64	„	67
U Koruškoj	„	82	„	86
„ Kranjskoj	„	74	„	78
„ Gorici, Gradiški, Istri, i. t. d.	„	35	„	41
„ Tirolu i Predaralskoj	„	74	„	78
„ Češkoj	„	69	„	69
„ Moravskoj . . .	„	72	„	69
„ Sleziji	„	81	„	76
„ Galiciji	„	30	„	32
„ Bukovini	„	22	„	23
„ Lombardiji . . .	„	72	„	75
„ Mletačkoj	„	71	„	72
„ Dalmaciji	„	49	„	59
„ Magjarskoj . . .	„	50	„	59
„ Srbskoj vojvodini i tamiškom banatu .	„	25	„	30
„ Hrvatskoj i Slavoniji	„	36	„	43
„ Erdelju	„	36	„	46

Poprieko računajuć riešeno bijaše od svake stotine razpravah: godine **1856**, **57 : 76**, a god. **1857**, **59 : 88**.

Za stalno ovo razmjerje nimalo nije povoljno. A to' bude još nepovoljnije, ako se proumi, da sve, što bude ih više zaostajalo, umnožati će se broj neriešenih, ako poprieko računajući i više ih se bude riešavalo.

Izdavatelji statističkih skrižaljkah opažuju na to, (str. 78) „da tomu što veći broj, nego-li bi se

želilo, zaostavštinah nerazpravljenih ostaję, svakako jest uzrok poslovanje sudbenih oblastih, (osobito inokosnih sudovah a navlastito pak mješovitih kot. uredah) koji tako su nagomilani s drugimi poslovi, da nemogu se vani na selu latiti toga posla, mnogo im vremena kradeća, ili pako što porezni uredi zavlačivaju, da odmjere nasljedne pristojbe, ili što strankam neda se ih plaćat, a stranom što stanovnici pojedinih pokrajinah (n. p. u Tirolu, u njekoj strani lombardezko-mletačke kraljevine u Gorici-Gradiški, u Dalmaciji), nisu običajno kod kuće, jer odputuju da si što po svjetu zasluže, te dosljedno nije moguće s njimi razpravljati, a i druge okolnosti; stoga iztočne pokrajne i u ovoj struci su najsporije, te za njimi idu Gorica, Gradiška, Istra i Dalmacija, nu tako, da prva ide za Bukovinom Galicijom i Srbskom vojvodinom, a posljednja za ostalimi magjarsko-erdeljskimi pokrajinami.

Da se tomu velikomu zlu doskoči, povjerilo se u novije doba njeki dio razpravljanja javnim bilježnikom (§ 29, 37, zak. 9 Kolovoza 1854, § 3 min. naredbe 7 Svibnja 1850) a snuje se ovdje i ondje nebi-li se ovim osobam sav taj posao povjerio. I negledeć na to, da ima proti ovoj osnovi važnih razlogah, na ovaj način oslobodili bi se posve ili stranom sudci nesnosnog tereta, ali obćinstvo nosit će i nadalje ko dosad težko breme u dobroj nakani mu naprćeno: mienjati će skrbnike i to za stalno na svoj trošak, a bog zna hoćeli na korist. Ako se i kod nas pomisli, da treba popravit razpravljanje ostavštinah, to se uvjek misli, *tko* i *kako* bi ih najbolje razpravljao. Kod nas nitko nedvoji da sudovi i-

maju razpravljat ostavštinu; ide se iz ovog čvrstog i nedvojbenog načela, kako da bi to praktičnog pravnog reda temeljno počelo bilo, komu netreba dokaza i u kog netreba dirati, bez da se cio sustav u pogibelj ne dovede. A upravo pred svim ostalim najprije treba to temeljno načelo prosuditi. Doba je da se jednom i taj zavod razsudi, da mu se temelj nepristrano razgleda, i prosudi, ako jest na zdravom naravnom načelu osnovan, ako nutrnje vriednosti ima da obstoji, ako i zbilja koristi, kolika je s njega obćinstvu korist, i ako ova korist stoji u razmjerju sa štetom, koju prouzrokuje. Vriedno je baš sada pušćat se u ovakovo razsudjenje, kad se radi o preinačenju cielog sudbenog sustava; prije nego se težaci podiele, treba poznat bar popreko i predmet i obseg djela, koje se učinit ima.

Razpravljanje ostavštinah niklo stranom iz gospodskog suda a stranom iz prekomjernog razvitka dobrovoljne sudbenosti, imalo bi dvoje postići: *ostavštinu uručiti baš onomu, komu ide, i osigurati nasljedne pristojbe.* Da se prvo postigne nije zadostno braniti ostavštinu proti pohlepnim otimačem, da je pohlepnici neosvoje, nego treba službeno potražiti pravog nasljednika i onomu predat ostavštinu, koji svoje pravo dokaže, a ako uztreba, da radi toga i parnicu zametne.

Da se sud i ovdje mješa, to će reći, htjeti za stranke svagdje skrbiti a nepustiti im da se same do svojeg prava dočepaju, i urede svoje poslove, nego oblast ima zato se pobrinuti i dokončat im, što obično nebiva svagda brzo i najbolje. Načelo na kojem se temelji razpravljanje ostavštinah jest tako zvano *načelo zakonitosti,*

po kojem sudac iztražuje službeno pravo pojedine stranke, a svrha mu, pronaći i ustanoviti nasljedno pravo, tako da riešenje *haereditatis petitio* ima se postići kroz uredovno djelovanje.

Nu čemu sve to, kad i razprava i uručba neprieči nikomu i kašnje dokazati svoje nasljedno pravo, ako ga ima. Lahko se može dogoditi, da onaj, komu nakon dugotrajnog razpravljanja ostavština uručena bijaše, mora ju predati drugomu, koji ga zapleo u parnici radi nasljednog prava i parnicu dobio (823 G. Z.) Ovaj slučaj može se tim češće zgadjat, što po gradjanskom zakoniku neškodi nasljedniku, ako za vrieme razpravljanja se nemakne. U obće može se reći, da sadašnjim razpravljanjem ostavštinah moguća prava trećeg osiguravaju se na štetu onog, koji se je prijavio i dokazao svoja prava, tako da izreka: *Jura vigilantibus scripta sunt* baš naopako vriedi. One osobe, koje bi htjele djelati, prepriečuju se, a one koje bi imale djelati, ne sile se da učine, što im je učinit.

Pomnjiva razsuda kazat će nam, da zadatak kojeg bi razpravljanje riešiti imalo, nemože se odobrit, da riešenje biva nepodpuno, da sadašnje uredjenje razpravljanja ostavštinah je nesposobno da svoji zadatak rieši.

Nutarnje protuslovje sastoji u tom da se ostavština razpravlja, kako da se hoće nasljedno pravo ustanoviti absolutno i neoborivo, dočim se zbilja ustanovi samo odnosno i oborivo.

Sudcu je tako oprezno i pomnjivo postupati, kako da imaju njegove uručbene odluke utemeljiti *jus inter omnes*, a u istini znamo da im kriepost vele stegnuta.

Bez težkoće nadalje dokazalo se bude, da i korist koju fiškus ima s pobiranja nasljednih pristojbah, može se drugčije ojamčiti i to na prostiji i shodniji način, te da ni radi toga ne vriedi razpravljat ostavštinah. Vrhu toga, ova uredba škodila je i naredbam tvarnog prava, jer se uručbi ostavštine takov uspjeh i kriepost pripisuje, koji se nit u načelu nemogu opravdati, a u praksi mnoge neprilike zadaju, a navlastito prava uvjetnog nasljednika u mnogih su točkah time poremećena.

Ako navedeni uspjehi jesu zbilja naravska posljedica razpravljanja ostavštinah, za stalno svako će pripoznat shodnost, da se ova vrieme i novac kradeća uredba odstrani, a stranke i na ovom polju oslobode neprestanog skrbničtva i bojazljivog nadziranja, te da se opet poprimi zdravo i naravno načelo, da država, dokle nasljedno pravo nije preporno, bez osobitog razloga nejma se mješati u razpravljanje ostavstinah. Na koje slučaje treba stegnuti radinost suda u razpravi ostavštinah, i u kojih slučajevah iznimice sudac mogao bi se pačati, to bude na koncu ove razprave naznačeno i stranom izvedeno.

Treba spremni biti, da sama misao da se razpravljanje oštavštinah ukine mnoge i mnoge će uplašit i ustrašit: jer će nazrieti u tom prietnju pravne sigurnosti, razsuće pravna života, kad nevide drugo nego kako se baštine pliene, kako nepoštenjaci na štetu pravih nasljednikah ih osvajaju.

To je uprav najgorija šteta *nasljedjenih zalah*, da nam oni sami podkapaju vieru i pouzdanje slobodnog kretanja. Tko dugo vremena biva

gnjeten, taj smatra što je naravno za nenaravno, ostarieli zavodi, kojim je već davno odzvonilo, prikažuju mu se kao neobhodna uda državnoga i pravnoga ustrojstva, te tako nestane mu srdca, da odbaci šljake na kojih priviknu hodati.

Ovdje su na svojem mjestu pjesnikove rieči:

Pravo? — Zakon? — Biedna nasljedbino!
Od koljena laziš do koljena,
Te se vučeš od mjesta do mjesta
Da nas truješ, kako nemoć viečna,
S tebe razlog postaje bezumljem,
U bič ljuti blagodat se mienja.
Koli brige čeka netijaka
Dok se mledne djedine dočepa;
Nu od svetog prirodjenog prava
Nit je traga jaoh! nit govora!

U tom pogledu nadjemo utjehe i poduke, ako okom svrnemo na pravo drugih starijih i mladjih narodah, te se uvjerimo, da je njim slična uredba, kao što je austrijanski zakoni propisuju, nepoznata, i da pored toga ne štetuju ni pojedinci ni država.

Ako se komu svidi, da preveć opasno bi bilo na jedan mah iz skrbničtva u slobodno kretanje stupiti, to se može i pridržav načelo da nijednomu nije slobodno samovoljno prisvojiti si baštinu, podjeliti razpravljanju ostavštine drugi prostiji i naravniji zadatak, negoli ga sada ima, koji bi se takodjer i brže i povoljnije postignuti mogao.

Na koncu ove razprave razvijemo ovaj posredujući i prelazni predlog.

I.

Po rimskom pravu nije se znalo da bi koja oblast ravnala razpravu ostavštine, kad bi umro tko po pravu može imat imetka; u nijednom slučaju sud nije se službeno za ništa brinuo, tuj nije se službeno nit baština osiguravala nit službeno branila se prava nasljednikah, zapisovnikah iliti vjerovnikah. ***Jura vigilantibus scripta sunt.*** Najbolji dokaz da su stranke samovoljno mogle si osvojit baštinu, daje nam stara ***usucapio pro herede*** [1]), s kojom se mogao svaki služiti, koji je osvojio neposjedovane baštinske stvari [2]), a pravi nasljednik samim nastupom baštine nebi ga izključio, ako ne da ju je i u posjed uzeo [3]). Ako i je ova osobita ***improba usucapio***, o kojoj nije ovdje mjesta nutrnju narav razsudjivat i razglabat [4]), za Hadriana zaključkom starešinstva [5]) stranom bezuspješnom učinjena [6]) i ako je i njoj u justinianskom pravu nestalo starog oblika i znamenovanja, ostalo je uviek načelo valjano za sva vremena, da nasljednik može i mora sam si osvojit baštinu; a izza Marka Aurelija [7]) bijaše samo zabranjeno, da koji treći

---

1) *Gajus* II § 52-58.

2) *Gajus* II § 52-56.

3) *Gajus* II § 52 III. § 201. *Unterholzner*, Verjährung 2 izdanje I § 106.

4) Prispodobi *Scheurl* Beiträge I. br. 2, *Schirmer* Grundidee der usucapion st. 56.

5) Po svoj prilici Sc. Iuventianum, Arndts Beiträge I st. 81 op. 146.

6) *Gajus* II § 57. *Untrholzner* § 107.

7) *Rudorff* Rechts-Geschichte II § 122.

nezvan i nepošten svojevoljno osvoji baštinu, i to pod pretnjom neobične kazni [1]. Kako se posjed baštine izvan sudbeno nastupao, tako isto i primao se je, ako je to trebalo, izvansudbeno.

U obće nije bilo propisato nit kako se prima niti kako se odriče nasljedstva. Ako se u starom rim. pravu kakovo svetčano nasljedno očitovanje [2] običavalo, ili ako je potrebito bilo, neda se izvjestno tvrditi, akoprem je to posve prilično [3]. Način kako se ima nastupiti nasljedstvo u običaju za vreme klasičkih pravnikah, i to samo usljed oporučiteljeve naredbe pod imenom *cretio* [4] poznat, sastojaše u tom, da oporučni nasljednik imao u stanovitom roku odredjenu izreku [5] izreći i to pred svjedoci [6]. U novijem rimskom pravu nestalo je i te *cretionum scrupulosa solemnitas*, te dosta je bilo za dobiti baštinu da je činom ili djelom očitovao da je voljan primit nasljedstvo [7]. Dapače, ako je nasljednik htjeo koristiti se s pravnim dobročinstvom popisa [8], po Justinianu uvedena, nije bilo potrebito niti za-

---

1) Crimen expilatae hereditatis L. 1. 2. § 1. L. 3. D. h. t. 47. 19. *Wächter* u Rechtslexiconu III str. 383 sl.

2) L. 77 D. de R. I. L. 90 pr. D. adqu. v. omitt. her 29. 2.

3) *Dans* Lehrbuch der Geschichte des röm. Rechtes II. str. 23 sl.

4) *Gaj*, II § 164 sl. *Ulpianus* XXII, 27 sl.

5) *Ulp*. XXII 28. Gaj. II § 166.

6) Cicero ad Attic. XIII, 46, 28. Varro de ling. lat. V, 8. Arndts u R. L. IV, st. 8. Vering Röm. Erbrecht 1861 str. 489.

7) L. 17 C. de jure delib. 6, 30. *Vering* str. 493, 494, Sola animi destinatio L. P. C. cit. *Gaj*. II, § 169, § 7, I. de herede qualit. 2, 19. *Mühlenbruch* u Glückovom nastavljenju XLII, str. 396 sl. 467 sl.

8) § 6 I. cit. 2, 19.

dosta [1]) da se je očitovao da nastuplja nasljedstvo *cum beneficio*, ako nije u po zakonu odredjenom roku učinio, dotično neučinio popisa [2]).

Po rimskom pravu nije se nikad službeno popis činio, niti se baština službeno zapečaćivala [3]). To se zna da *bonorum possessio* nije nijedan nasljednik dobivao, dapače niti *suus heres*, ako se nije u stanovito vreme pred sudom očitovao [4]).

Ali *bonorum possessio* bitno se razlikuje od aust. razpravljanja ostavštinah. Po njoj podieljuje pretor njekojim osobam osobito nasljedno pravo, tako da pretorsko i gradjansko pravo jedno mimo drugoga obstoje, po austr. sudac ima pronaći, koji po zakonu jest nasljednik, da mu pomogne da dobije svoje zakonito pravo.

Bonorum possessio daje pravo na baštinu, [5]) ali ne posjed; za dobiti ovoga podjeljivao je pretor osobiti *interdictum adipiscendae possessionis*, tako zvani *interdictum quorum bonorum* [6]); po aust. pravu protivno, sudac ima onomu uručit baštinu, dakle onoga u posjed postavit, koji je svoje pravo dokazao. Koji pripozna *bonorum possessio*, taj prima pravo podjeleno

---

1) L. 22, C. cit. 6, 30.

2) *Arndts* Pandecten § 523. *Mühlenbruch* XLI st. 355 sl.

3) *Mühlenbruch* str. 363.

4) L. 9 C. qui admitti 6, 9, § 10 I. de B. P. 3, 9. *Vangerow* II § 400, 500. *Leist*, die Bonorum Possessio II, str. 118, 119, 128 sl. 260, prispodobi *Vering* str. 588 sl.

5) L. 3 § 2, D. de Bon. poss. 37, 1, Bonum igitur possessionem ita recte definiemus: jus persequendi retinendique patrimonii, sive rei, quae cujusque cum moritur fuit.

6) *Gaj.* IV, § 144, § 3 I. de interd. 4, 15, D. quor. bon. 43, 2. *Vangerow* II, § 509.

mu po pretoru: koji uručbu zamoli, zahtieva obistinjenje svojeg stečenog si prava.

Po rim. pravo takodjer nezna se za to, da bi njekoje osobe dužne bile prijaviti slučaj smrti oblasti kakovoj u svrhi, da se onda u ostavštinu pača.

Država se je samo dobro brinula da joj se prijavi svaki slučaj smrti, da očuva pravo osvojit si ošastne ostavštine, koje bi njoj u 4 god. utrnulo, da može onda osobiti postupak incorporacie preduzet [1].

Nješto osobita jest s rimskim propisom o otvaranju i proglašenju pismenih oporukah [2]. Kad je oporučitelj umro [3], to je bio dužan u koga je oporuka bila, predati ju čim prije [4] nadležnoj oblasti, [5] koja kašnje *curia*, a u Carigradu *officium censuale bijaše,* [6] da ju svetčano otvori i proglasi. K tomu pozvati su bili oporučni svjedoci [7], ili barem veći dio, da svoj pečat i nalazeće se *superscriptiones* pripoznaju. Zatim se je otvorila i pročitala oporuka, prepis učinio i vrhu svega zapisnik preduzeo, te

1) L. 1. C. de quadr. pr. 7, 37. *Unterholzner* II, § 301. L. 5 C. de bon. vac. 10, 10. *Danz*, Lehrbuch des Geschichte des röm. Rechtes II, § 157.

2) *Paulus* R. S. N. 6 Dig. Testamenta quemadmodum aperiantur, inspiciantur et describantur. 29, 3, C. eod. 6, 32. *Westphal* Commentar über die Gesetze von Vorlegung und Eröffnung der Testamente. 1798. *Savigny* Vermischte Scriften III, br. 27. *Spangenberg* u civilističkom arkivu V, br. 5. *Mühlenbruch* knj. XLIII, Str. 368 sl.

3) L. 2, § 4. D. h. t.

4) *Paulus*, R. S. IV. 6, § 3.

5) L. 1 C. h. t. 6, 32.

6) L. 18, 23, C. de testam. 6, 23.

7) *Paulus* VI. 6, § 1, L. 4.... 7. D. h. t.

izvorna oporuka sudbenim pečatom opet zapečaćena i u pohranu metnuta [1]) da, kako Paulus veli, *ut siquando exemplum ejus intercideret, sit unde peti possit.* Svakako mučno je, složiti ovaj propis, da treba oporuku sudu u pohranu dati, sa onim propisom pandektah, koji propisuje, da ima nasljednik maticu imat; [2]) te vrhu ove okolnosti, kako takodjer, kakova je razlika ako se posve prosto ili zakonito pred pretorom otvori oporuka, pisci obćeg prava svakojako su mudrovali [3]). Budi tome kako mu je drago, može se pomisliti, da oni propisi izdani bijahu da se oporuci njekoja važnost pribavi, i da se pravo dotičnikah što bolje ojamči, te za ovo mnenje moglo bi se pozvat na Paulusa koji u L. 5 D. h. t. veli: *publice enim expedit, suprema hominum judicia exitum habere.* I negledeć na to, da Paulus ovo reče, da pretorovo pravo opravda, po kojem je mogao oporučne svjedoke, ako je trebalo, i silom pred sud dovest na pripoznanje [4]), stalno jest, da uzrok ove naredbe bi gola korist državne blagajne [5]). Ovaj propis prouzročila jest *lex Julia vicesimaria* za *Augusta* stvorena, po kojoj plaćalo se pet po sto državnoj blagajni od onoga, što je oporučitelj drugomu komu ostavio osim najbližijih rodjakah.

„Radi ovog dobitka otvaranje i uzdržanje

---

1) Prispodobi L. 18 C. cit.

2) L. 4, § 3, L. 5, D. de fam. hercisc. 10, 2.

3) *Mühlenbruch* str. 383 sl. *Bachofen* Ausgewählte Lehren des röm. Civilr. str. 361 st.

4) L. 4, D. h. t. L. 3 § 9 D. de tabul. exhib 43, 5.

5) *Westphal* str. 4. *Mühlenbruch* str. 389. *Heimbach* u Rechtslexikonu V, str. 577 a osobito *Bachofen* str. 356 sl.

oporukah bila jest državna briga, i zato bi zakonom uredjeno [1]).“

Stoga se medju ostalim tumači, što Paulus pod nadpisom *de vicesima* o otvaranju oporukah govori, a u Rec. sent. IV. § 3 izreku: *Testamentum lex (sc. Julia vicesimaria) statim post mortem aperiri voluit* s opazkom opravda: *nec enim oportet (per) testamentum.... (plus) quam necessario vectigali moram fieri.* Treba čim prije oporuku otvoriti, da se što prije nasljedne pristojbe poberu [2]).

Radi toga i Justinus (524) je strogo naložio, da se oporuke u Carigradu pred poreznim uredom imaju otvarati, i da *judices quorumlibet tribunalium i defensores tribunalium* pod pretnjom kazni 50 zlatnjakah imaju se kaniti ovog posla: *Absurdum est namque si promiscuis actibus rerum turbentur officia et aliis creditum alius subtrahat, et precipue clericis, quibus opprobrium est, si peritos se velint disceptationum esse forensium* [3]). Tako je *nasljedna pristojba*, o čijoj povjesti i uplivu na rimsko gradjansko pravo *Bachofen* u navedenom djelu (br. X st. 322–395) veoma je poučnu razpravu priobćio: ovdje kao i drugdje [4]) propisom povoda dala, koji zasiecaju u gradjansko pravo.

Kako za nasljednike, tako nit za zapisovnike, niti za vjerovnike nije se službeno skrbilo. Nisu se službeno ubavieśćivali zapisovnici o ostavlje-

---

1) *Rudorff* röm. Rechts-geschichte I, str. 59.

2) *Bachofen* str. 360, 361.

3) L. 23, C. cit. 6, 23.

4) Missio Hadriana, *Bachofen* str. 390 sl.

nom im zapisu. Zapisovnici mogu samo zahtievat, da im nasljednici oporuku pokažu i da [1]) im ju prepisat dozvole a protivno, kako njekoji tvrde (Bachofen st. 369) nije potrebito bilo, da otvorenju prisustvuju. Tekar Justinian (529) pribavio im stalnu sigurnost dozvolivši im zakonito založno pravo na oporučiteljevom imetku [2]).

Obično sud nije se brinuo, nit da se izpune oporučne naredbe, niti u obće da se ovrši posljednja volja. Samo iznimice mješao se sud pri onih oporučnih naredbah, *quae ad auctoritatem dumtaxat scribentis referuntur, nec obligationem pariunt* [3]).

U ovakovih slučajevah *ubi auctoritas sola testatoris est, neque omnimodo spernenda, neque omnimodo observanda est, sed interventu judicis haec omnia debent, si non ad turpem causam referentur, ad effectum perduci.*

Sud se brinuo n. p. ako je nasljedniku naloženo bilo spomenik učinit [4]), ili zapisovniku svoju djecu oslobodit [5]). Tekar s novelom I. c. 1 bijaše odredjeno, da onaj komu je što pušćeno, ako u godinu danah odkad bi opomenut, (*ex decreto judicis admonitus*) oporučiteljeve naredbe neovrši, ima izgubit ostavljeno mu i ponudit se ima drugim osobam. Ovaj propis, ipak je u skladu sa prijašnjim pravom (Paul P. S.

---

1) L. 1. pr. § 1 D. cit. 29, 3, L. 1. § 2 L. 3. § 10, 13 sl. D. de exh. 43, 5.

2) L. 1. C. comm. de leg. 6, 43. Dernburg Pfandrecht 1, § 40.

3) L. 7 D. de annuis leg. 33, 1.

4) L. 50 D. de H. P. 5, 3.

5) L. 92 D. de cond. 35, 1. *Savigny* System III, § 129. *Mülhenbruch* XLIII § 1503.

III 5 § 13) po kojem, onomu, koji neizpuni oporučne naredbe, treba oduzet ostavljeno, kako nedostojnomu (*indignus*) i državnoj blagajni predati [1]).

II.

Kako po rimskom pravu nije sud postupao i razpravljao ostavštine, tako niti po starijem njemačkomu.

Po njemačkom, u istom trenutku kako tko umre, njegovi rodjaci po krvi dobivaju baštinu, bez da bi potrebito bilo posebna kakova čina, da baštinu steku: *mrtvac daje baštinu živomu*, (*der Todte erbt den Lebendigen*, *le mort saisit le vif; mortuus aperit oculos viventis* [2]). Mnogi germanista mnije, da je u ovoj poslovici sakriveno načelo, da nasljednik *ipso iure* dobiva, ne samo pravo na baštinu već i isti posjed [3]).

Nek se i ne tumači tako široko, te recimo, da treba nasljedniku, ako hoće dobiti posjed baštinskih stvarih, da ih osobito u posjed uzme [4]); nejma dvojbe da se nastupljivao posjed bez sudbenog posredovanja, time što si je sam nasljednik svojevoljno baštinu zasjeo [5]).

---

1) *Mühlenbruch* st. 54. sl. Vangerow § 459.

2) *Renaud* u Zeitschriftu für Rechtswissenschaft des Auslandes XIX. br. 5, 14, 19. XX. br. 3.

3) *Albrecht* die Gewere § 6. *Sandhaas*, Germanistische Abhandlungen str. 125 sl. 145 sl. *Beseler* System II. § 152. *Walter*, Deutsche Rechtsgeschichte II. § 586. System § 412.

4) *Runde* Grundsätze des gemeinen deutschen Privatrechtes 5 izdanje, § 687. *Eichhorn* Einleitung 5 idanje, § 337. *Gerber* System § 248 opaz 11. *Mühlenbruch* XLIII. str 86 sl.

5) *Renaud* knj. XIX str. 116 sl.

Ako nasljednik još za ostavnikova života nebijaše u posjedu, on bi uzeo dobra u posjed u roku 30 danah izza ostavnikove smrti, za koje vrieme nije se smielo nista mienjati i čuvao bi da mu se njegova prava nepovriede [1]).

Ako se tko prijavio, čije nasljedno pravo dvojbeno bijaše, to mu je bilo srodstvo sa pokojnikom samom prisegom dokazati, i primiti baštinstvo uz položenje dovoljne jamčevine za slučaj, da se kašnje koji bližnji rodjak prijavi [2])

Za tridesetim danom, nedokazav nasljednici svojeg prava, sudac osvojio bi medjutim ošastnu baštinu i pridržao ju godište i dan, (po okolnostih i 31 godinu, Siegel § 52). Neprijavi se ovlašćenik nit u ovom roku, to bi mu pravo zastarielo i sud prisvojio bi si baštinu kao ošastnu [3]).

III.

I u današnjem obćem njemačkom pravu vlada načelo, da se baština nastupljuje i u posjed uzimlje zasebno. Tako zvano *sudbeno uvedenje* (gerichtlicher Einsatz), koje obće pravo poznava, sastoji samo u tom, da sudac na osobitu molbu i pod stalnimi uvjeti privremeno posjed baštinskih predmetah podjeljuje.

Pod znanstvenim nazivom „*uvedenje* ili *sudbeno uvedenje*" naznačuje se, od više viekovah

1) *Sachsenspiegel* I. 22 § 1. *Sydow* Erbrecht des Sachsenspiegels § 54, 55. *Siegel*, das deutsche Erbrecht § 51, 53. *Göschen* die Goslarischen Statuten str. 143 sl.

2) *Siegel* str. 159, 160.

3) *Sachsenspiegel* I. 28. *Sydow* str. 314 sl. *Siegel* § 66. *Göschen* str. 172 sl. *Renaud* XIX str. 119 sl.

u njemačkoj od svih pripoznato sudčevo pravo, njekojim osobam uslied kratkog iztraživanja posjed baštine podjeliti, tako, da konačno ustanovljenje nasljednog prava pripušćeno je parnici o *haereditatis petitio*. Nedvojbeno jest, da ovo pravo uvedenja temelji se na rimskom temelju.

Time su skopčana *missio Hadriana i Interdictum quorum bonorum* u jedan naziv i u jedan zavod [1]). U obće i dan danas vriede propisi rim. prava, ako i s nekojimi promjenami, glede stečenja baštinstva, gdje se partikularno pravo uzza obćeg prava razviti nemogaše. Ove promjene osobito tiču se otvaranja oporuke i zapečaćenja i popisivanja ostavštine.

Za Iustiniana ukinuta bi nasljedna pristojba, nu ne da se strankam olakša, nego da se pobiranje poreza ujednostruči [2]), te toga radi propisi rimski, kako se imaju otvarati oporuke izgubiše svoj povod i svoju svrhu.

Bilo bi posve u redu da Iustinian, kako je s tog uzroka (*quia et vicesima hereditatis ex nostra recessit republica*) izdao svoju *constitutio de edicto divi Hadriani tollendo* [3]), ukine i dotične propise glede otvaranja oporukah.

Nu što on zakonom nije ukinuo, to ukinu obći sudbeni običaj, kako to mnogi posvjedočuju [4]). Današnji se dan po obćem pravu otvaraju i proglašuju oporuke samo iznimice, i to na trošak

1) *Leist* die Bonorum Possessio II. str. 465 sl. *Vanogrew* 55. II. st. 427. *Arndts* § 3

2) *Bachofen* str. 395.

3) L. 3. C. 6, 33. *Westphal* § 534.

4) *Arndts* § 504. *Vering* str. 468 opazka 5. *Mittermaier* Deutsches Privatrecht II. § 461 br. II.

ostavštine, ako je to oporučitelj osobito naredio, ili ako je oporuka pred sudom učinjena i njemu uručena, ili pak ako dionici zahtievaju, ili ako je potriebito radi osobitih okolnostih službeno postupati. K ovom činu uviek se pozivaju prisutni i poznati dotičnici, i osobe u oporuci imenovane. Izuzev ove slučajeve, oporuke se izvansudbeno otvaraju, nu svakako ima se ovaj čin kako treba posvjedočiti i pozvat dotičnike da prisustvuju otvaranju, nu nije bitno da tuj prisustvuje bilježnik [1]).

Razvitak dobrovoljne sudbenosti proizvede zapečaćenje ostavštine [2]), za koje rim. pravo nije znalo, jer kako sudac, komu bi podjeljena *jurisdictio voluntaria* dužan bijaše zabranjivati povriede pravah, isto tako imao je osigurati obstojeća prava, u koju svrhu trebalo je uzeti dotični pravni predmet u sudbenu pohranu [3]).

Sud pečati baštinu ili na predlog dotičnikah (nasljednika, koji cum beneficio inventarii nasljedstvo primi, ili vierovnikah ostavštine) ili službeno, za očuvati raznesenje ostavštine, ako svi nasljednici jesu nepoznati ili odsutni, ako je nasljedno pravo preporno, ako medju nasljednici ima osobah kojim skrbnika treba, ili ako ostavština je prezadužena. Sud zapečati ostavštinu samo onda, ako još nitko kako nasljednik nije je zasjeo; je-

---

1) *Westphal* § 1. *V. H. Puchta* Handbuch des gerichtlichen Verfahrens in Sachen der freiwilligen. Gerichtsbarkeit 2 izdanje, 1832 II. str. 198 sl. *Mühlenbruch* XLIII str. 375 sl. *Heimbach* u Rechts Lex. X. str. 1008 sl. *Merkel* u R. L. XIV. str. 764 sl.

2) *Mittermaier* u naved. mjestu. *Mohl* Präventivjustiz III. str. 321 sl.

3) *Oesterley* Versuche aus dem Gebiete der freivilligen Geirchtsbarkeit 1830 str. 58.

li ju pak tko zasjeo, pečatit se može onda, kad po glavnih načelih proti posjedniku ostavštine dopušćen je zatvor ili druga kakova sigurnost [1]).

Po obćem pravu niti fiškus radi nasljedne pristojbe nesmije se mješati u iztraživanje i razpravljanje ostavštine [2]).

Ondje gdje se zasebnim pravom njemačko pravno načelo „der Todte erbt den Lebendigen" očuvalo, naravno nemože tim manje biti govora o sudbenom nastupu nasljedstva. Ako i je u kojem zasebnom pravu rok ustanovljen, u kojem treba baštinu nastupiti, to je samo stoga učinjeno, da se u tom roku baštinik osloboditi može nasljedstva *ipso jure* stečena, tako da ovaj rok nije odredjen za nastup nasljedstva, nego uprav za odrečenje.

Tako je po saksonskom [3]), hamburgskom [4]), lubečkom [5]), bremskom [6]), i po ciriškom [7]), pravu. Gdje se vrhu toga, kako u pokrajinah saksonskog prava, uzdržalo njemačko pravno načelo, da nasljednik nejamči za više nego-li baština vriedi [8]), ondje dosljedno zadostno je, da se kako mu drago izkaže kolika je zbilja baština, stoga u istih pokrajinah popis ostavštine, pri-

---

1) *Puchta* II. st. 230 sl. *Merkel* str. 712 sl. U kojih slučajevih sud popisuje ostavštinu, čitaj *Puchtu* II. § 226.

2) *Merkel* st. 770.

3) *Haubold* Lehrbuch des kön. sächs. Privatrechtes, 3 izdanje § 348.

4) *Baumeister* das Privatrecht der Stadt Hamburg 1856 II. § 125.

5) *Pauli* Abhandl. aus dem lübischem Recht § 17.

6) *Mittermaier* § 466.

7) *Bluntschli* St. und R. G. der Stadt Zürch II. § 55.

8) *Pauli* § 21. *Emminghaus* u civilističkom Arhivu, knj. 24 st. 52 sl.

segom potvrdjen (jurata specificatio), ima istu moć koju i popis po propisu sastavljen [1].

Gdje pako držeć se ovog načela, zahtieva se sastavljenje popisa u stanovitom roku, kao u Hamburgu [2] i Lubeku [3], to je tomu propisu posve drugi povod i važnóst, akoprem iste su posljèdice, nego-li to bijahu istomu propisu rim. prava.

„Nasljednik neodvrže od sebe osobne jamčevine za oporučiteljeve dugove tekar onda kad popis sastavi, jer za nje nebijaše nikad dužan jamčiti; nego time ukloni se jamstvu, jer mu moguće bude točno ustanoviti kolika je baština, koja sama i jedina za dugove jamči. Može-li nasljednik dokazati da se on nimalo u baštinu pačao nije, ili da je on sav ostavljen mu imetak potrošio za dugove izplatiti, to jest da nije mu ništa ostalo, to je on osobno oslobodjen od svakakovoga zahtieva oporučiteljevih vjerovnikah; a ako mu je što iz svoga plaćati, to je posljedica, da je prezaduženu baštinu odmah primio, bez da je on mogao dokazati koliko je dobio [4]. Ako je, pored toga u Hamburgu i Lubeku potrebito da se sudbenim putem oporuka otvori i proglasi, dotično potvrdi, to je tomu ondje fiskalna važnost [5], a ovdje historičan razlog skopčan sa oblikom kako se imaju oporuke sastavljati [6].“

1) *Mittermaier* § 467. *Haubold* § 349, 352. *Mühlenbruch* XLI. § 1472.

2) *Baumeister* II. str. 350 sl.

3) *Pauli* § 21.

4) *Pauli* III. str. 148 sl. II. str. 230.

5) *Baumeister* II. str. 267.

6) *Pauli* III. str. 341 sl.

U ostalih zasebnih pravih protivno razvilo se je načelo, da njegdje više a njegdje manje mješa se oblast u ustanovljenje i razpravljanje ostavštine. Tomu su razni uzroci: izpredeno načelo državnog skrbničtva nad podanici, široko tumačena misao dobrovoljne sudbenosti, sve do današnjeg dana obstojeća pomisao, da kako negda biskup bijaše [1]), sada je svetska oblast *supremus executor testamenti*, novčana korist vlastelinskih sudovah pri razpravljanju mastnih ostavštinah, napokon dužnost nasljednikah plaćati stalne vlastelinske i državne nasljedne pristojbe. Gdje ove okolnosti zavladaše, opažuje se u povjestnom razvitku da sudbeno mješanje neprestano raste i širi se, dok se napokon na toliko razvi, da sud mjesto braniti, preči, mjesto da blagodat bude, a on je nesreća, koja obće nezadovoljstvo prouzčuje. Zatim nastaje reakcija, ujednostručuju se poslovi, odstranjuje se težka mana, odalečuju se nepriličue pravne redarstvene zapreke, dok napokon, nakon dugotrajne borbe nezavlada naravno načelo, da se stranke slobodno mogu kretati i da se oblastno srkrbničtvo stegne samo na one slučaje, gdje zbilja treba pomoći.

Vidjamo n. p. u Virtembergu da se to sve tako, ako i ne još do konca provezlo, o čemu nam *Wächter* u svojoj povjesti virtembergskog osebnog prava poučno izvješćuje. O bavarskom pravu prispodobi *Codex Maximil. bavar. civil. III.* 1. § 6, 7, 10, 17, 18. III 2. § 14, 17. Blätter für Rechtsanwendung V. br. 17. VIII. br. 11.

---

1). Addit. Capitul. III. c. 87 Cap. 6, 17, 19. X. de testam. 3, 26.

IV.

Osobito vriedno je i u ovom obziru obazreti se na prusko zakonodavstvo. Veoma je podučljivo proučiti kako je uredio predmet, koji nas ovdje zabavlja, pruski zemaljski zakonik (Landrecht) iz kojega je mnogo koješta u austr. Gradj. Zak. prenešeno, tako da ga i njekoji nazvaše pokraćenim zemaljskim zakonikom, i saslušat sud, koga o njemu izrekoše najvrliji pruski pravnici.

Po pruskom pravu neima sudac *obično* nikakovoga posla s ostavštinom.

Obično netreba, da sudac u posjed uvede nasljednika, koji zapadšu mu baštinu *ipso jure* šteče [1]), nego ju on sam zasjede. O. Z. Z. I. 12 § 242: "Iz valjane oporuke imenovani nasljednik po njezinom proglašenju *steče si* pravo (§ 208 sl.) baštinu primiti i u posjed ju uzeti." § 243: „Koji na temelju nasljednog prava, budi usljed oporuke ili zakonitog nasljedstva, dojde poštenim putem do posjeda baštine toga treba dotle štititi, dok se nepronadje nepravednost njegovoga posjednog naslova i bolje pravo baštinskoga svojatalca." I. 17 § 160: Samo u njekojih stanovitih slučajevah dužan je *ostavštinski* sudac službeno raditi, ostavštinu zapečatiti, i druge potrebite naredbe učiniti za osigurati baštinu.

Ovi slučajevi jesu:

1.° Ako se po ostavnikovoj smrti na baštinu nitko neprijavi I. 9 § 460.

---

1) O. Z. Z. I. 9 § 368, 369 k tomu čitaj *Kocha*, Lehrbuch des preussichen gemeinen Privatrechtes, 3 izdanje II. § 811 op. 5 § 812 op. 7 i njegov Lehrbuch des Allg. Landr. 3 izdanje I. str. 525 op. 17... 19.

2.° Ako svi poznati ili predmievni nasljednici jesu odsutni;

3.° Ako medju njima ima maloljetnih ili drugih nesposobnih nasljednikah, a u jednom i drugom slučaju nije pokojnik ostavio na mjestu bračnog druga, § 461-464;

4.° Ako osobite okolnosti vremena, ili druge koje naravi, zahtievaju da se vrlom brižljivošću prepreči da se iz ostavštine ništa neraznese, dapače da ostane sve u onom stanju u kojem se nalazilo pri ostavnikovoj smrti. Obći Gradj. Post. II. 5. § 4. 5.

Stoga samo u ovakovih slučajevih dužne su njeke osobe sudcu javiti slučaj smrti. O. G. P. II. 5. § 23.

Izvan ovakova slučaja sudac može pečatiti ostavštinu na predlog kojeg nasljednog dionika, ostavštinskoga ili nasljednikovoga vjerovnika, i to samo onda, dok nitko nezasjede ostavštine; svakako pak, kad koji kako nasljednik zasjede ostavštinu samo s razloga s kojega se može zatvor odrediti [1].

Veoma jest zanimivo i osobito označuje u ono doba vladajuće mnienje, da onomadna stetinska vlada, kojoj kako i svakoj drugoj poslata bi osnova obćeg zakonika za pruske pokrajine, da svoje mnenje o njem izjavi [2], protivila se [3], da nasljednik redovito slobodan bude svakog skrbničtva od strane ostavštinskog sudca, a suviše

---

1) O. G. P. II 5 § 8... 10. O. Z. Z. II. 18 § 11... 13 I. 9 § 387. *Koch* Lehrbuch II § 868.

2) *Bornemann* Systematische Darstellung des preussischen Civilrechtes, 2 izdanje I. str. 8.

Isti VI. str. 284.

predloži da sud ima nadzirati svako razpravljanje ostavštine, da bez iznimke treba sudcu javiti svaki slučaj smrti, da se ostavština u svakom slučaju sudbeno zapečati, da nasljednik ima uviek sudcu svoje pravo dokazati prije nego baštinu zasjede, za dobit baštinu svaki put potrebita je formalna sudbena predaja, i da sudac prisili nasljednika na naročito očitovanje i sastavljenje popisa.

Vidi se da Stetinska vlada predloži, da se ostavština sudbeno razpravlja skoro po istom načelu, kako to i sad u Austriji biva. Ali *Suarez*, koji je pri izradjavanju pruskog zemaljskog zakonika vrlo mnogo sudjelovao i sve *opazke* u obširnom pismenom izvješću razpravio i prosudio, odlučno izjavi se proti ovim predlogom i prodre svojim mnenjem. Njegove protu-opazke izrečene u njegovoj knjizi *revisio monitorum* jesu tako podučljive i uvaženja dostojne, da je vriedno ih podpunoma ovdje navesti; u njih izrečen je strog sud, koji se vrlo lahko izreći može nad razpravljanjem ostavštinah u Austriji. Evo ih:

„Vladini predlozi smieraju na to, da sudac pri razpravljanju svake ostavštine ima mnogo više posla nego-li to dosadanji zakoni zahtievaju.

Ovo načelo obrazložuje se time da je potrebito na taj način preprečiti spletke, pometnje, krivice i razpre, koje nastati mogu, ako ljudi sami ostavštinu si razpravljaju. Meni je ovo načelo veoma sumljivo, a gradjanskoj slobodi pogibeljno, i državljanom, radi time obično zaludo prouzročena troška, teretno. Zakonu je ustanoviti nasljednikove pravice i dužnosti naprama ostavštini i naprama debitores, creditores i legatarios.

Kad je država izdala jasne i točne zakone, učinila je što joj bilo činiti, te nek svaki gradjanin pazi da se služi ovih pravicah i izpunjuje svoje dužnosti.

Zakon takodjer ustanovljuje pravne posljedice, ako tko zanemari svoja prava, ili neizpuni svoje dužnosti, te nek si svaki sebi posljedice pripiše. Dok se neradi da se zločinstva uklone i kazne, sudac nejma se više pačati u poslove pojedinih gradjanah negoli ga ovi zamole. Pačali se više, to štetuje gradjanska sloboda, on se državljanom kao skrbnik nameće i krči ravan put samovolji.

Da se u *causis civilibus* posredjuje dopušćeno je i potrebito onda, kad u kojem poslu državljani su upleteni, koji iz ovog ili onog razloga nemogu sami svoje stvari upravljati i nejmaju nikoga, koga zakon ovlašćuje ili obvezuje da ih zastupa. Zakonodavstvo nije ovlašćeno odalečiti se od obćih načelah u zaostavštinkom predmetu, ako i izvansudbeno razpravljanje prouzročuje pomrake i pometnje, ako i vjeroviteljem zadosta nad svojimi pravicami nebdijućim, slabom i nepoštenom upravom nasljednici krivo počine, i ako nasljednici lahkoumno i nesmotreno radeći često putah dodju u nepriliku i štetuju.

Ima do 10,000 baštinah bez da u jednoj ovi slučajevi se dogode. Treba dakle za onaj jedan slučaj u ostalih 9999 dionike naprtiti tako težkim bremenom?

Vjerovitelji i nasljednici mogu svim tim prećeranim škodam ukloniti se, ako zakon obiduju i ako uztreba posavjetuju se s pravoslovci. Izkustvo uči nas, kakova je težkoća puku podvrći se sudbenom razpravljanju, koje mnogo stoji u slučaju gdje ima maloljetnih. Što bi tek onda bilo,

kad bi propisano bilo da je po zakonu potrebito da pri svakoj ostavštini sudac sudjeluje? Stoga ja nebi ništa menjao u dosadanjih zakonskih propisih, nego samo gdje treba da sudac sudjeluje:

1.⁰ Ako je nasljednik *quoad existenciam* ili glede boravišta nepoznat;

2.⁰ Ako medju nasljednici ima takovih, koji radi maloljetnosti ili drugog razloga nemogu svojimi stvari upravljati;

3.⁰ Ako ostavnikovi vjerovitelji, jer se boje da baština nebude dostatna, ili nasljednici da se za buduće osiguraju, *officium judicis* zamole."

Ovoliko reče Suarez. Nitko ne dvoji, da nebi njegove opazke pravedne i temeljite bile. Ali i izkustvo baš s protivne strane opravdalo jest posvema što on predloži. Glasoviti pruski pravoslovac *Bornemann* dodao je onom izvedenju ove rieči: „Izkustvo nam je pokazalo, da Suarezovo mnenje vrlo temeljito bijaše, jer ne jadikuje se samo nad tim, da bi se sudbeno mješanje odstranilo, nego i protivno nad tim, da nasljedniku radi ostavnikovih vjeroviteljah odviše je otegnuto slobodno razpolaganje."

Buduć da po pruskom pravu obično nerazpravlja se sudbeno ostavština, to netreba niti sudbenog nasljednog očitovanja (O. Z. Z. I. § 389 i sl.) Dapače je naročito odreći se nasljedstva pred sudom u roku za razmišljenje ustanovljenom (§ 398 sl. § 421) ili naročito očitovat se da prima bez uvjeta nasljedstvo (§ 413 i sl.), ako pozvanik neće da bude uvjetni nasljednik § 420 [1]).

---

1) *Bornemann* VI. st. 294 sl. *Koch* Lehrbuch II. § 864.

Ipak dužan je uvjetni nasljednik u stanovitom roku točno popisat ostavštinu i sudu predat ovakov popis (§ 423 sl.), jer drugčije jamči kao bezuvjetni nasljednik (§ 427).

Popis može se sudbeno i izvansudbeno sastaviti (§ 436 sl.); nu izvansudbeni popis ima se, ako dionici zahtievaju, prisegom potvrditi (§ 440), sudbeni samo onda, ako se nije zamolilo pečaćenje ili tekar 24 sata za ostavnikovom smrću (§ 441) [1]. Popis, koji služi da se s njim naprama vjerovnikom izkaže, nemože se zamjeniti s' onim kojega zahtieva porezni ured da ustanovi biljegovnu pristojbu ili koji se silimice sastavi [2].

Zemaljski zakonik neustanovljuje koje posljedice ima nepodpun popis; ali sa svim pravom tvrdi se da, tko hotimice zataji koji dio ostavštine, gubi blagodat popisa [3].

Dočim na ovaj način obično podjeljena je nasljedniku podpuna sloboda, da svoje stvari uredi i nepreči se njegovom samostalnomu kretanju sa skrbničkim mješanjem od strane sudca, ipak u njekojih slučajevah upotrebljuje se njekakav osobiti, i kako se vidi, vrlo dosadni *izkazni postupak (Legitimationsverfahren)*, po kojem nasljednik, čigovo nasljedno pravo nije sasvim jasno, prisiljen jest sudcu svoje nasljedno pravo dovoljno dokazati [4]. Ovakov postupak upotrebljuje se u dvih glavnih slučajevah [5].

---

1) *Koch* Lehrb. II. § 866. *Bornemann* VI. str. 301 sl.

2) *Koch* Lehrb. II. str. 840.

3) *Koch* Allgemeines Landrecht I. str. 542 op. 74.

4) O. Z. Z. I. 9 § 482 sl. *Bornemann* VI. str. 318 sl. *Koch* Lehrbuch II. § 868.

5) *Koch* Allgm. Landr. I. str. 550 op. 94.

Prvo: za dobiti posjed baštine, ako ova uredovno ili na zahtjev kojeg dionika u sudbenu pohranu uzeta jest. U ovom slučaju rabi se izkazni postupak budi nasljednik zakoniti (§ 483 sl.) budi oporučni (§ 493 l. 12. § 244 sl. sravni l. 17 § 168).

Drugo: za steći izkaznu svjedočbu za moći razpolagati s nepokretnimi i s uknjiženimi tražbinami, nu to treba samo zakonitom nasljedniku [1], dočim oporučnom nasljedniku komu se neizdava takova izkazna svjedočba, netreba toga, jer je oporuka ili nasljedna pogodba dovoljan izkaz [2]. Na ovakov nasljednikov izkaz opažuje Koch, bistroumni i duboki poznavatelj pruskog prava, koji si je stekao velike zasluge, što ga je znanstveno razpravljao, u svojoj više putah navedenoj knjizi II. st. 842 sliedeća: „Ako je nasljednik baštinu primio ili očitovao se, da je voljan ju pridržati, nemože jošte s njom razpolagati, dapače treba mu da do toga dodje tekar se izkazati, uvjet, kojega samo prusko pravo zahtieva i koji temelji se na načelu zakonitosti, usljed kojega sudac ima uredovno paziti na pravednost zasebnih pravah, s kojimi može po volji svaki razpolagati.

Po obćem pravu i po ostalih europejskih pravah nepita nijedna oblast, da se izkaže onaj, tko hoće kao nasljednik kojega pokojnika s njegovom ostavštinom razpolagati, te tko se nasljednikom smatra nejma prilike, da svoje nasljedno pravo dokaže, dok mu preporno nebude i dok mu nije upotrebiti nasljedne tužbe ili kad se hoće

---

1) *Koch* Allgm. Landr. I. str. 552 op. 98.

2) Isti u navedenoj knj. str. 553 op. 99.

obraniti proti zahtjevu kojeg drugoga. Posve drugčije biva to po pruskom pravu. Ovo hoće, da baštinski svojatalac „haereditatis petitio" već sudcem zametne, jer ovaj pojavi se kao posjednik ostavštine.

Doduše obično svojatalac ostavštinu posjeduje, jer sudac nesmije, ako ne u stanovitih slučajevah, ostavštine u svoju pohranu uzeti; nasljednik može dakle činom i razpolagati baštinom i pojedinimi njezinimi česti, što gledeć na tielesne pokretnine za potrebu i dosta jest. Ali pravno nemože razpolagati sa nepokretninami, nepokretnimi zalozi, ni pravicami jer tomu se hoće sudčeva sudjelovanja.

Time je on posredno prisiljen i u slučaju, kad nije sudac ostavštine u svoju pohranu uzeo, upustiti se u pravdu, u kojoj nejma drugoga protivnika nego sudca, koji mu suditi ima."

Nevaljaju li ovi prigovori isto tako, dapače mnogo više u obće za austrijansko pravo?

Izkazni postupak, na koliko se oporučnih nasljednikah tiče, prilično je prost, jer netreba drugo izkazati nego da su tako zvani vanjski oblici oporuke u redu [1])

Tim je zamršeniji i obširniji posao, ako se hoće zakoniti nasljednik izkazati, jer mu je dokazati da nije nijednog, koji bi sa ostavnikom isto blizu, ili još bliže u rodu bio. Ovaj postupak prouzročuje u ovom slučaju mnoge težkoće, mnoga zavlačivanja i veliki trošak i u mnogih slučajevah neda se pravilno izvesti [2]). Reć bi da ovaj ne-

1) I. 12 § 244 sl. § 249 sl. *Bornemann* VI str. 286, 287,

2) I. 9 § 484 sl. *Bornemann* VI. str. 318 sl. *Koch* Lehrb. II. str. 844, 845. Allg. Landr. I str. 551 op. 97.

pravedni i neshodni izkazni postupak nebude dugo obstojao. I u pruskoj sito se toga, da sudac kao skrbnik kakav dira u privatne poslove, i zahtieva se sasvime povratak naravnoga pravila, da svaki dotičnik svoja prava čuva i obrani.

Odlučni udarac ovom postupku dao je Koch u svojoj izvrstno izradjenoj osnovi gradjanskog postupnika za prusku državu (1848), u §§ 921 922 zavrgao je on načelo O. Z. Z. o izkazanju i izza stroge razsudbe opažuje (st. 418):

"Potrebno bude vratiti se načelim obćega prava, koja i francuzko pravo u ovom predmetu pripoznaje. Dok onomu, tko se nasljednikom kojeg pokojnika prijavi, nepreporno bude nasljedno pravo, nijedna državna oblast neima se ništa mješat bez *dovoljna razloga.*

Tobožnji nasljednik neka dokaže svoje pravo svakomu s kojim ima kao takov posla, te ako ovaj ima razloga neće ga priznati, a njemu budi slobodno tužiti ga."

V.

Code Napoleon, koji kako je poznato osniva se ne samo na rimskom nego i većom stranom na njemačkom temelju, poprimio je medju ostalim naredbam iz *droit coutumier* i njemačko pravno načelo: *le mort saisit le vif* [1]).

Francuzki zakonik luči zakonite nasljednike na dvoje: *zakonite nasljednike* u pravom smislu

---

1) *Renaud* u Zeitschriftu für Rechtswissenschaft des Auslandes, knj. XIX. str. 404 sl. Knj. XX. str. 55 *Zachariä* Handbuch des französischen Civilrechtes 4 izdanje, knj. IV. § 609.

rieči, i proste *primce nasljedstva* [1]. K prvim, *héritiers legitimés*, broji ostavnikove zakonite rodjake do dvanajstog koljena [2]; k drugim, *héretiers irréguliers*, pripoznatu nezakonitu djetcu, živućeg bračnog druga i državu [3].

Zakoniti nasljednici u užem smislu *héritiers legitimés* (medju okolnosti i *légataire universel* C. c. čl. **1006**) steku baštinu *ipso jure* i to s posljedicom, da nasljednik nesamo odmah stupi u sva ostavnikova prava, nego da i bez ikakovoga ostavštinskog razpravljanja dobije baštinu u posjed [4]. Tu netreba niti formalno nastupiti nasljedstva, a još manje sudbeno očitovati se nasljednikom.

Dapače onaj, koji je uslied čivoge smrti nasljednikom postao, ima naročito nasljedstva odreći se, ako želi riešiti se ga [5]. Ako se i govori o primanju nasljedstva, (C. c. čl. 744 sl.) ono ima zanjekateljno znamenovanje, to jest da nasljednik time očituje, da neće odreći se nasljedstva, nego da hoće ga pridržati [6].

U ovom smislu nastupljuje se nasljedstvo izvansudbeno, naročito i muče [7].

Samo ako želi nasljednik koristiti se blagodatom popisa, bude mu se dotično očitovati pred

1) *Frey* Lehrbuch des französ. Civilr. knj. III. § 662.

2) Code civil čl. 723, 731 sl. *Zachariä* § 595 sl.

3) C. c. čl. 723, 756 sl. 767 sl. *Zachariä* § 604 sl.

4) Saisit de plein droit. C. c. čl. 724. *Renaud* XIX. str. 407 sl.

5) C. c. čl. 784 sl. Code de procédure čl. 997. *Renaud* XX. str. 63 sl. *Zachariä* § 610, 613. *Frey* § 697.

6) *Renaud* XX. str. 64. *Frey* § 596 opazka.* *Zachariä* str. 67.

7) C. c. čl. 778 sl. *Zachariä* § 611.

sudom prve molbe u čijem okružju otvorilo se nasljedstvo; očitovanje ubilježi se u odredjenu knjigu (u kojoj se odricanja bilježe) [1]).

I prosti primci nasljedstva steku njima po zakonu podjeljeno nasljedno pravo *ipso jure*.

Nu ako žele posjed baštine steći, koji im nepripade sam po sebi, imaju zamoliti razpravni sud da ih u posjed baštine uvede [2]) Zato imaju predati sudu prve molbe, u kojeg okružju nasljedstvo se otvorilo tako zvanu ručnu molbu, te u istoj dokazati da imaju pravo baštinu primiti, i navesti, a polag okolnosti i zasvjedočiti, da nejma nijednoga *héritiers legitimés*. Sud ima ovu molbu razglasiti, time što ju tri puta u različito doba pribije, te zatim preslušav drž. odvjetnika uslišati ju ili odbiti (C. c. čl. 770). Živući bračni drug, država i pripoznato nezakonito diete, kao jedini nasljednik (C. c. čl. 773), imaju pred svim baštinu dati pečatiti i popisati (C. c. čl. 769, 773). Ako živući bračni drug ili pripoznato nezakonito diete kao jedini nasljednik uzmu u posjed baštinu, to se novac dobiven iz prodaje pokretninah na dobit daje, ili treba jamčevinu položiti za slučaj da bi se u roku triuh godinah koji bližnji zakoniti nasljednik (*héritiers legitimés*) prijavio [3]).

Ovi osobiti propisi tumače se time, što zakoniti ostavnikovi rodjaci po krvi jesu pravi nasljednici, kojim odmah i samo po sebi pripade nasljedstvo, te mogu još uviek u rok 30 godinah nasljedstvo primiti. Obzirom na ove prave naslje-

1) C. c. čl. 793 sl. *Zachariä* § 612. *Frey* § 699.
2) C. c. čl. 724 *Renaud* XX. str. 66 sl. *Frey* § 694.
3) C. c. čl. 771, 773. *Zachariä* § 638 sl. *Frey* § 703 sl.

dnike imaju se uvedeni primci nasljedstva u prvih trih godinah smatrati kao upravitelji možebit tudjeg imetka [1]), te ako zanemare koji od ovih propisah jesu naknadu dužni prijavljajućem' se hèritiers legitimés [2]).

Negledeć na ovo sudjelovanje suda, da obrani prave nasljednike od nepravednog osvojivanja primalacah nasljedstva, steže se oblastno djelovanje u razpravljanju ostavštinah na stanovitu mjeru, da se osigura, ustanovi i razdieli baština, što se samo onda može službeno preduzeti, ako ima osobah, koje treba štititi, kako maloljetne nedorasle i odsutne; dočim obično čini se to samo onda, ako dotičnici zahtievaju, jer stoji vrhovno načelo, da se svaki slobodno kretati može.

Ova oblastna djelovanja tiču se, koliko može ovdje zanimati, pečaćenja, razpečaćenja i popisivanja baštine.

Ostavština se pečati za preprečiti da se ne raznese, osobito da to kućani neučine [3]). Službeno se pečati: 1) ako maloljetni nasljednik je bez tutora i nijedan rodjak nezahtieva pečaćenje; 2) Ako je bračni drug ili jedan izmed nasljednikah odsutan; 3) ako je pokojnik javni čuvar bio, što se tiče ostave.

Ostavština može se zapečatiti na zahtjev sliedećih osobah (C. de proc. čl. 908): 1) onoga, koji si kakovo pravo na baštinu prisvaja ili zajednicu dobarah; 2) vjerovnika, koji ima ovršni koj naslov, ili je po sudu ovlašćen na ovakov zah-

---

12) *Renaud* XX. str. 69 op. 35.

13) C. c. čl. 772. *Zachariä* § 640 op. 12.

14) *Carré* Les lois de la procédure civile. Izdanje 3 knj. VI. str. 49 sl.

tjev C. c. čl. 920; 3) kućanah ili sluzinčadi u slučaju da je bračni drug ili koji od nasljednikah odsutan.

Ostavštinu zapečati pomirujući sudac (juge de paix), one obćine, u kojoj je ostavnik preminuo [1]).

Ako se pri pečaćenju, koja oporuka nadje, sudac mora ju predati predsjedniku prve molbe, koji obično svaku vlastoručnu oporuku ima otvoriti, proglasiti i odrediti da se bilježniku u pohranu daje [2]).

Razpečaćenje ostavštine, koje se preduzeti može tekar tri dana za onim što bi zapečaćena bila, mogu zahtievati one iste osobe, koje imaju pravo zamoliti da se pečaćenje preduzme, izuzev kućane i služinčad (Code de procéd. čl. 930). Jesu-li nasljednici ili samo jedan od njih maloljetni, nemože se ostavština prije zapečatiti, nego budu providjeni s tutorom ili oslobodjeni [3]).

One iste osobe, koje imaju pravo zahtievati zapečaćenje ostavštine imaju i pravo zaprositi popis (C. de pror. čl. 941). U njekojih slučajevah je zakonito propisan popis ostavštine; osobito: ako je nasljednik primio nasljedstvo *cum beneficio inventarii*, (C. c. čl. 794) ako nasljedstva primalci zahtievaju da se u posjed uvedu (C. c. čl. 769), i prije nego-li se tutoru uruči baština koja je maloljetnom pripala i koju je sud pečatio

---

1) C. de proc. čl. 907, 912. Kako se ima pečaćenje preduzeti propišuje C. de proc. u čl. 907 i sl.

2) C. de proc. čl. 916 sl. C. c. čl. 1007. *Zachariä* § 713. *Frey* § 797.

3) C. de proc. čl. 929. Kako se razpečati ostavština odredjuje C. de proc. u čl. 931 i sl. *Carré* str. 71 sl.

(C. c. čl 451, 461). Popis učini bilježnik u nazočnosti bračnog druga, domievnih nasljednikah i oporučnog izvršitelja [1]).

Ako se po izminuću roka (tri mieseca i 14 danah) opredjeljenoga za sastavljenje popisa i očitotovanja nitko neprijavi kao nasljednik ili primalac nasljedstva, ili ako poznati nasljednici se ga odreku, to se smatra nasljedstvo *prostim (la succession est réputée vacante* C. c. čl. 811) te sud u čijem okružju nasljedstvo se je otvorilo, imenuje ili na predlog dionikah ili na predlog državnog odvjetnika skrbnika [2]).

Postupak dosad nacrtani po francuzkom pravu u razpravljanju ostavštinah, *Koczynsky* označio je u svojoj knjizi: *Versuch einer systematischen Darlegung der Gerichtsverfassung und der französischen Civilprocessordnung in Krakau* (1855) punim pravo ovako:

“Oporučnim i zakonitim nasljednikom (u užem smislu *héritiers legitimés)* obično netreba podvrći se ikakovom sudbenom postupku, ako hoćeju steći pripadšu im baštinu, oni dobiju u istom trenutku kad ostavnik naravski ili gradjanski umre na temelju oporuke ili zakona i posjed i vlastničtvo bez ikakove uručbene odluke, koja je francuskom zakonodavstvu posve nepoznata. Drugi čini razpravnog postupka, kao zapečaćenje, popis ili nasljedna očitovanja preduzimlju se, 1) ako nasljednici sami zahtievaju; 2) ako izmedju nasljednikah ima odvisnih ili odsutnih; 3) ako ostavnikovi vjerovnici zahtievaju da se preduzmu

---

1) Code de proc. čl. 942 sl. *Carré* str. 86 sl.

2) C. c. čl. 811 sl. Code de proc. čl. 998 sl. *Zachariä* § 641, 642. *Frey* § 726, 727. *Renaud* XX. str. 81 sl. *Carré* str. 159 sl.

ovakove naredbe za njihovu sigurnost. Protivno službeno ništa se nečini, ako je ostavnik samo punoljetne ostavio, koji primaju nasljedstvo bez dobročinstva popisa i ako nijedan ostavštinski vjerovnik se neprotivi (C. c. čl. 826. Code de proc. 495 sl.). Ovakovi nasljednici mogu razpolagati kako im je drago sa pokretninami i sa nepokretninami (C. c. čl. 838), medjusobno podieliti ih na sreću, i na temelju ove dielitbe upisati se u hipotekarne knjige, kao vlastnici baštinjenih nepokretninah.“ (Str. 358, 359).

Prednosti francuskog razpravnog postupka sastoje u tom „da je izvedeno razpravno načelo u ovom nepreporном pravnom poslu, da je sud oslobodjen tog nesudbenog posla, i da se strankam prištedi trošak i zavlačivanje“ (Koczynsky st. 361).

Ove prednosti naprama zatežljivomu i skupomu razpravljanju ostavštinah po austrianskom pravu nisu mogle nego ugoditi pravosudnom povjerenstvu, koje je aust. pravosudno ministarstvo iz Galicije god. 1849 u njemačko Porenje i u Belgiju izaslalo. Povjerenici u svojem izvješću opažuju: „Prednosti francuskog postupnika sastoje u tom, da su sudovi riešeni posla sudcu nedolikujuća, čime se nebrojna i neprestana pisarija, i zavlačivanja odstrane, i prištedi trošak, koji često sa baštinom u nikakovom razmjerju nestoji.“ (st. 290). A na koncu dotičnog odsjeka dodaju sliedeću opazku (st. 291):

„Najbolji dokaz o izvrstnosti franceskoga postupka jest stalno pravno stanje svih zemaljah, gdje franc. pravo vlada i svagdje jasno izjavljeno zadovoljstvo sa obstojećimi pravnimi naredbami.“

VI.

Propisi francuzkoga prava glede postupka o razpravljanju ostavštinah stekoše valjanost i u onih zemljah, gdje bi Code civil proprimljen ili bar primjerom služio, kako u velevojvodstvu Badenskom, u kantonu ginevarskom, u Belgiji, Hollandii i Sardiniji [1]).

I noviji zakonici i zakonske osnove klanjaju se sasvim načelu slobodnog kretanja stranakah, te dopušćaju da sudovi osiguravaju i razpravljaju ostavštine, samo na zahtjev stranakah, a službeno ureduju na ozbiljnu korist osobah, koje treba štititi.

Tako ima ciriški zakonik na čelu dotičnog predmeta načelo: „Redovito nasljednici imaju pravo ostavštinu uzet u posjed bez sudbenog posredovanja“ (§ 1980). Glasoviti sastavitelj ovog osobitog i većim dielom vrstnog zakonika opažuje k tomu u svojem tumaču (V. st. 82. 83): „U odboru prigovaralo se, nebi-li od potrebe bilo, da nasljednik svoje pravo sudu prije dokaže, jer pogibeljno moglo bi biti po pravoga nasljednika, ako prividni nasljednik činom stvar si osvoji.

Za podupiranje predloga (§ 1980) navelo se: *a)* Po našem dosadanjem pravu mogli su nasljednici uzeti baštinu u posjed bez sudčeva dozvoljenja, a proti tomu nebijaše nikakove pritužbe. Pa i većim dielom jesu nasljednici kao najbližnji rodjaci poznati. Jeli pako nasljedno pravo dvojbeno, to im daje dovoljnu jamčevinu § 1983, koji po okolnostih odredjuje sudbeno pečaćenje.

1) Mittermaier Privatrecht II. § 466 op. 13.

b) U njemačkoj, gdje je sudbeno posredovanje mjestimice uvedeno, tuže se često nasljednici, jer nastaju time nasljedniku svakojake pometnje i zavlačivanja i zateče ga na njegovu štetu sila nepotrebitih birokratičkih obličnostih. Ako protivno svaki sam svoje pravo izvršuje, to je onda obično sve lahko, i razumije se samo po sebi, da je odgovaran svaki nasljednik svojemu sunasljedniku i daljni nasljednik bližemu.

Po **§ 1983** pečati se sudbeno ostavština ako ima osobitih dovoljnih razlogah, navlastito:

a) na zahtjev i jednog nasljednika; *b)* ako je vjerojatno, da je ostavština ošastna; *c)* ako je zamoljeno dobročinstvo javnoga popisa; *d)* na zahtjev ostavštinskih vjerovnikah, ako se svidi da je na njihovu korist; *e)* ako je i jedan nasljednik pao pod stečaj, te njegovi vjerovnici zahtievaju.“ **§ 1982**: „Ako nasljednikah ima, koji jesu pod oblastnim štitništvom, ili ovomu spadaju, to ima sirotinska oblast službeno, kako dočuje za slučaj smrti, bez kasniti ostavštinu popisati i na koliko je to potrebito zapečatiti.“ U ostalom propisuje i ciriški zakonik (**§ 2071** st.) da ima bilježnik otvarati oporuke a ***Bluntschli*** (**V. st. 149**) na to: „Dosad nije po našem pravu stalno ustanovljeno bilo, kako da se oporuke otvaraju. Osjetila se je do sada potreba skrbiti se za osobe, kojim je što oporukom ostavljeno, a sad se to većma osjeća, kad se razširila sloboda oporučivanja. Ovi propisi imaju svrhu, braniti da zakoniti nasljednici neunište ili nesakriju oporuke. Redoviti način otvaranja oporuke jest da ju bilježnik otvori. Ovo je prostije, nego da ju sud otvara i ujedno je podpunoma dovoljno.

Želi-li oporučitelj preprečiti da sud ni po njegovoj smrti nedozna sadržaja oporuke, to može on naročito imenovati osobu, kojoj ima ju bilježnik neotvorenu predati (sr. § 2056, 2059, 2067).

I osnova Gradj. Zak. za velevojvodstvo Hesije steže redovito djelovanje sudovah u razpravljanju ostavštinah na otvaranje i proglašivanje oporukah (Odsjek III. čl. 193 sl.) „Osnova smatra u obće ostavštinski posao, ako nejma nikakove oporuke ili ako jest koja, a to bi proglašena, kao zasebni koji posao, u kojega se može sud mješati, kad koji dionik zahtieva ili u po zakonu naročito odredjenom slučaju." (Razlozi st. 127.) Ovo načelo izvela je osnova vrlo liepo i glede na dobročinstvo popisa (čl. 255 sl.)

I po preradjenoj saksonskoj osnovi steče nasljednik pripadšu mu baštinu s nastupom, koji se može na koji god mu drago način učiniti (§ 2285 sl. Samo onda, ako su nasljednici nepoznati, ima ostavštinski sud službeno skrbnika imenovati (§ 2282, prispodobi § 2332).

S nastupom nasljedstva predju sva prava i sve dužnosti ostavnikove na nasljednika (§ 2316 sl.); da steče pako posjed baštinskih stvarih potrebito jest da posebno posjed nastupi (§ 2323); osnova je popunila i obće pravno *sudbeno uvedenje* (§ 2357).

Napokon veoma je znamenito što švajcarsko zakonodavstvo, koje mnogostruko do rieči sliedilo austr. Gradj. Zakonik - nepoprimi načelo austr. prava u razpravljanju ostavštinah, nu pridrža starodavna posve naravska načela, po kojih nasljednik obično bez posredovanja suda zasjede baštinu. Tako n. p. obći g. z. za kanton *Aargau*

§ 971 sl. i za kanton *Lucern* § 372 sl. 380 sl. 481 sl.

VII.

Iz dosadanjeg pregleda uvidismo, da skoro svagdje i u svako doba redovito sam nasljednik nastuplja posjed, i da u obće, ako sudbene pomoći k tomu treba, ista podjeljuje se na zahtjev stranakah u obliku pravna sredstva, kojim se prieko postupa, i neodlučuje konačno o nasljednom pravu, nego privremeno razpravlja se i odlučuje o posjedu (Pravo sudbenog uvedenja).

S ovim stoje u očitom protuslovju propisi austrijskoga *prava* o razpravljanju ostavštinah, u kojih kroz i kroz vlada načelo: ***Potrebito je sudbeno uvedenje izza kako bude konačno razpravljeno i odlučeno nasljedno pravo.***

Na čelu poglavja G. Z. „o uzeću nasljedstva u posjed“ (II 15) stoji poznati § 797: „Nitko nesmije nasljedstvo samovlastno uzeti u posjed. Pravo nasljedovanja treba dokazati pred sudom i od njega iskati prisudjenje, to jest predaju u posjed zakoniti.“ Drugimi riečmi, bilo je isto rečeno u zapadno-galičkom zakoniku II. § 595: „Nitko neima si pripadšu baštinu samovoljno osvojiti. Tko misli da ima kakovo pravo na ostavštinu, ima svoje pravo svomu nadležnomu sudu predložiti, dovoljnimi ga razlozi podkriepiti, te na taj način izposlovat dosudjenje svojeg nasljednog diela.“

Pred svim nastaje pitanje, kako se je dogodilo, da je austr. pravo u ovom poslu svojim pu-

tem išlo, koje osobite pomisli su prouzročile ovaj različiti postupak, koje osobite okolnosti podaše mu ovaj čudan oblik, u kojem sve do današnjega dana na zapreku i na veliku muku obstoji. Ako je veoma zanimivo i koristno iztraživati razvitak koje pravne uredbe od njezinog prvog povjestnog počela, sve do najnovijega nje oblika, u komu se pokažuje, to bude mnogo potrebitije takovo iztraživanje, ako se radi o pravnoj uredbi, koja zahvaljuje svoj početak i svoj razvitak izvanjskim razlogom shodnosti i koristi i nedvojbeno ima biljeg onog vremena, kad je država još bojažljiva i troma, mislila da joj je najglavnija skrb posve neznatno ravnanje pojedinog čovjeka i veoma stezajuće nadziranje još sveudilj nedorasla državljanina.

Bar za sada nije moguće napisati temeljite i podpune povjesti uredbe austrj. razpravljanja ostavštinah, jer zalibože neima nikakove povjesti aust. prava — ova oskudica jest u državno pravnom obziru još žalostnija, koja se dan danas u javnom životu tako oseća, da mi dvostruko žaliti imamo vrieme bez ikakve koristi protraćeno, kojega smier bijahu puke svakidanje potrebe bezdjelna života.

U tom poslu nisu od pomoći niti starije obširne knjige o razpravljanju ostavštinah, jer su ponajviše u ono doba nikle, kad već izdan bijaše obći zakoniti propis o razpravljanju ostavštinah, te po ondašnjem običaju nejma u njih skoro ni slova o povjestnom počelu i razvitku ove uredbe, dapače niti o starijih pravnih vrelah.

Takove su n. p. sliedeće knjige: *Voglhuber* Praktische Anleitung wie eine Verlassenschafts-

abhandlung über ein freivererbliches Vermögen der Unterthanen in den k. k. deutschen Erbländern in allen Theilen nach Rechtsgrundsätzen eingerichtet werden solle, Wien 1789. *Födransperg* Practische Beobachtungen über das vorgeschriebene Verfahren bei Abhandlungen der Verlassenschaften, Wien 1791. *Hoffmannsberg* Kurze Einleitung in die Verlassenschaftsabhandlungpflege für das Königreich Böheim, Prag 1792. 1806. *Kostetzky* Theoretisch-practische Anleitung der Erbschaftssachen, 1814, 1818, 1844.

A i oni, koji su pisali o tom predmetu u novije i najnovije doba kao takodjer tumačitelji G. Z. razjasnitelji izvansudbenog postupka, nebrineć se niti za povjest niti razsudu, ponajviše zadovoljivali se time, da su što je u zakonu tumačili, ili bolje rekuć što je u zakonu tumačeno ponavljali.

Uzprkos ovoj podpunoj oskudici predradnjah može se kušati sastaviti iz raztrešenog gradiva, koliko nam ga pri ruci kratku povjest naše uredbe. Bio naš nacrt oskudan i nepodpun koliko mu drago, ipak će zadovoljiti svrsi naše razprave. Uvidit ćemo, da nije u Austriji uviek tako bivalo. Naučit ćemo se, da uredba razpravljanja ostavštinah nije možda častan starodovan proizvod aust. pravnog čuvstva, da nije iz tvornog uma nalik savršenoj litini u jedan mah nikla, nego da je polagano i malo po malo pod uplivom svakojakih obzirah postala, i tekar izza druge polovice 17 vieka počela dobivati svakojakimi dodatci i pridavci onaj oblik, kojega i dan danas ima, to jest oblik državnog zavoda, koji se skrbi da se službeno očuvaju i izvedu prava svih mogućih učestnikah.

Povjestno iztraživanje podkriepiti će u nas uvjerenje, da uredba kakova je današnji dan razpravljanje ostavstinah, većim dielom temelji se na državnih nazorih, koje mi sada nesliedimo, da s vriemenom je postala i da vrieme ju zatrlo: Jer to je upray znamenitost i blagoslov povjestnog iztraživanja, što nas uči shvaćati svaki pravni pojav kao proizvod svojeg vremena, koji u ovom ukorenjen cvate i napreduje a s vremenom takodjer mu je propasti, da pravu novije doba mjesto odstupi.

VIII.

Sve do **16** i **17** vieka u Austriji redovito uzimala se baština u posjed izvansudbeno. Ostavštinski posao smatrao se kao obiteljna stvar, u kojoj posredovala je oblast samo na zahtjev stranakah na korist osobah, koje su zbilja zaštite potrebne.

Da je tomu tako bilo dokaz nam je, što i u Austriji obstojalo je *sudbeno uvedenje* u svojem obće pravnom obliku, po kojem sudac pomaže stečenje posjeda ostavštine samo na zahtjev nasljednikah i neide dalje nego da ih uvede u posjed izza prediduće prieke iztrage; dočim konačno ustanovljenje nasljednog prava pripušćeno je posebnoj parnici. Za dokazati da ovo pravo sudbenog uvedenja obstojalo je u Austriji treba navesti svjedoke iz **16** i **17** vieka.

Da je u **17** vieku u Austriji pod Emžom *missio Hadriana* valjala, dokazuje nam *Suttinger* u svojoj knjizi: *Consuedudines Austriacae ad sty-*

lum excelsi regimis infra anasum accomodatae. U Nurimberskom izdanju god. 1718 na strani 816 tumačeć *Immissio ex testamento* ovako govori: „Kad tko oporuku bez *vidljive* i *nevidljive* mane donese, i napisanu *absque omni vituperatione legitimo testium numero,* treba nasljednika u oporuci imenovana uvest u posjed ostavljenog mu diela baštine.

I kad bi koji treći mislio da ima kakovo pravo na onu baštinu, nemože si on sam stvar riešiti i odlučiti, *quod faceret si propria auctoritate hæreditatem alteri competentem retineret.* On liši takodjer *heredem jure per mortem testatoris acquisito* što se svakomu pravu protivi. Ovako odsudi sud *in secunda instantia...* 17 Srpnja 1529: Dopušćamo tužitelju pobijati bratovu oporuku, i može nastupiti baštinu onakovu kakova je bila za bratove smrti: slobodno je pako protivnoj stranci braniti svoje udovno i ostalo pravo.“

Nebi moglo biti govora o ovakovih posjedovnih tužbah i o privremenom uvedenju u posjed kad bi oblasti imale čuvati baštinu i podjeliti ju ureda radi [1]. Nu zemski red po Ferdinandu za Tirol godine 1532 izdan, govori o *sudbenom uvedenju*, dapače i isto ime u njem se spominje. *Uvedenje* podjeljuje se na zahtjev oporučnih ili zakonitih nasljednikah. Zahtievali više nasljednikah na preporni način uvedenje, tad treba baštinu sekvestrirati, i priekim putem riešiti razpru o uvedenju. Proti ovakovoj riešitbi nejma

1) Reć bi da i u Austriji nad Emžom bi isto tako, jer *Weingärtler* u svojoj knjizi: *Con. et discordantia juris consuetudinarii austriaci supra Anasum jure communi in quatuor Institutionum libris remonstrata* (god. 1674) nenavadja drugog kojeg običaja.

priziva [1]) a o nasljednom pravu trebalo je posebnu tužbu podignuti. Knjiga IV. čl. XXVI: „Kad po ostavnikovoj smrti ima ih više koji baštinu svojaju, i traži svaki za se posebno uvedenje, netreba nijednoga u posjed uvesti, već je baštinu po propisu popisati i čuvati ju, dok se s odsudom ne izreče, ima-li jedan, ili oba, ili nijedan pravo na privremeno uvedenje. Čigovo pravo bude pripoznato, njemu se podjeljuje posjed, a proti ovoj odsudi nejma priziva, kako odredjeno već u drugoj knjizi, naslov LVII [2]).

„Ako drugi traži uvedenje izza kako već je jedan pravno uveden, nije ga uslišat, i ako misli da ima kakovo pravo neka posjednika tuži, ili ako je stranjski njegove poručnike [3])

Nu tužbu proti poručnikom podnieti mu je u rok godine danah, a proti posjedniku u 30 godinah.“

Sliedeći članak (XXVII, kad se može s razlogom od privremenog posjednika tražiti da povrati baštinu) govori da je dužan izručiti baštinu posjednik, ako parnicu izgubi, i nastavlja: „Kad izza ostavnikove smrti njegovi prijatelji i rodjaci u mjestu poznati neočituju se nasljednici, o-

---

1) L. 7 pr. D. de appell. 49. 5. L. 6. C. quor. appell. 7. 65. *Bayer* Theorie der summ. Processe § 70; *Leist*, Bonorum Possessio st. 497, 498.

2) Pravni postupak zametnut za uvedenjem zvao se Petitorium Knj. III. Čl. XXVII. Pravda o uvedenju imala se dovršiti u jedan dan; *Petitorium* pako o nasljedstvu u tri dana Knj. II. čl. XLII.

3) Po propisu Knj. III Čl. XXIII. XXIV. svaki stranjski nasljednik je morao imenovati u zemlji stanujuće osobe za svoje poručnike, koji se obvezaše da će u budućoj parnici o nasljedstvu za njega odgovarati.

blast mora ostavštinu popisati i čuvati ju od svake pogibelji, nu ipak rodjakom ima dati na zahtjev prepis popisa, i imaju dva mjeseca vremena, da se očituju. Tko se nasljednikom očituje ima dugove i druge terete nositi uzprkos popisa.“ (Knj. III. čl. XXIII).

Prijave se na baštinu poznati nasljednici, nečini se nikakovoga poziva. Samo onda se pozivlju, ako se jedan nje odrekao ili ako godište i dan nitko se neprijavi. Nasljednici pozivaju se ovako:

Pribije se poziv na zid ili čita se javno u crkvi i drugih skupštinah 3 puta svakih petnajst dana, u njem se naznači dan kad mogu stranke pred sudom svoja prava dokazivati i imenuje se za ostavštinu curator. „Na odredjeni dan imaju doći pred ostavštinski sud vjerovnici, koje dokakazavše svoje tražbine treba izplatiti, suvišak pako prima fiškus; nu ipak mogu pravi nasljednici svoja prava dokazati u roku odredjenom pod naslovom XXVI. knj. III. (Čl. XXIX... XXXI.)“ Ovi propisi pridržani bijahu i u preradjenom zemskom redu god. 1573 Knj. III. čl. XXII. do XXXII. a da su vredili i na početku XVIII vieka posvjedočuje nam *Coreth* u svojoj knjizi: *Commentarii in jus statuarium Tyrolense* Pars I. 1716 p. 78, 39. Iz ove knjige uvidja se takodjer da oblast nije ostavštine pečatila osim si *officialis decessit, qui instrumenta vel alia ad officium spectantia in sua habuerit custodia.*

U ovo doba nasljedstvo nastupalo se izvansudbeno, naročito ili mukom. Da tako bijaše u dolnoj i gornjoj Austriji dokazuju nam tako

zvane zemske tabule [1]). U zemskoj tabuli ili zemskom redu za prehvaljenu nadvojvodinu Austrije izpod Emže god. 1573 govori se u Knj. III. čl. 34 „o primanju, nastupu i osvojenju ostavštine“ ovako: „Nastupit se može nasljedstvo i riečmi i činom; s riečmi kad imenovani nasljednik očituje se nasljednikom i kao takov nastupi nasljedstvo. S činom kad tko zasjede baštinu, i plaća dugove, prima novce, nastoji uzdržati ili popraviti baštinske stvari, ukrasuje sgrade, daje ih u najam itd.“

„Sve što se toga više čini, bolje dokazuje da je on htjeo nasljedstvo s činom primiti.... Tko želi nasljedstvo primiti, mora to učiniti u rok godinu danah računajuč odkad je doznao da je nasljednikom imenovan, jer drugčije bez naše *povrate* nemože je nastupiti“ [2]). Iste naredbe, nu još obširnije, čitaju se u „*Knjizi običajah i pravah hvaljene nadvojvodine Austrianske nad Emžom.* Knj, IV. čl. 23 i na isti način nastupljalo se nasljedstvo po pravu českih gradovah, koje govori:

„ *Nasljednik steče posjed dobarah*, ide u dobro, osvoji baštinu, zasjede baštinu“ (E. 27 F. 21 i 48). Nu po ovom pravu ima u roku 6 tjednah izza proglašenja oporuke svaki oporučni nasljednik očitovati se, prima li nasljedstvo *cum*

1) Zemska tabula (Landtafel) jest knjiga u koju su stališi pravne običaje bilježili, u njoj su obično i osobita prava stališah popisana *Teiller* Jährl. Beiträge I. st. 17.

2) Nasljanjajuć se na L. 19 C. de jure. delib. 6. 30 mislilo se, da tko se u godinu danah neočituje, nemože već baštine dobiti. Nu *Vangerow* u civilističkom Arkivu Knj. 22 br. 7 dokaza neutemeljitost ovog mnenja.

aut sine beneficio inventarii, ili odriče li se svoga nasljednog pravo (E. 27.)

S ovimi naredbami jesu posve u suglasju one o *otvaranju i proglašivanju oporukah*. Za doljnu Austriju opažuje *Bernard Walther* (1556) u svojem *Suttingerovoj* knjizi dodanom, *Aureus juris Austriaci tractatus* II. cap. XVI. p. 957 i 958 sliedeća:

„Ostavi-li pokojnik pismenu i zapečaćenu oporuku, nasljednik nesmie je otvoriti bez bližnjih oporučiteljevih rodjakah, koji bi stranom ili sasvim pobijati mogli rečenu oporuku, nu otvara ju kako obično trideseti dan u njihovoj nazočnosti. Ako bi prepirka medju njimi nastala u pogledu otvorenja i nebi se mogli pogoditi, slobodno je nasljedniku uteći se gospodinu zemskom načelniku (*Landmarschall*) i zamoliti ga da ustanovi dan, kad bi se oporuka pred sudom otvorila; ova molba biva svagda i uslišana. Pismene nu otvorene oporuke, akoprem netreba otvarati, obično je predložiti trideseti dan i pročitati ih bližnjim pokojnikovim rodjakom; nu i pripustiv ova, oporuka jest svejedno valjana.

Što se pako ustmenih oporukah tiče, ako jesu načelniku prijavljene i ondje redovito napisane, mogu ih oporučni nasljednici ili predložiti ili samo prijaviti. Ako nasljednici budi pismene, budi ustmene oporuke, nebi je odmah predložili, negube svoga nasljednoga prava, i mogu rečenu uporuku predložiti i kašnje ili sudu ili komu drugomu.“

Posve slično bijaše propisano u zemskoj tabuli gornje Austriji u knj. V. čl. 20 pod naslovom „o *predlaganju i otvaranju oporukah*. „Pismene i zapečaćene oporuke nemogu nasljednici

otvoriti bez bližnjih oporučiteljevih rodjakah, koji bi joj mogli prigovarati, nu dužna su gospoda i vitezi otvoriti ju nakon mjesec danah i pozvati na otvorenje bližnju pokojnikovu rodbinu...

Oporuku pako, koju nečine niti gospoda niti vitezi, treba predložiti budi komu god sudu i otvoriti ju ondje kako je propisano" [1]). Na koncu ovog podugačkog članka jest veoma važan propis o *sudbenom uvedenju*. Isto tako bijaše i u Tirolu. Stari i popravljeni zemski red propisuju u Knj. III. čl. IV:

„Ako koji ostavi oporuku, naredbu, zapis ili budi kakovugod drugu izpravu, treba obično trideseti dan otvoriti ju i doglasiti svim kojih se tiče, i dati njima na njihovo zahtievanje i na njihov trošak prepis, da svaki uzmogne poznati i obraniti svoje pravo."

Nadalje jest ustanovljeno, da svaka osoba kojoj što s oporukom ostavljeno, a *imala bi u rukuh rečenu oporuku ili Kodicil* „ima ju otvoriti pred sudom nasljednikah, ili pokojnikovih prijateljah, ili plemićah, koju su u prijateljstvu sa osobami u oporuci ili kodicilu nadarenimi." Zatim sliede propisi kako imaju oblast ili rodjaci ili zakoniti nasljednici ustanoviti i prijaviti posjedniku oporuke trideseti dan; takodjer propisuje se kako mogu zakoniti nasljednici odgoditi rečeni trideseti dan; naredjeno je nadalje, što je činiti, kad nebi posjednik oporuke znao za oporučiteljevu smrt ili za odredjeni trideseti dan. Da se i *justa praxim*

---

1) I u dolnoj Austriji imao je vriediti ovaj propis za ne gospodski ili ne vitezki stališ; bar za Beč u „*Der Stat Wien Ordnung und Freihaiten god. 1526,* bijaše ovako propisano.

Styriacam otvarale oporuke na zahtjev oporučnog nasljednika izvansudbeno u nazočnosti najbližnjih rodjakah trideseti dan *a tempore mortis testatoris*, posvjedočuje nam *Beckmann* u knjizi: *Idea juris statutarii et consuetudinarii Stiriaci et Austriaci.* **1688 p. 484.**

Nješto osobita propisuje u ovom predmetu *česko* pravo. Po gradskom pravu „nijedna oporuka nesmie se otvoriti nitati čiti prije oporučiteljeve smrti, a odmah izza smrti treba ju sudu (*ad magistratum*) predati, koji na zahtjev rodjakah ima ju otvoriti i javno pročitati." (D. 59, § 1, E. 1, § 5, 6. E. 32). Ako bi pako oporuka svjedokom povjerena, imaju ju oni odmah za opoporučiteljevom smrću sudu predati, i pripoviedati mu kako bijaše učinjena (D. 44. § 2. 3. D. 45. 48. 49. 50. 51. 58. E. 1. § 7. Bijaše-li oporuka za oporučiteljeva života sudu predana, to treba ju po smrti „na zahtjev rodjakah i dotičnikah pročitati i proglasiti." (D. 54.) „Izza konačnog pročitanja i proglašenja, što se *publicatio testamenti* zove, mora gradski bilježnik bilježiti dan i godinu proglašenja, te šest tjednah zatim sud nejma nijednomu iste oporuke dati; a tekar po izminuću ovog roka može ju potvrditi.

Ovaj rok zato je odredjen, da onaj, tko misli pobijati oporuku ili prepre
čiti njezine posljedice, može što učiniti. (D. 59. § 2. E. 1. § 8. E, 32.) Za ovih šest tjednah i u obće dok nije oporuka potvrdjena nesmije nasljednik zasjesti baštine niti dobro baštinsko osvojiti. (F. 48). Je-li protivnik ovo vrieme mučao, to jest nije ništa prigovorio, niti svoj učinjen prigovor u rok 14 danah izveo (E. 1. § 9. E. 42 sl.); izgubio je

svoje pravo pobijati oporuku (D. 60. E. 1. § 9.), ako ne da se dovoljno može izpričati (D. 60) a sud mora oporuku potvrditi [1]) i izdati ju nasljedniku [2]).

Ako se odpor učini u propisanom roku i dovoljno dokaže „kako rečena oporuka vredja prava trećih osobah, ili da je nepravilna i neredna, uništila se bude po sudu protivnikah: a nasuprot ako se nepronadje takove nepravilnosti potvrdjena s pravnom odsudom, a odpor zabačen (E. 44. § 3. 4).

Po preradjenom *zemskom* redu Ferdinanda II. 1627 (O. 9. 19.), treba da se pobrine „skrbnici nasljednici ili oni kojim je oporuka povjerena unesti ju sasvim u rok 5 tjednah izza oporučiteljeve smrti u javne knjige;“ koji to neučini bez dovoljna razloga za kazan gubi što mu s oporukom ostavljeno, i dužan je ne zahtjev dotičnikah izručiti ju. (O. 10.) Onoga, tko oporuku „zataji i zatuši“ treba odsuditi na naknadu štete oporučnom baštiniku a kazniti ga kao krivca prevare; tko ju pak uništi, nepoštenim bude proglašen. (O. 11.) Svaki ima pravo u javne knjige u-

---

1) Prigovor (češki odpor) gradski zakonici E. 42. tumače ovako: “Prigovor oporuke nije skoro ništa drugo, nego zabrana dapače zatvor, koju osoba svojom prijavom pred sudom čini, kad svoju tužbu proti oporuci podigne ili kad veli da je nepravda učinjena njoj ili njezinoj djeci.“

2) I drugdje je potrebito da sud potvrdi oporuku n. p. u Lubeku. Reć bi da u *aargauskom kantonu* i dan danas ovako biva. Obći gradj. zakon. za Aargau IV. § 954: „Svaku oporuku treba po oporučiteljevoj smrti pred sudom otvoriti, i pridržav pravo sudbeno ju uništiti, potvrditi. Zakonite nasljednike treba pozvati na otvorenje o čemu treba zapisnik učiniti. Protivno propisuje zakonik za Kanton Lucern § 466: U napried veliko vieće neće više potvrdjivati oporukah.

nešenim oporukam opirati se 3 godine i 18 tjednah izza unešenja „nu za ovim vremenom neće se primati nikakov odpor“ izuzev maloljetne odsutne i osobe neimajuće tutora, kojim došavšim na godine ili povrativšim se u domovinu slobodno bude tražiti svoje pravice.“ (O. 19.) U doljnoj Austriji unašale se oporuke u *„zemsku uspomenicu“* ili u *„oporučne knjige“* nu iz samoga razloga za olakšati pravde nastavše „radi izgubljenih ili poderanih ili na pečatu oštećenih oporukah“ [1]).

Sliedeće okolnosti označuju pravo ono doba. Ako se nasljednik koristiti želi dobročinstvom popisa nije zadostno u nadvojvodini austrijanskoj po obćem pravu popisati baštinu (L. 22. C. de jire deliber. 6. 30.) nego nasljednik mora očitovati se, da nastuplja nasljedstvo *cum beneficio inventarii* [2]).

Popis treba učiniti za tridesetim danom, kako to propisuje N. Oe. Landt. III. u čl. 33, k čemu se pozivaju nepristrani izzaslanici i obznanjuju se najbliži rodjaci. „Nasljednik mora izplatiti sve vjerovnike i zapisovnike na koliko baština podnaša, nije-li on u zemlji dovoljno poznat obvezan je sudu dati jamčevinu ili naći poruke, koji za njega jamče“ [3]). U Tirolu činio se popis po gradovih i po selih pred sudom u nazočnosti dvojice ili trojice poštenih osobah, a ako se popisi-

---

1) *Walther:* Aureus juris austriaci tractatus II. Cap. XVIII. Nieder Oestr. Landtafel knj. III. čl. 30.

2) *Suttinger* Consuet. Austr. p. 358. 359. *N. Oe Landt.* III čl. 32. 108.

3). N. Oes. Landt. III. čl. 108. *Walther* Trac. aureus VI. Cap. II.

vala baština plemića pozivali se i najbližnji rodjaci; [1]) o posljedicah popisa smo jur prije govorili. Po českih gradskih pravicah nasljednik je morao sastaviti popis prije nego bi u posjed baštine došao, ako nije htjeo jamčiti *ultra vires hereditatis*; (E. 27 § 2 F. 3); popis pako imao se sastáviti po prisežnom pisaru u nazočnosti porotnikah (E. 27 § 1) a nasljednik morao se očitovati u roku 6 tjednah izza proglašenja oporuke da nastuplja nasljedstvo *cum beneficio* (E. 27 § 3) [2]).

Obično u slučaju smrti sud nejma posla službena, nepečati se baština niti popisuje. Iznimice samo za maloljetnike (česko gradsko pravo A. 29 § 2) odsutne i nepoznate nasljednike imao se sud brinuti (Zem. red za gornju Austriji IV. čl. 14) kao takodjer na korist javne službe, ako je pokojnik javni častnik bio [3]) ili inostranac. Nješto osobita bilo je činiti kad bi sveštenik umro. Inozemcu uručivale se baštinske stvari, kad bi domaći ljudi jamčili, da će odgovarati na sve zahtjeve i tražbine, koje bi tko imao proti ostavštini [4]).

Još na koncu ovo doba, kad već oblasti počele obično službeno pečatiti čuvati i razpravljati baštinu stvoren bi kod upraviteljstva doljnje Austrije jednoglasan zaključak o pečaćenju i uvršćen u njihov *Consuetudinarium*. Ovaj zaklju-

1) Tirol. L. O. III. čl. 22.

2) Prispodobi Novellae declaratoriae preraredjenog českog zem. reda I. Č. 13. 14.

3) *Coreth* l. c. p. 78. 39.

4) *Suttinger* Consuet. Austr. p. 197. *Beckmann* Idea p. 137.

čak 11 Prosinca 1649, glasi po prilici ovako: [3] „Glede načina kako imaju oblasti postupati kad im je sudbeno pečatiti ostavštinu plemićah ili drugih osobah, budi mužkih, budi ženskih, koje neposredno spadaju pod nadležnost upraviteljstva dolnje Austriji propisuju se sliedeća: Pored slučaja kad je ostavštinu pečatiti *ad instantiam partium*, sud ima službeno pečatiti ju takodjer, kad doznaje da su nasljednici maloljetnici jedne ili dvoje ženitbe, odsutni ili da ima više vjerovnikah, kao takodjer, kad bi takovih nepravilnostih bilo ili drugih vidljivih razlogah, radi kojih potrebito je osigurati baštinu i očuvati svoju nadležnost: i u ovakovih slučajevah treba ostavštinu pečatiti bez razlike je-li pokojnik muž ili žena, udovac ili oženjen.

Protivno, kad je poznato da nejma važnog razloga niti *probabiles rationes* i kad nije se bojati niti pravde niti pometnje budi od strane nasljednikah budi glede sudbene nadležnosti, onda se može pečaćenje *indifferenter* propustiti.“ Ovaj zaključak nije uzmogao obustaviti razvitak razpravljanja ostavštinah. Dapače on je dopomogao okrenuti pravilo na iznimku sliedećim dodatkom: „Pošto pako nikad nemože biti stalno, da u pogledu ostavštine nebude prepirke kakove ili prevare, da ne štetuju djeca ili nasljednici, ili vlada na svojoj uglednosti kad bi koja druga oblast ostavštinu zapečatila, s toga veoma jest koristno za ukloniti se svakoj neprilici i za bolju sigurnost svaki put ostavštinu pečatiti.“

Tako malo po malo po običaju počela se

3 *Suttinger* Consuet. p. 776.

stvar onako razvijat i u nadvojvodini Austrijanskoj kako bijaše jur zakonom god. **1640** u Českoj uredjena.

Ako pregledamo što dosad na tanko izvedosmo, to možemo ovo doba na kratko ovako označiti: *stranke bijahu u svojem djelovanju posve slobodne: oporuke otvarale se izvansudbeno, kao takodjer nasljedstvo izvansudbeno se nastupljalo i primalo.*

Sudbeno se ostavština pečatila i popisivala samo iznimice, sudbeno uvedenje podjelivalo se na zahtjev: nasljednici bijahu vlastni zaiskati sudbeno uvedenje, sudac bijaše dužan podjeliti ga.

IX.

Radi puke bojazni da se ostavština neraztepe stvorio se u Českoj zakon, po komu za ostavnikovoj smrti pokretnine imale se sudbeno zapečatiti i u sudbenu pohranu uzeti. *Novellae declaratoriae* Ferdinanda **III.** god **1640** znatno promjeniše razpravljanje ostavštinah [1]. Novela Hh. I. veli:

„U korist i fiškusa i nasljednikah, a osobito onih osobah, koje budi radi kojeg razloga jesu odsutne, te im do toga stoji da se baština nerazgubi i neraznese, proglasismo našim vjernim podanikom sliedeći zakon. Sliedi zakon, koji naredjuje, da imaju okružni-kapetani „marljivo paziti na bolestnike, i kako dočuju, da je tko umro, imaju ex officio i bez da su pozvati poći mu sa

---

1) Ove *Novellae declaratoriae* tumači *Gross* str. 21 sl.

još jednom osobom u kuću [1]) i ondje bez išta premetati i popisivati, sve pokretnine zapečatiti, a slučaj smrti prijaviti onim okružnim kapetanom, u okružju kojih je stanovao, da mogu i ondje sve zapečatiti.“ (Hh. I. II. III.) Iste naredbe bude odmah i za gradove izdane, a naputak za kraljevske gradove nasljedne češke kraljevine (2 Ožujka 1651, § 17 Br. 1) govoreć kako se oblast ima brinuti za udovice i sirote, naredjuje ovako: „Pošto je vele važna stvar, da ostavštinu onih, koji s ovoga svieta idu, nasljednici, ili oni, koji kakovo pravo imaju, neokrnjenu dobiju, s toga zapoviedamo, da kako koja osoba sdahne, njezine se stvari zapečate i u sudbenu pohranu uzmu, po propisu novele H. h. Br. I., gradskog prava D. 21.“ A godine 1698 strogo se propisuje da iz nikakovoga razloga nesmije se propustiti pečaćenje i popis uvedeni *in securitatem pubblicam* [2]) a navlastito ne, ako je maloljetnikah [3]), jer s pečaćenjem i popisom nitko neštetuje, a jesu za obću sigurnost uvedeni [4]) (Wekebrod Br. 224). Postupak razpravljanja ostavštinah uveden

---

1) 24 Lipnja 1673 bi odlučeno, da okružni kapetani imaju sami osobno ostavštinu pečatiti (i to bezplatno *Wekebrod* br. 143. 280. 396.) i ujedno bijahu odredjene pristojbe za viteze i gradjane, koje bi mjesto sebe, poslao na pečaćenje zapriečeni okružni kapetan.

2) U odpisu 21 Listopada 1697 rečeno je, da za ništa drugo nepripade okružnim kapetanom pravo ostavštinu pečatiti, nego da *casibus subitaneis periculum distrahendarum rerum haereditariarum* se odstrani.

3) Dvorska odluka 4 Kolovoza 1715 odredjuje, da i po ženinoj smrti treba ostavštinu pečatiti i popisati, ako ona ostavi maloljetne djece.

4) Već 14 Studena 1647 bi odpisano, da po smrti osobe višjeg stališa treba ostavštinu pečatiti, a sirote s tutori obskrbiti.

u Českoj i Moravskoj vele važnom *novelom declaratornom* Josipa I. 17 Rujna 1707 bijaše i za Sleziju propisan [1]). U ovoj noveli „za korist zemlje i za sigurnost nasljednikah da im se baština neraztepe i neraznese“ *pro primo* se odredjuje, da svaki slučaj smrti osobe pripadajuće stališom ima se prijaviti bezodvlačno po glasonoši nadležnom sudu da ovaj „odmah *ex officio* i nenadano, može doći pečatiti i u pohranu uzeti baštinu [2]).“

Prigodom pečaćenja povjerenici imaju iztraživati je-li pokojni ostavio kakovu oporuku, koju treba predati ostavštinskoj oblasti, da ju otvori i proglasi.

Istobodno putem običaja u austrijskih pokrajinah važne se promjene zbile. Dosele ostavština *ex officio* se pečatila, ako osobite okolnosti zahtievaše sudbeno posredovanje, a sada obično ostavština se pečati, i samo iz osobitih razlogah propušćuje se pečaćenje. Dočim se još u navedenom zaključku doljnjeg austrianskog upravitelj-

---

1) *Weingarten,* Codex Ferdinandeo-Leopoldineo-Josepino-Carolinus pro haereditario regno Bohemiae ac incorporatis aliis provinciis utpote marchionatu Moraviae et ducatu Silesiae. 1720. br. 626, str: 654. 656.

2) Malo zatim 15 Travnja 1710 prigodom slučaja, gdje si nasljednici „*sine facta ob et resigillatione nec non inexpectata testamenti pubblicatione ceterisque requisitis* primiše *illegaliter* upraviteljstvo ostavštine“ bijaše odpisano „da u buduće sudci ili starešine imaju ostavštinu zapečatiti *sine distinctione* makar to oporučitelj i zabranio. Ostavština se pečati na mjestu gdje je oporučitelj umro, i na svih njegovih dobarah. Nadjenu oporuku treba predati dotičnoj oblasti, i ako je oporučitelj ostavio *Pupillos minorennes* ili *extraneos,* to gori rečene osobe dužne su popisati ostavštinu *in simili non attenta inhibitione testatoris* na podpunu sigurnost nasljednikah.

stva god. 1649 govori: „Kad nije se bojati pravde ili prevare može se propustiti pečaćenje;“ god. već 1659 odredilo se (Suttinger. Consuet. Austr. 777) da “povjerenici prigodom pečaćenja imaju izpitivati je-li maloljetnih medju nasljednici, i potražiti oporuku, koju imaju sudbenoj oblasti izručiti.“ Prije se ostavština pečatila, ako medju nasljednici bijaše maloljetnikah [1]), a sada reć bi da se ostavštine obično pečate, jer se tekar kod pečaćenja ustanovi, ima-li maloljetnikah ili ne. Nu ovu promjenu posvjedočuje dosta jasno pisac 17 stoleća *Reutter*, koji u svojoj knjizi: *Viginti quinque tabulae juridicae, quibus accesserunt variae differentiae juris communis et austriaci 1674*, piše ovako:

„U Austriji a osobito u Beču jest običaj, da kad oblast dočuje da je umro, tko je svojim imetkom razpolagati mogao, ima izaslati *ex officio* izaslanike, koji imaju ostavštinu pečatiti, izuzev da iz osobitih razlogah nemogu toga činiti; nu ako i nemogu sve zapečatit to im je nastojat, da bar njekoje stvari zapečate za uzčuvat uglednost suda, ostavština ostane pak zapečaćena, dok se popis nesastavi, i ostavština nerazpravi i dok sud nepotvrdi i neprimi izvješće izaslanikah. Samo zatim razpečati se ostavština i preda nasljednikom.“ A *Greneck* pozivljuć se na ove *Reutterove* rieči u svojem *Teatrum jurisdictionis austriacae*, 1752 str. 237, 238, ovako govori:

---

1) Majke i bližnji rodjaci jesu dužni javiti svaki slučaj smrti, gdje je maloljetnikah, da se čim prije mogu tutori imenovati. *Tutorski* red 18 Veljače 1669 naslov IV. § 4. (Cod. Austr. I. str. 410 sl.)

„Vrhu toga treba znati, da u Austriji nasljednici nemogu svojevoljno, bud na temelju oporuke, bud na temelju zakona, nastupiti nasljedstva, nu samo sudbeno uslied sudbenog razpravljanja. Kako se za koj slučaj smrti dozna, izaslanici idu pečatiti ostavštinu, i zapečate ju i proti volji nasljednikah“ [2]).

O otvaranju oporukah isti Greneck (str. 241) pozivlje se na navedeno Waltherovo mjesto, kojega on zove „učenim austrijanskim pravnikom“ i nastavlja: Iz toga dosljedno sliedi, da za ovoga pisca nise običavalo, niti nuždno bijaše, svetčano otvarati oporuke, kako to dan današnji kod nas biva... to velim, jer bi reć da je sada neobhodno potrebito oporuke *otvarati*. S toga po svačigovoj smrti najprvo pita se za oporuku koju treba potražiti prigodom pečaćenja; te ako stranke žele se medjusobno nagoditi, pročita se ona odmah i proglasi po nadležnoj oblasti, izza kako se ona po starom običaju uvjerila o istinoći podpisah i pečatah svjedokah.“ Isto nam pripovjeda i Beckmann (*Idea juris* itd 1688, str. 446): “Kako tko umre, idu izaslanici suda ili gospodštine ***sub qua demortus suum habuit forum*** pečatiti i popisati ostavštinu.

A ostane sve zapečaćeno, dok izaslanici sasvim neovrše popis i izvjeste sud. Zatim na zahtjev nasljednikah ostavština se razpečati i preda im „*deducto prius aere alieno*“ i dodaje „*idem*

---

2) Naredba 26 Prosinca 1758 Cod. Austr. V. str. 1308 odredjuje: svaki slučaj smrti treba razpravljajućoj oblašt prijaviti, „da neštetuju nasljednici na svojem nasljednom pravom, a niti fiškus na svojih običnih Juribus.“

in Ducatu Stiriae et Archiducatu Austriae practicatur."

Eto dakle oblast uzimlje po ostavnikovoj smrti ostavštinu u ruke.

Za steći posjed baštine, koju je sud u svoju pohranu uzeo, to jest za postici razpečaćenje i uručenje, u Českoj, Moravskoj i Slezkoj postupalo se u ovo doba ovako:

Oporučni i zakoniti nasljednici, ako stanuju u zemlji imaju 3 mjeseca vremena za nastupiti baštinu, a ako stanuju izvan zemlje, šest mjesecah. Tko se u ovom roku, radi važnih razlogah nasljednikom neočituje može s molbom, u kojoj treba navesti razloge, zašto nije se u propisanom roku očitovao, zamoliti produljenje ovog roka: kad ovaj rok mine bez da bi očitovanje učinjeno, baštinik gubi baštinu, ili smatrati se hoće baštinikom *prout ipsi deterius esset* [1]).

Onaj nasljednik, koji želi, da se ostavština razpečati i njemu preda „predati mora sudu pismo u kojem treba da razloži i dokaže sva svoja prava" (Nov. Hh. IV., Nov. decl. za Sleziju br. 2) i očitujese ujedno pismeno ili ustmeno da je voljan primiti nasljedstvo. (Nov. decl. za Sleziju br. 2).

Zatim ima sud potražiti jeli pokojnik kakovu

---

1) Carska odluka 9 Ožujka 1722, Wekebrod br. 432. Baštinu treba *pure* nastupiti, dvorska odluka 18 Listopada 1708, 22 Studena 1707. U moravskoj inostrani dobivaju baštinu ako *reciprocitet* dokažu; a zato imaju rok 6 mjesecih, za koje vrieme sud ostavštinu sekvestrira. Najviše riešenje 20 Presinca 1642. Umre inostranac, te se nitko za godinu i jedan dan neprijavi, to se njegovo dobro na tri diela podieli: Crkvi, bolnici i podvornikom, dvorska odl. 15 Siečnja 1676.

oporuku ostavio; te ako nadje, koju providjenu sa svimi propisanimi izvanjskimi potreboćami, hoće ju proglasiti i predati zapisanom nasljedniku, ako je punoljetan [1]), svu baštinu, koja se po nalogu razpečati; makar se i koji *contradictor* pojavio, kojega treba uputiti na put pravde (Nov. decl. Hh. IV. Nov. decl. za Sleziju, br. 2).

Ako su oporučni nasljednici predji ili potomci pokojnikovi to im netreba nikakovoga posebnoga uvedenja u posjed „nu mogu poslje nasljednog očitovanja i razpečaćenja sami u posjed uzeti baštinu [2]). Ako je pako *heres institutus ex collaterali linea* ili *extraneus*, to treba da ga koja sudbena osoba uvede u posjed, poslje nasljednog očitovanja, koje se pismeno ili ustmeno učiniti može [3]). Ako pokojnik nije učinio oporuku a ostavio punoljetne djece, to se može ostavština odmah razpečatiti i predati im, postupajuć u ostalom kako je u zemskom redu propisano (Nov. decl. za Sleziju br. 4) [4]).

---

1) Je-li nasljednik jošće maloljetan ostavština se nerazpečati, dok mu se tutor neimenuje. Nov. decl. Hh. V. Nov. decl. za Sleziju br. 3.

2) Zakoniti i oporučni nasljednici, kojim netreba svetčana uvedenja u nasljedna dobra, ipak moraju ustmeno ili pismeno prijaviti zemljištnici da su nasljedstvo nastupili, jer bez toga nemogu steći zemljštnog vlastničtva. Nov. decl. Ec. XVI. *Hefner* § 417. 419.

3) Po prijašnjem zemljištnom redu, moglo se je steći zemljištno vlastničtvo baštinjenih dobarah stranom nasljednim očitovanjem stranom sudbenim uvedenjem. Nasljedno očitovanje je potrebito bilo punoljetnim nasljednikom, a svi ostali dobivaše vlastničtvo kroz nasljedno uvedenje, koje je u tom sastojalo, da je koji zemljištni činovnik uveo nasljednika u posjed baštinjenog dobra. Ovaj je o tome izvjestio zemljištnog činovnika *Starosta* zvanog, koje je ovo izvješće unesao u knjigu Starosten-register zvanu.

4) U novel. decl. Hh. VI. za česku naredjeno je, da samo sinovom mogu se nepokretnine odmah predati „ žive li majka ili koja sestra, to se pokretnine popisuju; samo ako majke ili sestarah nejma, predaju se i pokretnine sinovom."

Nejma niti ovakovih nasljednikah „ostavština nemože se razpečatiti prije 6 tjednah; i ako u ovom roku nepronadje se oporuka, niti nebude temeljite nade da će se naći, razpečatiti se može na zahtjev onih najbližnjih rodjakah, kojim baština pripada *ab intestato*, i koji se nasljednici očitovaše. Ovakove nasljednike uvesti će u posjed koja sudbena osoba. Kad bi se prije ovog uvedenja prijavali *contradictores ab intestato*, sudac ima prosuditi, koji ima se uvesti u posjed, pridržav ostalim pravo tužbe, ili ako se ima baština sekvestrirati. Kad već jednom jedna stran dobije *legaliter et legitime* posjed baštine, nejma nikakove razprave o posjedu, već onaj tko misli da ima kakovo pravo, potražiti mu ga je putem obične pravde“ (Nov. decl. za Sleziju br. 5. Nov. decl. H. 4, VIII.)

S najvišjim riešenjem 24 Rujna 1708 uvedena bi u Moravskoj Nov. decl. Hh. VII. VIII. i odredjeno „da, dok *haeredi ab intestato venienti* uvedenje zbilja dozvoljeno nebude, svi, koji se nasljednici očituju, jednaki jesu; da sud, posluhnuv prieko svakoga, odredi komu od prijaviteljah ima se posjed dosuditi, ili ako je potrebito da sekvestrira baštinu, i napokon da samo onda imaju se ostali uputiti na put pravde (to jest na *odpor*) ako jedan izmed prijaviteljah u posjed uveden bude.“

Dosele *sudbeno uvedenje* bijaše pravo stranakah, a ovo pravo prevrglo se u dužnost, jer nasljednikom nije već slobodno osvojiti baštine, nu sudac ima ih u posjed uvesti. Za sudbeno uvedenje vriede ona ista načela, koja valjaju za *Missio Hadriana* i za *Interdictum quorum bonorum*, jer promjenio se razlog postupka, a ovaj je ostao.

Neradi se više o posjedovnih tužbah proti posjedniku tielesnih ostavštinskih stvarih, jer sud kao razpravna oblast uzimlje čitavu baštinu u svoju pohranu i razpravlja ju ureda radi. Nu pitanje, komu od prijaviteljah treba posjed baštine podjeliti, riešava se po obćem pravu; postupak jest sumarni, a svrha mu, komu od prijaviteljah treba posjed podieliti, pridržav ostalim pravo podignuća tužbe.

I u njemačkih nasljednih pokrajinah mora nasljednik, koji želi zadobiti posjed baštine zamoliti razpečaćenje i popis ostavštine, kao takodjer očitovati se nasljednikom [1]). Red nasljedstva *ab intestato* doljnje Austrije 24 Svibnja 1720 [2]), i gornje 16 Ožujka 1720 [3]) pod naslovom XVI. § 1 dozvoljuje nasljedniku rok 30 danah za promisliti se, te reć bi da po izminuću ovog roka izgubi svako nasljedno pravo. Dozvoljuje se zahtievano razpečaćenje i uručenje ostavštine tek onda, kad se, kako *Reutter* veli, dovrši razpravljanje ostavštine.

Ali nijedan pisac netumači kako se to pak razpravljalo. Samo *Greneck* na str. 245 veli, da za nasljednim očitovanjem „može sud, ako nejma drugih zaprekah, razpečatiti ostavštinu i uručiti ju nasljednikom.“ S toga reć bi da nasljednik nije mogao doći u posjed baštine, dok ova nebijaše oslobodjena svakog tereta, to jest dok nebijahu

1) *Greneck* pripovjeda, da se u Beču običavalo dati pismeno nasljedno očitovanje. Tko nije pisati znao, morao je udarit na pismo svojim pečatom. Buduć su pako njekoji izpričavali se da nisu razumjeli posljedice nasljednog očitovanja, samo za opozvati ga, to je po riečih Greneka doljno austrijska vlada odredila, da svako nasljedno očitovanje ima podpisati koji odvjetnik i dodati podpisu svoj odvjetnički pečat.

2) Cod. Austr. III. str. 952 sl. *Luca* Justizcodex II. str. 47 sl.

3) Cod. Austr. IV. str. 539 sl.

izplaćeni troškovi za pokop, plaćen mortuarium a možebiti i pokojnikovi dugi.

Svakako već u ovo doba začeta bi misao, koja se tek kašnje razvila, da nesmije se uručiti baštine nasljedniku, dok nisu osigurane ili izpunjene sve moguće tražbine, i da službenom razpravljanju ostavštinah jest svrha pronaći i osigurati svaki mogući interes. Za ustanoviti pako komu od više prijaviteljah može se posjed baštine prije uručenja podieliti, postupa se i sada još posve na kratko, (upotrebljuje se tako svani *Possessorium*) jer neradi se o drugom nego o zasvjedočenju nasljednog prava i o uredjenju privremenog posjeda; a prepornost o nasljednom pravu riešavava se konačno kroz *Petitorium*.

Neposrednimi dokazi nemožemo poduprieti što rekosmo, ali s druge strane nejma pak razloga sumjati o istinosti rečenoga *Possessorium-a*. Predhodnik uručenja ostavštine pretvorio se u *Petitorium* tek u drugoj polovici XVIII vieka.

S ovim sasvim u suglasju odredjuje se u redu nasljedstva *ab intestato* za gornju i dolnju Ausriju nasl. XVI. § 2, da zakonitu nasljedniku, koji hoće steći posjed baštine, netreba nego dovoljno se izkazati; sud pako prosudjuje njegove dokaze; te dokaže-li on podpunoma ili prilično njegovo nasljedno pravo, podjeli mu se posjed baštine.

A i *Greneck* na strani 237 veli, da razpravljanju ostavštinah „neima druge svrhe nego sudbeno priznati nasljedno pravo, a tek zatim uručuje se baština i uvadjaju se dotičnici u posjed pokojnikovih pravah i dobarah“ i dodaje „ostavština ima ostati u sudbenoj pohrani, dok nije dovoljno dokazano nasljednikovo nasljedno pravo.“

Ako promislimo što dosele dokazasmo, uvjerit ćemo se, da je pravo ovo doba (do prvih desetakah XVIII vieka) sasvim protivno, negoli bijaše u prvoj periodi. A na kratko možemo ovo doba ovako označiti: *Sudbeno ureda radi pečati se ostavština, sudbeno otvaraju se oporuke, pred sudom treba se nasljednikom očitovati i potrebito jest sudbeno uvedenje* za predidućim priekim razpravljanjem i ustanovljenjem nasljednog prava, tako da ipak sudbeno uručenje ostavštine ostaje još uviek predbiežno i uvjetno uvedenje u posjed.

Ali je jošće druga osobitost, koju moramo ovdje razmatrati, jer se pojavila u ovom predmetu kako u svih ostalih pravnih granah i dala je razpravljanju ostavštinah novi pravac i osobiti oblik. U ovo vrieme, sudčeva *dužnost* obavljati svoju službu u parbenom i izvanparbenom postupku pretvorila se u sudčevo *pravo*, kako u sriednjem vieku svaka javna pravna dužnost.

I oni čini, koje je sud mogao dosad poduzeti samo na zahtjev i na korist stranakah, bijahu kašnje oblastni, te je sudac imao pravo na njihovo poduzeće a i koristno mu bilo. Uslied ove promjene i razpravljanje ostavštine postade sudu dobitačno pravo. Sada sud nije samo dužan nasljednikom pomoći, kad ga ovi za pomoć zamole, nu je to i njegovo pravo. Stranke moraju zamoliti njegovu pomoć, i nagradit ga; nagode-li se nasljednici za sudcu ništa nedati, to bi on ureda radi postupao, jer nebi htjeo dopustiti da se mimoidje njegova vlast na veliku njegovu štetu. Time, što je prije bilo pravo stranakah a dužnost sudacah, sada jest dužnost stranakah a pravo sudacah.

To se opažuje odmah kod pečaćenja ostavštine. Istina bog da se ostavština pečati na nasljednikovu korist, *ad evitandam expilationem hereditatis*; ali i ne manje, dapače kašnje izključivo na korist suda za utemeljiti i ojamčiti njegovu nadležnost. Već u zaključku god. 1649 (o kojem govorismo u VIII odsjeku) izrečeno bi, da sudac ima ureda radi pečatiti ostavštinu „kad god bude jasnih razlogah, radi kojih je on dužan.... utemeljiti i ojamčiti svoju nadležnost“ a protivno da nejma pečatiti „kad nije se bojati niti pravde niti pometnje budi od strane nasljednikah budi od strane suda radi nadležnosti.“

S toga i *Beckmann* u svojoj knizi *Idea* str. 446 opravda sudbeno pečaćenje time „*quia est actus jurisdictionis et fit eo fine, ne bona defuncti dolose supprimantur vel distrahantur, in praejudicium heredum et creditorum*“, a *Greneck* str. 237, 238 tumači pečaćenje „kao ovršenje sudbene vlasti“ koje „bi bezdvojbeno uvedeno stranom za očuvati uglednost suda, a stranom za dobro naslednikah, da im nitko što neotme na njihovu štetu.“ Oba pisca tumače očuvanje sudbene nadležnosti za najglavniji uzrok pečaćenja.

Time u savezu izrečeno bi u gori navedenom zaključku god. 1649 sliedeće načelo da: „pošto nije svagda jasno, nu da se *rationabiliter* često bojati može da.... sud što izgubi na svojoj uglednosti i da drugi koji sud nepreduzme pečanje, to se mora za veću sigurnost ostavština ureda radi pečatiti.“ Ovime bi početak redovitom sudbenom pečaćenju, jer koliko su riedki slučajevi gdje nejma nikakove dvojbe! S toga u dvojbi, nebi li sud izgubio na svojoj uglednosti nepečateć

ostavštine, pečatila se svaki put ureda radi. Ako se k tomu bojazan doda da nebi jedna oblast drugu u tom poslu pretekla, lahko je pomisliti da nije moglo drugčije biti, nego brže bolje ostavštinu pečatiti [1]. Sad se sudovi živahno prepirali, kako da je kakav plien medjusobom podieliti, za znati komu pripada pečaćenje ove ili one baštine. Veliki je broj prepirkah o nadležnosti, prepiralo se, koji je nadležan ostavštinu zapečatiti, koji-li oporuku otvoriti, koji popisati ju i koji nasljednike u posjed uvesti, jer i to se smatralo kao pravo nadležnosti, jer *Weingarten* Codex. br. 552 napominje i *jus conficiendi inventarii* i *jus immitendi* [2].

Obće načelo bilo odmah pronadjeno i brzo postavljeno: Sud, komu bijaše ostavnik osobno podvržen, jest nadležna ostavštinska oblast [3].

---

1) Često se dogodilo da je istodobno više sudovah ostavštinu pečatilo, te za riešenjem prepornosti o nadležnosti uništili se pečati ovog ili onog suda. *Suttinger* str. 694, 695, 699, 700, 701. *Addit.* str. 54 sl. Sudovi su više putah za obraniti svoje istinito ili tobožnje pravo i nasilno postupali.

2) *Greneck* str. 249 tumači zašto je pokojnikova osobna instancija nadležna razpravljati ostavštinu ovako: „jer se smatra da je pokojnik i po svojoj smrti, što se njegovih dobarah tiče podvržen onom sudu, komu bijaše i za svoga života, te zato mora ondje i pripoznat biti nasljednik, koji prima od istoga suda i nasljedstvo za pripoznati njegovo gospodstvo.

3) *Suttinger* str. 836 dd. 1649 veli pozivljuć se na L. un. C. ubi de hered. 3. 20 (za ovo mjesto čitaj: *Arndts* Beiträge I. str. 113 sl.) da je običajno u Austriji, da onaj sud razpravlja ostavštinu, komu je ona podvržena.“ (Što se on pozivlje na ono mjesto rim. prava dokaz nam, da se je još onda običavala obće pravna *missio Hadriana*) *Greneck* str. 246 pako opažuje, da onaj sud ima otvoriti i proglasiti oporuku „komu bijaše podvržen oporučitelj i gdje ostavština leži, ili gdje je on nastanjen bio“, i mislio da je *Suttinger* s onim mjestom isto naznačiti htjeo. Jasno i izvjestno veli se u oblastnih pravilih za gradjanske i vojničke oblasti 17 Kolovoza 1746 § 21. „U slučajevih smrti pečati i razpravlja ostavštinu ona oblast, kojoj je pokojnik.... podvržen bio za života.“ Cod. Austr. IV. str. 183 sl.

Ali koliko različite bijahu sudbenosti za osobe i stvari u ono doba, kad nebi jošće razvit pojam državljanstva, kad je sudbenost lučila se po političkom stališu osobah i pravnoj vlastitosti stvarih, kad su u najboljem cvetu bili vlasteoski sudovi, uredba nerodovita u svojem obstanku i zagonetnog početa, kad u obće podjelivala se sudbenost kao povlastica, i kad nije jedna te ista osoba podvržena bila jednom sudu, nego često za svoju osobu spadala je jednom, a za svoje stvari drugom sudu, tako da se onda utemeljila tako zvana „ mješovita sudbenost. Na tadašnje okolnosti sasvim je prikladno što *Feuerbach* reče god. 1824 u svojoj glasovitoj knjizi: *Betrachtungen über die Öffentlichkeit und Mündlichkeit der Gerichtspflege* o tako zvanom njemačkom ustrojenju sudovah: „Da bi onaj duh, komu je osobito povjereno upravljanje našega planeta, zle ili vragolaste volje sliepo zagrabio u sve moguće ustrojbe sudovah, u sve sudstvene sustave, i toga punè puncate šake posijao na jedno malo mjesta, da vidi što s toga bude; nebi moglo sudstvo na ovako posijanomu polju niknuti šarovitije i zamršenje, nego-li ga mi u Njemačkoj zaisto našimi budnimi oči gledamo?“

Usprkos onom načelu ili možebiti baš uslied njega prepirali se crkveni i svietski, gradjanski i vojnički, i raznovrstni gradjanski sudovi medjusobno komu od njih pripada razpravljati ostavštinu; a o pitanju, komu sudu nadleži razpraviti ostavštinu, kako *Greneck* opažuje str. 247 u Suttingeru i Codex-u Austrianskomu i gdje drugdje „mnogo je stranakah napunjeno.“ (Prispodobi Suttingerov, *Bericht von denen Jurisdictionen*

str. **1033** sl.) Za riešiti one i mnoge druge nepotrebne prepirke o nadležnosti izdalo se svakojakih riešitbah, resolucijah i odlukah za ustanoviti, koj je sud nadležan razpravljati ostavštinu domaćega, ili tudjega svećenika, tudjega kakonika, dvorskoga kaplana, župnika u gradskoj bolnici, kanonika koga sveučilište predlaže, plemića ili gradjanina, maltezkoga viteza, pravoga, začastnoga, tajnoga ili inostranog savjetnika, člana sveučilišta, čovjeka stanujućeg u kući pripadajućoj pražkomu sveučilištu, českoga, ugarskoga ili erdeljskoga kancelara, seljaka, predstojnika, dvorskoga blagajnika, dvorskoga vojničkog blagajnika, carskoga ždrebarnika, vojnoga pisara, dvorskoga kanceliste, računovodnoga činovnika, živežara, dvorskoga nadpoštara, odpravnika dvorske komore, carskoga liečnika, osobe bivajuće u carskom dvoru, inostranca, gradjanskoga vrtlara, samoubojice itd. itd. [1]). Nije još sve gotovo bilo, kad se saznala osobna podsudnost pokojnika, za ustanoviti koja je oblast nadležna razpravljati mu ostavštinu, jer je trebalo i na to gledati nije li pokjnik posjedovao nepokretnih dobarah, obitavao kuću ili najmio dućan podvržen drugoj kojoj oblasti [2]).

---

1) Kratak pregled oblastih nadležnih razpravljati ostavštine ime *Beckmann* u knjizi: *Idea* str. 446, 447, 527, a obširno razpravljen je taj predmet u *Grenecku* str. 247 sl. Više putah bijaše odredjeno, ako dve prepirajuće oblasti istodobno ostavštinu zapečate. imaju skupno razpravljati ostavštinu, (C. A. I. str. 616) a tek kašnje riešava se prepirka o nadležnosti, koja se ipak obično *brevi manu* razpravljala C. A. IV. str. 1121.

2) *Greneck* str. 248, 249 tumači uzroke prepirkah o nadležnosti ovako: „Mnogi stanuju u mjestu gdje neposjeduju nepokretninah, njekoj posjedujući nepokretninah radi svoje službe časti ili drugih razlogah nisu podvrženi mjestnoj oblasti, drugi pak u jednomu mjestu bivaju a u drugomu posjeduju nepokretninah, a napokon množina ih je, koji nejmaju niti prebivališta, niti posjeduju nepokretninah, idu za dobitkom sad ovamo sad onamo te si najme kakov dućan“.

U ovakomu slučaju vlastelinstvo imalo je pravo ostavštinu pečatiti; i ako je potrebe bilo popisati, dočim ostalo preduzimala je osobna podsudnost, kojoj je ono imalo pronadjenu oporuku ili učinjeni popis predati. [1]).

S toga pravo ovakovu ostavštinu pečatiti i propisati spadalo je u vlastelinska prava [2]), a ostali dio razpravljanja ostavštine pripadajući osobnoj podsudnosti zvao se, „glavno razpravljanje,“ (*Suttinger* Add. str. 53. 68. C. A. III. str. 858) ili „podpuna razprava,“ ili takodjer uslied njekojega čudnovitoga premetnuća riečih „razprava čitave ostavštine“ C. A. I. str. 701. *Suttinger* Add. str. 68. C. A. I. str. 635. IV. str. 141. 142.

Tako zvano sudbeno pečaćenje zahvaljuje svoje počelo i svoje ime okolnosti onoj, što je pečaćenje postalo sudbenim činom. Sud postavi svoje pečate na ostavštinu na znamen da je njegovo uredovno djelovanje započelo. Time je sud svakomu dao priliku spoznati, da je ostavština u njegovih ruhuh, branjena proti bezbožnim napadačem, i da ju oblast ima čuvati i razpravljati. Već *Reutter* u gori navedenom mjestu veli “da sud, ako ništa od vriednosti nenadje ima što nevaljana zapečatiti i u svoju pohranu uzeti, samo da očuva svoju nadležnost“, te od ono doba upotrebljuju se izrazi „sudbeno“, „uredovno“ ili glavno pečaćenje“. (*Suttinger* Add. str. 55, 57, 66, 67, C. A. I. str. 6. IV. str. 397, 646).

---

1) *Suttinger* str. 694, 695. *Greneck* str. 247, 252, 253. Cod. Austr. I. str. 629, 635. III. str. 558 IV. stn. 1143.

2) Cod. Aust. IV. str. 141, 142. Bericht von denen Jurisdictionen kod Suttinge a str. 1035, 1038, 1047, 1049.

Od ovog zapečaćenja razlikuje se ono, koje jošće odgovara prvobitnoj svojoj svrsi, obraniti ostavštinu, da ju otimači neraznesu i zvalo se „uzko ili prešno zapečaćenje“ [1]).

Sudbeno pečaćenje označuje prelaz sudčeve pripomoći pri razpravljanju ostavštinah u pravo oblastne sudbenosti.

Razpravljanje ostavštinah daje dobitka razpravnoj oblasti, jer za pojedine čine njezine sudbenosti treba platiti tako zvanu pristojbu sudbenosti. Razpravne pristojbe uvele se uzprkos svim prigovorom [2]) i reć bi da su u ono vrieme sačinjavale liep dohodak, koji je premašio granice pravednosti [3]).

---

1) Pro futura pragmatica odredjeno bi 16 Studenoga 1725 (C. A. IV. str. 294) ovako: umre-li čoviek, komu je doljno austrijanska oblast osobna podsudnost, na podaničkomu dobru, kojega nebijaše vlastnik, nu samo najmitelj, vlastelin nejma prava zapečatiti i ako potreba popisati i procieniti ostavljene pokretnine, nu doljno austrijanska oblast. Prieti-li pako pogibelj da se njegove pokretnine raznesu i zabašure, dozvoljava se vlastelinstvu *ad interim provisorio modo* prešno ih zapečatiti, i stvar odmah oblasti prijavati, koja je sama vlastna daljne korake preduzeti.

2) *Greneck* str. 247, 248 jadikuje, da vlastelinstvo za pečaćenje i sastavljenje popisa zahtieva ½ kr. po forintu, a u njekojih miestih i cielu, i veli, da je to za siromašne podanike prava kuga. On mnije da izuzev pristojbu razpisa i prepisa razpravna oblast nebi imala ništa zahtievati, ta bez toga svaka gospodština dosta pri tomu dobije; (str. 263) ipak predlaže, da bi se dosuditi imala stanovita nagrada za razpravljanje razmršene ostavštine na ladanju (str. 273).

Vlastelinstvo koje preduzme zapečaćenje i popis vlastno je pobirati „obične vlastelinske i pisarske pristojbe“. *Suttinger* Add. str. 68. C. A. I str. 635. III str. 858. IV str. 141, 142, 143. O razpravnih pristojbah čitaj C. A. IV str. 788. V str. 816; kolike bijahu pristojbe za pečaćenje i za sastavljenje popisa piše *Beckmann* str. 223, 447, 527.

3) Novela decl. za Sleziju 17 Rujna 1707 odredjuje da „nesmije se dotičnici obteretiti prekomjenimi pristojbami“, i da „primjerni pristojbeni red hoće se izraditi, u kojem naznačeno bude, koliko treba platiti za svaki sudbeni čin. *Wenigarten* Cod. br. 268. *Weckebrod* br. 125, 679, 747.

Tako zvanim razpravnim pristojbam broji se i *mortuarium*, na koliko nije se ovaj plaćao vlastelinstvu, koje je usljed urbarne sveze razpravljalo ostavštinu svoga podanika, već razpravljajućemu sudu [1]).

U ovoj periodi razpravljanje ostavštinah postade uredbom, koja pruža i ujamčuje sudovom novčani dobitak: razpravljanje ostavštinah postalo je, kako sve ostale grane parbene i neparbene sudbenosti plodonosnim *regalom* [2]).

X.

Na dosad opisanom temelju razvilo se XVIII. vieka razpravljanje ostavštinah u svih svojih granah. Dvie točke zaslužuju osobitu pozornost: *Uredovno iztraživanje i zadovoljivanje svih tražbinah na ostavštinu učinjenih, i ustanovljenje tvrdjenog ili prepornog nasljednog prava prije uručenja ostavštine.*

Što se prve tiče, to svaki dan raste broj tražbinah, za koje razpravnoj oblasti jest službeno brinuti se, i kojim ona ima pod svojom odgovornošću zadovoljiti ili bar ojamčiti ih, prije nego ostavštinu nasljedniku preda.

---

1) *Mortuarium* bijaše dvojak: jednoga dobivalo je vlastelinstvo *ex nexu subditelae*, drugoga sud kao razpravna molba *ex vinculo jurisdictionis. Vossius Collatio legum et consuetudinum Austriacarum* 1774 § 127: Mortuarium ab haereditate subditi detrahitur; est vicesima pars totius haereditatis, detracto tamen aere alieno. Aliud est mortuarium quod *ratione solius jurisdictionis* detrahitur a quovis magistratu de cujusvis haereditate.

2) *Beckmann* veli str. 527: kad sudac i pisar idu po štajerskih gradovih pečatiti i popisivati dobivaju „pošteni *regale*" to jest *unum pro cento usque ad decem millia.*

Ponajprije razpravna oblast, kojoj treba svaki slučaj smrti prijavati [1]), ima nastojati da se nabožni zapisi ovrše.

O zapisih ubogim učinjenih razpravna oblast mora izvjestiti ubožku kasu, i nesmije ostavštine nasljednikom prije uručiti, nego su ovi izpunjeni [2]). Isto vriedi i za zadušbine [3]).

---

1) Pod pretnjom globe 6 njem. talirah moraju činovnici prijaviti slučaj smrti patentalnoga nemoćnjaka. Riešenje 5 Srpnja 1755. *Kropatschek*, Sbirka svih c. k. naredbah i zakonah od god 1740–1780. III. br. 400.„Za izbieći svakoj odgovornosti, koju su dužne razpravne oblasti, i ujedno za sigurnost nasljednikah,“ treba svaki slučaj smrti vojnika odmah prijaviti; a prijavitelju daje se iz ostavštine primjerna nagrada. Naredba 27 Studena 1756. *Kropatschek* III. br. 465.

“ U buduće ima trgovački stališ prijaviti pod pretnjom globe 50 dukatah svaki slučaj smrti, svakoga svoga člana.“ Naredba 17 Pros. 1760. *Kropatsckeh* IV. br. 561.

“ Samostani mužkog i ženskog spola dužni su bezdovlačno prijaviti pod pretnjom globe 12 dukatah razpravnomu sudu slučaj smrti osobe, koja nije u samostan spadala, niti u njemu služila, nu za se živjela, da može poslati svoje izaslanike za preduzeti pečaćaćenje i sastaviti popis. Riešenje 25 Svibnja 1776 *Kropatsckeh* VII. br. 1790. — Slučaj smrti svakoga ex-jezuite treba odmah prijaviti. *Kropatschek* VII. br. 1828. VIII. br. 1868. 1871. Naputak, kako imaju razpravljati sve zemske oblasti budi svetovne budi crkvene ostavštine 30 Prosinca 1760 odredjuje u § 1 „da svaka zemska vlada ima svako malo valjano izpitivati, koje su osobe pomrle u njezinom okružju, i da razgledač mrtvacah mora točan zapisnik voditi i podnieti ga višjoj oblasti.“

2) Odpisano bijaše 11 Srpnja 1732, da svaki četvrt godine (kašnje svaki mjesec) treba izvjestiti „koliko se oporukah na svakom mjestu progasilo, je-li što i koliko u svakoj oporuci zapisano *pro cassa pauperum...*,“ i strogo bi naloženo svim razpravnim sudom „da nesmiju uručiti ostavštine nasljedniku prije nego li on s namirami dokaže, da su izplaćena *legata ad cassa pauperum*, u protivnom slučaju krivci jesu odgovorni za štetu nastavšu ubožkoj kasi.“ C. A. IV. str. 778. Prisp. C. A. IV. str. 854, 855. C. A. V. str. 1131. C. A. VI. str. 248, 1182, 1185. *Kropatschek* V. br. 997 VI. br. 1209. A i dvorska odluka 26 Svibnja 1770 odredjuje da razpravni sud nemože razpravljati ostavštine dok nije dokazano, da su izplaćeni zapisi ubožkoj kazi zapisani.

3) Dvorsko riešenje 22 Travnja 1769 (Kropatschek V. br. 1107). „Pošto nasljednici često neizpunjavaju nabožnih zapisah i zadušbinah, to za odstraniti ovu nepodobštinu i izpuniti što prije nabožne namjere oporučiteljeve, odredjujemo, da u napred imaju raz-

U obće razpravni sud ima *ex officio* gledati da zapisovnici dobiju, što im zapisano. „Da nasljednik odviše neodgaja izpunjenje zapisah“ treba mu ostavštinu tek onda uručiti kad dokaže, da je sve zapisovnike izplatio, ili barem „doprinese njihovo očitovanje, da pristaju na uručenje ostavštine, akoprem nisu nimalo ili samo stranom izplaćeni“ (*Donner* Einleitung zur Kenntniss der österr. Rechte. 1779 II. str. 117.) Iste naredbe sadržava i u mnogom obziru važni razpravni edikt za doljnju Austriju 31 Siečna 1760 [1]) komu je neugodno opaženje povoda dalo „da nesamo množina starih nerazpravljenih ostavštinah leži, nu da se niti novije nerazpravljaju.“

S ovim ediktom nastojalo se ukloniti mane i neprilike proiztekavše iz razpravljanja ostavštinah, kojih je već u ono doba imao biti znatan broj; nu sve nastojanje bijaše zaludo, kad nije se pogodilo izvor onih neprilikah. *Materia peccans* sastoji u tom, što razpravne oblasti imaju obzirati se na sve moguće tražbine trećih osobah, i što su one dužne pod svojom odgovornošću ih ujamčiti, s toga nastojati, da svaki treći prije nego nasljednik svoje steče; a rečeni edikt baca svu krivnje na stranke odvjetnike i zastupnike, pošto

---

pravne oblasti podnjeti čitavu oporuku mjesto dosele običavanih izvadakah, kako se to jur običava glede nasljednih pristojbah, i da nesmiju uručiti nasljedniku ostavštine dok neprikaže zadušbovnice potvrdjene i odobrene po zadušbinskom povjerenstvu.“ *Kropatschek* VIII br. 1986. “ Upravitelji ostavštine dužni su siliti nasljednika na izplatu zapisanih misah.“ C. A. V. str. 1081.

1) Ovomu je istoglasan razpravni edikt izdan 15 Svibnja 1760 za gornju Austriju, samo da ovaj u uvodi veli: „za bolje točnije i redovitije razpravljanje ostavštinah, za sigurnost nasljednikah i sudovah obnašlo se je nuždno imenovati posebno razpravno povjerenstvo.

stranom na dugo vrieme odgajaju nasljedno očitovanje, sastavljenje popisa, i ostale preduzeti se imajuće *actus consecutivos*... stranom pako što dolaze na razpravna ročista bez potrebitih izpravah, često i bez biti o stvari ubavešćeni.“ S toga mnilo se lieka naći u pokraćenju postupka [1]), dočim trebalo je ujednostručiti i olakšati razpravnim sudovom naložene dužnosti. Nu ove, kako što niti vladajuće načelo razpravljanja ostavštinah, nisu se mjenjale.

Kako što dosada, ima i odsele sud službeno nastojati da zapisovnici izplaćeni budu [2]).

Po § 9 edikta mora nasljednik prije uručenja ostavštine izkazati se da je ovršio zapise, a to priložeć namire, s kojim mu se potvrdjuje,

---

1) Pismeno nasljedno očitovanje treba podnieti u rok 30 danah *a morte testatoris*, u protivnom slučaju “po izminuću ovog roka imenovati će se *ex officio* na teret nasljednika razpravni *curator ad actum*, s kojim se hoće razpravljati ostavština; § 1. čitaj i *Greneck-a* str. 264 i naputak 30 Prosinca 1760 § 7.

Tutori, koji „uviek imaju se očitovati za svoje štićenike *cum beneficio legis et inventarii,* (§ 2), imaju podnieti ovo očitovanje najdulje u rok 8 danah, za podanim tutorstvenim obećanjem, i isti dan zamoliti, nu posebnim podneskom, sastavljenje popisa (§ 14). U ostalom da se što prije sastavi popis odredjeno bi „da ujedno *eodem die* kad se podaje nasljedno očitovanje ima se zamoliti, nu posebnim podneskom, pod pretnjom globe 6 njem. talirah, izdanje naloga na zapečateljne povjerenike za preduzeti popis, i da se ovaj izdati ima u rok 3 danah“ (§ 4; Naputak 30 Prosinca 1760 § 10. 11.) Svaka razprava ostavštine, „ ako nejma izročnog saziva“ ima se dovršiti najdulje u 4 mjeseca“ (§ 12).

2) Po naputku 30 Prosinca 1760 razpravno povjerenstvo, koje se ustrojiti ima kod svake zemske oblasti (§ 18) dužno je, osigurati ostavštinu, uskoriti izplaćenje zapisovnikah, prirediti zadušbovinice o utemljenih zadušbinah...“ (§ 19) Zemska oblast, koju nasljednici zamole za razpravljanje ostavštine ima prosudjivajući može li ovo naložiti razpravnom povjerenstvu, paziti i na to, jesu-li „namire i zadušbovnice izplaćenih svietovnih i duhovnih zapisah ili o utemeljenih po oporučitelju zadušbinah“ ili „barem očitovanje zapisovnikah da se nasljedniku akoprem nisu izplaćeni uruči ostavština, u matici priložene (§ 20).

da je platio *pia et profana legata.* Ovo se moglo zahtievati o zapisih, koje treba odmah izplatiti. Nu kako je bilo s onimi zapisi, koji se izplaćivali po starom pravu [1]) nakon godine danah računajuć od ostavnikove smrti?

Ovakove zapise trebalo je po naredbi **12** Travnja **1737** izdanoj „za nuždno razjasnjenje dosadašnjega tamnoga *juris consuetudinarii*“ [2]) osigurati, i to naime imao je sam razpravni sud službeno učiniti [3]). **Reć** bi pako da upravo radi ovih zapisah ostavština nije se razpravila niti uručila prije godine danah. Barem obzirom na ovakova zavlačivanja u § **11** edikta **3** Siečnja i **15** Svibnja **1760** odredjeno bi:

„A navlastito zapise, radi kojih često se na dugo odgaja razprava, i kojih rok ovršenja uslied

1) Kako se vidja iz odsudah god. 1554 i 1622 trebalo je zapise nakon godine danah *a morte testatoris* ovršiti: *legata piis locis facta, illico praestanda. Suttinger* str. 439. Nasuprot veli se u zemskoj tabuli doljnje Austrije knj. III. 18: „Neka se i plaćaju zapisi po pisanom pravu nakon godine danah; nu kada zapisovnik hoće imati svoj zapis, naredjujemo zapovjedamo i hoćemo krepošću naše vladalačke vlasti da se zapisi odmah po nastupu nasljedstva izplate i zapisovniku predaju.“ Da kako obzirom na ovo rečeno bi u naredbi 12 Travnja 1737 „da ovdje u dolnjoj Austriji *Jus consuetudinarium* jest taman, a *usus* veoma različitu pogledu kada treba ovršiti zapise, ima ili nejma nasljednik godišnji rok, kao takodjer u pogledu komu pripadaju medjutim dospiele kamate i dohodci zapisah.“ Po doljno austr. zem. tab. knj. IV. nasl. 28 treba zapise u rok god. danah ovršiti. Za Česku prisp. gradsko pravo E. 53. § 2. *Weingarten* Cod. br. 740. *Wekebrod* br. 406.

2) Važnost ove naredbe za tumačenje §§ 685. 686. već je Winiwarter raztumačio u Zeitschrif. für österr. Rechtsgelehrsamkeit 1830 I. br. 11. Na konca ove naredbe rečeno jest: „priobćuje se svim sudovom s nalogom da se na ova pravila pri razpravljanju ostavštinah, kako takodjer pri pravnoj dvojbi obaziru, te po njih ostavštine razprave i svoj sud izreku.“ Prisp. *Donner-a* II. str. 115 sl.

3) U Českoj bijahu osobiti propisi za osigurati zapisovnike i ostavštinske vjerovnike, te stoga nise njima dozvoljivao obće pravni *beneficium separationis bonorum.* Dvorska odluka 26 Lipnja 1751. *Kropatschek* I. br. 141. Prisp. i *Hasner* str. 384 sl.

dvorske odluke **12** Travnja **1737** nije odredjen na godinu i dan, treba odmah uz namiru ovršiti; nasuprot za one, koji se nakon godine izvršivaju, treba doprinieti pismeno očitovanje zapisovnikah, da se ne protive uručenju ostavštine, samo ako se dovoljno osiguraju."

Sud ima nadalje skrbiti, da se točno izpune sve oporučne naredbe i naruke oporučitelja. Nasljednik mora razpravnomu sudu predložiti tako zvani oporučni izkaz, i u njemu naznačiti točku po točku. da je izpunio sve oporučiteljeve naredbe [1]). Na ovaj način sasvime je opravdano mnenje vladavše u staro doba a i sada ponješto vladajuće, da je sudac zakoniti oporučni ovršitelj [2]). Razpravni sud ima gledati, kako što i po oporučitelju imenovani oporučni ovršitelj, da se izpunu sve oporučiteljeve naredbe, a osobito ima se brinuti, da svaki dobije, što mu s oporukom ostavljeno.

Donner (**II** str. **106**) uprav zato mnije „suvišno jest naročito imenovati, koji će posljednju volju izpuniti, jer sam sudac ureda radi jest dužan, sve redovito razpraviti i neuručiti nijednomu ostavštine, dok nije sasvim izpunjena oporučiteljeva volja." [3]).

---

1) Edikt 31 Siečnja 1760 § 9. Naputak 30 Prosinca 1760 § 20. *Donner* II. str. 147.

2) U pogledu toga čitaj *Mühlenbruch-a* u nastavljenju. Knj. XLIII. § 1503, a osobito str. 408, 428. sl. *Beseler* System II. § 164.

3) U tom pogledu vele važna jest dvorska odluku 24 Lipnja 1752 izdana za Česku (*Kropatschek* I. br. 202) po kojoj zemljištni ured ima ubavjestiti zemsku vladu o zapisih, koje učini vlastelin na korist svojih podanikah, a ova imenuje načelnika onog okružja, u kojem jesu oporučiteljeva imanja, za ovaj slučaj *pro executore testamenti*, i naloži mu, odrediti u propisanom roku izpunjenje oporučiteljeve volje.

Razpravni sudac dužan jest službeno skrbiti i za ostavštinske vjerovnike i posve protivno pravilu: ***Jura vigilantibus scripta*** pod svojom odgovornošću službeno nastojati o osiguranju i unovčenju njihovih tražbinah. Nasljednik koji zahtieva uručenje ostavštine, ima izkazati da je ostavštinske dugove izplatio, ili da se vjerovnici ne protive uručenju. (Naputak 30 Pros. 1760 § 20, 21. *Donner* II. str. 147). S toga ima sud ureda radi potražiti ostaštinske vjerovnike i obavjestiti ih o slučaju smrti [1]). Misli se da je pokojnik, dugovah ostavio a vjerovnici neprijavljaju se, to treba ih pozvati; i u tu svrhu pribije se ***ad valvas*** sazivni izrok, u kojem se pozivlju, da prijave u stanovitom roku svoje tražbine [2]). Na razpravnom ročistu, na koje imaju stranke doći dobro ubavešćene (edikt 30 Siečnja 1760 § 18), ostavštinski vjerovnici imaju likvidirati svoje tražbine; a razpravni sudac nastojati, nebi-li sklo-

---

1) U tu svrhu po § 2. naputka 30 Prosinca 1762 dužni jesu zapečateljni povjerenici strogo iztraživati „je-li i koliko dugovah ostavnik ostavio.“ A dvorska odluka 30 Lipnja 1785 (Sbirka jozefinskih zakonah V. br. 452) koja ustanovljuje, kako se ima sazpravljati ostavština vlastelina imajuća dobarah u više pokrajinah, veli, da sud nadležan razpravljati ostavštinu, ima izplatiti dugove, ovršiti zapise, ustanoviti udovne tražbine, i redovito podjeliti imovinu, dakle čitavu ostavštinu razpraviti.

2) Edikt 31 Siečnja, 15 Svibnja 1760 § 5. 6. Naputak 30 Prosinca 1760 § 19. 20. — Netreba za prištediti pristojbe izdati sazivna izroka „ako nije nikakovoga imetka, ili ako se ono malo što ga bilo potrošilo za pokop ili za namiriti druge privilegirane tražbine;“ u ostalom „u buduće stranke, odvjetnici i skrbnici imaju iztražiti, koliko je moguće, ostavštinski imetak i osigurati ga; sumlja li se ili je bar vjerojatno, da bude više duga nego blaga, a osobito ako je inozemskih tražbinah... to su dužni bezodvlačno zamoliti *Edicta ad valvas* i platiti dužnu pristojbu.“ Edikt 31 Siečnja 1760 § 5. *Donner* II. str. 146. 147. Po naredbi 30 Travoja 1733 (C. A. VI. str. 806 pri „svećeničkih ostavštinah“ izdavaju se samo dva izroka, i to svaki na 4 čedna, a drugi *cum clausula perpetui silentii*.

nuo neizplaćene vjerovnike i zapisovnike, da se zadovolje sa osiguranjem njihovih tražbinah, nadalje mu je izpitivati ima li što, i koliko bračni drug od ostavštine zahtievati. Nastane o prijavljenih tražbinah kakova prepirka dužan jest sud, ako je moguće, riešiti ju *summarissime*; nemože je riešiti, bez redovite pravde, to mu je preporni predmet sekvestrirati ili u sudbenu pohranu uzeti [1]).

Odmah po ostavnikovoj smrti imaju biti pozvani pokojnikovi vjerovnici, njihove tražbine prijavljene, likvidirane, i u slučaju da je nasljednik nastupio nasljedstvo *cum beneficio inventarii* podjeljuje se medju njima ostavština, kako što u slučaju stečaja: [2]) prije nego su izplaćeni vjerovnici ili bez njihove dozvole njim odgovorni razpravni sudac nemože nasljedniku baštine uručiti.

Sve to nije dosta. Razpravni sudac ima se službeno brinuti i za liep broj fiškalnih tražbinah. Ostavština nemože se nasljedniku uručiti dok se neizplate ili neosiguraju: odlaznina [3]), nenamiren

---

1) Naputak 31 Pros. 1760 § 21. 19. — „Ako punoljetni nasljednici zamole dražbu ostavštine prije uručenja, razpravni sud može im ju dozvoliti „ako nejma znatnih ostavštinskih dugovah.“ je-li pak mnogo duga, ima prosuditi koristi ili škodi dražbena prodaja vjerovnikom, nu svakako ima i njih preslušati.“ Naputak 30 Pros. 1760 § 13. Prisp. stečajni red 5 Kolovoza 1734 C. A. IV. str. 853. 854.

2) Već *Suttinger* Cons. Austr. str. 359 veli, kad se već jednom izrokom pozvali vjerovnici, baština *cum beneficio* inventarii nastupljena podjeljuje se isto kako i stečajna imovina.

3) Patent 14 Ožujka 1785 s kojom se ukinula dosele običavana tako zvana sudbena odlaznina (prisp. *Donner* Einleit. I. str. 96 sl.) odredjuje u suglasju sa § 9 pat. 1 Kolovoza 1783 i dvorskom odlukom 15 Rujna 1783, da se imovina, koja ide u inozemstvo, nejma izručiti dok nebude plaćena odlaznina, (§ 7). Prisp. *Linden* das Abfahrtsgeld 1827. str. 25. 97. 98. *Krisch* Handbuch für Richter, Advocaten und Parteien, welche Abhandlungsgeschäfte zu besorgen haben. Prag 1793. str. 121 sl.

porez [1]) mortuarium [2]), školski prinesak [3]) i ostale ostavštinske pristojbe [4]). Sudac je osobito gledati imao, jer bijaše strogo odgovoran, da utjera tako zvanu nasljedninu [5]), uvedenu prigodom sedmogodišnjega rata s patentom **6 Lipnja 1759**, i nije mogao nasljedniku uručiti ostavštine, dok nije dokazao, da ju platio ili osigurao, ili da se nagodio s povjerenstvom nasljedninu pobirajućem [6]). Razpravnomu sudcu jest nastojati na

---

1) Dvorska odluka 6 Travnja 1787 (Sbirka jozefinskih zakonah knj. VII. br. 173): „Ako u buduće Magistrat kako razpravni sud... nebude skrbio se ureda radi za osigurati nenamireni porez i ostale tražbine državne blagajne, u slučaju kakove štete biti će dužan nadoknaditi ju."

2) Dvorska odluka 17 Ožujka 1785 (sbirka knj. V. br. 158): „....Razpravni sudi imaju paziti na školski prinesak, dok se ovaj nedoprinese nejmaju uručiti ostavštine" *Krisch* str. 107 sl.

3) O mortuariju ove dobe čitaj *Donnera* Einleit I. str. 91 sl. *Krisch* str. 87 sl.

4) Ostale pristojbe uredjene bijahu s naredbom 13 Rujna 1787 (Sbirka knj. VII. br. 388. *Krisch* str. 267 sl. Obzirom što se pribavilo time nasljednikom olakšicu i sigurnost, „proti zloj porabi" odredjeno bi s dvorskom odlukom 5 Listopada 1787 (sbirka VII br. 423. *Krisch* str. 281) „za pokriti s druge strane i pristojbenu zakladu" uvesti mortuarium i kod sudovih onih pokrajinah gdje se dośele pobirao nije. *Krisch* str. 93 sl.

5) Cod. Austr. VI. str. 53. sl. *Kropatschek* sbirka knj. III. br. 526. *Luca* Justizcodex II. str. 389 sl. — K ovoj patenti izdana je 26 Rujna 1761 vele važna razsjasnujuća patenta (C. A. VI. str. 208 sl. Luca II. str. 402 sl. prisp. *Kropatschek-a* IV. br. 787; a 15 Listopada 1810 izašao je novi patent o nasljednini, o kojoj i *Donner* piše Einleit. II. str. 125 sl. *Krisch* str. 219 sl. *Roth* Vollständiger Auszug aller im Konigreiche Böhmen am Ende des 18 Jahrh. bestehenden Gesetze. Prag 1800. Knj. II. str. 428 sl. *Linden* die Erbsteuer 1829. — U patentu 6 Lipnja 1759 bijaše „svetčano" obećano da "odmah kako izplaćen bude novi ratni dug ukinula se bude za uviek novo uvedene nasljednina." Poznato jest da se ona u Austriji birala do god. 1840. Jošće onda, kako i dan danas mogli se ljudi uvjeriti o istinoći izreke *Jean Paula-a*, ratni namet jest sličan kućnom krovu: akoprem odavna prestalo daždjiti, a s njega sveudilj kaplje.

6) Pat. 6 Lipnja 1759 § 9. Pat. 26 Rujna 1761 § 42. Naredbe 26 Pros. 1761 (C. A. VI. str. 253 *Kropatschek* IV. br. 620).

korist nasljednine zaklade, da se ostavština, što prije razpravi, a osobito da se što ostavštine nesakrije; s toga bilo mu je ostavštinu odmah zapečatiti, i njekoliko dragocienostih ili obveznicah u sudbenu pohranu uzeti [1]).

Za odmirenje ovih pristojbah nasljednik predavao je tako zvani izkaz imovine, a na temelju ovog tako zvani izkaz mrtvine i nasljednine [2]).

Na taj način razpravljati oštavštinu, što bi opetovano naloženo [3]) postade za sudca veoma nepriličan i mučan posao.

Razpravni sud nije nego oporučni ovršitelj, komu je ujedno i razpraviti ostavštinu, jer kako što ovaj, mora ju i on službeno primiti u svoju pohranu, i podjeliti ju medju osobami, koje na nju

---

14 Lipnja 1769 (*Kropatschek* V. br. 1116). Pat. 15 Listopada 1810 § 55: „Nalaže se razpravnim sudom, neka ne uruče nasljedniku ostavštinskih stvarih podvrženih nasljednine, dok nedokažu s namirom da su ju izplatili, ili s drugom s kojom izpravom, da jesu ju osigurali. Zato treba da molbi za uručenje priložena bude odluka s kojom bi naložena nasljednina, za moći se uvjeriti je-li sve izpunjeno; imaju takodjer skrbiti, da se pronadje sav imetak ovoj pristojbini podvržen, i gledati da se premalo neprocieni. Prekrše-li koju ovih dužnostih, dužni budu državnoj blagajni štetu nadoknaditi.“ Prisp. § 42. 54. 64. *Linden* § 54. 55. 12.

1) Naputak 30 Pros. 1760 § 4. Pat. 26 Studena 1761 § 36. Pat. 15 Listopada 1810 § 56. Ako je nasljednik inostranac ili ne dosta poznat „treba siliti ureda radi na osiguranje nasljednine.“ Prisp. naredbu 24 Studena 1761. *Kropatsckek* IV. br. 613. C. A. VI. str 246. —

2) Prisp. *Donner-a* Einleit. str. 148. 149. — O izkazu nasljednine i daljnom postupku čitaj *Donner-a* Einleit. str. 131 sl. *Linden-a* str. 93 sl.

3) Dvorska odluka 24 Listopada 1782 (sbirka II. br. 497. *Krisch* str. 8. 9): „Nepodobština obstajavša u Mühlviertelu, da se ženina ostavština po njezinoj smrti nerazpravlja, ima se ukinuti.... i u buduće ima se njezina ostavština po pravu i zakonu razpravljati...“ Prisp. dvorsku odluku 7 Travnja 1785. Sbirka V. br. 210.

pravo imaju [1]). Njemu je nadalje siliti naslje-dnika na očitovanje hoće-li neće nastupiti na-sljedstvo, i skrbiti za izpunjenje oporučiteljeve vo-lje, ovršenje zapisah, izplatu sudbenih pristojbah i državnog poreza. Kad se sve ovo izplatilo, su-višak uruči se nasljedniku. Na ovaj način po svačigovoj smrti zametne se na nasljednikov te-ret formalni stečajni postupak; oduzme se ostav-ština upravljanju nasljednikah, kako što i stečajna imovina, tražbine se razpravljaju, kako i u ste-čajnom slučaju, ostavštine podjeljuje se medju vjerovnici, a samo suvišak uručuje se nasljedni-kom.

Razpravni sudac nejma samo braniti ex of-ficio tražbine svih trećih osobah, kako za malo-ljetnike i nesposobne svoje čuvati: on ima vrhu toga službeno obidovati množinu zamršujućih na-redabah i obazreti se ne raznovrstne obzire.

Pri pečaćenju potražiti mu je, jeli ostav-nik ostavio pisamah ili računah odnosećih se na njegovu službu, koje on ima pak odpraviti dotičnoj oblasti; polak okolnostih popisati knjige ostavljene, i ovaj popis podnieti preglednomu u-redu; nesmije dozvoliti da ostavštine predje u tudju zemlju, dok nije uzajmnost dokazana; niti uručiti ostavštine vojnika, dok nije po pukovniji potvrdjeno, da pokojnik neduge državnoj blagajni, a isto tako niti predati je nasljedniku, dok nedo-prinese *Attestatum de intabulato testamento*

---

1) Donner, komu je da kako razprava ostavštinah u Austriji „jako oprezno i izvrstno uredjena" (die öster. Rechte I. str. 165) označuje ju pače *judicium familiae exiscundae* činom, kojim se čitavi baštinski imetak razdjeli i uredi.

itd. itd. [1]). Na ovaj način postao je razpravni sudac sluga cielog svieta i svačigov zastupnik: *nobile officium judicis* snizio se na posve obće, nu velemučno poslovodstvo, koje je sudcu veliki teret, a još veća odgovornost. S toga nije se čuditi, ako su sudci za si bar nješto pomoč, zahtievali od nasljednikah tako zvani *zavez na obezštetu*, u kojem obećaju razpravnom sudu "pripravnost na svaki poziv i na naknadu svake štete." [2]).

Nejma dovoljnih podatakah za izvjestno reći, kako se iztraživalo nasljedno pravo prije uručenja: nu svakako možemo uztvrditi, da je sumarni postupak ostao, i da nije ni sada, kako što niti dosada, trebalo drugo nego zasvjedočiti nasljedno pravo, za steći uvedenje u posjed ostavštine. Ovo mnenje podkrepljuje i § 12 razpravnog edikta 31 Siečnja i 15 Svibnja 1760 po kojemu, svaka ostavština, ako nije bilo sazivnog izroka, imala biti razpravljena u 4 mjeseca. Ovakove obće naredbe nebi bilo moguće izdati, ako bi prije predaje ostavštine, potrebno bilo parnicu zametnuti, koje trajanje nemože se ustanoviti; a pošto proti osudi izrečenoj dozvoljeno je prizvati se, svakako

1) Naredbe 20 Lipnja 1716 C. A. III. str. 829. 8 Veljače 1729 *Kropatschek* III. br. 513. 23 Stud. 1736 C. A. IV. str. 915. 4 Kolovoza 1749 C. A. V. str. 441. Naputak 30 Pros. 1760 § 4. Naredba 14 Veljače 1778 *Kropatschek* VIII. br. 1944. — Naredba 4 Svibnja 1783 Sbirka III. br. 222. Dvorska odluka 11 Veljače 1784 Sbirka IV. br. 88. Naredba 10 Lipnja 1785 Sbirka V. br. 412. — Dvors. odpis, 2 Lipnja 1753 *Kropatscek* II. br. 268. — Dvor. riešenje 30 Listop. 1762 *Kropatschek* IV. br. 667. — Naredba 7 Kolovoza 1762 § 10 Cod. VI. str. 341 sl.

2) *Donner* Einleit. II. str. 151. — Ovaj zavez na obezštetu napominje se i u naputku 30 Pros. 1760 § 23. — O razpravljanju ostavštinah ove dobe čitaj i *Vossius-a* Collatio legum etc. § 423... 426. 881. 882.

bi dulje trajala. Isto tako jest za naše mnenje i gori navedeni naputak **30** Prosinca **1760** (§ **21**) koji odredjuje da „prepornosti o zapisih i ostavštinskih dugovih treba vele prieko riešiti, nije-li to moguće uputiti ih treba *ad separatum*, bez da se time odgodi razprava ostavštine. Istina bog da *Donner* (Enileit. II. § **601**) veli: "Je-li nasljedno pravo preporno, to bi trebalo najprije ovu razpru riešiti, i pošto prije riešenja nemože se nikoga nasljednikom smatrati, to bi se imalo kojoj trećoj osobi medjutim povjeriti upravljanje ostavštine. Nu trebalo bi to iztražiti je-li se pod ovom razprom ima razumjeti, tužbu o posjedu ili o pravu nasljedstva. Na svaki način može se uztvrditi, da tek od god. **1785** prije uručenja ostavštine, trebalo je konačno riešiti i ustanoviti tkomu pripada pravo nasljedstva.

XI.

S patentom **9** Rujna **1785** (Sbirka sudb. zak. br. **464**) izdan bijaše obći naputak za sve sudove njemačko-slavjanskih pokrajinah [1]). Peti odsjek drugog diela (§ **25** sl.) govori „o postupku prvih molbah pri razpravljanju ostavštinah" [2]). Akoprem ovih propisah nejma mnogo i „osobito samo tako zvano izvanjsko poslovanje sudbenih izaslanikah uredjuju, a pravoga razpra-

1) O pokrajinah, u kojih ovaj tako svam rukovodni patent stekao je zakonsku moć čitaj, *Wessely-a* Handbuch II. str. 1. op. *

2) Obći naputak za sudove god. 1785 slaže se u ovom, kako i mnogom drugom obziru, s obćim naputkom izdanim za češke sudove god. 1783 § 102 sl.

vljanja suda sa nasljednici skoro niti nenapominju“ [1]); ipak temeljem služe onom obliku razpravljanja ostavštinah, u kojem ga vidjamo, što se njegovih glavnih točkah tiče, obstojati sve do dan danas. Na temelju ovih propisah pod uplivom prilično jednostavna sudbena običaja dovršio se razvitak ove uredbe sudbenog razpravljanja ostavštinah, jer ne samo da se pojedini pravci ujedno stekli, nego se i vladajuće načelo do najveće skrajnosti izvelo. U ovo doba uredba razpravljanja razvila se tako, da nije moguće ju dalje razvijati, ako ne kad bi se htjelo umaliti dužnosti razpravnoga suda.

U doba, o kojoj govorimo svrha bijaše razpravljanju ostavštinah, da se razpravni sud ureda radi brini *za svestrano izpunjenje izrečene ili predmievne ostavnikove volje, i da svaki dobije iz ostavštine ono što mu pripada.* Ovo je vladajuće načelo i ovomu dosljedno ima razpravni sudac svaki svoj korak udesiti, ovo jest ono goneće kolo, koje kreće svaki pojedini kotač zapletene mašine. U tom jest dvoje. Razpravni sud ima bditi da ponajprije namireni budi ostavštinski vjerovnici, ovršeni zapisi i izplaćeni svi tereti i ďavki s kojih je ostavština obterećena, te da napokon nasljednik dobije na ovaj način ostavšu čistu ostavštinu. Verhu toga nastojati mu je da čistu ostavštinu dobije baš onaj, komu ide, t. j. da ostavštinu uruči pravomu nasljedniku. Ovu dvostruku zadaću označuje pisac ove dobe, sliedećim „opisujućim tumačenjem“ razpravljanja o-

1) Rieči pravosudnoga ministra Schmerlinga u izvješću, s kojim predloži caru osnovu novoga zakona o razpravljanju ostavštinah Pat. 28 Lipnja 1850).

stavštinah: „Razpravljati ostavštinu reći će, podieliti imovinu naravski ili gradjanski mrtva čovjeka, tako, do po izplati vjerovnikah i zakonitih pristojbah, ostatak dobiju oni, kojim je on po svojoj naročitoj ili predmievnoj volji ostavio imetak.“ (*Füger* das adeliche Richteramt knj. I. str. 9). A još jedan pisac ovog vremena véli “razpravni sud ima ureda radi paziti da se čovjeku, kakovo pravo na ostavštinu imajuću, krivo neučini“ (*Voglhüber* str. 257.)

Odmah po smrti svakog čovjeka započme svoje službeno uredovanje nadležna razpravna oblast [1]), koja u tu svrhu ima se brinuti [2]) da joj se što točnije i brzije prijavi svaki slučaj smrti: odmah po smrti njoj pripade ostavština [3]). Za posvjedočiti i osigurati ovršenje svojega nadležnoga prava preduzme ona nadležno pečaćenje: „za znamenje započetoga uredovanja udari svojim službenim pečatom na sgodnom mjestu, da

---

1) O „razpravnom pravu“ različitih sudovah u ovoj periodi *Füger* str. 12 sl. *Luca* Justizcodex V. str. 26 sl. *Voglhüber* u knjizi u VII odsjeku navedenoj str. 11 sl. *Hoffmannsberg* u knjizi na istom mjestu navedenoj str. 5 sl., kao takodjer *Scheidlein* Erläuterung der für Oesterreich unter der Enns am 27 Sept. 1783 erlassenen Civiljurisdictionsnorm (Beč 1804) str. 30. 45. O slučaju „kad dva suda zahtievaju razpravljati ostavštinu“ jer svaki pojedini tvrdi „njemu pripada slučaj smrti“ *Födransperg* u knjizi navedenoj u VII. odsjeku § 4. *Luca* str. 36. *Hoffmannsberg* str. 29.

2) Nap. god. 1785 II. § 25. nap. god. 1783 § 102. O dužnosti prijavljenja svakoga slučaja smrti nadležnoj razpravnoj oblasti *Roth* Auszug knj. III str. 443 i *Wessely* Handbuch II str. 335 sl.

3) Vele označajno veli dvorska odluka 7 Veljače 1851 (*Wessely* II, br. 334), da „razprava ostavštine počimlje odmah sa slučajem smrti, s toga nemože se smatrati kao početak razpravljanja niti pečaćenje, niti nasljedno očitovanje, niti ikoji drugi razpravni čin.“ Ova naredba prešla je takodjer u § 1. Pat. 28 Lipnja 1850: „razprava ostavštine počima teći od časa smrti, ili od onoga dana, kad proglašenje koga za mrtva pravnu moć zadobije, ili kad se navrši odgodni uvjet, pod kojim je komu ostavak namjenjen.“

nasljedniku nebude smeten posjed ostavštinskoga imetka.“ (Naputak II § 28) [1]).

Tako zvano užje pečaćenje preduzme se onda „kad nejma čovjeka povjerenja, koji bi se za ostavštinu zauzeo, i njoj pogibelj prieti“ (Naputak 1785 II. § 31 Naputak 1773 § 107). Pri pečaćenju zapečatelјni povjerenici imaju iztražiti je-li pokojnik kakovu oporuku ostavio, i zato imaju i sva pisma pregledati; nadjenu pako oporuku treba sudu predati za otvorenje i proglašenje [2]); je-li temeljite sumnje da tkogod pokojnikovu oporuku u svojoj pohrani ima, to su povjerenici dužni napomenuti u svojem izvješću sudu podnešenom. (Nap. 1785 II. § 29. Nap. 1783 § 105) [3]).

---

1) Skoro od rieči do rieči ovako je odredjeno u nap. god. 1783 § 104. I pisci ove periode označuju nadležno pečaćenje „kao znamen da si je razpravna oblast sudbenost, po kojoj se ostavština razpravlja, prisvojila, i da je s pečaćenjem zbilja zametnula razpravljanje“ (*Voglhüber* § 11), kao „znamen utemeljene sudbenosti“ kao „dokaz izvršujuće sudbenosti.“ O sudbenom pečaćenju u obće *Hoffmannsberg* str. 18 sl. *Füger* str. 22 sl. *Luca* str. 33 sl.

2) Zahtievaju dotičnici bezodvlačno proglašenje, to treba nadjenu oporuku u izvješću o pečaćenju zabilježiti, dočim u ostalom treba odrediti da ju odmah predsjednik suda dobije.“ Nap. 1785 II. § 29. Nap. 1783 § 105. O otvaranju i proglašenju oporukah *Hoffmannsberg* str. 44 sl. *Födransperg* str. 21 sl. Matica otvorene i proglašene oporuke čuva se kod suda, i davaju se strankam na zahtjev prepisi. Znamenita jest dvorska odluka 10 Svibnja 1765 (Pismara c. kr. pravosudnog ministarstva) uslied koje „u buduće nesmije se dozvoliti, da se njekoje oporuke drugdje nego *in locis publicis* čuvaju... i *testamenta scripta* ili svjedočanstva *de nuncupativis* nejmaju se pohranjivati kod bilježnika, niti još manje dozvoljeno je ove oporuke po bilježnikovoj smrti nasljednikom predati, nego treba bez razlike sve oporuke po ostavnikovoj smrti nadležnomu sudu predati, koji ih pohrani u svoju pismaru.“ Ureda radi imaju se uknjižiti oporuke, ako se ove odnašaju na dobra po ostavniku posvjedovana, koja su predmet javnih knjigah. Dvor. odluka 17 Siečnja 1794 (*Roth* Auszug II. str. 493. 484. *Wessely* Handbuch II str. 188 op. *).

3) Razpravna oblast ima o svakom slučaju smrti kr. činovnika ubavjestiti dotičnoga njegovoga predstojnika, da uzmogne uredovna

Razpravni sudac, koji ovako započme uredovati, ima s nasljednikom razpraviti ostavštinu. U tu svrhu imaju i sudac i nasljednik spojiti svoju djelatnost. S toga smatra se razpravljanje ostavštinah kao predmet sdruženih nastojanjah, i označuje se skupnim zadatkom sudca i nasljednika. Pisci ovog vremena vele da jest nasljednikova dužnost „razpravni posao u redoviti tek metnuti, izza kako je sud razpravni postupak zametnuo, za da uzmogne razpravljanje s uručenjem dovršiti" (*Voglhüber* § 2. *Hoffmannsberg* str. 3.) [1].

Nemože li se razpravljanje radi budi kojega god uzroka s nasljednikom dovršiti, imenuje se „za voditi razpravni posao", „za dovršiti razpravljanje" posebni zastupnik. Doista ovaj zastupnik zove se razpravni skrbnik, nu bitno luči se od tako zvanog *curator hereditatis*, jer njemu nije povjerena uprava ostavštine (*cura bonorum*) nu on pripomaže razpraviti i urediti ostavštinu: on nije upravnik dobarah, nego razpravni upravnik, ostavštinski zastupnik, a ne upravitelj ostavštine. Ovakov se zastupnik ostavštine imenuje uz tutora za maloljetnoga nasljednika, za nepoznatog

---

pisma, ako takovih ima, primiti. Nap. 1785 II. § 30. Nap. 1783 § 106. Ako je činovnik imao davati račune eraru, razpravni sud mora izvjestiti prizivni sud, a ovaj dotičnoga predstojnika onoga ureda, te ovakove ostavštine nemože se prije uručiti, dok se nedoprinese potvrda komore, da pokojnik eraru ništa neduguje. Dv. odl. 6 Ožujka 1789 (sbirka IX. br. 148) *Roth* Auszug III str. 451. 452 napominje silu božju svakovrstnih službenih izvješćah.

1) Pojedine nasljednikove dužnosti jesu: 1) očitovati se da prima ili se odriče nasljedstva; 2) namiriti ostavštinske vjerovnike; 3) izplatiti razpravne pristojbe i nasljedninu; 4) izpuniti sasvim posljednu ostavnikovu volju i izkazati se o tom; 5) zamoliti uručenje ostavštine. Dužnosti razpravne oblasti jesu: 1) redovito zametnuti razpravljanje; 2) skrbiti da ju nasljednik redovito nastavi; 3) uručiti ju izza kako dokazano jest da je nasljednik izpunio svoje dužnosti. *Voglhüber*, str. 2. 3. *Hoffmannsberg* str. 3. 4.

boravišta i za odsutnoga nasljednika: povrati-li se odsutni nasljednik, ili dozna se za nepoznatog, ili dodje maloljetan na leta, te žele li ovi sami razpravljati, odpusti se na njihov zahtjev medjutomno imenovani zastupnik [1]).

Razpravni sudac nedopušća samomu nasljedniku, koji je već redovito nasljedno očitovanje podnio [2]), urediti ostavštinu, nu on ga neprestano nadzira i pregleda: ostavština se dieli i uredjuje s bojazljivim skrbničkim posredovanjem razpravne oblasti, koja nakon godine danah, ureda radi goni nasljednika, koji je svoje nasljedno očitovanje dao [3]), na dokončanje razprave. (Nap.

---

1) *Füger* str. 25 sl. *Voglhüher* str. 6. 7. *Hoffmannsberg* str. 40 *Födransperg* str. 31. S drugimi riečmi neradi se tuj o upravljanju imetka, nego o poslovodnom zastupničtvu. Takav ostavštinski zastupnik jest po prilici naprama upravniku ostavštine, (Nap. 1785 II. § 33) kao što je zastupnik stečajne mase, naprama upravniku stečajne imovine; u jednom i drugom slučaju običava većim dielom jedna te ista osoba obavljati oboje službe. (O tom čitaj *Kostetsky-a* u knjizi navedenoj u VII. odsjeku knj. 1 str. 299 sl.) Po § 1 razpravnog edikta 31 Siečnja i 15 Svibnja 1760 trebalo je, ako se nije nasljednik u roku 30 danah *a morte testatoris* nasljednikom očitovao, "*ex officio* imenovati zastupnika *ad actum* na teret obćeg nasljednika za razpraviti ostavstinu."

2) Nasljedno očitovanje providjeno s nasljednikovim podpisom i pečatom podnašalo se pismeno. Riešenje 11 Studena 1756. Dvor. odl. 5 Studena 1788 (Sbirka VIII. br. 511. *Wessely* Handb. II. br. 565). Ženam trebalo je za nastupiti nasljedstvo *sine beneficio inventarii*, posvjedočiti kako to propisuje § 2 razpr. ed. 31 Siečnja 1760 da su se posavjetovale s kojim odvjetnikom. *Füger* str. 52 sl. *Hoffmannsberg* str. 65 sl. *Voglhüber* str. 21 sl. *Luca* str. 44 sl. *Födransperg* str. 43 sl.

3) Neočituje se nasljednik u rok godine danah da prima ili se odriče nasljedstva, razpravna oblast mora ga na to siliti grozeć mu se s globom, te ostane i ovaj poziv besuspješnim, imenuje razpravnog zastupnika, ako to dosele učinjeno nije, i s njim razpravi ostavštinu, koja ili kako ošastna preda se državnoj blagajni, ili ostane u pohrani suda. Pored toga na zahtjev ili ostavštinskih vjerovnikah, zapisovnikah ili zakonitih nasljednikah daje sud pozvatomu nasljedniku rok 30 danah za promišljaj, a po izminuću ovog roka izgubi nemarni svako pravo na nasljedstvo. *Voglhüber* str. 38 sl. *Luca* str.

1785 II. § 43 br. 3. Nap. 1783 § 118 br. 3). Pored toga sveudilj raste broj osobah za koje treba se ureda radi brinuti, a umnožavaju obziri, na koje treba se *ex officio* obzirati.

Nada sve jesu ostavštinski vjerovnici, kojim mora sudac ureda na ruku biti da svoje dobiju. Bez dokaza da su namireni ili bez njihovoga privoljenja nesmije se nasljednikom ostavština predati. Nisu-li svi ostavštinski vjerovnici poznati, razpravna oblast dužna jest pod svojom odgovornošću pozvati ih s izrokom, da svoje tražbine prijave i dokažu [1]). Potreba i shodnost ove naredbe bi se tek onda dokazati mogla, kad bi vredilo načelo, da nasljednik nejamči u nijednom slučaju *ultra vires hereditatis*. U obće pravilo: *hereditas non intelligitur nisi deducto aere alieno* i sada običajno razumieva se ovako, da nasljednik *nepridrži* si, što je ostalo izza namirenja ostavštinskih vjerovnikah, nego da on ono *dobije*, što ostaje odbiv ostavštinske dugove: nasljednikova dužnost namiriti ostavštinske vjerovnike, postaje dužnost razpravne oblasti kao skrbiti se za izlučenje i namirenje ostavštinskih dugovah

47 sl. *Füger* str. 61. 62. *Födransperg* str. 48 sl. Osobito za česku ukinut bi s'dvor. odl. 2 Veljače 1792 s obzirom na nap. 9 Rujna 1781 prije napomenuti odpis 4 Svibnja 1717. 19 Svibnja 1722 o roku za promišljaj (*spatium deliberandi*) *Jordan* I. str. 105.

1) *Voglhüber* str. 66 sl. Ovaj spisatelj osobito napominje, da u slučaju kad razpravna oblast propusti pozvati vjerovnike s izrokom, a nasljednik nije u stanju namiriti ih, ima ih ona platiti „jer je ona uručiv mu ostavštinu prije vremena ili bez njihovoga privoljenja, pružila mu priliku raztepsti imetak na njihovu štetu“ (str. 69); „zanemare pozvani vjerovnici prijavni rok, razpravni sudac nije više odgovoran za uručenje ostavštine, niti onim koji se neprijaviše.“ (str. 70). Isto tako *Födransperg* str. 75 sl. a i *Füger* str. 79 sl.

i predati nasljedniku čisti ostatak. U tu svrhu treba odmah prigodom pečaćenja iztraživati jeli ostavnik dugovah ostavio, i u kakovom razmjerju stoje naprama ostavštini. Daljnji osobiti postupak, kakav se po običaju razvio, jest sliedeći [1]).

Ako je ostavštinski imetak neznatan [2]) t. j. nenadilazi svote od 100 f. to se on odmah *ex officio* popiše i procieni a izvješću priklopi se imenik sviuh ostavštinskih vjerovnikah. Ako je ovaj dostatan za njihovo namirenje, razpravni sudac pozove ih preda se, sravna s njimi tražbine i izplati ih s nasljednikovim privoljenjem iz ostavštine, pošto im ju on sasvim *jure crediti* uruči, ili pako suvišak pridrži za vjerovnike, koji se budu kašnje prijavili, ili za nasljednika, i time „rieši se slučaj smrti.“ Nije-li pako ostavštinski imetak zadostan za namiriti vjerovnike pobilježene u izvješću pečaćenja, to se svejedno pozovu, i raztumači im se nedostatak ostavštine, te se na njihov zahtjev otvori na ostavštinu stečaj, ili se nagoda učini. Na temelju pako ove nagode podieli se medju njimi ostavština, ili uruči se jednomu na račun njegovih tražbinah, koji, ostalim vjerovnikom njega „dužnikom i platcem“ pripoznavšim, platiti ima čitavu ili nagodjenu dužnu svotu. S odlukom ovog sadržaja rieši se tako-

---

1) O tom čitaj osobite što *Füger* na str. 30 i sl. i *Födransperg* na str. 13. 14. 17. sl. pišu.

2) Nije u ostavštini posve ništa rieši se razprava „radi siromaštva“ a nasljednik i vjerovnici pozovu se da za sada odustanu od svojih tražbinah, radi pomanjkanja imovine pridržav im njihova prava. *Füger* str. 37. 38. *Voglhüber* § 13. *Hoffmannsberg* str. 39. 40. Dv. odl. 30 Travnja 1825. *Wessely* II br. 348. 17 Dv. odl. 15 Lipnja 1826 (*Wessely* br. 349). Dv. odl. 3 Prosinca 1824 (*Wessely* br. 403). Dv. odl. 2 Rujna 1831 (*Wessely* br. 404).

djer slučaj smrti. Nadilazi pako ostavština svotu **100** f. nerazpravlja se onda ovako na kratko, nu zametne se redovito i obširno razpravljanje [1]).

Ako je s oporukom zapisah ostavljeno, to ima sud „odmah po proglašenju oporuke ureda radi odrediti, da se isti uknjiže na teret ostavštinskih nepokretninah" [2]). Jesu-li zapisi ostavljeni maloljetnikom „to je dužan sud ureda radi, ako su ovi njegovoj sudbenosti podvrženi, tutore i skrbnike ubavjestiti priobćiv im članak oporuke, pod kojim im je zapis učinjen, kao takodjer nasljednikovo ime, nisu-li pak njegovoj sudbenosti podvrženi, to ubavješćuje njihov nadležni sud, (Nap. **1785 II.** § **43** br. **2.** Nap. **1783** § **118** br. **2**) i pozivlje takodjer ureda radi nasljednike da ih ovrše. (Nap. **1785 II.** § **43** br. **3** c. Nap. **1783** § **118** br. **3.** c.) Prije namirenja ili privoljenja zapisovnikah nemože se nasljedniku uručiti ostavstine. Nu za ne otezati odviše s razpravljanjem ostavštine odredjeno bi: „ako nasljednik dobrovoljno htjeo bi dati jamčevinu ili bi se izkazati mogao da je svakomu pojedinomu nenamirenomu zapisovniku prijavio zapis, i to na način kako sudbeni postupovnik propisuje, da se tužba tuženiku uruči, a ako ovaj nije se prijavio u rok za odgovor ustanovljen, to se nesmije odgadjati u-

---

1) Čitaj i dvovr. odl. 15 Lipnja 1826 (*Wessely* br. 349.) Dv. odl. 3 Prosinca 1824 (*Wessely* br. 403.) Dvor. odl. 2 Rujna 1831 (*Wessely* br. 401).

2) Time je sud *ex officio* zakonito pravo zaloga (L. 1. C. commun. de leg. 6. 43) zapisovnikah u javne knjige unašao. O sličnom postupku u Saksonskoj čitaj *I. Merkel-a* u Rechtslex. knj XIV. str. 766 i E. A. *Merkel-a* Das gerichtliche Verfahren in der sog. freiwilligen Gerichtsbarkeit (1846) str. 72.

ručenje ostavštine s toga, što nisu zapisovnici namireni." (Nap. **1785 II. § 43** br. **3**, c. Nap. **1773 § 118** br. **3**, c.) Nasljednik, koji se na ovaj način izkazao, da je ovršio zapise, dotično nemogućnost izpunjenja dokazao, ili da ih je osigurao, ili sudbeno prijavio, kako takodjer u oporučnom izkazu razložio, da je zadovoljio sasvime svakoj točki oporuke, ima pored svega toga razpravnoj oblasti, predložiti tako zvani *falcidički izkaz*. — **Razpravna** oblast ima se osobito brinuti za nabožne zapise [1]).

Razpravni sudac mora brinuti se i za ovršenje *povjerbenih zamjenah*. U tu svrhu treba mu popis učiniti [2]) i shodna odrediti da se povjerba osigura, dotično u javne knjige ubilježi, izuzev da punoljetan čekalac povjerbe očituje se pismeno pred razpravnim sudom da se odriče svake sigurnosti. Nastane-li slučaj zamjene povjerbene, na novo treba razpravu voditi i povjerbenik ima predložiti tako zvani *trebelianski izkaz*.

U naputku god. **1785 II. § 42** kako i u onom god. **1783 § 119, 120** svojski se prepo-

1) Koliko se imala brinuti razpravna oblast za zapisovnike, kako i o oporučnom izkazu čitaj *Füger-a* str. 138 sl. 145 sl. 160 sl. 171 sl. *Voglhüber-a* str. 148 sl. 161 sl. *Hoffmannsberga* str. 98 sl. Polag okolnostih treba sastaviti i sudu podnieti izkaz o zakonitom dielu. *Voglhüber* str. 209 sl. *Füger* str. 178 sl. *Hoffmannsberg* str. 155 sl. *Födransperg* str. 70 sl.

2) Ove naredbe nebijaše u naputku god. 1783; po § 110 sačinjavao se popis na zahtjev stranakah, a sastavljao se ureda radi kad nasljednici ili samo jedan radi mladosti ili drugoga kojega uzroka nije mogao razpolagati svojim imetkom." Ovaj propis prošao je u § 34 *a*) nap. 1785, a pod *b)* dodan mu bijaše gori napomenuti propis. *Födransperg* veli str. 77. 78. ako bi razpravni sud uručio ostavštinu nasljedniku prije namirenja vjerovnikah, ovršenja zapisah, ili osiguranja zamjene „vjerovnici, zapisovnici i zamjenici imali bi pravo tražiti od njega naknadu u slučaju kad bi nasljednik baštinjeno dobro potrošio, te oni nebi se imali na čem naplatiti."

ručuje „da se neuruči ostavštine, kako to i dosadanji zakon propisuje, dok se ne plati mortuarium i nasljednina.“ Isto tako dok se neizplate sve ostale raznovrstne pristojbe [1]).

Razpravni sudac dakle pazi da svi namireni budu, ali i brinuti se ima da čisti ostatak pravomu nasljedniku uruči. Naputak god. 1785 II. § 43. *d.* sadržaje važan propis, koga jošče nejma u nap. god. 1783, da kad je više protuslovnih nasljednih očitovanjah sudac ima odrediti „koji će podnieti redovitu tužbu, koja ima biti temeljem daljnomu pravnomu razpravljanju.“ Sad se dakle neprepira više o tom, komu od više prijaviteljah pripada privremeni posjed, nego radi se o tome, da se dokaže tko ima nasljedno pravo, i komu dakle dosljedno patri ostavština; ne zasvjedočuje se sada samo sumarno nasljedno pravo, već treba isto „redovito“ dokazati [2]). *Possessorium* pretvorio se sada sasvime u *Petitorium*. Neradi se sada već o tome, da se predbježno posjed uredi, pridržav si pravo kašnje riešiti pitanje o nasljednom pravu, nego sada odlučuje se najprije komu ovo pripada, te tomu i uruči se ostavština: dosele prije riešenja pravde o nasljednom pravu podijeljivao se posjed ostavštine, a sada podieljuje se posjed za riešenom pravdom. S uručenjem neuvadja se privremeno u posjed, nu oživotvara se redovito priznato i konačno ustanovljeno nasljedno pravo. Nasljednik, koji zahtieva od sudca ostavštinu,

---

1) O mortuariju, nasljednini i ostalih pristojbah ove periode pišu *Füger* str. 180 sl. 105 sl. 231 sl. *Hoffmannsberg* str. 113 sl. 175 sl. *Voglhüber* str: 235 sl.

2) *Födransberg* str. 29. 30. 46. sl. *Füger* str. 58 *Voglhüber* str. 35 *Hoffmannsberg* str. 58. Razpravni sudac bijaše i u ovoj pravdi nadležan sudac. Odluka dvor. kanc. 4 Srpnja 1845, *Wessely* br. 359.

za dokazati svoje pravo mora sada tako rekuć s njim parnicu zametnut, i njemu svoje dokaze predložiti. Za veću sigurnost i za očuvati sva moguća prava trećih osobah, izdavaju se izroci, s kojimi pozivlju se svi oni, koji misle da imaju kakovo nasljedno pravo, da u stanovitom roku ga prijave, jer u protivnom slučaju po izminuću ovog roka uručiti će se ostavština onomu, koji se pravno izkaže: i to „za riešiti razpravnu oblast svake odgovornosti," a to se čini i onda kad bi se tko nasljednikom očitovao na temelju očevidno pravilne oporuke. (*Füger* str. **79** sl.) **S** ovom obnovom sva se narav ove uredbe promjenila. Iz prva razpravljale se ostavštine za prepréčiti otimanja i za obraniti nasljednikova prava, a sada time nasljednik najviše štetuje i steče svoje bog si ga zna kada; razprava neslužimu na obranu, nu na veliku nepriliku; neuklanja pravde, nu dapače ju prouzroči i proizvede, jer prije pravdalo se za uručenjem ostavštine, a sada se pravda prije uručenja. Što su prije same stranke iztraživale tko je pravi nasljednik, sada sudac čini ureda radi: na mjesto obće pravne nasljedstvene pravde stupila je predsudbena razpra o pravu nasljedstva (System des öster. Privatr. II. § 115 op. 15).

Nasljednik, koji *post tot discrimina rerum* napokon je do toga došao, da može zahtievati uručenje ostavštine, ima u tu svrhu predati tako zvanu molbu za uručenje, u kojoj mu je priloživ sve moguće izkaze moliti za tako zvanu razpravnu odluku. Sudac prije nego ju izda mora dobro pregledati čitavu razpravu, za uvjeriti se, je-li sve izpunjeno. Kad su svi nasljednici punoljetni

mogu si ostavštinu podieliti izvansudbeno; ako je pako samo jedan maloljetan treba diobu prije uručenja sudu za odobrenje predložiti.

Kad je pako samo jedan nasljednik, i ovaj je maloljetan, potrebito je sastaviti tako zvani konačni izkaz u komu treba točno naznačiti čisti ostatak, i podnieti ga sudu za odobrenje. Kad nasljednik dobije ovu razpravnu odluku, mora, ako nije to već u njoj izrečeno, zamoliti predaju ostavštine i odstranjenje pečaćenja nadležnosti. Nu ujedno mu je dokazati da je izpunio sve naloge mu podeljene i priložiti zavez na obezštetu. O razpečaćenju i uručenju učini se službeno izvješće [1]). Prepis ovog izvješća dobije nasljednik i služi mu za dokazati zaglavljenje razprave.

XII.

Uredba razpravljanja ostavštinah, onakova kakovu ju vidismo, prenešena bijaše u zapadno galički zakonik god. 1796 (1797) i u obći gra-

1) O postupku i o pohranjivanju razpravnih pisamah i prilogah kod suda za njegovu sigurnost, *Füger* str. 243 sl. 252 sl. 266 sl. *Voglhüber* str. 254 sl. 265 sl. 288 sl. *Hoffmannsberg* str. 210 sl. 236 sl. 257 sl. *Födransperg* str. 59 sl. 80 sl. — O pravu ove periode osobito u pogledu Štajerske sravni *Tiller-a* System der bürgerlichen Rechtslehre. Grätz 1787 knj. II. Dio I. str. 569 sl. I ovaj spisatelj misli da se „sudbena razprava ostavstine u rimskom pravu zove *familiam herciscere*“ i da sastoji u tom „da se ostavštinska imovina uredi i nasljedniku uruči, kad se izkaže da je izpunio oporučne naloge“ (Str. 580. 581). U pogledu Česke čitaj: *Stöhr-a* Versuch zu einem Lehrbuch über die practische Rechtswissenschaft nach ihrem ganzen Umfang in Königreich Böhmen. Prag 1796-1800 knj. III.

djanski zakonik god. 1811 -- nu ipak bi koješta promienjeno, tako da po vanjskom obliku, reć bi da podpunoma obstoji, ali nosi već u sebi klicu svoga razsutka. Ona je god. 1785 došla do vrhunca svoga razvitka: te pokoravajuć se zakonu narave počela je sada i propadati, a možemo se nadati da će je čim prije nestati ili bar bitno preobraziti se.

U zapadnom galičkom zakoniku (Dio II. gl. 18 § 589-639) razpravljanje ostavštinah uredjeno je prilično obširno i podrobno. U njemu pobilježene bijahu i prava i dužnosti razpravne oblasti, kako propisi o nadležnosti oblastih (§ 594, 605) o pečaćenju (§ 589 sl.), o sastavljenju popisa (§ 616 sl.) o otvaranju i proglašenju oporukah (§ 597 sl.) i sazivanju nepoznatih nasljednikah (§ 625 sl). Kad se stvarao obći gradjanski zakonik na temelju zap. galičkog zakonika poprimilo se mnenje pisacah zadnje dobe (br. XI. op. 3), da treba lučiti kod razpravljanja ostavštinah djelovanje suda od djelovanja stranakah, te reklo se, da treba u gradjanskom zakoniku samo ono urediti što spada na nasljednika, a što se tiče sudčeva djelovanja, to ide u drugi dio obćeg postupovnika, kojega se izradjenje onda za stalno očekivalo.

Zeiller izjavio se o tom u svojem pismenom odvjetu, na temelju kojeg viećalo se o gradjanskomu zakoniku, ovako: „Pošto država ima brinuti se za sigurnost pravah, to je posve naravski, da sudovi po ostavnikoj smrti u pogledu ostavštine nemogu gledati prekrštenih rukuh, što samovoljno dotičnici rade, nu imaju ureda radi pri tom sudjelovati. Često nasljednici niti neznaju da

im što ostavljeno, a ni sud nezna odmah za nasljednike. A ostavnik pako nije više u stanju čuvati i braniti svoj imetak. S toga sud je dužan starati se da se osigura ostavština i da se pronadju oni, kojim ona pripade. Vjerovnikom i zapisovnikom mora do toga stati, da znaju na koga im se obratiti za namirenje svojih tražbinah, kako takodjer da saznaju koliko uprav ona podnaša jer drugčije mogli bi se nasljednici izgovarati, da nebijaše dostatna za namiriti sve tražbine. Već iz ovih opazakah vidja se, da su sudčeve dužnosti pri razpravljanju ostavštine raznovrstne. Nu sudčevo djelovanje nesmije prelaziti svojih granicah, te stoga ima se pripustiti samim strankam, da učine što od njihove volje odvisi ili preduzeti na samu njihovu zamolbu. Mnogo toga dakle pri razpravljanju ostavštinah spada na sudčevo uredovanje, a s toga u neparbeni postupnik, a opet mnogo pako toga u pravni djelokrug stranah, s toga u zasebno pravo. U prvom obziru jest u sada obstojećem obćem naputku god. 1785 posebni odsjek o razpravljanju ostavštinah, te ovaj će nadalje i sačinjaviti drugi dio postupovnika. U drugom pako obziru ovaj je predmet prešao u osnovu gradj. zakonika i mnogo se toga iz naputka preneslo. Radi se dakle o tom, da se pronadje razdvoj, što se o tom predmetu urediti ima u gradj. zakoniku, a što u obćem postupovniku. Sama stvar pokažuje nam taj razdvoj. Sve što na sudčevo uredovanje spada, i što netreba stranki niti znati, spada u postupovnik. Ali sve, što je samoj stranki činiti, ili što mora znati za svoje ravnanje spada u gradj. zakonik. Uslied prve izreke, mnijem ja, da bi trebalo njekoliko paragra-

fah sasvim izpustiti iz osnove, a iz njekojih samo nješto izcrpiti“ [1]).

Ovo umovanje prouzročilo je § 798 O. G. Z. koji mjesto što narediti tumači, a mjesto propisivati predmet razdjeljuje:

„Posebni propisi obstojeći vrhu sudnog postupanja ustanovljuju, dokle sud treba da postupa službeno poslje čije smrti i kojih rokovah i oprezah treba se držati u toj razpravi o nasljedstvu [2]). Ovdje se ustanovljuje, što ima činiti nasljednik, ili onaj, koji scieni da ima kakovo pravo na ostavštinu, da bi zadobio posjed onoga, što mu pristoji.“

Navedeno mjesto iz *Zeillerova* odvjeta uči nas, kako se onda mislilo o potrebi i o svrhi razpravljanja ostavštine. „Dužnost jest države starati se kroz sudove za sigurnost pravah:“ nu „sudovi u svojoj brigi nesmiju granicah premašiti, te imaju ostaviti strankam na volju ono što od njih odvisi.“ Nu reć bi da nije im onda jasno bilo dokle ima se protezati skrbničko posredovanje sudovah, a niti gdje počimlje slobodno djelovanje stranakah. Nije tuj stroga i sviestna omedjašenja: nevidja se nikakovoga načela, ili bar dosljedna njegova izvedenja. Odalečilo se stra-

---

1) Po odborovom nalogu sastavio je ovaj izvadak *Zeiller* a medjutim izvješćivao je o sliedećih poglavjah. Kad bi ovaj izvadak učinjen primio je *Haan* izradjenje ovoga poglavja i sastavio je osnovu, na temelju koje se viećalo i primljena bi u svojih glavnih točkah u gradj. zakonik II. 15.

2) U *Haanovoj* osnovi rečeno bi u § 2: „o tomu propisano jest u drugom dielu o. g. postupovnika.“ U sjednici 10 Studena 1806 predložio je izvjestitelj *Zeiller*, da mjesto onih riečih metnulo bi se: „propisano je u posebnom uredovnom propisu,“ pošto bi se dogoditi moglo, da neizadje II. dio o. g. postupovnika prije uvedenja gradj. zakonika.

nom iz prijašnjeg gledišta, ali ipak pridržale se i to strogo mnoge dosljednosti: snuje se i umuje kad je prilika iz gledišta već odavna ostavljena: stariji i novi nazori liepo se tuj križaju.

Zeiller nastojao je u svojem tumaču (II. str. 830) opravdati nuždu sudbenog uvedenja sliedečim načinom:

„Uslied obćeg propisa nesmije niti onaj, tko ima pravo na posjed budi kojegod stvari, zasjest ju samovlastno, on je dapače dužan očitovati svoj naslov, zamoliti posjed od redovitoga sudca (§ 320 G. Z.) O tom pravilu nejma iznimke niti u pogledu ostavštine, koja se nemože smatrati za ničiju stvar," (§ 547 G. Z.) [1]).

Dakle jer mi nemožemo svoje stvari nalazeće se u tudjih rukuh samovlastno trećemu uzeti, nesmijemo s toga niti nami pripadajuće ostavštine, koje se nenalazi u ničijih rukuh, izvansudbeno u posjed uzeti? Ovo umovanje moglo bi opravdati potrebu nasljedstvene tužbe, ali nikad podkriepiti okolnost, da ima sudac u svakomu slučaju u svoju obranu uzeti ostavštinu. Ako pako ostavština nije ničija stvar, nego smatra se kako da ju pokojnik posjeduje (§ 547 G. Z.) zašto je nasljednik nebi dobio i iz pokojnikovih rukuh, čemu-li tuj posredujuće sudčeve ruke? Ako *Zeiller* nadalje veli za opravdati razpravljanje ostavštine da „mnogi kao n. p. vjerovnici imaju pred nasljednikom temeljito pravo na ostavštinu, da mnogi bi se mogli prepirati o pravu nasljedstva, i da je dr-

---

1) Nije mnogo trebalo za doči od ove misli na vele razprostranjeno krivo mnenje, da nasljednik tekar sudbenom uručbom steče vlastničtvo baštinjenih stvarih; proti ovom mnenju pisao je *Schuster* dve razpravice 1830 str. 108 op. 1. System des österr. Pr. R. II § 74 op. 24.

žava dužna nastojati, o izpunjenju ostavnikove volje, koji nemože svojim imetkom upravljati (§ 534 G. Z.)“ to mu se može prigovoriti, da se naš zakonik odrekao u obće one pomisli, da je ostavština imovina, iz koje imaju se nad svim namiriti vjerovnici, da sekvestracija može biti posljedica pravde o nasljedstvu, nu da radi same mogućnosti ove pravde nesmije se *anticipando* i ureda radi ostavština sekvestrirati, da napokon brinuti će se sud zadostno za izpunjenje ostavnikove volje, ako on, mjesto što bojazljivo pazi da se nebi povredila, svakoj zbilnoj povredi odmah i krepko na put stane [1]).

Pri svemu tomu bilo je u odboru, komu povjereno bijaše snovanje i stvaranje gradj. zakonika, muževah, koji opaziše i prostodušno i srdčeno

1) Ni ostali tumačitelji gradj. zakonika netumače mnogo bolje od *Zeiller-a. Winiwarter* III. str. 414 veli: „s naslovom dobiva se pravo na nasljedstvo; nu pošto se dogoditi može, da više od njih iz protuslovnih naslovah prisvajaju si pravo na nasljedstvo; pošto nadalje često treba tekar ustanoviti koliko podnaša ostavština, jer pokojnikov imetak može biti više putah pomješan sa drugim kakovim imetkom, i drugi mogu imati posve pravednih tražbinah; pošto napokon i država koristi se slučajevi smrti, jer time dobiva jedan dio dohodka potrebita njoj za državne potreboće i iz ostavštine treba platiti i druge koje kakove pristojbe, nesmije nitko sam uzeti u posjed ostavštine, niti u slučaju, da nasljedno pravo jest nepreporno.“ *Stubenrauch* II. str. 760: „Nasljedno pravo podjeluje samo *naslov* za steći ostavštinu; za ovu sbilja dobiti treba k tomu *predaju* kao *pravni način stečenja.*“ (I ovdje po staru tumači *titulus* i *modus acquirendi.* System des österr. Pr. R. II. § 72 op. 40). „Ova se podjeljuje po austr. pravu samo kroz *sudbeno* posredovanje, jer moglo bi se slučiti, da, ako bi tko imao i naslov na nasljedstvo budi u oporuci budi u nasljedovnoj pogodbi, ili u zakonu, bi mu ga mogao koji treći pobiti; pored toga često je potrebito ustanoviti kolika je ostavština, i odjeliti ju od lenah, zadušnicah i povjerbah itd.; isto tako treba često osigurati tražbine vjerovnikah, i izpuniti ostavnikovu volju, na koliko se zakonu neprotivi; konačno država dobiva iz ostavštine njekoje pristojbe.“ Najnoviji pisac o austr. nasljednom pravu, *Füger von Rechthorn,* zadovoljio se time (Dio III. str. 261 sl.) što je opetovao naredbe pat. 9 Kolovoza 1854

izrekoše, da je uredba razpravljanja ostavštinah nikla iz povjestnih slučajnostih, a osobito razvila se na korist vlastnikah sudbenosti i fiškusa, te ovakova kakova jest dan danas, strankam je teret, a sudcem neprilika. Budi nam slobodno, iz zapisnikah o viećanju gradj. zakonika, koje je meni dopušćeno bilo razgledati, zanimiv sud ove vrsti navesti. U sjednici 10 Studena 1806 njekoji odbornici su predlagali da se popis *uviek ureda radi* čini. Proti ovomu predlogu, koji je ostao i to sasvim pravo u manjini, osobito se izjavio tadašnji podpredsjednik odbora gosp. *von Haan* prisjednik d. a. prizivnog suda, napomenuv da netreba nasljedniku narivavati *beneficium inventarii* i dodao je k tomu sliedeću vele zgodnu opazku: „Predložena naredba prouzročila bi mnogo težkoćah i neprilikah; nad svim, povećala bi se time odgovornost sudca, koji je i tako odgovaran i pomnožili mu se poslovi, a razpravljanje ostavštine, *koje u svojem izvoru nebijaše nego posao stranakah, i samo radi pobiranja pristojbah postala je sudčevo podpuno uredovno djelo, i to radi napomenute financialne koristi i raznovrstnih obzirah sudbenosti, njegov najzapleteniji i najteži posao.* [1]) Nije tako lahko kraće i točnije označiti nepravionost razpravljanja ostavštinah.

Očekivani drugi dio obćega postupovnika, koji je imao sadržavati propise o neparbenom postupku u obće, a osobito o razpravljanju ostavštinah, nije izašao. S ovim je bilo kako što i sa

1) Osobito je nadalje naglašeno bilo, da time što treba popis *ex officio* činiti, što bi se odrediti moralo posebnom odlukom „povećati će se za mnoge tisuće broj više tisućah odlukah, koje se i tako izdavati moraju, a po tom samo umnožati će se pisarija u savjetničkih sobah i u pisarnah.

snovanim tutorstvenim i hipotekarnim redom itd. nestalo je na zakonodavnom polje marljivosti, a pokazala se mlitavost, kako i u ostalom državnom i duševnom životu, (*Schletter*. Jahrb. I. str. **335**). **T**ako se za četiri desetka godinah razpravljale ostavštine na temelju naputka god. **1785** u savezu zà propisi gradj. zakonika [1]). Naredbe, kojih je dosta liepi broj izašao za ovoga vremena, uredjuju samo njekoje točke razpravnoga postupka, i „imaju se smatrati kako popunjenja onoga naputka [2]). Osobito uvaženje zaslužuje za talijanske preture osnovani naputak o postupku, „dviuh predmetah sudbenoga neparbenoga posredovanja imenice razpravljanja ostavštinah i u tutorstvenih i skrbstvenih poslovih“ koji uveden bijaše s dvorskom odlukom **19** Siečnja **1824** kod tirolskih sudovah, a s dvor. odl. **2** Srpnja **1824** sa njekojimi dodatci kod primorskih kotarsih sudovah (*Wessely* Hand. **II**. br. **618** *Goutta* Gesetzsamml. knj. **24** br. **267**). *Rapp* (Beiträge zur Geschichte... von Tirol knj. **V**. **1829** str. **117** op. **98**) veli da je ovaj naputak „većim djelom po statutarnoj uredbi učinjen.“ Sva se razprava vodi saslušanjem na zapisnik, kako što se običaje i u ostalih pokrajinah na selih [3]); osobito „kod manjih i lagljih ostavštinah sudac ima nastojati, da svu razpravu dokonča,

---

1) Kako se razpravljale ostavštine u ovo doba piše *Kostetzky* u knjizi: Theoretisch-practische Anleitung zur Behandlung der Erbschaftssachen, 2 knjige. 3 izdanje 1844. Prva knjiga ima 685 stranah, a druga 480.

2) Naknadne ove naredbe sa onimi koje ostaše u krieposti sakupljene su u knjizi: *Wessely* Handbuch II. str. 170 sl. *Kalessa* Die neueren gesetzlichen Bestimmungen über das Verfahren in Erbschaftsachen. (Dodatak *Kostetzkyevoj* knjizi.) Beč 1844. (143 strane).

3) *Voglhüber* § 262. *Födransperg* § 30. *Hoffmannsberg* str. 262. *Kalessa* str. 118.

koliko, je moguće... u jednom tekućem zapisniku i što brže može, a navlastito pako, ako su nasljednici siromašni neprouzročuje im velike dangube (Nap. § 15). Razpravni zapisnik „sačinjava odlučenu cielicu i sadržava sve što se učinilo za razpravljanja ostavštine, bilo nebilo oporuke, od nasliednoga očitovanja sve do diobe i uručenja, kamo takodjer spada i namirenje vjerovnikah i ostala slična.“ (*Rapp* na nav. mj.) U ovom naputku propisano jest takodjer posebno izdanje uručbene odluke, i pripušćeno jest obćinam pečatiti ostavštinu, popisati ju i prodati ju putem dražbe (Nap. § 52, 56). Propisi sadržavani u ovom naputku većom stranom preneseni su u patent 28 Lipnja 1850, tako da se reći može da je on temelj i primjer ovomu novomu zakonu.

I patent 28 Lipnja 1850 uredio je samo "dva predmeta sudbenoga posredovanja u neparbenom poslu,“ postupak u razpravljanja ostavštinah i u tutorstvenih i skrbstvenih poslovih. Kako što je tadašnji pravosudni popečitelj *Schmerling* u svojem „najpokornijem izvješću“ osobito napomenuo „radi mnogobrojnih preinačenjah novijega vremena u pravosudnom zakonodavstvu, kako što i onih koja se još imaju učiniti i time skopčane nužde čekati da se razviju i učvrste tekar oživotvorene uredbe, nije moguće već sada predložiti obći zakon za sve poslove neparbenoga postupka.“ U novomu zakonu jest mnogo koješta dobra [2]).

2) S razpisom pravosudnog ministarstva 11 Ožujka 1852 (D. Z. L. br. 64) piobćena bijahu svim sudovom ravnanja radi njekoja razjašnjenja zaključena po vrhovnom i ukidnom sudištu o ovrhi ustanovah car. pat. 28 Lipnja 1850 glede postupka pri razpravljanju ostavštinah. O zakonu 28 Lipnja 1850 napisao je vrlo dobru razpravicu *Peyrer* Magazin für Rechts - und Staatswissenschaft. knj. VII. str. 62 sl. 235 sl. 329 sl.

Time što se ustmeno razpravljalo i što su po propisu ili po osobitom nalogu bilježnici i glavari sudjelovali znatno se postupak pospješio; s ovim ukinulo se dosele običavanu tako zvanu razpravnu odluku i tako zvano uručbeno izvješće (§ 91, 92, 108, 115,) propisano bijaše siliti s globami nasljednika na dokončanje razprave (§ 113); propisi, kako se ima postupati, kad su nasljednici odsutni, i kad su nasljedna očitovanja protuslovna, kako što i o roku za promišljaj, riešili su mnoga praktično važna pitanja. Najliepše bijaše pri svemu tomu što se jasno osjećalo, da je ovaj zakon samo privremene naravi, i da je njemu svrha pripraviti prelaz na mnogo veću slobodu stranakah riešenih skrbničtva razpravnoga suda, pošto se ufalo malo po malo „s pomoćju bilježničtva i razvitkom obćinskoga života dovesti razpravljanje *na svoja prosta prvobitna počela.*“ Priznalo se, da je moguće u obstojećem postupku „mnogo koješta popraviti, i urediti ga prostije, oslobodiv stranke sudčeva upliva:“ nu nije se htjelo „*vec sada* sasvim preinačiti ovu uredbu za neobteretiti time i stranke i sudce, koj već bez toga moraju priviknuti mnogim novotarijam.“ Zato *za sada* nise moglo drugo učiniti, „nego podieliti zakonsku moć kroz dugo vrieme izkušanoj praksi, koju su nužda i običaj proizveli, i spojiti ju na koliko se je shodno vidjelo sasvim s obstojećimi naredbami, i prilagoditi ju novim uredbam; poznate dvojbe riešiti i predložiti gdje treba promjenah, koje dosadanje izkustvo i napredak vieka zahtieva, *a osobito prirediti prelaz postupku, koji, shodno odstraniv sudbeno uredovno djelovanje, pripušća strankam mnogo veću slobodu i upliv pri*

razpravljanju ostavštinah. — Ovo se nije ni dan danas izpunilo. Da kako zakon 28 Lipnja 1850 nije dugo obstojao. Ali zamjenikom mu, zakonom 9 Kolovoza 1854, po kojemu se redovito pismeno razpravlja ostavština, nije se stalno nikakovoga napredka učinilo.

Time došli smo kroz pustu množinu patentah, naredabah i dvorskih odlukah do današnjega prava, te sada nam je razsuditi današnje stanje. Prosudjivati nam je više glavna načela nego tečaj postupanja, više svrhu i smier razprave ostavštine nego sam postupak. Naš sud doduše nebude kao *Gönner-a* usrdnoga hvalitelja gradj. zakonika, komu jesu i ustanove 15 poglavja o uzeću nasljedstva u posjed „proste i redovite". (Archiv für Gesetzgebung und Reform des jurist. Studiums knj. IV. 1814 str. 265). Mi ćemo vidjeti da zadaća, koju ima riešiti razprava ostavštine nemože se odobravati, niti praktično postići, da upotrebljena sredstva nisu u nikakovom razmierju za slabim uspjehom, da ova uredba jest puna protuslovja, jednom riečju da zakonske ustanove o uzeću nasljedstva nisu nimalo „proste i redovite," dapače da jesu svakojako zapletene a većom stranom i nedovoljne.

XIII.

Tečajem vremena razpravljanje ostavštinah postalo je koristno oblastno pravo (br. IX.). Tako bijaše već za stvaranja gradj. zakonika, i to bi jedan od najvažnijih razlogah da nije ova

uredba ukinuta (br. XII). I kad kašnje država ukinula god. 1840 previšnjim biljegovnim i taksenim zakonom državni mortuarium i sve druge pristojbe državnih sudovah, morala je dozvoliti pobiranje ovih pristojbah vlastelinskim sudom [1]).

Velika je razlika bila sada medju državnimi i vlastelinskimi i obćinskimi sudovi, razlika koja se shodnim načinom za poreznike izjednačila [2]). Godina 1848 svemu tomu učinila konac. Jednovrstno bijaše podložničtvo, a isto tako i jednovrstna sudbenost: „Država ima svaku sudbenu vlast" veli § 100 državnoga ustava 4 Ožujka 1849. Time nestalo je one misli da je razpravljanje ostavštinah posebno kakovo oblastno pravo, te stoga nestalo je i potrebe udariti pečat na ostavštinu za očuvati nadležnost.

Prije je oblast na svoju korist izvršavala svoje pravo, a sada razpravna oblast negledeć na svoju korist izpunjuje svoju dužnost. Dočim još u zap. galičkom zakoniku propisuje II. § 590, da pečaćenje služi „samo na znamen sudbenosti," a naputak za tirolske sudove veli „samo na znamen da je sud započeo svoje uredovno djelovanje," odredjuje zakon 28 Lipnja 1850 u § 13 ako nije razloga „netreba ostavštine pečatiti; nego ako bi polag okolnostih svrsi shodno bilo učiniti samo toliko, da je uredovno djelo obavljeno, dosta će biti na sgodnom mjestu, udariti pečat suda"; a zakon 9 Kolovoza 1854 odstranio je (§ 43) i ovu zadnju uspomenu neg-

---

1) *Kulessa* u dodatku *Kostetzkyove* knjige str. 95 sl. 109 sl. 113. *Wessely* Handb. III. str. 1 sl. 10.

2) *Kremer* Erörterung des Stempel- und Taxgesetzes 1840 str. 10. 11.

dašnjega pečaćenja *in vim jurisdictionis*. Razpra za nadležnost kakova se današnji dan može dogoditi, bitno razlikuje se od prijašnje prepornosti za nadležnost [1]). Prije radilo se o tom tko ima *pravo* razpravljati ostavštinu, a danas se radi o *dužnosti*: i prije prepiralo se koliko tko prava ima pri razpravljanju, a današnji se dan radi o tom što spada u urednovni djelokrug.

Mjesto suda mogu sada učiniti smrtovnicu i bilježnik i obćinski glavar, u koliko ih zakon na to u obće ovlašćuje ili posebni nalog [2]). Tim dosadnije pako jesu mnobrojne naredbe na koje ima se obzirati razpravni sudac, kad mu je izvješće podnieti o sačinjenju smrtovnice, kao takodjer i raznovrstna „obavieščenja" koja mora istom prigodom učiniti. Razpravni sudac nesamo da ima javiti slučaj smrti vjerojatnim nasljednikom, oporučnom ovršitelju i polag okolnostih i zapisovnikom, što se samo odobravati može, nu dužan jest o tome ubaviestiti i vlast koja pristojbe odmierava, a slučaj smrti činovnika javiti ima njegovoj predpostavljenoj vlasti, loterijskoga sabirnika upraviteljstvu loterijah, vojnika bližemu vojničkomu zapovjedničtvu, osobah, koje beriva uživaju iz javnih peneznicah dotičnoj oblasti, odvjetnika ili bilježnika odvjetničkoj ili bilježničkoj komori, tajnog savjetnika ministarstvu izvanjskih poslovah,

---

1) O razpravnom pravu i o prepornostio nadležnosti do god. 1850 čitaj *Wessely-a* II. br. 482 sl. 553. *Kostetzky-a* I. str. 207. sl. *Kalessu* str. 37 sl.

2) Nap. za tir. sud. § 56. Pat. 28 Lipnja 1850 § 5, 6. Pat. 9 Kol. 1854 § 29, 30, 31, 36, 37. Nap. za načelnike obćinah 28 Lipnja i 3 Travnja 1854. (Preporno pitanje obstoji-li još ovaj naputak nespada ovama). Bilj. red. 21 Svibnja 1855 § 183, 184. Naredba 7 Svibnja 1860 d. z. l. br. 120.

nahoda nahodištu itd. itd. [1]. Nadalje redove, začastne križeve, medalje, i ključeve komornikah ima vratiti dotičnoj oblasti, a patentu ili izpravu pokojnog patentalnog nemoćnjaka, dopustnicu vojnika na dopustu poslati bližjemu vojničkomu zapovjedničtvu, a kućaricu pako pokojnog kućarca uništiti itd. itd. [2].

Spadaju-li ovi poslovi u sudčev djelokrug? Je-li sudac obći poslovodja, i je-li njegova zadaća „obavješćivati" upravne oblasti i vraćati začastne znakove c. kr. trpeznikah? Ako se zbilja misli da su ova „obavješćivanja" i vraćanja potrebita, slobodno nam budi pitati, zašto nebi to imali činiti bilježnici ili obćinski glavari [3], kojim je povjereno sačinjavanje smrtovnicah, kad itako dužni jesu primiti ove predmete istom prigodom [4].

XIV.

Dva su načela, na kojih temelji se današnja uredba razpravljanja ostavštinah. *Ostavštinu treba uručiti samo pravomu nasljedniku. Samo čisti ostatak uručuje se nasljedniku.* Ovo zadnje na-

1) Pat. 9 Kol. 1854 §. 82 sl. pat. 28 Lipnja 1850 § 30 sl *Wessely* II. br. 379 sl. 402, 406, 425 sl. 439, 515, 518 sl. 546 sl

2) Pat. 9 Kol. 1854 § 59, 90, 91 pat. 28 Lipnja 1850 §. 37, 38. *Wessely* II. br. 411 sl. 418, 495, 498, 511 sl. 526 sl. 528 sl. 539 sl. 546. — *Mitlacher* Handbuch des gerichtl. Verfahrens in Rechtsgeschäften ausser Streitsachen 1855 I. str. 174 sl. 185 sl. *Kissling* Handbuch der Gerichtsbarkeit ausser Streitsachen 1859 § 97.

3) Jedini ovakov slučaj ubaviešćenja bližjeg vojničkog zapovjedničtva jest u naputku za obćinske načelnike god. 1850 § 11, 1854 § 18.

4) Pat. 1854 § 59. Pat. 1850 § 9. Nap. 1850 §. 9 1854 § 4, 16, 17.

čelo nije se moglo uzdržati sasvime i u svoj svojoj valjanosti u zap. galičkom kao niti u gradj. zakoniku, dočim prvo bar prividno podpunoma obstoji. Recimo koju najprije o prvom.

Razpravna oblast mora nastojati da ostavštinu onaj dobije, *komu ona po ostavnikovoj volji ili po zakonu pripada.* „Odmah kako se ustanovi, komu po podanomu uvjetnomu ili bezuvjetnomu nasljednomu očitovanju pripada nasljedno pravo, predaje se ostavština; predaja bilježi se u zapisnik i time zaglavljuje se razpravljanje.“ Zap. gal. zak. II § 632. Ili kako zakonik god. 1811 u § 816 veli: „Čim je sud zakonitog nasljednika po učinjenom nasljednom očitovanju za pravoga nasljednika pripoznao... prisudjuje mu se nasljedstvo i svršuje se razprava.“ Razpravni sudac mora, uslied tako zvanog načela zakonitosti, iztraživati *ex officio* pravo stranakah na nasljedstvo za pronaći pravoga nasljednika [1]). Zato nasljednik mora prigodom nasljednog očitovanja svoj zakoniti naslov dokazati. (§ 799 gradj. zak. Pat. 9 Kol. 1854 § 122, 149, 174. Pat. 28 Lipnja 1850 §. 84). Zakoniti nasljednik mora dokazati srodstvo ili ženidbeno razmjerje s oporučiteljem (Pat. 1850 § 84. Pat. 1844 § 123): vidi-li se pako sudu da je najbližnje ili izklopno nasljedno pravo tobožnjega nasljednika dvojbeno, to mu je preslušati osobe, koje imaju možda jačije ili s njim jednako pravo, a po okolnostih i pozvati ih s izrokom

---

1) *Zeiller* (Tumač II. str. 830) osobito naglasuje „da na državu spada nastojati da se točno izpuni ostavnikova volja“ i pozivlje se na § 534 gradj. zak., dakle na različiti načini kako je tko pozvan na nasljedstvo i na različiti naslovi prava nasljedstva. “S toga imaju oblasti iztraživati, upravljati i redovito podieliti ostavštinu, s jednom riečju razpraviti ju.“

(Pat. 1854 § 124). Oporučni nasljednik mora svoj naslov dokazati „s oporukom sačinjenom po propisu što se njezinog sadržaja i njezine izvanjske slike tiče“ (Pat. 1854 § 123) [1]): kad oporuka nejma svih zakonitih potrebštinah, nemože se na njezinom temelju razpravljati ostavštine, ako ne da zakoniti nasljednici daju svoje privoljenje [2]). Kad je više protuslovnih nasljednih očitovanjah nad svim treba zametnuti *petitornu* pravdu o nasljedstvu, za konačno ustanoviti komu od tobožnjih nasljednikah zbilja pripada nasljedno pravo. Razpravni sud ima preslušav stranke odrediti, koja stranka ima drugu tužiti, i ustanoviti primjeran rok, uz koji treba tužbu podići. Ako tužitelj preda tužbu u ustanovljenomu roku treba počekati s razpravljanjem ostavštine, dok se par-

---

1) Nemože se odobriti propis § 123 pat. Kol. 9 1854 da samo „onaj ima se smatrati zakonitim nasljednikom imenovan u oporuci, sačinjenoj po propisu što se tiče i *sadržaja* i njezinog *izvanjskog oblika.*“ Time se za mnogo premašilo granice sudbenoga uredovnoga djelokruga, jer se prisililo sudce, da ureda radi iztražuju valjanost oporuke. U redu bi bilo, kad nebi sudac mogao smatrati nasljednikom onoga koji je na nasljedstvo pozvan u oporuci očevidno nevaljanoj, to jest, koja izvanjskih obličnostih nejma (*vitium visibile*) i koja se na prvi pogled bez ikakovoga iztraživanja nezakonitom prikažuje. Ova se misao zlo izvela s pat. god. 1854 jer se uvelo iztražno namjesto razpravnoga počela. Dobro bijaše odredjeno još u zakonu god. 1850 § 85. 86.

2) Bez dvojbe vriedi i dan danas načelo izrečeno po vrhovnom sudištu u razjašnjenjih pat. 28 Srpnja 1850 (d. z. l. 1852 br. 64) ad 2: „Na temelju oporuke ili nasljedne pogodbe, koje su očevidno ništetne radi pomanjkanja propisanih izvanjskih obličnostih, može se ostavština razpravljati samo onda, kad na to privole oni, kojim po zakonu pripadalo bi pravo na ostavštinu.“ — Meni se vidjaju *Hönisbergova* tumačenja nedovoljna (Magazin knj. XVI. str. 93 sl.) jer on mješa slučaj kad se ureda radi izreče, što je uviek neumjestno, da je oporuka ništetna radi obličnoga pomanjkanja, sa slučajem, kad je oporuka radi svoje neredovitosti nevaljana, na temelju koje ima se ostavština razpravljati.

nica rieši. (Pat. 1854 § 125, 127. Pat. 1850 § 88-90. Nap. za tir. sudove §. 40 br. 2 [1])

Pronadje-li se na ovaj način pravi nasljednik, onaj tkomu zbilja nasljedno pravo pripada? U istinu ne. Dapače često putah dogodi se, da se naknadno dokaže, da onaj komu bijaše uručena nije pravi nasljednik. Pošto pako uručenje ostavštine nemože škoditi pravomu niti odnosno boljemu nasljedniku, to se lahko može sbiti, da onaj komu je uručena jur ostavština mora ju predati, ako izgubi proti njemu podignutu pravdu o nasljedstvu. I isti gradjanski zakonik predvidja ovu mogućnost, te naročito veli „i pošto je prisudjeno nasljedstvo, može onaj, tko tvrdi da ima bolje ili jednako pravo nasljedovanja, pozvati posjednika nasljedstva da mu ga ustupi, ili da ga s njim podieli.“ (Gradj. Zak. § 823. Zap. gal. zak. II. § 636) [2]).

Ovako nije nikakovoga jamstva da dobije ostavštinu onaj tkomu pripada: po sudu pripoznati nasljednik nejma dovoljne sigurnosti, da je stekao stalno pravo na ostavštinu uručenu mu nakon dugotrajnoga razpravljanja.

Ovo se može posve lahko sbiti, ako sudac još pomnivije razpravlja ostavštinu; kad se nadje oporuka za uručenjem. U ovom slučaju nerazpravlja se ostavština iznovice: oporučni nasljednik

1) Razpravni sudac jest nadležan sudac i u pravdi o nasljedstvu, (Gradj. sudovnik 16 Veljače 1853 § 37).

2) Iz toga se vidi, kako je krivo u obće ono mnenje, da u Austriji potrebito je uviek nasljedno očitovanje za dobiti ostavštinu, i da se u Austriji samo sudbeno nastupljuje nasljedstvo (§ 799 gradj. zak.) Sudbeno nastupljenje je potrebito za dobiti ostavštinu iz rukuh razpravnoga sudca: onomu netreba nasljednoga očitovanja, koji podigne tužbu o nasljedstvu proti nasljedniku pripoznatomu po razpravnomu sudu (§ 823 gradj. zak. Pat. 1854 § 180).

ima potražiti svoje pravo proti posjedniku nasljedstva „redovitim putem“ (Pat. 9 Kol. 1854 § 180.) Nadje-li se pako oporuka malo prije uručenja, to se sva razprava ponovi na temelju iste oporuke. Tako samo slučaj odlučuje, ako oporučni nasljednik ima dokazivati svoja prava „redovitim“ ili „izvanrednim putem“ pred sudcem priznatoga već nasljednika ili pred razpravnim sudcem. Je-li dakle shodno dati razpravljanju toliku važnost, kad mu uspjeh sasvim o slučaju visi? Može-li se odobravati, što se „izvanredni put“ uz „redoviti“ toli podupire, kad je jednomu i drugomu ista svrha? Kako sada stvari stoje, razpravljanje ostavštinah jest *hereditatis petitio pred* uručenjem, a *hereditatis petitio* (§ 823 gradj. zak: razpravljanje *za* uručenjem.

Pravo „uništiti“ oporuku ima se izvesti u tri godine (§ 1487): dok ovaj rok nemine ovo pravo nemože zastareti. S toga dvojilo se, ako se može na temelju oporuke početi i dovršiti razpravljanje ostavštine prije izminuća ovog trogodišnjeg roka, pošto je do onda uviek dvojbeno, spada-li ostavština oporučnom nasljedniku. Uslied toga odpisano bi da § 1487 nemože nikako prečiti razpravljanje, jer po smislu § 819 do § 823 u savezu sa § 1450 gradj. zak. nejma dvojbe da se može ostavština razpraviti i uručiti nasljedniku prije trogodišnjega roka. (Naredba 12 Svibnja 1812. *Kostetzky* I. § 702). Ovu uputu nemože se nego odobravati. Nu treba da nam i to jasno bude, da se ostavština uruči osobi kojoj jako lahko možebiti i nepripada, da dakle razpravljanje i u ovom slučaju nikomu nepribavi stalnog prava.

Kad je protuslovnih nasljednih očitovanjah, razpravlja se ostavština „neuvaživši nasljednih zahtjevah odpravljenih na put pravde“ ako nije predana tužba u odredjenom roku (Pat. 1854 § 125). Isto tako opominju se u izroku nepoznati nasljednici „da se u rok godine danah objave i da podnesu svoje nasljedno očitovanje, jer će se u protivnom slučaju razpravljati ostavština s onimi, koji su se prijavili za nasljednike, i izkazali svoj naslov nasljednoga prava i uručiti im ju po mjeri njihovih zahtjevah (Pat. 1854 § 128. Pat. 1850 § 79) [1].

Prava nasljednikah, koji se neprijave obstoje dok nezastare. I u ovakovm slučaju sva šteta nemarnoga nasljednika sastoji u tom, da mora potražiti svoje pravo putem pravde, t. j. da on može zahtievati ostavštinu od nasljednika komu je uručena s tužbom o nasljedstvu.

U ovakovom slučaju predaje se ostavština, komu *možebiti* nepripada, a ima pako slučajevah, kad se ostavština uručuje osobam, kojim *po svoj prilici* niti nespada, to jest osobam, kojim samo pod njekojimi uvjeti spasti bi mogla. Ovo se sluči, ako poznati nasljednik pri odredjenom ročištu ili u opredeljenom roku neočituje se, hoće primiti ili odreći se nasljedstva. Iz raznih uzrokah vriedno je što obširnije o ovom slučaju progovoriti.

Raznovrstno bijaše u Austriji zakonito ustanovljeno o uvjetih trajanju i posljedicah roka podieljena poznatomu nasljedniku za podati svoje očitovanje. Reć bi, da nije nikad jasno bilo, da

---

1) Isto tako i po dvor. odl. 26 Kol. 1788 i 10 Pros. 1791. *Wessely* II. br. 366. 367.

obzirom na uredbu razpravljanja ostavštinah radi se tuj o dvih posve različitih stvarih. Najprije potrebito jest za steći posjed ostavštine očitovati se, da se nastuplja baštinu i zahtievati uvedenje u posjed: treba osobe, s kojom sudac može razpravljati i kojoj on može uručiti ostavštinu.

Ako se dakle ova osoba neočituje u odredjenom roku, nemože s toga izgubiti pravo na nasljedstvo, nu sud nemože ju u posjed ostavštine uvesti: time izključena bude iz razpravljanja a ne i iz nasljednog pravo, sudac razpravljati će ostavštinu sliedećim nasljednikom i njemu će ju uručiti. Ovo je ponješto slično, akoprem u načelu protivno, kako bi drugdje rečeno (System II. § 115 op. 18) sa potreboćom priznanja *Bonorum possessio*. Kako zanemareć rok odredjen za priznati *bonorum possessio* gubi se podieljenje iste (*Ulpian* XXVIII. § 11. § 5. J. de B. P. 3. 9. L. 1. § 8. 10. D. *de success. edicto* 38. 9) nu ne pravo na nasljedstvo (*sed et remota quoque bonorum possessione ad eos hereditas pertinet jure civili* § 1. J. l. c.), isto tako i onaj tko se nasljednikom neočituje u odredjenom roku nemože biti u posjed ostavštine uveden, nu sudac da je ga na zahtjev sliedećim nasljednikom, kojim prvi nasljednik može jošće uviek s tužbom o nasljedstvu baštinu dobiti. Posve različan od ovoga roka za priznanje jest rok za promišljaj (*spatium deliberandi*) koji nepodieljuje se nasljednikom na temelju kakovoga zakona, nu na predlog dotičnikah (vjerovnikah, zakonitih nasljednikah) s posljedicom da, ako se za ovo vrieme neočituju smatra se da su nastupili nasljedstvo ili da se ga odriču, te u zadnjem slučaju gube svako

pravo [1]). Na ovaj način požuri se, da se što prije moguće uredi ostavštinski posao. Samo ovakov rok može se u istinu zvati rok za promišljaj, jer pozvani nasljednik mora odlučiti hoće-li biti nasljednik ili ne, dočim se kod tako zvanog roka za priznanje ne radi o *pravu* nu o predbježnom *posjedu*.

Ova dva posve različita slučaja roka [2]) za očitovanje ili slabo se dosele lučila, ili nije se s njimi skopčavala prava posljedica ili pako upotrebljivalo se na jedan slučaj što na drugi spada. Po nap. god. **1785** (**II.** § **43**) bio je zakonito odredjeni rok godine danah za promisliti se, po izmaku ovog roka, razpravljala se ostavština s imenovanim ostavštinskim skrbnikom i pohranjivala se pri sudu za nasljednike ili primala ju drž. blagajna kao ošastnu; pored toga davao se na zahtjev dotičnikah nasljedniku rok **30** danah za promišljaj, te ako je pustio izteći ovaj rok gubio je svoje pravo na nasljedstvo. Po ovom lučila se još oba ova različita roka, nu nemože se odobravati posljedice zanemarenog prvog roka, jer se i ovdje imalo dosljedno reći: *Invito*, *nemini Bonorum possessio acquiritur* (**L. 3. § 3. D.** de **B. P. 37. 1.**) a s druge strane izključeni bijahu iz posjeda ostavštine sliedeći nasljednici i to na korist nemarnoga nasljednika. Po zap. galičkom zak. **II. § 610. 612** imao se poznati na-

---

1) Ako se i pisci obćeg prava mnogo prepiru o uvjetih i posljedicah roka za promišljaj (*Arndts* Pand. § 509 *Vering* röm. Erbrecht str. 499 op. 4) nemože se dvojiti o valjanosti i shodnosti temeljne misli (*Leist* Die Bon. Pos. II 2. § 189 op. 5).

2) Treba ih isto tako lučiti, kako se po rimskom prava luči rok za rimsku *agnitio i spatium deliberandi*. (*Leist* Die Bon. Pos. II. 1. § 112. 114).

sljednik očitovati u rok 6 mjesecah po ostavnikovoj smrti; nu ovaj rok mogao se odročiti za druga tri mjeseca: „nije zaiskana odročba ili pustio se izteći ovaj rok, imenuje se zastupnik ostavštinskoga imetka, te ovaj, ili drugi koji, komu do toga stoji ima javiti nasljedniku, da će izgubiti svoje nasljedno pravo, ako se za mjesec danah neočituje“ (§ 612). Odsutnomu nasljedniku, komu se zna za boravište, javlja se pismeno nasljedak: neodgori li on u roku 6 ćetnah, to treba zamoliti sud mjesta gdje se on desi, da ga pozove na očitovanje s tom primjetbom, da po izmaku godine i 6 ćednah njegovo mučanje smatralo se bude za odreku na nasljedstvo“ (§ 628). Zap. gal zak. poznaje dakle samo jednu vrstu roka za promisliti se: zakoniti rok za promišljaj, s posljedicom da nemarni nasljednik gubi svoje pravo na nasljedstvo.

Pri smotrenju gradj. zakonika odustalo se od odviše stroge i jednostrane naredbe zap. gal. zakonika: potonja dvor. odl. 15 Srpnja 1826 (*Goutta* knj. 27 br. 172) naročito veli, da, „i naredbe o roku za promisliti se glede nasljednog očitovanja sadržane u §§ 610, 611, 612 i 628 zap. gal. zak. spadaju u onaj broj naredabah koje su ukinute s novimi zakoni.“ S početka htjelo se ustanoviti u § 799 da „nasljednik ima se naročito očitovati *u roku odredjenomu u II. dielu gradj. postupovnika* da nastuplja nasljedstvo.“ (Sjed. 14 Rujna 1807). Zatim rečeno bi, da će najbrže drugi dio gradj. post. kašnje izdan biti; s toga predloži državni savjetnik *Pfleger*, da se u § 799 ustanovi rok za promisliti se i to na godinu danah. Tomu bi prigovoreno,

da bi se time pomisliti moglo na kakovo izključenje, o kojemu nemože biti govora prije zastare (?); u obće tuj se radi o nastupu nasljedstva, a nenastupi ga nitko, to se može imenovati skrbnika, koji će ga nastupiti.“ (Sjed. 7 Pros. 1809). Uslięd toga postao je § 799 ovakav kakav jest, i izostavile se i predložene rieči; „u ustanovljenom roku za promisliti se.“ U njekom dakle obziru ostalo se pri naput. god. 1785: ako se nasljednik nije očitovao u rok godine danah i uzprkos požurkah razpravnoga sudca, razpravljala se ostavština s ostavštinskim skrbnikom i pohranjivala se pri sudu, nasljednik je pako na nju pravo imao 30 godinah, po izmaku kojega róka pripala bi državi kao ošastna [1]).

Pošto pako nije se podieljivao na zahtjev dotičnikah rok za odlučiti se i to s posljedicom izključenja iz nasljedstva, veoma se je na štetu sljedećih nasljednikah stvar promjenila: oni nisu imali nikakoga sredstva za steći ostavštinu, za koju nije se brinuo prvi nasljednik, a kad bi iztekao rok zastarielosti, osvojila bi ju država. Prećerana brižljivost za nemarnoga nasljednika dovela je na to da je i one ostavštine država dobivala kao ošastne, za koje bijaše zakonitih nasljednikah.

Dočim zastarielost tužbe o nasljedstvu obično koristi osobam posjedujućim ostavštinu, a ovdje jest ona na korist državne blagajne: mjesto izključiti prvoga pozvatoga nasljednika izklju-

---

1) Čitaj *Kalessu*. Jedini *Kostetzky* tvrdi I. str. 326 sl. 372 sl. 394, 658 sl. da zanemareć godišnji rok odredjen za promisliti se, gubi se pravo nasljedstva.

čuju se svi potonji nasljednici [1]. Ovoj neprilici u novije doba ponješto se pomoglo. Već u pat. 28 Lipnja 1850 bijaše odredjeno, da „ako je zasvjedočeno, da je punoljetan i samovlastan nasljednik ubaviešćen o nasljedstvu: nejma se sud službeno više za njega brinuti“ (§ 75). Za odstraniti privìdno protuslovje ovog § sa § 76 koji ustanovljuje da treba imenovati skrbnika, ako nasljednik akoprem pozvat nije se nasljednikom očitovao ili pako odrekao se ga, vrhovno sudište izdalo je slideće vrlo dobro razjašnjenje (Razpis ministarstva pravosudja 11 Ožujka 1852 d. z. l. br. 64): „Samo onda imenovati će se po propisu § 76 pat. 28 Lipnja 1850 skrbnik za ostavštinu, koje nasljednik, akoprem višeputih pozivan i opominjan, neće ni da primi niti da se je odreče, ako nisu nikakove ine osobe poznate, kojim bi u pomanjkanju ovoga nasljednika pripadalo nasljedno pravo na ostavštinu ili na onaj dio iste, kojega ovaj nije nastupio; jer ako su poznati ini nasljednici, ovim s obzirom na § 75 po kojem, pošto je punolietni i samovlastni nasljednik ubaviešten, da mu je nasljedstvo pripalo, nejma se sud po svojoj uredovnoj dužnosti više zanj brinuti, nemože se zabraniti, da nestupe u posjed nasljedna diela, ako onaj koji je ponajprije zvan u posjed istoga, toga radi nečini nikakovih korakah. Uslied toga dakle ima razpravna vlast svekolike dionike od koje ostavštine, odredivši primjerni rok (§ 82) pozvati, da predadu svoje očitovanje o

---

1) Recimo da i nakon 30 godinah potonji nasljednici bili bi vlastni potražiti svoje pravo na ostavštinu, jer do onda nebijaše im moguće, to bi ipak obistinjenje njihovoga prava na daleko odgodjeno bilo. System des österr. Pr. R. II. str. 575.

nastupu nasljedstva, i opomenuti ih, da će u slučaju, ako koji od njih nebi došao na urečeno ročište, ili nebi predao svojega pismenog očitovanja uz opredieljeni rok, bez obzira na njegove zahtjeve ostavština razpravljati se samo s onimi, koji su se očitovali o nastupu nasljedstva, i takova istim uručiti. Ako li se osim onoga, koj akoprem višeputih pozivan i opominjan neće ni da primi nasljedstva niti da se ga odreče, nezna za nikakova ina nasljednika, postavit će se, istina, po ustanovi § 76 skrbnik ostavštinski, nu zajedno i odrediti da se pronadju i izrokom pozovu ini nasljednici, ako kakovih ima, za da se razprava o nasljedstvu svrši s onimi, koji su se prijavili uz vrieme izročno, a ako se nitko neprijavi, da se ostavstina po ustanovi § 76 kanoti beznasliedna izruči državi [1]. Na isti način uredio je ovaj predmet i zakon 9 Kol. 1854 §§ 120, 128, 78 i 79.

Sasvim shodno podieljuje se sudbeno uvedenje u posjed ostavštine, kad što i *bonorum possessio*. Nasljednik, koji se neočituje [2] u odredjenom roku, ili u vrieme podieleno mu za promisliti se (Pat. 1854 § 118) [3] negubi time

1) *Peyrer* u Mag. VII. str. 251 sl. *Weber* u Mag. knj. VIII. br. 13.

2) Ovaj rok može sudac i na godinu danah ustanoviti, pat. 9 Kol. 1854 § 118; po tirol. naputku § 34 samo na 6 mjesecah; pat. god. 1850 nije ustanovio stanovitog vremena. Godišnji rok svakako je predugačak, ta odnosno nasljednik nemože mnogo štetovati. I rok za priznati *Bonorum possessio* obično bijaše ustanovljen na 100 danah (§ 4 i f. J. de B. P. 3. 9. L. 1. § 8. 9. D. de succ. edicto 38. 9) a i *spatium deliberandi* bijaše samo 9 mjesecah, što je jedino vladalac produljiti mogao na godinu danah.

3) Odbor odredio je da za bezuvjetno očitovanje osobito ženah nije potrebito dokazati da su se posavjetovale sa odvjetnikom, a-

svoga nasljednoga prava: on može jošće uviek dok mu nezastąri potražiti ostavštinu s tužbom o nasljedstvu od onoga komu ju je razpravni sudac uručio. (Pat. 1854 §§ 120, 128, 130. Dv. odl. 8 Srpnja 1835 Wessely II. br. 420). Nu niti dan danas nepodieljuje se na zahtjev dotičnikah rok za promisliti se, s posljedicom, da izgubi svoje nasljedno pravo, tko zanèmari ovaj rok. Istina da stoga neštetuju mnogo niti vjerovnici niti zapisovnici: Prvi ne, jer nisu dužni čekati, dok se nasljednik očituje, nego slobodno im je prijaviti svoja prava proti ostavštinskoj imovini i iskati, da se skrbnik imenuje proti kojemu mogu ih izvesti (§ 811 gradj. zak.) Drugi stoga pako ne, jer gradj. zak. shodno odredjuje u § 726 (zap. gal. zak. II. § 512) da u slučaju kad nasljednik neprime nasljedstva zakoniti nasljednici imaju izpuniti zapise, jer se smatra da ovi mukom zamjenjuju oporučne nasljednike: ali svakako ovim bi koristno bilo znati primaju-li zakoniti nasljednici nasljedstvo jer u slučaju odreke ono na nje prelazi (726 gradj. zak.) Uslied toga zamjenik sliedi pozvatoga nasljednika a zakoniti oporučnoga. Ako ove osobe dobiju posjed ostavštine s toga što se prvi pozvani na-

---

koprem je to predlagao juridičik fakultet bečkog sveučilišta. Sjed. 10 Stud. 1806 i 7 Pros. 1809. Protivno pako nemože se odobriti, da skrbnik odsútnoga mora za njega nastupiti nasljedstvo *cum beneficio inventarii*. Proti tomu očitovao se tarnovski sud, nu *Zeiller* ga ovako oprovrgao. „Srbnik nemože svojevoljno odreći se nasljedstva, ali svakako može nastupiti ga, nu *cum beneficio inventarii*; jer time brani se pravo odustnoga i omogućuje se razpravljanje.“ *Zeillerovo* mnenje bijaše primljeno. Ali za svim tim mnenje tarnovskoga suda jest bolje, jer *beneficia non obtruduntur*; imalo bi ostati na volju odsutnoga i odreći se nasljedstva u njegovo ime nastupljena, te trebalo bi da on priznaje učinjeni nastup.

sljednik nije očitovao, za nje je još važnije znati hoće-li i stalno ostati im ostavština [1]).

S ustanovljenjem primjernog i izključivog roka nebi se nimalo povriedila prava nasljednikova, ta slobodno bi mu bilo promisliti se hoće li primiti nasljedstvo ili odreći se ga, a to tim manje što po austrij. pravu *beneficium deliberandi* neizključuje *beneficium inventarii*, kako je to po obćem pravu (L. 22 § 13. 14 C. de jure delib. 6. 30.) Kako sada stvari stoje nasljednik trideset godinah ima se bojati da mu tko ostavštine neotme. Punim pravom veli *Leist* (Die B. P. II. 2 str. 459, 460): „ Dobro uredjeno zakonodavstvo ima dati takovih ustanovah, koje štite uz nasljednika i ostale osobe, koje bi mogle što dobiti iz ostavštine, a netreba da ove osobe štetuju stoga što se zavlačuje nastup nasljedstva. “ U austrij. pravu nejma ovakovih naredabah. Na ovaj način neuredjuju se stvari konačno, što bi se veoma lasno i brzo učiniti moglo, nego mučnim i dugotrajnim putem ustanovi se takov red, koji se nikako nemože konačnim smatrati.

Što iz toga sliedi. Ostavština uruči se onomu komu po *svojoj prilici*, a ne onomu komu *u istinu* pripada. Dočim u načelu svrha jest razpravljanju ostavštine ustanoviti *bezuvjetno* i *konačno* nasljedno pravo, a u istini postigne se ovo samo *odnosno* i *nestalno*. Dočim s uruče-

---

1) Najlošije je stanje postavljenoga zamjenika jer može umrieti prije očitovanja postavljenog nasljednika, a u tom slučaju njegovo pravo nemože prelaziti. (§ 604. 703 gradj. zak. L. 9. i f. D. de suis. 38. 16. L. 81 D. de A. vel. O. H. 29. 2.) Po obćem pravu odredjuje se nasljedniku imenovanomu pod uvjetom, kojega izpunjenje od njega samoga zavisi, rok za izpuniti uvjet i dotično nasljedstvo nastupiti. (L. 23 §. 1. D. de her. instit. 28. 5.) O tom austrij. pravo ništa nezna.

njem imalo bi ze nakon mučnog i dugotrajnog iztraživanja konačno predati ostavština, a to se s njime podieljuje samo njezin *privremeni posjed.* Pošto razprava i uručbena odluka neustanovljuju *jus inter omnes*, to se često dogoditi može, da je nasljednik pripoznat po razpravnomu sudu isto što i *Bonorum possessor sine re, cui alius jure civili evincere hereditatem potest* (Ulp. Fragm. XXVIII. § 13. Cajus III. § 35-38). S razpravom ostavštine nastoji se pronaći *pravog* nasljednika a mjesto toga pronadje se *vjerojatnog*: ostavštinu treba uručiti onomu koga ide, a više putah dokaže se da ju dobio komu nije pripadala.

Razprava ostavštine nemože dakle riešiti postavljene joj zadaće. Sav postupak protuslovi se uspjehu. Iziskuje se *stalnost* a dobije se *vjerojatnost*, traži se *pravi* nasljednik, a pronadje se vjerojatni. Čemu dakle toli obširna postupanja ako je ušpjeh toli slab? Čemu toli ogromna posla, kad je uspjeh malen, koga bi se postići moglo s manjom mukom? Kad se sudbenim posredovanjem pronadje samo vjerojatnog nasljednika, i kad pripoznanje nasljednoga prava po razpravnom sudcu slabe je krieposti, trebalo bi tomu primjerno da sudčevo djelovanje u razpravljanja ostavštinah, kad se baš hoće da sudac razpravlja ostavštinu, bude samo sumarno iztraživanju vjerojatnog nasljednika, a njegovo riešenje samo privremeno, kako to bijase do godine 1785.

S petitornim razpravljanjem i riešenjem pravde o nasljedstvu prije uručenja svakako stalno se rieši koji od nasljednikah ima prednost, i time postaje manji broj onih osobah, koje mogu pobi-

jati nasljedno pravo nasljednika po sudu pripoznata. U ovom slučaju razprava ostavštine, ako ne brani *istinito* a to bar *odnosno* bolje nasljedno pravo. Ali niti s ovog gledišta nemože se opravdati razpravljanje ostavštinah, kakovo dan danas obstoji. Kad već jednom zakon stoji da nasljednik nemože zasjesti ostavštine bez sudčeva posredovanja, to je dvostruk postupak mogućan za pronaći pravoga nasljednika: *petitorni* i *posesorni*. Nedvojbeno posesorni postupak zaslužuje prednost. Sudac iztražuje na kratko i bez da se može proti njegovoj odluci prizvati, koja stranka ima po prilici najbolje pravo, te ovu uvede u privremeni posjed. Ostalim je pako slobodno u petitornom postupku dokazati i obistiniti svoje bolje pravo. Medjutim načela o sekvestraciji prepornog predmeta dovoljno im jamstvo pruža da posjednik neraztepe ostavštine [1]. I pri petitornom postupku, kakav sada u Austriji obstoji, sudac ima po propisih vjerojatnosti odrediti, koja stranka ima najače nasljedno pravo (Pat. 9 Kol. 1854 § 126. Pat. 28 Lipnja 1850 § 88, 89) [2]. Nu ova odluka, proti kojoj dopušćen jest utok (pat.

1) Tako biva i sada, kad sud je već jednomu povjerio upravljanje ostavštine, drugi može bio on tužitelj ili tuženik tražiti po propisu gradj. postupovnika da se ona sekvestrira; § 127 pat. 1854.

2) Zakon svojom odredbom koja stranka ima tužiti drugu namjeravao je tumačiti koja stranka po prilici ima bolji naslov, ali § 126 pat. 1854 jest veoma slabo sastavljen, jer tekar riešenje parnice pokažuje koja stran ima jači naslov. — Kad su n. p. dve opuruke a u nijednoj nejma naznačeno ni dana ni godišta, sudac nemože odrediti po volji ili na sreću, koja će stran drugu tužiti, kako što *Kissling* str. 272 i *Kalessa* Handbuch des Verfahr. 1859 str. 350 tvrde; nu sudac ima smatrati da obe stranke imaju jednako pravo, (§ 715 gradj. zak. L. 1. § 6. D. de B. P. s. t. 37. 11. *Mühlenbruch* knj. 38 str. 480 sl. 486. 487) te svaka koja se pozivlje na valjanost svoje oporuke mora drugu tužiti.

9 Kol. 1854 § 9) neriešava razpravljanja, nu daje stalan temelj daljnomu razpravljanju. Sada treba vidjeti, ako stranka upućena na put pravde zametne ju prije uručenja, ili tekar za ovim. Nepodigne ona tužbe u odredjenom roku uruči se ostavština onomu koji se očitovao i koga sudac *prima facie* smatra za najboljeg nasljednika, te time opet neuredi se stvar konačno. Podigne pako tužbu u vrieme, razprava se obustavi dok se parnica rieši, a povrh toga na zahtjev dotičnikah (Pat. 1854 § 127) ostavština uzme se u sudbenu pohranu, a vjerojatnom nasljedniku oduzme se i njezino upravljanje i uživanje (§ 810 gradj. zak.)

Da se prije ili kašnje dovrši razpravljanje visi od onoga koji ima slabije pravo: *moguće bolje pravo* štiti se na teret po *svoj prilici jačeg* prava. Ovu nepriliku tim se više osjeća, što nije dokidni rok odredjen za podnešenje nasljednoga očitovanja. Ako i je nasljednik podao svoje očitovanje i vele mučno dočekao konac razprave: dok mu ona nije uručena, može mu ju drugi nasljednik, koji nije pozvan pod pretnjom izključenja da podaje svoje očitovanje, jošće uviek oteti ili bar zahtievati obnovu razprave. Na ovaj način može nasljednik, komu po svoj prilici pripada ostavština, godišta i godišta za njom hodati bez da je dobije.

Ali naš zakon nezadovljuje se još time. U stanovitih okolnostih treba ureda radi potražiti i one osobe koje bi mogle imati isto ili jače pravo, nego onaj koji se nasljednikom očitovao. Ako se nasljedstvo razpravlja na temelju zakona, ostavlja se razsudi suda, da, ako je najbliže ili iz-

klopno nasljedno pravo dvojbeno, presluša osobe, koje su možda jačijim ili jednakim pravom zvane na nasljedstvo ili ako su nepoznate, da ih s izrokom pozove. (§ 124 pat. 9 Kol. 1854).

Osobe ovako pozvane ako se neprijave izključuju se iz razpravljanja, nu negube svojeg nasljednog prava (§ 128 pat. 1854). S toga mora čekati preko godine danah, onaj koji svoje pravo traži, jer moguće jest da se prijavi osoba koja bi možebiti imala jače pravo. Posljednim nemarnost neškodi, a prvim radinost neprudi: ***štiti se nemarne nasljednike na teret radinih.*** Načelo: ***Jura vigilantibus scripta sunt*** u istini pretvorilo se sasvim u protivno.

Vrhu toga slab i nepouzdan jest temelj na kojem temelji se razpravljanje ostavštine, komu je smier uručiti imovinu pravomu nasljedniku. Svemu jest temelj smrtovnica. Povjerenik ima prigodom sastavljenja iste izviditi ona razmjerja koja bi mogla uplivati u razpravu, a osobito iztražiti prave nasljednike i obstoji li koja oporuka (§ 38 i sl, pat. 1854). „Koji uslied nesumnjivih prokazah, učinjenih po prinadležnicih, kućanih ili inih vjerodostojnih svjedocih prigodom sačinjanja smrtovnice, uzvidi se kao najbližji rodjak“ smatra se do daljnje odredbe za pravoga nasljednika. Što je onda kad zakoniti sunasljednik zamuči svoga sunasljednika ili kad je oporuka kod koga trećega, te je ovaj nepredloži? [1]) Ovdje se lahko

---

1) Zap. gal. zak. II. § 597 „tko dobije u pohranu oporuku ili prisustvuje ustmenoj kako svjedok, dužan jest u rok 8 danah, izza kako je doznao da je oporučitelj umro, prijaviti ju ili razpravnomu ili svojemu vlastitomu sudu, drugčije odgovoran je za svaku štetu proiztekavšu iz njegove nemarnosti.“ Ovako shodne naredbe nejma dan danas: a propis § 201 *a*) kaz. zak. nemože je nadomjestiti.

sluči da se razpravlja na temelju zakona mjesto na temelju oporuke, mjesto s bližjim s daljnjim zakonitim nasljednikom. Dodajmo k tomu da se nesačinjavaju smrtovnice baš onako strogo kako bi zahtievala sadašnja uredba razpravljanja. Te na ovako slabom temelju, temelji se ova uredba, a izvedena je tako točno i bojazljivo, kao da joj čvrst temelj a uspjeh neoboriv.

Posljedak ovog razmatranja jest sliedeći. Razpravljanje ostavštinah ima riešiti zadatak, *uručiti ostavštinu pravomu nasljedniku*, toga neriešava niti može riešiti. Uručenjem imalo bi se postići *stalnu predaju ostavštine*, a mjesto toga postigne se samo *privremeno uvedenje u posjed ostavštine*. Ona ima štititi boljega nasljednika: to rieši, ali stranom neshodnim načinom a stranom na teret radinog nasljednika. Načelo, da treba razpraviti parbenim putem pred uručenjem nasljedno pravo prikažuje se krivo n načelu a neshodno u životu. Razpravljanje ostavštine nemože postići nego privremeni red, i dvojben uspjeh.

XV.

Načelo, da treba odbiti od ostavštine sve terete i dugove, a uručiti nasljedniku čisti ostatak nije se moglo uzdržati, kako to dosele dokazasmo, u svoj svojoj strogosti. Zap. gal. (II. § 634) i gradj. zak. (§ 688, 811) izrekoše načelo: *razpravni sud nije dužan ureda radi brinuti se niti za osiguranje niti za namirenje vjerovnikah i zapisovnikah*. Smier ove naredbe jasan jest uzporediv ju sa dosadanjim sustavom

(br. X. XI.) S ovom naredbom stoji u savezu ukinuće prije običavanog saveza na obezštetu (dvor. odl. 17 Rujna 1821 *Wessely* II. br. 372) kao takodjer i izdavanje namirah o izplaćenih ostavštinskih dugovah (§ 175 9 Kol. 1854) koje je sud pokranjivao za svoju sigurnost. Novo naravsko načelo slobodnog kretanja stranakah nije uzmoglo sasvime odstraniti staro nevaljalo načelo oblastnog skrbničtva i uredovnog posredovanja: ostalo je koješta od onog starog sustava, te sudcu jest brinuti se ureda radi da svaki dobije iz ostavštine što ga ide, i da se ostavnikova volja posve izpuni. Sadašnji sustav jest plod neprestane i ljute borbe dvajuh načelah, koja se neprestano križala i miešala, tako da nije nikad moguće bilo jednostavno i prikladno urediti ovaj predmet. Biti će dakle zakonodavstu dužnost i zadaća osloboditi nas ovog nepovoljnog i prelaznog stanja i za uviek odstraniti ostatke prestarog i propalog načela državnog skrbničtva i oblastnog posredovanja. Mi ćemo sada potanko iztraživati ove truhle ostatke, i razmatrati nutrnja protuslovja, kojih je pun ovaj odsjek našega današnjega prava.

Najprije vidimo kakovo je stanje zapisovnikah. Naročito odredjuje zap. gal. zak. (II. § 634) da "predaja ostavštine nesmije se odgadjati do ovršenja zapisah": zadostno jest da nasljednik izkaže se pred razpravnim sudom da je izvansudbeno ubaviestio zapisovnike (gradj. zak. § 817, zap. gal. zak. II. § 634). Uredovna skrb za zapisovnike malo po malo (br. X. XI.) ovako se umaljila. Za stalno ovo moramo odobravati. ***Jura vigilantibus scripta:*** zapisovnik, koji mniie

da mu se preči obistinjenje njegove tražbine, neka si sam skrbi da ju osigura (§ 688 gradj. zak. § 161 pat. 1854) [1]. Možebiti bi se želiti moglo da sud sam uviek ubaviešćuje zapisovnike (§ 83 pat. 1854) bar zakon god. 1850 (§ 28) ostavio je ovo sudcem na volju, tako bi se zapisovnici brže, sigurnije i s manjim troškom ubaviešćivali (*Peyrer*, str. 243) te ovako nebi ovog predmeta trebalo, i u ostalom suvišnom oporučnom izkazu (§ 157 sl. pat. 1854).

Sudac mora skrbiti se osobito za maloljetne zapisovnike i za nabožne zapise. O prvom slučaju progovorit ćemo kašnije kad nam bude iztraživati uplivanje razpravnog suda na korist maloljetnikah. Što se *nabožnih zapisah* tiče „nesmije se uručiti ostavštine, dok nebude izkazano da su plaćeni ili osigurani zapisi odredjeni budi za uboge, zaklade, crkve, škole, obćine duhovne, zavode javne, budi inače za bogumile ili obće koristne svrhe“ (§ 159 pat. 1854. § 94 pat. 1850. Odl. dvorska 6 Rujna 1836 *Wessely* II. br. 439). Jeli koji dovoljan razlog ovom povećanju oblastne skrbi za nabožne zapise? Zašto nebi i ovdje dovoljno i zadostno bilo ubaviestiti poglavarstvo ovakovih zavodah, što bi svakako shodnije bilo nego namjestnika (§ 84 pat. 1854 prisp. § 30 pat. 1850 *Peyer* str. 244)? Ili je se bojati da i ovo poglavarstvo nemarno bude? Tako se na-

---

1) Reć bi da ovaj § 161 nije sasvim u skladu sa § 688 gradj. zak. (zap gal. II. § 476) nego da dalje ide, što baš nebi se koriti moglo (Dig. Ut legatorum seu fideicommissorum servandorum causa caveatur 36. 3. *Arndts* Pand. § 559). — Krivo misli *Kissling* str. 313, da prije nego se zapisovnici odreku ili osiguraju nemože se uručiti ostavština: to bi bio povratak k ukinutomu skrbničkom načelu.

gomiluje nadziranje na nadziranje. Dočim slobodna država zahtieva i pruža povjerenje, skrbnički sustav promiče bojazljivo nepouzdanje iz njega proizviruće: sva uprava pretvara se u medjusobno nadziranje i nadgledanje.

Po propisu § **163** pat. **9** Kol. **1854** uvjetni nasljednik mora, ako nije moguće s ostavštinom namiriti zapise, predložiti sudu proračunanu čistu imovinu i razmjerni odbitak svakog zapisa. Sud ima ovaj izkaz pregledati i, ako ga u redu pronadje i zapisovnici neprigovore, potvrditi (*Mittacher* **1.** str. **421**). Ovu naredbu, koje nebijaše u pat. god. **1850**, treba za stalno kuditi: ona se temelji na neopravdanom mješanju suda u privatne poslove, a po njoj sud postaje oblast kojoj je račune pregledavati. Sud mogao bi posredovati na zahtjev zapisovnikah, kad se nebi mogli nagoditi sa nasljednikom: ureda radi skrbiti se za zapisovnike, da im štete nebude, protivi se načelu, neka svaki za se skrbi. Sudovi jesu ustrojeni za poravnati nastavše razpre, ali ne za gledati da se nebi možebiti gdje kakova zametnula. Kako se slaže § **163** pat. **1854** sa propisom § **690** gradj. zak. [1]) po kojem nasljednik, koji neće upravljati ostavštinom, može iskati da se sudbeno skrbnik imenuje (§ **79** pat. **1854**)? Zar i ovaj skrbnik, koga je sam sud imenovao, mora mu izkaz predložiti za odobrenje? Ako mora, o čemu nejma dvojbe, zašto sud nevjeruje svomu povjereniku?

Razpravni sud mora osobito brinuti se za

---

1) § 690 gradj. zak. (zap. gal. zak. II. § 479. 480) biva sasvim jasan ako se prispodobi sa §§ 332 sl. i 352 pruskog zak. I. 12, odakle je uzet.

povjerbene naśljednike. U slučaju povjerbene zamjene treba ureda radi popis sastaviti (pat. **1854** **§ 92** br. **3** [1]) pat. **1850** **§ 42** *c*); i skrbiti da bude zamjenik osiguran (pat. **1854** **§ 158**) [2]); u uručbenoj odluci treba točno označiti „zamjenika" komu će se u slučaju zamjene predati imovina (pat. **1854** **§ 174** br. **3**); konačno imaju se i pri zamjenovnih nasljedstvah uporaviti propisi o nasljednjoj diobi i o konačnom izkazu (pat. **1854** **§ 173**). Ove naredbe, sasvim neprikladan ostatak naputka god. **1785**, jesu u protuslovju sa ostalimi načeli i nisu već u skladu sa sadašnjim sustavom. Ako razpravni sud neskrbi više *ex officio* za ostavštinske vjerovnike i zapisovnike, zašto bi se brinuti imao za zamjenike? Je-li koji dovoljan razlog da je sudu imati osobitu skrb i bojazan za zamjenika? Neka si sam skrbi, kako i zapisovnik, da si ojamči svoje pravo (prisp. *Allgemeines Landrecht* **I. 12 § 472**), i zamoli sastavljenje popisa (pris. **A. L. R. I. 12 § 470**), koji nejma se ureda sačinjavati, kako ni u slučaju kad predaje tko svoj imetak na uživanje (**§ 518** gradj. zak.) Razpravljalo se već pitanje, ako treba u slučaju izpunjenja zamjene, razprávu zametnuti u pogledu imetka kojega ima zamjenik dobiti. U novije doba [3]) počelo se lučiti, je li zamjenik pozvan po odgadjajućim uvjetom ili ne,

---

1) To je vrlo opasna i žalostna novotarija; dosele je sud brinuo se za osiguranje zamjenikah samo na njegov zahtjev. *Kopetzky*, Zeitschriftt für österr. Rechtsgelehrs. 1833 I. str. 256. 267.

2) *Mitlacher* I. str. 404 sl. *Kissling* str. 312. *Kalessa* Handbuch II. str. 17. prisp. i *Ellinger-a* Hdb. ad § 613.

3) Vrlo umno brani istinito mnenje *Kopetzky* u navedenoj knjizi. S njim se slažu *Winiwarter* III. str. 124 i *Stubenrauch* II. str. 384. 385.

u prvom, a ne pako u drugom slučaju treba razpravljati povjerbenu ostavštinu, jer u onom slučaju uvjetni zamjenik nemože podnieti svojeg nasljednog očitovanja prije nego se uvjet izpuni, te stoga nije moguće kako što u drugom slučaju istodobno uručiti ostavštinu i nasljedniku i zamjeniku. Ovo lučenje nemože se obraniti. Nejma nikakovoga razloga zašto bi se razprava ponavljala [1]. Kad dospije slučaj zamjene zamjeniku je tražiti da mu povjerbenik ostavštinu izruči, a ako on mu je nepredaje, ili ne bar sve, neka ga tuži sa tako zvanom *petitio fideicommissi*. Povratak ostavštine jest sasvim zasebni čin *inter duos*. Ta i bez toga ima u Austriji slučajevah, da nasljednik dobije ostavštinu bez nasljednog očitovanja i bez uručenja. Ako se zbilja misli da je potrebito nasljedno očitovanje i najmanje istodobno uručenje, to se može za svaki slučaj primati i nasljedno očitovanje zamjenikah pozvanih pod odgadjajućim uvjetom i njima uvjetno uručivati. Sad po obćem pravu nasljednik pod uvjetom pozvan može *pendente conditione* steći *bonorum possessio* (L. 5 pr. L. 6. 10. D. de b. p. s. t. 37. 11. L. 3. § 13. D. de b. p. c. t. 37. 4. *Arndts* Pand. § 539). I ovdje vidja se, kako je nenaravski današnji postupak, po komu sud jošće prije nego uruči povjerbeniku ostavštinu iztražuje zamjenikovo pravo, i nastoji da uruči samo pod uvjeti zamjene (§. 174 pat. 1854).

Iz toga sliedi, da proti svakomu zdravomu postupovnomu načelu već u napred zametne se pitanje o pravnoj valjanosti zamjene, i zavlačuje

---

1) Nedovoljna mi se vidjaju *Kisslingova* izvedenja. *Kissling* str. 306 sl.

se bez ikoje potrebe dovršenje ostavštinske razprave. Što bi onda bilo kad bi sam sud dvojio o valjanosti zamjene? Mora li on za svim tim *ex officio* preduzeti popis (§ 92 pat 1854), dapače i ureda radi osigurati nasljednike (§ 158 pat. 1854) a to i onda kad zamjenik nebi htio niti prijaviti se? Eto kako se u nered i dvojbu dovedu i najprostiji odnošaji kad se zapusti naravsko načelo.

Dužan jest nasljednik „oporučiteljevu volju koliko je moguće izpuniti, ili osigurati njezino ovršenje, i to sudu dokazati“ (§ 817 gradj. zak. zap. gal. zak. II. § 634). On to dokaže sa tako zvanim *oporučnim izkazom*, u kojem nasljednik „ima izkazat od točke do točke u koliko je zadovoljeno ostavnikovim odredbam, učinjenim u oporuci ili u zapisju“ (§ 157 pat. 1854). Razpravni sudac ima jošće sveudilj mjesto i zadaću koju *supremus executor testamenti*. A i sada, kako što i dosele (br. X.) suvišno jest imenovati oporučnog ovršitelja (§ 816. 817 gradj. zak.); ovaj pouzdanik ima zajedno sa nasljednikom oporučni izkaz sudu predložiti (§ 164 pat. 1854), on je opet bez potrebe (*Mühlenbruch* knj. XLIII. str. 428 sl.) podvržen skrbničkom nadziranju i nadgledanju. Bolje bi bilo zapustiti sasvim oporučni izkaz. Samo onda ima súd gledati da se oporučiteljeva volja izpuni kad se o takovih odredbah radi, *quae ad auctoritatem duntaxat scribentis referuntur nec obligationem pariunt* (L. 7 D. de annuis leg. 33. 1.). Sudac po okolnostih može se skrbiti za ovršenje pravog oporučiteljevog naloga (L. 7 D. cit. L. 50 i f. D. de H. P. 5. 3. *Savigny* System III. § 129.

Mühlenbruch knj. XLIII. str. 390 sl.), akoprem u austr. pravu (§ 709 gradj. zak.) nebi te potrebe bilo radi načina kako je ovaj predmet uredjen. Kako dan današnji stvari stoje nasljednik mora se izkazati pred sudom da je izpunio ili bar izpunjenje osigurao i takovoga naloga, koga ovršenje kao *nudum preceptum* trebalo bi mu na volju pustiti (§ 711 gradj. zak. System des österr. P. R. II. § 84) [1]).

Osobito vriedno jest obazrieti se na propis po kojem ima se ravnati razpravni sud u pogledu *skrbljenikah*. U istinu jest vrlo liepo da se sud ureda radi brini za osobe zbilja zaštite potrebne: ali reć bi da se i u tom pogledu premašilo granice nesamo potrebe, nu dapače i koristi. Prikažuje se već opasno sastavljenje popisa ureda radi, kad samo jedan nasljednik jest pod tutorstvom ili skrbničtvom (§ 82 pat. 1854 § 42 pat. 1850). Kako se slaže ova naročita naredba sa propisom § 233 gradj. zak. (zap. gal. I. § 211) po kojem tutor može s privoljenjem tutorstvene oblasti nastupiti *bezuvjetno* nasljedstvo, ili dapače i odreći se ga? [2]): Ovdje se dogoditi može, da razpravni sud na trošak ostavštine a na korist maloljetnog nasljednika *ex officio* sastavi po-

---

1) Po nap. 1785 II. § 34 *a)* nije bilo ovog protuslovja, jer po tadašnjem pravu tutor je morao uviek za svoga skrbljenika nastupiti nasljedstvo *cum beneficio inventarii*; prisp. jozef. zak. I. Dio 5 § 62.

2) U obće može se odobriti „da razpravni sud i onda je nadležan riešiti svaku razpru nastavšu prigodom razpravljanja, kad su nasljednici i maloljetni nepodvrženi njegovoj sudbenosti.“ Ali nije u redu što se ima razpravnomu sudu, ako nije ujeduo i razpravna oblast predložiti konačni izkaž (§ 172 pat. 1854) u njemu mora biti naznačen čisti ostatak „i on služi temeljem pri budućem vodjenju tutorstvenih ili skrbstvenih računah“; trebalo bi ga dakle tutorstvenoj oblasti predložiti.

pis, te da onaj na čiju korist je preduzet nastupi nasljedstvo *sine beneficio inventarii*, ili da ga niti nenastupi. Dosta je u obće providjeno za maloljetne nasljednike kad se ostavština ureda radi pečati (§ 43 sl. pat. 1854 § 13 sl. pat. 1850); popis treba preduzeti na zahtjev nasljednika ili njegovoga zastupnika. — Mnogo još opasnije jest djelovanje razpravnoga suda na korist osobah podvrženih njegovoj skrbi ili druge koje oblasti (§ 27 pat. 1854, § 102, pat. 1850)[1]. Ako je zapisovnik pod skrbničtvom[2]) razpravna oblast ima ureda radi brinuti se, da se zapis ili kod suda položi, ili kao što treba osigura, prije toga nesmije se ostavštine uručiti (§ 160 pat. 1854). Ako je nasljednik pod skrbničtvom ima tada razpravni sud, ako je ujedno i skrbstvena vlast, brinut se o tom da mu se dosude stvari kod suda pohranjene i u javne knjige upišu (§ 176 pat. 1854 § 110 pat. 1850). Čemu je, pitat će svaki, tutor, komu treba ureda radi javiti, da je nasljedstvo pripalo skrbljeniku (§. 76. 83. pat. 1854)? Nije-li on dužan štititi svoga skrbljenika, nastojati da mu se izplati ili osigura zapis, i zahtievati prenos u javnih knjigah? Skrbstvena oblast ima *nadzirati* a ne *zamjeniti* skrbnika: ona jest *nadtutor*, a ne *tutor*[3])!

---

1) Čudnovato je što pat. 1854 napominje uviek „maloljetnike i skrbljenike" (n. p. § 27. 76. 77. 160. 165. 166. 176): nije maloljetnik takodjer i skrbljenik (21 gradj. zak.)?

2) Zašto treba osobito naznačiti u uručbenoj odluci ako je nasljednik „maloljetan ili skrbljenik" (§ 174 br. 4 pat. 1854)? Valjda na korist trećih osobah, koje bi mogle s njim posla imati? Nu: *quis cum alio contrahit, est vel debet esse non ignarus conditionis ejus*. L. 19 pr. D. de R. I.

3) U zap. gal. zak. II. § 571 bilo je odredjeno: „Ako su stvari ostavštine dielive, to dobiva nuždni nasljednik svoj zakoniti

Ali naopasniji jest propis § 162 pat. 1854, uslied koga, razpravni sudac mora ureda radi zahtievati da mu se točno izkaže zakoniti dio i da se kod suda pohrani i dovoljno osigura ako nastane dvojba, da je nuždni nasljednik pod skrbničtvom stojeći povriedjen u svom zakonitom dielu. Pošto pako bojazljiv sudac može jako lahko o tom uviek dvojiti, a svakako radje će sigurno htjeti raditi, to po ovom propisu u životu svaki put kad bude nuždnih nasljednikah potrebito bude predložiti sudu izkaz o zakonitom dielu, a ovaj kao nadležna ili odredjena skrbstvena oblast ima ga točno pregledati (§ 102 pat. 1850). Ovo pregledanje jest tim teže i nepriličnije što po zakonu (§ 786 gradj. zak. dvor. odl. 27 Ožujka 1847, *Michel* Handb. II. br. 1140) proračunati se ima zakoniti dio, po stanju imovine, kakova jest kad se on „ustanovljuje i prisudjuje," a ne kad je ostavnik umro. Ovaj propis u istinu nevalja. Dapače stoji u protuslovju s obćim načelom, po kojem tražbina koja na ostavštinu ustanovljuje se polag njezinog stanja prigodom ostavnikove smrti, neobzirajuć na kašnji dobitak ili gubitak, načelo pripoznato u rimskom pravu za ustanoviti falcidičku četvrtinu (§ 2. I. de lege Falcid. 2. 22. L. 30. pr. § 2 L. 73 pr. D. eod. 35. 2) i dosljedno za proračunati zakoniti dio (L. 6 C. de inoff. testam. 3. 28. *Arndts* u R. L. VIII. str. 128. 129), i u austrij. zakonodavstu i to posve pravedno za odmeriti nasljedne pristojbe (Zakon 9

---

dio iz iste stvari; nisu li, dobije po običnoj vriednosti svoj dio." — Treba li po propisu navedene dvor. odluke i onda postupati, ako je nuždni nasljednik pozvan na svoj zakoniti dio, dakle sunasljednik ili kad ga je oporučitelj radi neznanja mimoišao (§ 777 gradj. zak.)?

Veljače **1850** § **49** *a*). Protuslovi se takodjer i označenju i uredjenju prava na zakoniti dio: nuždni nasljednik nije kao takav sunasljednik (§ **784** gradj. zak.) nego ima kao što i zapisovnik osobno pravo na dio ostavštine, koji mu u novcu pripada (dvor. odl. **31** Siečnja **1844.** *Michel* **II.** br. **1139**) [2]): nemože dakle biti govora o kakovoj razmjernoj zajednosti ostavštine medju „glavnim i nuždnim" nasljednikom. Kako bi se dakle opravdati moglo, što se iztražuje na temelju vriednosti ostavštine, koju ima prigodom „ustanovljenja i prisudjenja" zakonitog diela, jeli nuždni nasljednik dobio zbilja svoj zakoniti dio? Kako sada stvari stoje, za proračunati zakoniti dio, treba ustanoviti koliko je oporučitelj imetka ostavio (§ **97** sl. pat. **1854**) sudbeno procieniti nepokretnine (§ **102** pat. **1854**) te onda izkazati za koliko se od tada umnožila ili umaljila ostavština (prisp. § **162** pat. **1854**). Ako je pako u ostavštini državnih obveznicah, kolike nije muke i težkoće za sve to proračunati radi njihove - nestalne vriednosti? Više putah povjeri obterećeni inim poslom razpravni sudac ovaj posao vještomu računanaru, koga se iz čitave ostavštine nagradi. Ako se pako promisli, kako je mučan i zapleten posao, kad nasljednik nemože odmah izplatiti dosudjenog zakonitog diela, (*Mitlacher* **I.** str. **411** sl. **416** sl.) i da sve to treba urediti prije uručenja, to

---

2) Drugo jest pitanje nebi-li bolje bilo osloboditi sudove nadziranja imetka skrbljenikah, ili bar bitno ovaj predmet preinačiti. Već se u izvješću k pat. 1850 govori „o skrbničkom načelu s kojim nebi smiele imati posla sudbene oblasti, i koliko zapinju sirotinska poslovi radi ovog upravnog posla sudovah." Nije pako ovdje mjesta predlagati promjenah u ovom predmetu.

možemo punim pravom reći da se skrbljenike štiti na teret nasljednikah *sui juris.*

XVI.

Ostavštinski vjerovnici imaju sami skrbiti da dobiju ili osiguraju svoje tražbine i razpravni sudac nepomaže im više *ex officio* da svoje steku (§ 811 gradj. zak. § 634 II. zap. gal. zak.) Niti ovo pravedno načelo nije sasvim dosljedno izvedeno. Ima slučajevah, u kojih razpravni sudac mora ureda radi gledati korist njekojih ostavštinskih vjerovnikah, a izreka: *hereditas non intelligitur nisi deducto aere alieno,* tumači se po staru, da vjerovnici i zapisovnici imaju najbolje pravo na ostavštinu [1]), a da nasljednik dobije ono što ovim ostane. S druge opet strane neštite se ostavštinski vjerovnici koliko treba, navlastito radi osobitog znamenovanja uručbene odluke.

Ako je ostavnik bio s državom u obračunovanju nije slobodno uručiti ostavštine, dok neprivoli vlast koje se tiče (§ 818 gradj. zak. § 633 II. zap. gal. zak. § 156 pat. 1854. § 94 pat.

---

1) Ovamo nespada propis § 811 gradj. zak. (dvor. odl. 19 Siečnja 1790. Sbirk. sudb. zak. br. 1094) po kojem vjerovnici nisu dužni čekati, dok se nasljednik očituje, nego slobodno im je prijaviti svoja prava proti gromadi i iskati, da se za njihovu obranu skrbnik postavi, suprot komu mogli bi izvesti svoje tražbine. Ova naredba (prisp. § 129 pat. 1854) u bitnosti slaže se sa propisi rim. prava: L. 1 § 4 i. f. D. de mun. et honor. 50. 4. L. 1. § 2 D. de curat. 42. 7. L. 22 § 1 de reb. auctor. jud. 42. 5. L. 23. § 2. 3. D. de her. inst. 28. 5. L. 48 D. de admin. tut. 26. 7. *Glück* knj. XXXIII. str. 118 sl. *Seuffert* Pandect. § 564. — Krivo jest više putah branjeno mnenje (n. p. *Stubenrauch* II. str. 789) da vjerovnici mogu zahtievati da se skrbnik imenuje ako su nasljednici i već nastupili nasljedstvo: ovo jest *contra rationem juris* i protivi se postavnim propisom (Dvor. odl. 29 Siečnja 1790. *Kostetzky* I. § 531; § 79 pat. 1854 koji nije baš najtočnije sastavljen).

1850. *Wessely* II. br. 403. 404). To je dosadljiva polaštica državne blagajne, koja se nemože odobriti. Posve zadostno jest javit slučaj smrti ovakove osobe dotičnoj vlasti, te neka se ona sama pobrini, kako što i drugi vjerovnici, da dobije ili osigura svoju tražbinu, bez da se radi nje odgadja zaglavljenje ostavštinske razprave. Sasvim je pak tegotno i neprilično pri razpravljanju ostavštine osobah vojničkog stališa pozivati vjerovnike podjeliv im rok 6 mjesecih „za da dobije i vojnički erar dovoljna vremena za prijaviti svoje tražbine ne ostavštinu“ i ubavješćivati zemaljsku vojničku oblast, i sva još druga preduzimati (§ 134 pat. 1854. *Wessely* II. br. 520. 522. 523. *Mitlacher* I. str. 282 sl. *Kalessa* I. str. 401 sl.) Ovaj propis jest ostatak onog vremena, kad je razpravni sud morao braniti ureda radi prava ostavštinskih vjerovnikah, kad je bio dužan *ex officio* pozivati ih i nastojati da izplaćeni budu, a nije smio pod svojom odgovornošću uručiti ostavštine dok nebijahu sasvim namireni (br. X. XI.) [1]. U današnjem pravu ova i slične naredbe jesu netemeljite i neopravdane iznimke pravila, da sud nije dužan *ex officio* brinuti se za vjerovnike (§ 811 gradj. zak.)

Isto tako ostali su propisi starijega prava

1) Najbolje označuje ono vrieme dvors. odl. 31 Pros. 1801, koja je i u ostalom vrlo zanimiva (*Wessely* II. br. 552): „Nj. ap. V. uslied mnogobrojnih pritužbah udovicah, i nasljednikah što se razpravljanje ostavštinah pokojnih vojničkih osobah na godine i godine vuče iz samog razloga, što dvorsko vojničko računovodstvo neizdaje potvrde da pokojnik ništa eraru neduguje, blagoizvolilo je odrediti da u buduće.... odmah po ostavnikovoj smrti treba pozvati dvorsko vojničko računovodstvo da u rok 6 mjesecih svoje tražbine prijavi; a po izminuću ovog roka bez ikakove svjedočbe može se uručiti ostavština....“ Prisp. takodjer i dvor. riešenje 18 Rujna 1811. *Wessely* br. 523.

(br. **XI.**) o postupku kad je vjerojatno da iz ostavštine neće se moći svih namiriti. Sud mora pri sačinjanju smrtovnice iztraživati koliko je duga ostavljeno (§ 39 br. 6 pat. 1854). Ako je o-ostavština prezadužena, treba ju ureda radi pečatiti (§ 43 pat. 1854). „Ako je ostavština neznatna, i ako se po okolnostih predmieva, da će se moć namiriti samo najsilniji ostavštinski dugovi, to će onda sud preslušat stranke o kakvoći i o vriednosti ostavštine, zatim o iznosku troškovah bolesti i pokopa, a i o inih tražbinah skopčanih s osobitom prednošću pak vjerovnikom pod platež ostaviti ostavštinu time izcrpljenu.“ (§ 73. 52 pat. 1854 § 111 pat. 1850). Nije moguće obraniti ovaj postupak: to jest žalostan spomen starijih u ostalom odstranjenih nazorah. Ako glavno načelo u tom sastoji, da sud nemože za „osiguranje i namirenje“ vjerovnikah brinuti se više nego ovi zahtievaju, zašto ima iztraživati razpravni sudac ureda radi dugove, ostavštinu na korist vjerovnikah *ex officio* pečatiti, te ako je ova neznatna pozvati vjerovnike, kušati nagodu, podieliti im imovinu, ili uručiti ju jednomu *jure crediti?* A što je onda, što nije posve nemoguće, kad nasljednik prezaduženu ostavštinu nastupi *sine beneficio inventarii?* Sada se postupa proti pravilu, da sud nemože više štititi vjerovnike mrtva nego živa dužnika, i da radi toga mora čekati na njihove predloge, prije nego na njihovu korist počme raditi [1]).

---

1) Mnogo dalje ide stečajni red za magjarsku itd. 18 Srpnja 1853 § 26 uslied kojega po okolnostih može razpravni sudac ureda radi stečaj otvoriti. Proti ovom prekomjernom mješanja sudovah čitaj *Lotz-a* civ. Archiv III. str. 92. 93 i *Bayer* Theorie des Concursprocessez §. 45.

S druge strane nepruža se dovoljne pomoći onim vjerovnikom, koji bi htjeli osigurati svoje pravo. Pečati se ostavština na zahtjev vjerovnikah ako su zamolili da se odieli ostavština od nasljednikova imetka (§ 812 gradj. zak.) i ako im to sud dozvolio (§ 44 pat. 1854 prisp. § 95). Pečati se i popisuje ostavština na zahtjev vjerovnikah samo radi zamoljene i već dozvoljene *separatio bonorum*. Za moći zahtievati i dozvoliti razlučenje treba najprije ustanoviti tko je nasljednik; u tu svrhu može biti nezadostno i nasljedno očitovanje, jer ako je više protuslovnih očitovanjah treba najprije riešiti komu zbilja pripada pravo na nasljedstvo, jer drugčije nemože biti govora o pogibelju radi smiešanja ostavštine s imovinom nasljednika. Ali ostavštinskim vjerovnikom mora do toga stati, da se ostavština neraznese i točno ustanovi: nije njih briga da se kašnje pečati i popisuje ostavština radi razlučenja, oni žele da se što prije ustanovi kolika je da ju uzmognu osigurati. Ovom pravednom zahtjevu neodgovara današnje austr. pravo, dočim u ostalih zemljah n. p. u Francezkoj (br. V.) u tom pogledu vjerovnici su dosta osigurani. U zap. gal. zak. II. § 620 bilo je odredjeno da „vjerovnici nedovoljno osigurani“ imaju pravo zahtievati sastavljenje popisa: pri viećanju gradj. zak. (§ 804) reć bi da je radi njekakovoga neporazumljenja propao predlog da se ovaj propis pridrži [1]).

---

1) U sjednici 10 Studena 1806 očitovali se proti § 8 osnove koji se slagao za zap. gal. zak. njekoji članovi odbora: „nu odmah se uvidjelo da nije trebalo razpravljati ovog pitanja, pošto već gori u § 6 (§ 802) rečeno bi da se popis ureda radi ima činiti, te stoga suvišno jest ovdje ustanoviti, da i vjerovnici imaju pravo zahtievati

Nuždni nasljednici, zapisovnici i ostavštinski vjerovnici mogu zahtievati razlučenje ostavštine od nasljednikove imovine (§ 812 gradj. zak.): ali nikad ostavnikovi vjerovnici, makar on zlobno na njihovu štetu bezuvjetno nastupio prezaduženu ostavštinu [1]). Austrijansko pravo neštiti dakle dovoljno vjerovnike proti zlobi dužnika. Ali i oni koji imaju pravo tražiti razlučenje mogu vršiti ga do *uručenja ostavštine: s uručenjem* gube ovo pravo (§ 812 gradj. zak). Koji je razlog ovomu osobitomu propisu? Zap. gal. zak. (II. § 621) nije ovako ograničio ovo pravo. Pri vjećanja o ovom paragrafu predložio je *Zeiller* u sjednici 10 Studena 1806 sliedeć primjer pruskog zakonika (I 16 § 503), koji godinu danah ustanovljuje, da se odredi „dokidni rok za zahtievati razlučenje," koji bi trajati imao do uručenja. Po ovom predlogu bijaše i zaključeno. Ovo mnenje nastojao je *Zeiller* obraniti u svojem tumaču (II. str. 854) time „što s uručenjem pomješa se ostavština sa nasljednikovom imovinom i postaje njegovo vlastničtvo."

Isti razlog navadja i *Stubenrauch* (II. str. 791): „s uručenjem prelazi ostavština u nasljednikovo vlastničtvo, te nije moguće razlučiti ju od ostale njegove imovine." Ovo nemože biti pravi razlog [2]): ako bi bio, kako bi se bio razvio u

---

sastavljenje popisa, zato i ostavilo se zadnju stavku ovog paragrafa." Nu mislilo se propisati, da se ostavština uviek ureda radi popisuje, ali sa svim pravom odustalo se od toga.

1) Drugčije je to po rim. pravu (L. 1. § 2. 5. 6. D. de separ. 42. 6.) a stranom i po pruskom (A. L. R. I. 16 § 507 sl. *Koch* preuss. Pr. R. II. § 493). Prisp. i hesku osnovu, odsjek III. čl. 277 sl.

2) Slabiji su jošće *Nippelovi* i *Winiwarterovi* razlozi. Prvi mnije (V. str. 214) s toga jer „uručenjem prelazi ostavština u na-

rim. pravu *beneficium separationis*, po komu posve naravski nerazpravlja se niti ne uručuje se ostavštine, nego nasljednik uzme ju odmah u posjed? Doista ako nije moguće razlučiti ostavnikove imovine radi pomješanja, nemože se *razlučenje* podjeliti: ali spojenje obojeg imetka nepreči da se pojedine čestice nemogu razlučiti. L. 1 § 12 D. de separ. 42. 6. *Praeterea sciendum est, postea quum bona hereditaria bonis heredis mixta sunt, non posse impetrari separationem: confusis enim bonis et unitis separatio impetrari non poterit. Quid ergo, si praedia extent vel mancipia vel pecora vel aliud quod separari potest? Hic utique poterit impetrari separatio....* Pravi razlog sastoji u osobitom znamenovanju, koje se uručenju podjelilo, i u tom što se stvar drugčije shvaća i postupa ako je ostavština uručena, a opet drugčije ako još nije. *Pred uručenjem* smatra se ostavština pridržanom imovinom zapisovnikom i vjerovnikom, makar nasljednik i bezuvjetno nastupio nasljedstvo. *S uručenjem* tekar postaje pravom nasljednikovom imovinom, te ovaj sad jamči kao osobni dužnik sa čitavim svojim imetkom vjerovnikom i zapisovnikom i to negraničeno, ako je nasljedstvo nastupio *sine beneficio inventarii*, u protivnom

sljednikovo vlastničtvo, te vjerovnici, zapisovnici i nuždni nasljednici imaju potražiti svoje tražbine redovitim putem pravde": kao da se nebi podielivalo razlučenje sigurnosti radi, nego za obistinjenje tražbinah, i kao da nebi morali vjerovnici, zapisovnici i nuždni nasljednici preporne svoje tražbine i pred uručenjem redovitim „putem pravde dokazati! Drugi misli (IV. str. 433) da s toga za uručenjem nemože se podieliti razlučenje što „ostavština nije više pod sudbenom upravom i što nasljednik može slobodno razpolagati svakom pojedinom česticom ostavštine." Po prvom razlogu podjeljenje uprave a ne uručenje imalo bi bitno biti (§ 810 gradj. zak.) a po drugom bilo bi dobročinstvo razlučenja sasvim nemogućno po rim pravu.

pako slučaju samo za procienbenu vriednost ustanovljenu prigodom sastavljenja popisa. ***Pred uručenjem duguje ostavština, a za uručenjem nasljednik.*** Ova dva različita počela, koja se dosele nisu dovoljno uvažavala, treba nam potanko u svojih pravnih posljedicah iztražiti i strogo prosuditi.

Pred uručenjem smatra se da nije jošće ostavština pomješana sa nasljednikovim imetkom, nu da jesu obe imovine razlučene: već same po sebi nastanu posljedice kako da bi razlučenje zamoljeno i dozvoljeno bilo. Ostavštinskim vjerovnikom i zapisovnikom pred uručenjem duguje ostavština, te oni imaju pravo biti iz nje namireni prije nego ostali nasljednikovi dužnici, jer još i sada vlada nevaljano mnenje da treba nasljedniku samo čisti ostatak predati. Samo s ovog gledišta može se razumjeti propis § 822 gradj. zak. po komu nasljednikovim vjerovnikom zamoljeno osiguranje na zapalo mu nasljedno dobro prije uručenja „ može se dati samo pod naročitim priuzdržkom, da neškodi pravom, koja bi se pri razpravi ostavštine prijaviti mogla, i da nastane biti kriepostno stoprv od vremena, kada je nasljedniku prisudjeno nasljedstvo“. (Prisp. ***Stubenrauch*** II. str. 812. 813). Imaju dakle do uručenja ostavštinski vjerovnici, kojim se broje u širjem smislu i zapisovnici (L. 1. C. de bonis 7. 72.) prednost pred nasljednikovimi vjerovnici, isto kako i po obćem pravu, ako su zadobili razlučenje imovine (L. 1. § 3. D. de separ. 42. 6), te je svejedno je li nasljednik uvjetno ili bezuvjetno nasljedstvo nastupio (§ 800 gradj. zak.), i jesu ostavštinski vjerovnici zamolili ili ne razlučenje. Do uručenja

smatra se da ostavština nosi ostavštinske dugove; makar nasljednik i nastupio (§ 547 gradj. zak.) ne smatra se kao osobni dužnik, nego kao zastupnik tudje ostavštinskim vjerovnikom pridržane imovine. S toga i tumači se propis § 550 gradj. zak. koji nejma drugog smisla nego da imaju se namiriti ostavštinski vjerovnici iz čitave ostavštine negledeć na ono što je pojedinomu ostavljeno [1]), kao i onaj §. 810 gradj. zak. po komu do uručenja povjeruje se nasljedniku samo upravljanje ostavštine (prisp. § 145 pat. 1854).

S uručenjem sve se promjeni. Sad dobije nasljednik u svoje ruke ostavštinu (§ 797 gradj. zak.) te s njom primi na se sve ostavnikove dugove [2]). Uslied uručenja prestaje dosele pravno predmievno razlučenje, ostavštinski vjerovnici imaju tražiti svoje namirenje od nasljednika a ne od ostavštine. Ovoj mogućoj štetnoj promjeni mogu vjerovnici izbjeći, ako upotrebe *beneficium sepationis*, i prepreče spojenje obijuh imovinah, koje *neluče* se tekar sada nu *ostanu nerazlučene*. Nisu-li oni prije uručenja ovo zahtievali to se smatra da su oni nasljednika priznali za svoga osobnoga dužnika. Ovo je razlog zašto se nedozvoljava za uručenjem *separatio bonorum*, jer

---

1) Prisp. *Nippela* IV. str. 54. 55. V. str. 242. S toga nemogu ostavštinski vjerovnici pred uručenjem tužiti nasljednike kao dužnike *suo nomine*, nego sve skupa kao zastupnike ostavštinske imovine. Mnogostrano vidjaju mi se neprave opazke *Füger-Rechtborna* Erbrecht I. Str. 72 sl. Već *Nippel* IV. str. 55 op. 1 ukorio je *Zeillera* što je zamjenio tumačeć § 550 gradj. zak. nasljedno očitovanje sa uručenjem.

2) S toga nije vlastan niti uvjetni nasljednik zahtievati za uručenjem da se stečaj otvori (Dvor. odl. 7 Travnja 1846. *Wessely* III. br. 467). Ovo može on, samo tečajem razprave tražiti; prisp. stečajni red § 2 *b)* i §. 73 pat. 1854.

ostavštinski vjerovnici jesu *creditores qui heredem secuti sunt, quodammodo eum elegerunt nec possunt jam se abeo separare* (**L. 1 § 10. 11. 15. 16. D.** de separ. **42. 6.**)

Obično § 812 gradj. zak. netumači se ovako, nego da se radi o pogibelji koja bi vjerovnikom nastati mogla iz faktičnog mješanja pred uručenjem obijuh ostavštinah: te za odstraniti ovu pogibelj ovlašćeni su oni zahtievati pred uručenjem faktično razlučenje i posebno upravljanje [1]). **Za** stalno tomu nije tako, jer time obratilo se *gradjansko pravno dobročinstvo* u posve obično *postupno osjeguravajuće sredstvo.*

Prije uručenja ostavština jamči sama po sebi i vjerovnikom i zapisovnikom; a nasljednik naprama ostavštine smatra se posve tudjinom; ako mu se i podieli „upravljanje i uživanje“ ostavštine (**§ 810** gradj. zak.) to ju on ima upravljati kako tudje dobro (*Zeiller* **II.** str. **850**) te za svaki važniji čin ima tražiti dozvolu od razpravnoga suda (**§ 145** pat. **1854**): ako pako sa svim tim boje se vjerovnici kakove štete slobodno im zamoliti zabranu. **Od** ovoga prava bitno se razlikuje pravo razlučenje zahtievati, za izključiti nasljednikove vjerovnike iz ostavštinske imovine (**L. 1. § 1. L. 6.** pr. **D.** cit. **42. 6**). **U** prvom slučaju *osigura* se

---

1) Ovako n. p. *Wjniwarter* III. str. 432 i *Stubenrauch* II. str. 790. 791. (vidi § 40 ugar. stečajnog r.) Prisp. protivno i *Zeillera* II. str. 852. 853. koji u ostalom ovo pravo na razlučenje iz starog nevaljanog gledišta brani time, što ostavštinski vjerovnici „imaju pravo neposredno iz ostavnikova imetka namireni biti, te stoga niti im se može proti njihovoj volji narinuti drugi dužnik, kojeg osobna i prava vjeresija može mnogo slabija biti.“ A u istinu ostavštinski vjerovnici nejmaju ovoga *prava* (§ 547 gradj. zak.), nu bijaše im podieljeno iz sdušnosti ovo *pravno dobročinstvo* L. 1. § 1. D. cit. 42. 6. *Puchta* Pandect. und Vorles. § 509.

obistinjenje *ipso jure* nastavšeg razlučenja, a u drugom *izposluje* se tekar razlučenje; ondje *preči* razlučenje faktično smiešanje pravno razlučenih imovinah, ovdje tekar *steče se* razlučenje za da uzmognu vjerovnici izključivo namireni biti iz ostavštinske imovine, te je naravski da se i faktično razluči i posebno upravlja. Da § 812 gradj. zak. razumieva pod pravom razlučenja obće pravni *beneficium separationis* uvidja se iz propisa sadržana u zadnjoj stavci, koji je posve suglasan naredbam rim. prava (L. 1. § 1. 3. 17. L. 5. D. cit. 42. 6.), da nasljednik nedogovara vjerovnikom, koji zadobiše razlučenje, svojom imovinom ako je i bezuvjetno nasljedstvo nastupio. Po sada suzbijenom mnenju imale bi stajat rieči „prije uručenja“ u prvoj polovici prve stavke, i nebi se moglo nikako raztumačiti, kako se u obće moglo ustanoviti rok za zahtievati razlučenje, ako bi se bilo radilo samo za odstraniti pogibelj prieteću prije uručenja.

Ali nikako nemože se odobriti dosele nacrtana različitost pravnog postupka ostavštine pred i za uručenjem. Ovaj postupak jest ostanak staroga krivoga pojma, da nasljedniku samo *čisti* ostatak pripada (br. XI). Dočim prije razpravna oblast ureda radi ubaviešćivala je i vjerovnike i zapisovnike, i nije mogla uručiti ostavštine bez njihovoga privoljenja, sada nesmije se ona za nje brinuti (§ 811 gradj. zak.) Nije se načelo promjenilo, nego oslabilo se njegovo obistinjenje, pošto je na mjesto sudčeve brige njekojim načinom slučaj stupio. Prijave se ostavštinski vjerovnici i zapisovnici prije uručenja, to se nesmije uručiti ostavštine dok ovi nebudu namireni (arg. § 822

gradj. zak. *Zeiller* II. str. 866. 867). Nisu li se prijavali, to se predmieva da oni mukom pristajú na uručenje; ova predmieva može se tim manje odobriti što je posve lahko da vjerovnici i zapisovnici niti znaju što o slučaju smrti niti o uručenju, te u ovom slučaju vriedja se načelo: *ignorantis nulla est voluntas.* Na ovaj način ostavljeno je na volju vjerovnikom i zapisovnikom hoće li se prije ili kašnje zaglaviti razpravljanje, prama okolnostim ako se prijave i zahtievaju svoje namirenje prije uručenja, ili zamole razlučenje, ili napokon ako se pred uručenjem neprijave te neostaje im drugo nego obratiti se na nasljednike. Po tom ostavštinskim vjerovnikom je sad bolje a sad gore po austr. pravu nego-li po obćem pravu: bolje im je *pred uručenjem*, ako se prijave, jer imaju prednost pred ostalimi nasljednikovimi vjerovnici; gore *za uručenjem* jer gube pravo zahtievati razlučenje ako ga prije nisu upotrebili. A i samo pravo razlučenja po austr. pravu (§ 812 gradj. zak.) jest u toliko nedovoljno što nepodieljuje tekar *separationem bonorum* već *uzdrži* zadobivenu prije uručenja, s toga i zaključak § 812 nije posve u skladu sa ostalimi naredbami.

Treba već jednom otrebiti se ovih protuslovjah proizticućih iz krivih nazorah. Kako stvari stoje ***nasljednik jest pred uručenjem zastupovnik ostavštinske imovine**, **a tekar za uručenjem predstavlja pravno ostavnika.*** Ali i po austr. pravu predstavlja nasljednik ostavnika odmah kako je nastupio nasljedstvo (§ 547 gradj. zak. *Arndts* Pand. § 465 op. 2): samim činom nastupa stupi u sva njegova prava, te dosljedno prima na se i

sve terete (System II. § 74 br. II). Time smješaju se *eo ipso* obe imovine (*confusio bonorum*), akoprem razpravljanje preči faktično združenje ili slobodno upravljanje: uručenje nepodieljuje, nu priznaje i obistinjuje nasljednikovo pravo. S toga ostavština nemože nikako biti u različitom pravnom stanju prije uručenja nego je za uručenjem: *Heres et hereditas tametsi duas appellationes recipiunt, unius personae tamen vice funguntur* (L. 22. D. de usuc. 41. 3). Nasljednik postane osobni dužnik ostavštinskih vjerovnikah s nastupom nasljedstva: popis *neosigurava* mu ograničenu odgovornost, nu ga oslobadja nograničenog jamstva. Nasljednikovi vjerovnici imaju isto pravo koje i ostavštinski vjerovnici, a ovi mogli bi za izbjeći svakoj pogibelji tražiti razlučenje i to dve tri godine za uručenjem [1]. Protivno pako nebi se moglo odgadjati zaglavljenje razprave s toga što se oni prijave prija uručenja, nego izreka: *hereditas non intelligitur nisi deducto aere alieno,* koja nije nego zla uporaba pravila: *Bona non intelliguntur nisu deducto aere alieno* (L. 38 § 1. D. de V. S.) [2]) imala bi se pravo tumačiti, to jest, da nasljednik u istini toliko *ima*

1) Po obćem pravu može se zahtievati razlučenje 5 godinah za nastupom nasljedstva. L. 1. § 13. D. cit 42. 6. — Ostavštinski vjerovnici nemogu *eo ipso* imati *beneficium separationis* stoga što je nasljednik nastupio nasljedstvo *cum beneficio inventarii*, jer razlučenje nekoristi nasljedniku već vjerovnikom i zapisovnikom te zato moraju ga i samo tražiti: *beneficium separationis* prepreči spojenje obijuh imovinah, a *beneficium inventarii* spojenje ostavnikove osobe sa nasljednikovom. *Mühlenbruch* knj. XLI str. 378 sl. Arndts u R. L. IV. str. 20.

2) Hereditatis appellatio sine dubio continet etiam damnosam hereditatem; juris enim nomen est sicuti bonorum pessessio. L. 119 D. de V. S. L. 3 pr. D. de B. P. 37. 1.

iz ostavštine, koliko mu ostane kad izplati sve vjerovnike i zapisovnike: jer nasljedniku *pripada sva ostavština*, akoprem si on nemože *pridržati* nego ostatak.

Posve osobite posljedice ima uručenje obzirom na diobu ostavštinskih dugovah medju sunasljednici; ako se poraba čini ili nečini *dobročinstva popisa*. Pred uručenjem duguje i vjerovnikom i zapisovnikom još uviek ostavnik (§ **550** gradj. zak.) Po uručenju uvjetni nasljednici jamče *pro parte*, bezuvjetni pako *in solidum* (§ **820**. **821**. gradj. zak. [1]). Koji može biti nutrnji razlog ovoga različitoga postupanja? *Zeiller* (**II**. str. **864** sl.) navadja sliedeća: „Kad sunasljednici nastupe bezuvjetno nasljedstvo, nezna se onom točnošću, koju zakon zahtieva, koliko je svaki sunasljednik dobio i je-li svaki dobio onoliko, koliko treba za namiriti vjerovnike: S toga odgovaraju pojedini sunasljednici, jedan za sve a svi za jednoga.... Čim pako dosudi se sunasljednikom uvjetno nastupljeno nasljedstvo, sudbeno je izvidjeno, koliko je svaki za svoj dio dobio. Od ovog vremena odgovara svaki po mjeri svoga dobivenoga diela.“ Ovo tumačenje odobravaše svi potonji spisatelji (*Nippel* **V**. str. **241**. **242**. *Winiwarter* **III**. str. **444**. **445**. *Stubenrauch* **II**. str. **800**. *Füger-Rechthorn* Erbrecht **I**. str. **74**). Ali sasvim tim nejma dvojbe da jest nedovoljno. Zamjenjuju se pojmovi *njekolični ostavštinski dio* i *količni nasljedni dio*. Uvjetni nasljednici odgovaraju *pro*

---

1) Još i u zap. gal. zak. bilo je ustanovljeno II. § 324: „Više osobah, kojim skupno pripada nasljedno pravo, smatraju se obzirom na ovo skupno pravo za jednu osobu. One jamče u ovoj vlastitosti pred *diobom* sve za jednu a jedna za sve.“

viribus hereditatis, ali samo „po razmjerju svojeg nasljednog diela“ (§ 821) dakle *pro parte*, a ne za čitavu dužnu svotu, ako i ova podnaša manje, nego svaki pojedini sunasljednik dobije. Metnimo, trojica baštini ostavštinu od **9000** f. na jednaka diela, pak nemože ostavštinski vjerovnik koji ima dobiti **3000** f. tražiti podpuno namirenje od jednog ili drugog uvjetnog nasljednika, nu od svakog pojedinog samo **1000** f. jer svaki odgovara „po razmjerju svojega nasljednog diela“ dakle u našem slučaju za trećinu [1]). Nemože se dvojiti da treba ovako tumačiti § 821 i ovo podkrepljuje i izraz „nasljedni dio“ (prisp. § 554 sl. gradj. zak.) dočim bi drugčije imalo biti rečeno, „po razmjerju *dobivenog*;“ nadalje i okolnost da u § 821 negovori se kako u § 820 o pravu zavrate, pripadajućem sunasljedniku, koji je izplatio čitav dug nenadilazeći *vires hereditatis*, jer uprav svaki uvjetni nasljednik ima platiti samo dio duga „po razmjerju svojega nasljednog diela.“ Ovime uništuje se ono tumačenje: isto tako poznaje se veličina nasljednog diela uvjetnog kako što i bezuvjetnog nasljednika (prisp. § 174 br. 3 pat. 1854), ništa pak da toga nestoji da se zna koliko je tko dobio. Sastavljenje popisa može uplivati na *količinu* i na *obseg* odgovornosti u obće, a ne na *diobu odgovornosti* za svaki pojedini ostavštinski dug. A i nejma nikakovoga protuslovja, ako uvjetni nasljednici jamče

---

1) *Kostetzky* I. § 698 jest jedini spisatelj, koji tumači § 821 gradj. zak. ovako da nasljednici samo *medjusobom* jamče *pro rata*, protivno pako naprama vjeronikom *in solidum*, „pošto dioba ostavštine nemože škoditi njihovom pravu, i nemože im se proti volji narinuti nijedan drugi samoplatac.“ Netreba dokazivati da ovo mnenje protivi se obstojećem zakonu.

samo *pro viribus hereditatis*, ali ipak *in solidum*, ili protivno bezuvjetni nasljednici *ultra vires hereditatis*, ali ipak samo *pro parte*. S toga razlučivanje ustanovljeno u § 820. 821 gradj. zak. nejma nikakovoga temelja [1]). Odgovornost više nasljednikah imala bi se po jednakih načelih prosudjivati bez obzira na *beneficium inventarii*. U ovom obziru svakako trebalo bi dobro promisliti, imali se dati prednost rim. načelu poprimljenom u § 821, t. j. da nasljednici primaju uviek na se dug po razmjerju njihovog nasljednog diela [2]), ili pako možebit po svoj prilici njem.

1) O tome niti u zapisnicih gradj. zakonika nije dovoljnog razjasnjenja. U sjednici 27 Srpnja predlagao je *Zeiller* da se izpuste iz § 324 izvorne osnove rieči „*pred diobom*" „jer dioba mogla bi pravu vjerovnikah škoditi osobito kod nas gdje se diobe neproglasivaju, i nepozivaju vjerovnici pod pretnjom izključenja." Kako je u zapisniku zabilježeno, proti ovom predlogu nije drugo rečeno osim da bi odveć mučno bilo za nasljednike odgovarati i za diobom *in solidum*. Nu nije se moglo odmah pobiti izvjestiteljeve razloge, s toga odgodilo se konačno sastavljenje ovoga paragrafa. U sjednici 10 Kolovoza 1807 uzeo se opet ovaj predmet u pretres, te *Zeiller* odgovori na učinjene mu prigovore, da i za vjerovnike je veoma mučno što dioba, o kojoj ništa neznaju, škodi njihovim pravicam. Da nebude pako nikomu krivo *Zeiller* predloži naredbe današnjih §§ 550 i 820; na mjesto propisa § 821 odredjeno bijaše: „Nasljednici, koji porabu čine ovog dobročinstva (popisa) mogu se osloboditi (solidarne) odgovornosti, ako oni izposluju kod suda, da se vjerovnici pozovu putem novinah i ubavieste o preduzeti se imajućoj diobi. Svakomu vjerovniku neprijavivšu se u roku po sudu opredieljenomu, najmanje u rok 6 mjesecih, odgovara nasljednik za predajom po razmjerju svojeg nasljednog diela." (Islo se iz gledišta da diobu ima razpravni sud učiniti pred uručenjem). Odbor je primio ovo mnenje s razloga što su prava vjerovnikah s onim izrokom zadostno očuvana, a i nasljednikom nenameće se time nikakovog novog tereta, ta i tako treba mu vjerovnike pozvati. Ali ipak u sjednici 14 Rujna 1807 stvorilo se današnji § 822 bez da bi se iz napisnika moglo razabrati iz kojeg razloga.

2) L. 2 C. *si unius ex pluribus* 8. 32. Cf. L. 1 eod. L. 6 C. fam. ercis. 3. 36. *Savigny* Oblig. R. I. str. 324. 325. *Arndts* u R. L. IV. 21. Rim. načelo vriedi i u fran. pravu C. c. čl. 873, koje mjesto je istovjetno se L. 2 cit.; *Blutschli* deutsches Pr. R. I. 2. izd. § 204 op. 5, koji krivo sa pozivlje na čl. 870 mjesto na čl. 873, te reć bi da je ono mjesto zlo razumio.

pravnom načelu (*Blutschli* deutsches P. R. § 204 br. 4) § 820, po kojemu ostavštinski dugovi na korist vjerovnikah, imali bi preći nerazdielivi na nasljednike (cf. L. 27 § 8 D. de pec. 15. 1 ....*est enim iniquum, in plures adversarios distringi eum qui cum uno contraxerit;* (L. 2. § 2. D. de stip. praet. 46. 5.) tako da ovi imali bi jamčiti za dugove *in solidum,* ili ako bi pako *pro rata* u slučaju potrebe za čitav dug [1]).

Uručenje ostavštine bitno promjeni stanje *uvjetnih nasljednikah.* Pred uručenjem jamči ostavština i ostavštinskim vjerovnikom i zapisovnikom: oni mogu zahtievati i javnu dražbu, ako nasljednik ili ostavštinski zastupnik tvrde, da iz ostavštine nemogu namireni biti svi vjerovnici, jer oni imaju pravo biti namireni iz ostavštine i mogu pred uručenjem zahtievati razlučenje [2]). S uručenjem prelazi ona u nasljednikovo vlastničtvo, te uz sav popis prestaje biti posebnom imovinom. Sad nasljednik jamči kao osobni dužnik doduše ne neograničeno ali sa čitavim imetkom. U tom pogledu bitno se razlikuje austr. pravo od obćeg prava. Po rim pravu nasljednik jest uslied popisa zastupnik i upravitelj ostavštine: [3]) po austr.

---

1) Tako je u ciriškom zak. § 2014. Prisp. *Bluntschli* P. R. § 204 br. 4. O pruskom pravu čitaj. A. L. R. I. 17 § 127 sl. i *Bornemanna* System VI. str. 337 sl.

2) Ovo mnenje u pogledu ostavnikovih vjerovnikah brani s punim pravom *Gspan* u Gerichts-Zeit. 1851 prilog k broju 66, te i *Stubenrauch* s njim se slaže. Vele preporno jest pitanje, da li i zapisovnici mogu pred uručenjem zahtievati javnu dražbu; prisp. *Stubenrauch-a* II. str. 517 sl.

3) O tom prisp. osobito *Mühlenbruch-a* XLI str. 404 sl. *Vering Erbrecbt* str. 517, 518. Tako je skoro još današnji dan svuda, osobito po franc. (*Zachariä* IV § 619) i po pruskom zakonu

pravu s dobročinstvom popisa nezapreči se smiešanje obijuh imovinah, uručena ostavština prelazi u nasljednikovo vlastničtvo (*Zeiller* II. str. 650), uvjetni nasljednik jamči osobno sa namirenje svih ostavštinskih dugovah u toliko koliko ostavština podnaša, a nije dužan dati računa o svojem upravljanju. Uručenje ostavštine uvjetnom nasljedniku ima isto znamenovanje i posljedice, koje bi imalo dosudjenje *jure crediti*, te u istinu za austr. pravo može se reći: *uvjetni nasljednik uvjetno se odsudjuje a bezuvjetno vodi se proti njemu ovrha.* Čitava uredba dobročinstva popisa jest prava anomalija [3]). Ako se predpostavi, da uvjetni nasljednik nejamči *ultra vires hereditatis*,

---

(A. L. R. I 9 § 443 sl. *Koch* Preus. P. R. II § 866 br. VI) a bijaše i u Austriji: samo da se i ovdje kako što i u Prusiji dvojilo, da li uvjetni nasljednik dobije samo „ograničeno vlastničtvo na ostavštinu,“ dvojba, koju je dv. odl. 9 Travnja 1737 (*Arhiv* pravosudnog min.) bolje riešila nego A. L. R. I 9 § 443, 447: „Ako se nasljednici posluže dobročinstvom popisa samo za svoju sigurnosti s toga što neznaju koliko je dugovah, i uzmu ostavštinu u posjed, to postaju oni uz sav *beneficium inventarii domini*, i mogu s njom, akoprem su dužni kašnje vjerovnikom račun dati, *pleno jure* razpolagati, samo da se to *in fraudem creditorum* nečini....“

3) Pravo opažuje *Ihering* Abhandlungen aus dem röm. Recht. (1844) str. 153 op. 1: „Uvedenje dobročinstva popisa (po Justinianu god. 531) jest prava pogrda početnih načelah rim. prava, te za stalno u doba klasičnog pravosudja nijedan car nebi ga bio uveo. Doduše znanost nemože se protiviti uvedenju kakove praktično potrebite mjere, ali zakonadavac mora nastojati da zadovolji i znanosti i potrebi. Tako se je i radilo u prvih stolećah carevah, ali za Konstatinom kad je samovolja znanost zamjenila nije se na takova što oziralo, probili su bez obzira zid, jer bijahu kratkovidi ili lieni da vrata potraže.“ U Njemačkoj poprimilo se ovo dobročinstvo popisa tim brže što se mislilo, da je u tom izvedeno njemačko načelo da nasljednik nejamči *ultra vires hereditatis* (*Bluntschli* deutsch. P. R. § 204 br. 3). Za svim njegdje zadovoljilo se s propisi rim. prava za slučaj kad se nasljedniku dozvoljuje *spatium deliberandi* i u istom roku sastavi se popis (*Mühlenbruch* XLI str. 383 sl. 386 sl. *Arndst* § 509 § 523 op. 1 tako bijaše prije u Tirolu (br. VIII) a sada u Ciriku (ciriški zak. § 1999 sl. 2008.)

to se može uviek dalje poći i ovo ograničeno jamstvo sa ostavštinskimi stvari (*cum viribus hereditatis*) pretvoriti u jamstvo pa razmjerju vriednosti ostavštine (*pro viribus hereditatis*), dakle njekojim načinom metnuti *pretium in locum rei (hereditatis)*. Ovako sve bi se prije uredilo i izbjeglo prekomjerno sudbeno posredovanje, kako se to jur drugdje sasvim dobro izvelo [1]). Ali nemože se odobravati kako po austr. zakonu ustanovljuje se novčana svota za koju jamči osobno i svojim čitavim imetkom uvjetni nasljednik, jer nije zadosta ojamčeno pravo ostavštinskih vjerovnikah. Nad svim čudnovita jest naredba, da se poznati vjerovnici i zapisovnici nepozivaju k sastavljenju popisa ako ne kad zahtievaju razlučenje imovine (§ 95 pat. 1854). Doduše niti ü obćem pravu nije se uvažilo propisa novele I. c. 2 § 1 te se nepozivlju k sastavljenju popisa niti vjerovnici niti zapisovnici (*Mülenbruch* XLI str. 362. 363). Ali u Austriji ovo stanje je tim gore, što za uručenjem nasljednik jamči samo do vriednosti ostavštine, zašto nebi mogli vjerovnici za ustanoviti pravu vriednost nepokretninah zahtievati bar procienu? (Prisp. § 102 pat. 1854). Nadalje ostavštinski vjerovnici (u širem smislu) nejmaju nikakovog lieka proti prevarnim činom

---

1) Tako je osobito po francus. pravu, jer uvjetni nasljednik mora ostavštinskim vjerovnikom o upravi ostavštine račune polagati (C. c. čl. 803, 804. C. c. de proc. čl. 995) ako će pokretnine ili nepokretnine prodati mora se zakonskih ustanovah držati (C. c. čl. 806, 807. C. de proc. čl. 987 sl.) za svaki važniji čin odnoseći se na ostavštinu mora imati dozvolu od suda, a na predlog dotičnikah i jamčevinu položiti (C. c. čl. 807. C. de proc. čl. 992 sl. *Zachariä.*" IV § 619). Ove ustanove uzeo je *Koch* u svoju osnovu gradj. postupovnika za prusku (§ 957 sl.) Uvaženja vriedne su naredbe heske osnove III čl. 255 sl. (br, VI).

uvjetnog nasljednika. Po obćem pravu uvjetni nasljednik mora ostavštini uviek platiti dvostruku vriednost sakritog ili zamučanog imetka (L. 22 § 10 C. de jure delib. 6. 30); a još bolje po francuzkom pravu prevarni nasljednik gubi *beneficium inventarii*. Kako je u Austriji? Pobrinulo se osigurati erar proti svakom zamučanju: [1]) nu vjerovnike neštiti nikakav zakon. Njihovo jest stanje posve drugčije pred uručenjem nego li je za uručenjem: pred uručenjem jamči im ostavština u razmjerju svote za nju dobivene na javnoj dražbi, a za uručenjem samo u razmjerju procienbene svote ustanovlene u popisu [2]). Može-li se opravdati ova različitost? Nije li to nepravedno za po nasljedniku nepozvane vjerovnike, i za zapisovnike, koji nisu možda o tom ubaviešćeni da će se ostavština uručiti, jer sada jamči im uvjetni nasljednik u razmjerju obične ciene, a poznato jest da obično ova za trećinu je manja, nego li se za stvar dobije na javnoj dražbi. Hoćeli se ostati pri tom, da uvjetni nasljednik jamči samo za koliko ostavština podnaša, nu ne sa ostavštinskimi

1) Po § 84 br. 3 i § 85 biljegovnog zakona 9 Veljače 1850 ima se kazniti ovo prikraćenje pristojbe kao težko prestupljenje javnih dohodakah sa tro ili šesterostrukim iznoskom, za koji je pristojba prikraćena, ili bar pogibelji prikraćenja izvržena bila. *Malter* Handbuch der Gebührengesetze (1858) str. 265, 372, 399. Po starijemi naredbami zatajana dobra si je država osvojivala.

2) *Gspan* (op. 1) izbjegava doduše ovu anomaliju, jer tvrdi da rieč „ostavština" u § 814 i 815 gradj. zak. znamenuje novac za nju dobiven na javnoj dražbi. Ali tada nasljednik nebi se nikako osloboditi mogao ako nebi *prije* uručenja prodao ostavštinu na javnoj dražbi, a to bi i u onom slučaju prisiljen bio činiti kad bi u popisu naznačena vriednost dovoljna bila za izplatiti sve vjerovnike (§ 813), te bi nasljednik morao ovršiti *dva* „opaza": sazivanje vjerovnikah, i javnu dražbu ostavštine, dočim zakon napominje samo *jedan* „opaz" (§ 815). Za uručenjem smiešaju se urazdielivo obe imovine. U ostalom § 813 i sl. govore o vjerovnicih u užjem smislu.

stvari, nego samo za cienu ostavštine, trebalo bi mu opredieliti kratak rok, u komu bi se očitovati imao, hoće-li pridržati ostavštinske stvari za procienjenu vriednost pridodav mu tako zvanu dražbenu trećinu, ili hoćeju putem javne dražbe prodati. Ako nebi odgovorio smatralo bi se da pristaje na dražbu. Bilo bi takodjer dobro, da se nasljedniku na volju pusti, (kako je to po obćem i franc. pravu C. c. čl. 802. *Zacharia* IV. § 619 op. 3. 4. 5. 32) predati ostavštinu vjerovnikom i zapisovnikom da se iz nje naplate [1]), u tu svrhu svakako trebalo bi ustanoviti rok za uručenjem dokle može to učiniti [2]); kako što u obće, ako se hoće pridržati razprava i uručenje ostavštine urediti bi se imali odnošaji obstojeći medju nasljednici i vjerovnici tekar *za* a ne *pred* uručenjem.

Još treba o jednoj točki ovdje koju reći. Po obstojećem pravu nemože nasljednik, kako po obćem i franc. pravu (L. 22 § 4-9 C. de jure delib. 6. 30. *Mühlenbruch* XLI str. 367 sl. C. c. čl. 808. 809) namiriti ostavnikove vjerovnike kako se tko prijavi, nego je dužan pod pretnjom jamstva sa čitavim svojim imetkom, nastojati da se svi pozovu i medju njima poput stečaja podieli ostavština. Nadalje obično prije uručenje treba tražbine na ostavštinu obistiniti, da uzmogne u-

1) Arg. L. 7 § 1 D. de tribut. act. 14, 4. *Lotz* civ. Arch. knj. III. str. 92 op. 18.

2) Na to smiera i red dotičnih paragrafah u zakoniku i u zakonu 9 Kol. 1854. Nemogu se uvjeriti kako što *Stubenrauch* II. str. 802 da nije dozvoljeno vjerovnike pozivati i za uručenjem. — A i nasljednik *sine beneficio* može pozvati vjerovnike, što doduše obzirom na njegovo neograničeno jamčenje nejma praktične važnosti. *Zeiller* II str. 855, 856. *Ellinger* Hand. ad § 813. *Stubenrauch* II str. 802. 803; drugčije mnije *Füger-Rechtborn* Erbrecht I str. 71, 72

vjetni nasljednik znati što ima komu platiti. Kako se ima u tom predmetu postupati naše zakonodavstvo nije niti dovoljno ustanovilo.

Ovaj skupi i dugotrajni postupak [1]) veoma zavlačuje razpravu i je u protuslovju sa obćim načelom: neka si svaki za se skrbi i sam svoja prava brani. A zaista nije nikakovoga razloga što se s uvjetnim nasljednikom drugčije postupa u pogledu vjerovnikah nego zapisovnikah (§ 692. 693 gradj. zak. L. 1 § 12 D. si cui plus 35. 3.). Ovaj obistinski postupak, za koga bi reć da je iz pruskog prava u austr. prenešen (a. l. R. I § 452-456) [2]) jest ostatak staroga škrbstvenog načela i krivog mnenja, da nasljedniku ide samo ono što ostane izza namirenja dugovah: *i u pruskom i u našem zakonu trebalo bi zamjeniti ovo načelo* sa onim da nasljednik može izplatiti vjerovnike, kako se tko prijavi [3]), te da on nije dužan nikakovomu vjerovniku niti privilegiranu jamčiti svojim imetkom, ako je on iztrošio ostavštinu za izplatiti prijavivše se vjerovnike. Drugo je pak pitanje, bi-li i protu komu imao imati pravo za-

1) Tako tvrdi i *Stubenrauch* II str. 797 sl.; prisp. prus. obći gradj. postupovnik I, 51 § 61. *Koch* der preussische Civilprocess (1855) § 489.

2) Ovaj postupak potrebit je po prus. pravom samo na korist odlikovanih vjerovnikah. A. L. R. I. 9 § 453. *Koch* preuss. P. R. II. str. 104, 131, 841; A. G. O. I, 51 § 53 sl. *Koch* preuss. Civilpr. I, § 486 sl. Sgodne su *Kochove* opazke o tom postupku Entw. str. 250 sl. 434 sl.

3) Najviše bi se moglo ovlastiti dotično obvezati nasljednika, da na korist ostalih njemu poznatih ravnopravnih ili odličnijih vjerovnikah, traži pred ili za izplatom (arg. L. 3 § 10 D. cit. 35. 3) jamčevinu od svakoga prijavljućega vjerovnika (arg. L. 5 § 19 L. 6, 7 pr. E. de tribut. actio 14, 4.). Morao bi nadalje nasljednik kad bi mu poznata bila nedostatnost ostavštine pod svojom odgovornostju zahtievati sasiv vjerovnikah ili otvorenje stečaja. *Mühlenbruch* XLI str. 372.

vrate neizplaćeni vjerovnik, nejmajući nikakovoga zaloga? [1]) Razumije se samo po sèbi da mu ovo pravo pripada naprama zapisovnikom, jer uviek treba prije vjerovnike namiriti, a zapisi su samo onda valjani, kad što ostane iz ostavštine: [2]) ali shodno bi bilo stegnuti ovo pravo na same tri godine (C. c. čl. **809**, heska osnova **II** čl. **272**, *Koch* Entrs. § **961**). Bili imao imati ovo pravo i naprama izplaćenim vjerovnikom? O tome različito se misli. Rimski zakon podieljuje ovo pravo privilegiranim vjerovnikom, naprana neprivilegiranim [3]; a francuzki zakon nedaje ovog prava nijednomu; a obće pravo tako se tumači i uporavljuje da nesamo *privilegiarii* već i *chirografarii creditores* imaju ovo pravo (*Mühlenbruch* XLI str. 370). Ovako bi se imalo urediti i u austr. pravu, jer nesamo da je ovo mnenje temeljito [4]), nu bi

1) Založni vjerovnici po rim zak. nisu dovoljno osigurani (L. 22 § 5, 8, C. 6, 30. *Arndst* § 392 op. 2 *b*) *Mühlenbruch* str. 372 sl.

2) L. 11 § 5 i. f. D. ad leg. Falc. 35, 2 (ex nullo testamento prestatur ultra vires patrimonii) L. 1 § 17, 18. D. ad Sc. Trebell. 36, 1 L. 114 § 3 D. de leg. I. § 1. I. de sing. reb. 2. 24. Sastavljenjem popisa oslobodi se nasljednik neograničenog jamstva za ostavštinske dugove i time jamči ograničeno i za zapise, jer tekar onda nije dužan zapisovnikom zapisah izplatiti kad s popisom dokaže da ostavština je nedostatna (Nov. I c. 2 § 1, 2. *Arndst* § 525). S toga se tumači i osobito mjesto i slog. § 690 grndj. zak.; a i § 650 je samo prividno u protuslovju sa onim načelom. *Zeiller* II. str. 585.

3) *Heinbach* u R. L. I. str. 914. Ovo pitanje jest vrlo preporno *Mühlenbruch* tvrdi (a s njim se i *Seuffert* Pand· § 572 op. 14 slaže) da odlikovani vjerovnici nejmaju ovog prava naprama prostim izplaćenim vjerovnikom. Proti njegovom tvrdjenju jest L. 52 pr. D. de pec. 15, 1 naredba stežujuća pravilo izrečeno u L. 10 D. cit. 15: *Occupantis melior est conditio, ubi aequa omnium conditio est.* Prisp. *Unterholzner* Schuldverhältnisse I. § 203 br. XIII.

4) Svakako je pravedno da ostavnikovi vjerovnici budu tako razredjeni kako što i u slučaju stečaja, ali iz toga ne sliedi da *uvjetni nasljednik* ima se brinuti da tako i zbilja poredjeni budu. Neumjestno jest uporaviti pravilo *occupantis melior est conditio* i

se time i očuvala neprekidnost sa dosadašnjim pravom (§ 813 sl. gradj. zak.). Ali svakako trebalo bi odrediti da neizplaćenom vjerovniku pripada ovo pravo zavrate proti izplaćenomu samo njeko vrieme, najdalje tri godine za izplatom.

XVII.

Mi smo dosele razmatrali uredbu razpravljanja ostavštinah samo s pravnog gledišta, i nastojali odkriti njezine mane i pravna protuslovja. Dužnost jest pako naša prosuditi ju i s fiškalnog gledišta, i riešiti pitanje može-li se odobravati fiškalna svrha i može-li se s njezinim današnjim uredjenjem ova postići. U ovom iztraživanju ograničiti ćemo se samo na *nasljedninu*. Glede ostalih pristojbah (§ 694) za utieranje kojih odgodja se zaglavljenje [1]), tako je jasno nerazmjerje medju sredstvi i svrhi, da je veoma lasno, kako

po istom načelu suditi odnošaje obstojeće medju vjerovnici i živućim dužnikom i one medju ostavštinskimi vjerovnici i uvjetnim nasljednikom, jer u prvom slučaju živi osoba koja si može još imetak steći tako da se o stečajnom vjerovniku kao što i o nasljednikovom može reći: *habet personam, quae potest donec vivit acquirere* (L. 6 D. de sep. 42. 6) dočim ostavštinski vjerovnik ograničen je na ostavštinu. Svakako je dakle shodnije, postupati poput načelih valjanih za *actio tributoria*, uslied koje stanovita ostavštinska imovina ima se porazdieliti medju sve vjerovnike kako što u slučaju stečaja (§ 3 I. quod cum eo 4, 7. L. 5 § 19 L. 6, 7 pr. D. 14, 4. *Puchta* Institut. III. § 266. *Unterholzner* Schuldverhältnisse I § 205) nu svakako nebi se imalo obteretiti uvjetnog nasljednika sa stečajnom razredbom, protivno podieliti pravo zavrate neizplaćenim vjerovnikom naprama namirenim (*Glück* XVI str. 276 *Thibaut* Pandect. 8 izd. § 263).

1) *Mitlacher* I. str. 357 sl. *Kalessa* II str. 4 sl. *kissling* § 148.

što i suvišno, isto podpunoma dokazati. Je-li ikoji koji bi preporučio pridržati razpravljanje ostavštinah ovakovo kakovo jest, s razloga i u svrhu za utierati ona dva tri fiorina na korist glavnih učionah [1]) ili ubožke zaklade! A riedki su pako dan današnji slučajevi da se za ostavštinu, koja se u inozemstvo iznosi bere odlaznina!

Što se nasljednine tiče uredba razpravljanja ostavštinah služi za dvoje postići: skrbljivo sudčevo djelovanje ima osigurati utieranje nasljednine, i kroz njegovo posredovanje mora se odmeriti. Obe ove zadaće ćemo na pose razmatrati.

A) U pogledu prve razpravni sudac mora sliedeće preduzeti [2]): Svaki slučaj smrti ima javiti nadležnom poreznom uredu priobćiv mu prepis smrtovnice (§ 82 pat. 1854. § 46 Zakona 9 Veljače 1850). On mora u napred dovoljno osigurati sve moguće ostavštinske pristojbe (§ 43, 179, pat. 1854. § 72, zakon 9 Veljače 1850) i nemože ostavštine uručiti dok nije dokazano da su ove pristojbe plaćene ili dovoljmo osigurane

---

1) Naročito je propisano u min. naredbi 8 Studena 1850 (d. z. l. br. 444) da razpravni sudac je dužan naložiti strankam da pripadajući iznosak za školsku zakladu kod nadležnog poreznog ureda izplate, a stranke kad traže uručenje imaju dokazati da su zadovoljile nalogu; nadalje da porezni uredi položeni novac imaju odpraviti dotičnoj sbirnoj blagajni a razpravni sud ima priobćivati svake pol godine kontrole radi državnom knjigovodstvu popis svih uz pol godine uručenih ostavštinah, kod kojih se dokazalo da su prinesci za školsku zakladu kad poreznog ureda položeni. (Nared. 28 Studena 1853 d. z. l. br. 253). Tolike pisarije rodi iznosa koji u najboljem slučaju podnaša 4 for.! Zašto nebi dosta bilo priobčiti poreznom uredu, te neka si ovaj dalje za utieranje skrbi? Čemu još i toliko sudčevo posredovanje?

2) *Kissling* § 150. *Mitlacher* I. str. 308 sl. *Kalessa* I str. 275 sl. *Fontaine vou Felsenbrunn* Prachtische Anleitung zur Vollziehung der Gebührengesetze (3 izd. 1853) str. 53 sl. str. 39 sl. Supplement 1856) str. 10 sl.

(§ 149, 154, 174, 179 pat. 1854 § 72 zak. 9 Veljače 1850). Sudac jamči sa štetne posljedice prouzročene po njegovoj nepomnji (§ 75 zak. 9 Veljače 1850).

Načelo jest dakle sliedeće: ***Pred svim treba platiti*** (ili dovoljno osigurati) ***ostavštinske pristojbe, i tek onda uručiti ostavštinu.*** Budući pako prije nego se mogu platiti ove pristojbe treba ih odmeriti, i pošto stranom radi naravi iste stvari, stranom radi osobitog postupka, treba mnogo vremena dok se ovo odmerenje obavi može se uztvrditi da ovo načelo, kojega vriednost ćemo kašnje iztraživati, jest glavni uzrok, što se mnoge ostavštine razpravljaju godine i godine. I izdavatelji službenih statistničkih izkazah rekli su, kako opazismo u uvodu, da mnoge ostavštine ostaju nerazpravljene s razloga „što porezni uredi neodmere odmah ostavštinske pristojbe, i što ih stranke odmah neizplate“ a i ***Peyrer*** (Magazin VII str. 82 sl.) posvjedočuje da baš ovo načelo jest krivo što se brže nerazpravljaju ostavštine. Svakako je naravski da si država gleda osigurati koliko joj najviše moguće redovito pobiranje pristojbe toli važne (u Austriji pobralo se u to ime god. 1856 4,000,000 fior.) [1]. Nu pitanje jest jeli se na pravednom načelu temelji način pobiranja i dali je shodno izvedeno. I u tom obziru dobro je poviriti u povjest i vidjeti kako su dosele i sada uredile ovaj predmet i druge države, koje pobiraju ovu pristojbu i znaju gledati svoju korist. Rim. nasljednu pristojbu, opet uvedenu po Augustu god. 759 i koja je po svoj prilici tra-

1) Rau Finanzwissenschaft I § 237 op. *a*).

jala do Justiniana [1]), morao je platiti svaki gradjanin od svake ostavštine i od svakog zapisa i sastojala je u dvadesetom dielu čitave ostavštine (*vicesima hereditatum et legatorum*); najbližnji rodjaci nisu plaćali ove pristojbe, a i sasvim neznatne ostavštine bile su od nje proste (*Bachofen* str. 332 sl. 340 sl.). Ovu pristojbu pobirali su zakupnici (publicani *Bachofen* str. sl.) te njima je pripadalo pravo tužbe proti svakomu koji je dugovao pristojbu (*Bachofen* str. 351 sl.) [2]). Drugčije ove pristojbe nisu bile osigurane; kašnje razvio se zakoniti obći zalog na korist fiškusa na sav imetak dužnikah pristojbah i ovo pravo prešlo je po svoj prilici na zakupnike [3]), kao ustupovnike (*Bachofen* str. 353 sl.). Na dvostruki način pako providjeno bi za što skorije i sigurnije utieranje ove pristojbe, s naredbom da se oporuke pred sudom imale otvarati (br. I) i što se oporučnim nasljednikom podielivala *missio Hadriana* pod uvjetom da se oporuka bezodvlačno

---

1) O rim. nasljednoj pristojbi najbolja jest *Bachofenova* knjiga navedena jur u br. I. *Savigny* u svojoj podučnoj razpravi o poreznom sustavu za vrieme carevah napominje samo mimogred (str. 171, 188, 189) pristojbu nasljedstva. Isto tako i *Huschke* u svojoj vrloj knjizi: Über den Census und die Steuerverfassung der früheren röm. Kaiserzeit 1847 str. 74, 75.

2) Ako i bi oporučitelj naročito ili mukom naložio nasljedniku izplatu pristojbe o pojedinih zapisih, to bi zapisovnik morao ju platiti fiškusu (arg. L. 42 D. de pact. 2, 14), imao bi ipak pravo zavrate naprama nasljedniku (*Bachofen* str. 352); isto tako kad bi nasljednik nasljedstvo prodao (L. 2 § 16 D. de her. vend. 18, 4.) ili nagodio razpru o nasljedstvu (L. 2. C. de trans. 2, 4; rieči *ex qua causa si fisco solvisses* drugčije tumači *Cujacius* a opet drugčije *Donnellus*).

3) L. 1 C. qiub. caus. pign. 8, 15. L. 1. C. si propter publ. 4. 46. Cf. L. 114 § 14. D. de leg. I. O razvitku obćeg fiškalnog zaloga za izravan porez čitaj *Bachofenovu* knjigu das röm. Pfandrecht (1847) I br. X i *Dernburgovu* Pfandrecht nach den Grundsätzen des heutigen röm. Rechts 1860 I § 43.

pred sudom otvori (*Pauli* R. S. III, 5, § 17) i plati nasljedna pristojba. Ta baš za što prije utierati ovu pristojbu uvedena bi tako zvaňa *missio Hadriana* (L. 3 C. de edicto 6. 33 — sub occasione vicesimae hereditatum. *Paul.* R. S. III, 5, § 14, 15, 16, 18. *Bachofen* str. 390 sl.).

U Francuzkoj bere se nasljedna pristojba, pod imenom *impôt d'enregistrement*, koja bi uredjena sa zakonom 12 Prosinca 1798 (Loi du 22 frim. an VII) [8]). Ova pristojba, koja je iznašala zadnjih 50 godinah 50 do 70 milionah franakah (*Hock* str. 207, 208, 625, 626. *Block* I, str. 382, 383) računa se po vriednosti ostavštinskih stvarih, (bez odbiti dugovah) (Loi du 22 frimaire, čl. 4, 14, 15) i odmjeri se po razmjerju srodstva nasljednika ili zapisovnika sa ostavnikom. Ako stariji ostave što potomkom ili protivno plaća se od pokretnikah $^1/_4$ %, a od nepokretninah $2\,^1/_2$ %. Ostale pako osobe plaćaju po razmjerju bližeg ili dalnjeg srodstva ili bračnog saveza od pokretninah od 3 do 9, a nepokretninah od $4\,^1/_2$ do $10\,^1/_2$ %. (*Hock* str. 182, 183, *Rau* I. § 237 op. *a.*). Nasljednici i zapisovnici dužni su javiti u rok 6 mj. po ostavnikovoj smrti (Loi du 22 frim. čl. 24) nadležnom uredu slučaj smrti (Loi 22 frim. čl. 27) i očitovati vriednost i količinu ostavštine [9])(Loi

8) O povjesti, obsegu i utierivanju *enregistrement-a* u širem i u užjem smislu pr. *Hockovu* knj. die Finanzvervaltung Frankreichs (1857) str. 177 sl. i *Blockovu* Statistique de la France (1860) I. sl. *Rau* Finanzw. I § 236 *a* strogo kritizira ovaj *impôt d'enregistrement*, koji u francuz. broji se neizravnomu porezu (*Block* I str. 380 br. 1). — Zakon 12 Pros. 1798 sa svimi potonjimi naredbami sakupio je *Bacqua* u knj. Codes de la legislation française, Paris 6. édition 1852 str. 597 sl. Code de l'enregistrement et du timbre.

9) Zanimivih prepornih pitanjah o dužnosti davanja razjasnjenjah uredu *d' enregistrement* možeš čitati u *Merlinovoj* knjizi

22 frim. čl. 16) i platiti pristojbu prije nego se obavi *enregistrement* (Loi 22 frim. čl. 28). Tko neučini ove prijave mora za kazan platiti još polovicu pristojbe, a tko zanječi koji ostavštinski predmet ili naznači krivu procienu mora platiti dvostruku pristojbu (Loi du 22 frim. čl. 39). Mjestne pako oblasti moraju svaki mjesec dati izkaz slučajevah smrti poreznom uredu, a ovaj ima voditi posebni izkaz (*sommier*) o pristojbah, koje se utierati imaju od prijavljenih ostavštinah: sav ovaj posao nadziraju tako zvani *verificateurs* (*Hock*, str. 187, 220, 221. *Block*, I, str. 381). Pristojbu pako duguju zajednički nasljednici sa sunasljednici, zapisovnici sa obdarenici; za osiguranje pako ovih pristojbah država ima zakonito pravo zaloga na plodove ostavštine (Loi du 22 frim. čl. 32 *Hock*, str. 77). Država gubi svoje pravo u rok 3 godinah kad je u prijavi što zatajeno, a u 5 godinah, kad njoj nije ništa javljeno (Loi 22 frim. čl. 46) [1]).

U *Pruskoj* uslied naredbe 26 Rujna 1842 bere se nasljedna biljegovina [2]). Riešeni su ove dužnosti predji, potomci, a po okolnostih udovice, služinčad i njekoji javni zavodi (Nared. § 12 *Fendler* str. 22 sl.). Ondje se plaća 1, 2, 3, 4

Questions de droit (édit. Bruxell. 1826) I str. 34 sl. VI. str. 383 sl. Répertoire universel et raisonné de jurisprudence (5 édit. Bruxell. 1826) VII str. 79 sl.

1) *Hock* str. 192 navadja bez ikakovoga razloga za zastaru rok 5 god. za prvi slučaj, a za drugi rok 10 god.

2) *Fendler* Commentar zu der Verordn. von 26 Sept. 1842, betreffend die Behandlung des Erbschaftsstempels, enthaltend die gedachte Verordn, sowie die in derselben in Bezug genommenen und später ergangene Gesetze und Verordnungen. Berlin 1857. — I u saksonskoj kraljevini obstoji nasljedna pristojba; *E A Merkel* gerichtl. Verfahren § 33 op. 7.

i do 8% (*Fendler* str. 22 i sl.) Svaki koji dobije ostavštinu ili zapis biljegovini podvržen, dužan je u rok 3 mjesecah, računajuć od dana kad mu nasljedstvo pripalo, prijaviti to nadležnoj oblasti (nadležnom razpravnom sudu); to je nasljednik dužan učiniti i u pogledu zapisah (Naredbe § 23). Ako to propusti mora platiti dvostruku biljegovinu (Nar. § 16. *Fendler* str. 42 sl). Vrhu toga župnici i starešine židovah moraju prvoga Siečnja, Svibnja i Rujna predložiti sudu točan popis umrlih u njihovom okružju. Sud iz ovih listinah učini tako zvanu *Erbschaftsstempeltabelle*, te prijavi slučaje smrti nespadajuće pod njegovu sudbenost nadležnoj oblasti (Naredba § 1, 2, 3). Svaki sud kad se uvjerio o slučaju smrti osobe podvržene njegovoj sudbenosti, mora odmah shodna odrediti za doznati vriednost ostavštine biljegovini podvrženoj, nasljednike, njihovo srodstvo sa ostavnikom kao takodjer i njihovo izkazanje (Naredba § 5). Po izmaku zakonitog roka za promisliti se, naloži se nasljedniku da popis predloži i u to ime podieli mu se primjeran rok. Neodgovori ovom pozivu to se upotrebe prisilna sredstva ili se na njegov trošak iztražuje vriednost ostavštine. Nasljedna biljegovina plaća se samo od onog što zbilja nasljednik ili zapisovnik dobije (Naredba § 9 *a*). Kad nadležni razpravni sud proračuna nasljednu biljegovinu izdaje nasljedniku svjedočbu, u kojoj potanko naznači vriednost čitave ostavštine i njezinih pojedinih česticah, zapisah, i koliko biljegovine mora svaki pojedini platiti (Naredba § 13). Nasljednu biljegovinu treba sudu predati obično u rok 6 mj. računajuć od dana kad je koga nasljedstvo za-

palo; dulji rok može se na nasljednikovu molbu dozvoliti pod stanovitimi uvjeti; nije dozvoljeno odgodjati izplatu biljegovine pod izlikom da nije dioba ostavštine jošće dovršena, kad je već pripoznata vriednost ostavštine (Naredba § 15). Kad je zametnut postupak obistinjenja nemože se siliti uvjetnog nasljednika do doprinese biljegovinu, ako ne da je ustanovljeno da je više blaga nego duga (Nar. § 18 *b*). Nasljedniku izdaje se svjedočba s nalogom da u odredjenom roku doprinese biljegovinu pod pretnjom da će kašnje morati dvostruku donieti (Nar. § 16 *Fendler* str. 4 sl.) Kad nasljednik biljegovinu doprinese sud mu daje potvrdu naznačiv u njoj svaki pojedini dio ostavštine, da se može izkazati kao vlastnik ostavštine, a dokazati sunasliednikom ili zapisovnikom što je za nje predplatio (Nar. § 17). Čitava ostavština jamči za biljegovinu a nasljednici i sunasljednici zajednički za nju odgovaraju. Držalac ostavštine, zastupnik nasljednikah ili oporučni ovršitelj nemogu izručiti ostavštine ili kojeg njezinog diela ili zapisa, bez si pridržati potrebite svote za biljegovinu, jer u protivnom slučaju odgovaraju oni za nju. Nijedan sud ili bilježnik pod pretnjom odgovornosti za biljegovinu, može preduzeti kakav čin za nasljednike ili zapisovnike u pogledu pripadše im baštine ili zapisa, dok nije dokazano da je biljegovina plaćena ili da je oblast, koja je odmjerenje ubaviešćena o tom preduzeti se imajućem činu (Nar. § 22) [12]).

---

12) U bavarskoj uvela se nasljednina zak. 28 Svibnja 1852 čl. 36 sl., ali ova jest veoma neznatna, jer služi za nadomjestiti ukinutu pristojbu koja se pobirala od svakog drugog i trećeg prepisa pogodobah. *Stokar* von *Neuforn* Erklärung des Gesetzes über das

Jasno jest da u nijednoj ovih državah skrbi se toliko za što skorije namirenje ostavštinske pristojbe, da se nepreda ostavština nasljedniku dok je neizplati ili njezino izplaćenje dovoljno neosigura. Protivno pako svagdje je odredjeno da nadležna oblast za odmjerenje pristojbe što prije dozna svaki slučaj smrti: tako u Rimu s naredbom da se što prije otvori oporuka pred poreznim uredom (br. I) i u Francuzkoj i Pruskoj s naredbami koje nalažu mjestnim oblastim i strankam što skorije prijavljenje svakoga slučaja smrti. To je pravi postupak. ***Pogibelj prieteća državnoj koristi u pogledu nasljedne pristojbe nestoji u zamučanju pojedinih ostavštinskih predmetah već u zamučanju slučajevah smrti.*** Kad je poreznom uredu javljeno da ima koja osoba platiti nasljednu pristojbu, može se reći da je namirenje ove pristojbe dovoljno osigurano, obzirom na mnoge druge povlaštice podielene ovim državnim tražbinam. Osobito pako u Austriji gdje ostavština jamči za nasljednu pristojbu, i gdje ova ima prednost pred svakom drugom tražbinom (zak. 9 Veljače 1850 § 72), gdje sunasljednici odgovaraju za nju nerazdieljvo sa čitavim svojim imetkom (zak. 1850 § 68 br. 2), gdje nasljednik jamči sa zapisovnikom za pristojbu od zapisa (zak. § 73 br. 2), gdje pristojbe nisu zastari podvržene (§ 9), gdje se one u stečaju razredjuju kako i ostali državni nametci (§ 8), napokon gdje se ove pobiraju kako svaki drugi državni davak (§ 7). U istinu reć bi da nijedna tražbina nemože bolje biti osigurana nego je ova nasljedna

---

Taxregulativ von 28 Mai 1852 (1860) str. 187, sl. Sličan namet običavao se u bavarskoj od god. 1825 do 1831.

pristojba, koju *triplex aes* proti svakoj ošteti štiti. Čemu dakle još naredba prouzročena iz prekomjerne fiskalne bojazni „da razpravni sudac mora prigodom pečaćenja ili sastavljenja popisa nastojati da osigura nasljedne pristojbe?" Čemu pako druga naredba koja prouzročuje najmučnija zavlačivanja i odklevanja „da sudac nesmije uručiti ostavštine dok nisu izplaćene ili dovoljno osigurane nasljedne pristojbe" (zak. 9 Veljače § 72)? Dodajmo k tomu da fiskus u slučaju pogibelji može se poslužiti sa svimi jamstvenimi sredstvi postupka, kako svaki drugi vjerovnik, to možemo reći da u ovom sustavu jest neopravdana i nepotrebita obilnost osiguraćih sredstvah, te nehote sjećamo se onog čovjeka, koji za potrgati voće, mjesto nasloniti ljestve na stablo, ga je posjekao za moći laglje i sigurnije jabuke pobrati. A i mnogi znameniti financialni vještaci tvrde, da današnji sustav nije potrebiti za osigurati državi pobiranje ove pristojbe. Treba pak da mi pravnici budemo bojazlivi nego isti financialci? Ako pravnika upitaš jeli dugotrajno i skupno razpravljanje ostavštinah potrebito, stisne ti s pleći i misli da ga treba uzdržati na korist fiskusa (br. XII); pitaš li financialca on odgovori da misli, pošto obstoji treba ga upotrebit za osigurati utieranje pristojbah, a to nije nego *circulus vitiosus*, jer jedna stran baca odgovornost na drugu za ovaj nevaljali sustav, a sav teret ostaje na obćinstvu. I u tom pogledu potrebno jest odstraniti ovaj sustav, i povratiti se na naravsko načelo: *prije izručiti ostavština u kašnje platiti pristojbu.* Nasljedna pristojba jest namet koji se ima platjati od dobivene ostavštine, a ne za ju tekar dobiti; prije

imati a zatim plaćati. Zato može se odrediti kako u Pruskoj, da plati dvostruko koji neplati u odredjeno vrieme (*poena dupli*). Država bi ovim načinom prije dobilo što njoj ide nego sada dobiva (§ 60 Zakon 9 Veljače 1850).

Kako već rekosmo najviše treba na to paziti do porezni ured čim prije doznaje svaki slučaj smrti. U tom pogledu fiskus nije dovoljno osiguran u Austriji uz sve obstojeće naredbe i opreze. *Quid juris* ako nasljednik izvansudbeno izruči povjerbenom zamjeniku ostavštinu, kad nastane slučaj povjerbene zamjene? Pravedno jest da i zamjenik plati nasljednu pristojbu i uprav po razmjerju njegovog srodstva sa ostavnikom [1], ali kako doznaje oblast za ovo promjenu? Može se još uvjek razpravljati pitanje, jeli potrebito zametnuti novu razpravu i opet uručiti povjerbena ostavštinu (br. XV) ali *quid juris* ako nasljednik i povjerbenik nagode se radi zamjene? Nadalje *quid juris*, ako pravi nasljednik tužbom o nasljedstvu zametne pravdu te uslied ove mora mu pripoznati nasljednik izručiti ostavštinu (§ 823 gradj. zak.) te on imao bi platiti veću pristojbu nego tuženik? Što je odredjeno da porezni ured doznaje i ovakav slučaj? Niti § 80 koji se samo na § 44 odnosi, niti § 84 br. 3 zak. 9 Veljače 1850 mogu se upotrebiti na ovaj slučaj; dapače jako jest dvojbeno da-li se može upotrebiti ovaj § za slučaj kad nasljednik neprijavi da se još našlo imetka za uručenjem: naredba pako

---

1) Nar. fin. ministarstva 7 Svibnja 1854. *Malter* Handb. der Gebührengesetze str. 356. *Fontaine* suppl. str, 37. Isto tako običaje se u Pruskoj, *Fendler* str. 17 sl. Po prijašnjem zakonu u Austriji mislilo se da treba o povjerbah samo jedanput dignut nasljedninu. *Kostetzky* Zeitschriftt für österr. Rechtsgelehrs. 1833 I. str. 294.

§ 174 pat. 1854 (§ 112 pat. 1850) ništa neodredjuje.

Zo odgovoriti na pitanje koja sredstva imala bi se upotrebiti da porezni ured brzo i točno doznaje za svaki slučaj smrti podvržen pristojbi treba lučiti, hoće li se sasvim odstraniti uredba razpravljanja ostavštinah ili pako samo preinačiti.

U prvom slučaju trebalo bi kao što u francuzkoj i Pruskoj naložiti nasljednikom i zapisovnikom pod pretnjom primjerne globe (n. p. *poena dupli*) da imaju javiti nadležnom poreznom uredu u kratkom roku n. p. 3 mjesecah računajuć od dana kad ih nasledstvo zapalo dotično kad su doznali za zapis vriednost ostavštine dotično zapisa [1]). Vrhu toga imali bi župnici i glavari javiti svaki četvrti mjesec poreznom uredu koliko ih je umrlo u njihovom obsegu za moći shodna odrediti za iztražiti vriednost ostavštine i pozvati nasliednike i zapisovnike. Napokon imalo bi se zabraniti svakom sudu i bilježniku pod pretnjom odgovornosti za pristojbu preduzeti za nasliednike ili zapisovnike svaki čin odnoseći se na zaostavštinu, dok nije dokazano da je pristojba plaćena, ili barem prijavljen poreznom uredu slučaj smrti. Tako je i zbilja bilo njeko vrieme u jednom dielu austrijanske carevine. Biljegovni zakon uveden u zapadnoj polovici carevine s patentom 9 veljače 1850 proglašen bi i u iztočnoj polovici s patentom 2 Kolovoza 1850 godine (D. Z. L. br. 329). Ono doba bilo već odredjeno uvesti gradjanski zakon u magjarskoj, nu medjutim ondje nisu se

1) Na isti način dužne su stranke i sada sub *poena dupli* u odredjenom roku prijaviti dotičnom uredu svaki pravni posao pristojbi podvržen; § 44, 80 zak. 9 Veljače 1850.

poznavali propisi „odnoseći se na uzeće u posjed ostavštine i sudbeno razpravljanje nasljednog prava,“ propisi poznati pod obćim imenom razpravljanja ostavštinah, već je ondje svaki bez svake razprave izvansudbeno zasjeo ostavštinu [1]. Za osigurati nasljedne pristojbe u ono prelazno doba odredjeno bi s čl. IX patenta 2 Kolovoza 1850 sledeće:

1. „S §§ 46 i 75 ovog zakona naložene sudovom dužnosti imaju se glede posmrtnih prenosah imetka stegnuti na one slučajeve, gdje su sudovi polag zakonah u spomenutih krunovinah sada obstojećih vlastni postupati službeno ili na zahtievanje stranakah, ili gdje se povede parnica budi radi naslova ili obsega prava nasljednoga, budi radi diobe nasljedne, ili gdje se iz naslova nasljednoga prava traži, da se izda stvar, koja se u sudbenoj pohrani nalazi.“

2. „Po smislu § 72 ov. zakona nesmiju sudovi ovršiti oporuke, ugovora nasljedne diobe ili presude, kojom se pravo nasljedstva ili ostavak dosudjuje, ako se nedokaže, da je namirena ili podpuno osigurana pristojba pripadajuća od ostavštine i od ostavakah, na koliko se t. j. tu radi o slučaju, koji je podčinjen ovomu privremenom zakonu.“

3. „U § 46 ovoga zakona glavnim nasljednikom naložena dužnost razjasnjuje se ovako: da su svi zakoniti ili oporučni nasliednici solidarno dužni uredu za odmierivanje pristojbah odredjenomu neposredno izkazati zaostavštinu uz

---

1) Prisp. *Füger-Rechtborn* Erbrecht I str. 33 op. **.

tri mjeseca računajuć od dana oporučiteljeva preminuća“ [1]).

4. „Tko na temelju posmrtnoga prenosa imetka, učinjenoga poslje krieposti ovoga zakona, zaište da se upiše u javne knige vlastničtvo, uživanje koristih ili pravo porabno od negibive koje stvari, ili kakovo na istoj stvari ležeće pravo, ili tko podnese fasiu kakove mu drago vrsti: držan je pred uredom za odmjerivanje upisnih ili fasionalnih pristojbah odredjenomu dokazati, da se je glede pristojbe od posmrtnoga prenosa imetka zadovoljilo zakonitoj dužnosti; u protivnom bo slučaju imat će se osim upisne ili fasionalne pristojbe propisati ujedno i pristojba za posmrtni prenos imetka, i činiti ostalo, što se od strane ureda činiti ima.“

5. „Isti ovaj dokaz iskat će i sve javne vlasti, sudovi i uredi onda, kada se radi, da se izruči kakova ostavština, ili da se prizna posmrtni prenos kojega prava. Ako se dokaz ovi nepodnese, ima se to priobćiti poreznoj upravi i učiniti medjutim naredba, da se osiguraju pristojbe.“

Svakako vriedno bi bilo prije nego se uveo gradjanski zakonik u magjarskoj iztražiti, je li sa onda obstojećimi zakoni dovoljno osigurana bila nasljedna pristojba, kao takodjer izviditi koliko se slučajevah smrti zamučalo. Pri tom trebalo bi bilo u obzir uzeti da nasljednici nisu bili prisiljeni pod pretnjom kakove globe predložiti poreznom uredu izkaz ostavštinski. Ali konačno i neopozivno za-

---

1) Okružna fin. oblast može produljiti ovaj rok na 6 mj. a fin. ravnateljstvo na godinu danah, ako stranka u odredjenom roku dokaže da joj nemoguće namiriti odmerenu pristojbu. Odl. fin. min. 3 Ožujka 1852. *Fontaine* Pract. Anleitug str. 16, 39.

ključeno i odredjeno bijaše uvesti gradjanski zakonik u magjarskoj, te time uvelo se i u ovu zemlju bez išta razmisliti ovu mučnu, teretnu novac i vrieme kradeću uredbu razpravljanju ostavštinah.

Ako se pako hoće uz njekoje promjene pridržati razpravljanje ostavštinah, veoma je lahko pronaći način za točno i sigurno ubaviešćivati porezne urede. Treba samo sudom naložiti pod pretnjom odgovornosti da priobće poreznom uredu u prepisu svaku uručbenu odluku sa oporukom [1]. Vrhu toga morali bi nasljednici njeko vreme za uručenjem, najdulje tri mjeseca, predložiti poreznom uredu potanak izkaz ostavštine, u kojem bi imali naznačiti i osobe, koje su dužne pristojbu platiti. Ako bi se pak k tomu dodalo da nijedan sud nemože primiti u pretres nikakove nasljednikove ili zapisovnikove tužbe u pogledu ostavštinske imovine ili zapisa, dok se nebi izkazao, da je platio pristojbu ili bar porezni ured ubavjestio, i kad bi se ustanovilo da nasljednik nemože na se prepisati [2] niti iz sudbene pohrane dignuti nijedne baštinjene stvari, to mislim da bi erar dovoljno osiguran bio. Samo još jednu točku treba nam razjasniti. Kad bi se predložene preinake preduzele, češće bi bile proti priznatom nasljedniku pogidnute tužbe na nasljedstvo. Ako pako usljed ove tužbe odsudjen bi on bio na izručenje ostavštine,

---

1) Isto tako i sada moraju sudovi priobćiti poreznom uredu odsude i dozvoljena unešenja u javne knjige za odmerenje pristojbe (§. 44, 45, 47, zak. 9 veljače 1850). Kako se sada prijavljuje poreznom uredu svaki slučaj smrti (§. 82, Pat. 1854, §. 56, zak. 6 veljače 1850) nepruža nikakve praktične koristi.

2) O sadašnjem stanju prisp. *Fontaine Prakt.* Anl. §. 53, 99.

a dobitnik radi njegovih odnošajah naprama ostavniku morao bi platiti veću pristojbu, to bi od koristi bilo za erar da porezni ured dozna i ovu promjenu. Obzirom na ovaj slučaj trebalo bi naložiti sudu do ovakove odsude priobćuje poreznom uredu, a tužitelju dobitniku, da se u odredjeno vrieme poreznom uredu prijavi.

B) Druga točka o kojoj treba koju progovoriti jest ***sudčevo posredovanje pri odmerivanju nasljedne pristojbe.*** Dva su sustava u pogledu pitanja kojoj oblasti trebalo bi *in concreto* povjeriti odmjerivanje nasljednih pristojbah. Može se pripustiti konačno odmjerenje ***razpravnomu sudcu.*** Ovaj sustav vriedi u Pruskoj, nu bez da je do skrajnosti izveden [1]. Dva bi razloga imali za preporučiti ovaj sustav u Austriji [2]. Za moći pravedno i točno proračunati što ima nasljednik od ostavštine, kao što i za prenos vlastničtva (*enregistrement*) platiti, treba pomnjivo i točno s pravnog gledišta prosuditi slučaj smrti [3], a zato je neobhodno potrebito strogo juridtično znanje, kojega predmievno nemogu imati financialne o-

1) Nadležni nazpravni sudovi imaju proračunati po propisu §. 3, 5, 9, 13, sl. 24, sl. navedene naredbe 26 rujna 1842 nasljednu biljegovinu. U dvojbenom slučaju nižji sudovi imaju popitati višji sud, komu se mogu i stranke pritužiti kad im je prevelika biljegovina odmjerena; višji sud pako ima se sporazumjeti sa zemskim poreznim uredom; ipak konačno riešenje izreče ministarstvo financijah. *Fendler* str. 39 sl.

2) Ovo preporučuje i *Peyrer* Magazin VII str. 83 sl. I u bavarskoj predlagalo se prigodom sastavljanja pristojbenog reda da sudovi imaju suditi u pristojbenom predmetu, ali ovaj predlog nije bio primljen.

3) Punim pravom opažuje *Tropong*: Quand le fisc veut percevoir un droit d'enregistrement, il faut presque qu'il se fasse docteur dés lois afin de pénétrer dans l' infinie variété des actes de la vie civile.

blasti. A na ovaj način uvelo bi se jedinstvo u sustav odmerivanja nasljednih pristojbah; dočim sada njekoje zakonite prineske odredjuje sam razpravni sudac (§ 694 gradj. zak.), a nasljedne pristojbe odmjeruje porezni ured. Ali akoprem željeti bi se imalo ovo jedinstvo, nebi se moglo postići na ovaj način, već protivno riešeć sudca svakog djelovanja protivećeg se načelu „prostoće i izključivosti sudbenosti“ koje mu nameće silu posla sudcu nedolikujuća. Austrijansko zakonodavstvo imalo bi osloboditi sudca svakoga upravnog posla i povjeriti mu samo ono, što u svakoj dobro uredjenoj državi strogo na sudbenost spada.

Po drugom sustavu odmjeruju nasljednu pristojbu *financialne oblasti.* Treba ovdje lučiti da li financialne oblasti *konačno* odmjeruju pristojbu, ili pako mogu se stranke *sudu* pritužiti proti financialnoj odluci i zahtievati, da ovaj svoju konačnu odluku izreče. Ovako se postupa u Francuzkoj i Belgiji glede neizravnog poreza, komu se broji i *enregistrement* [1]) (Hock str. 61 sl. 64 sl. 79 sl. 186). Platežnom nalogu izdanom po financialnoj oblasti sudac podjeli ovršnu moć; ovrha se pako obustavi, ako dužnik prigovori da mu pristojba nepravedno odmjerena. Na ove prigovore sud izreče svoju odsudu, proti kojoj dozvoljeno je prizvati se samo na ukidni sud (Loi du 22 frim. an VII čl. 63-66). Posve drugčije je to u Austriji. [2]) Biljegovini zakon 9 Veljače i 2

1) Da ovo pravedno načelo nevriedi u francuzkoj niti u Belgiji i u pogledu izravnog poreza tumači se iz poviestnih razlogah; *Hock*, str. 62 sl. *Bluntschli*, Allgemeine Staatsrecht (II. izd.) II. str. 248, 249.

2) Pruski A. L. R. II 14, §. 79, dopušćao je u jednom slučaju utok; ali kašnje bijaše i to ukinuto.

Kolovoza **1850** u § **6** odredjuje ovako: „Sudbeno se ne postupa ni o pitanju da li se koja pristojba ima ili nejma platiti, ni o odmjeri pristojbe.“

Bezdvojbeno franc. postupak je najbolji. Vele dobro opažuje *Hock* (str. **65**): „Ova naredba“ (to jest da sud konačno izreče svoju odluku kad porezvnikom nevidi se pravo odmjeren im neizravni porez) „jest vele sgodna. S njom podvrženi su državni nametci obćem zakonu, i pružaju veće osvjedočenje o zakonitosti tražbine i o kažnjivosti prikraćenja. Podieljuje dovoljno jamstvo, da niti oblast, koja je pristojbu odmierila niti njezin načelnik, kojeg možda krivo mnenje dalo je povoda onoj odluci, bitno ne uplivaju na riešenje. Istina da treba i oblast preslušati s koga je razloga ona ovu pristojbu odmjerila, ali sud je posve slobodan od svakog njezinog upliva“.

Stahl je na isti posljedak došao. On mnije (Philosophie des Rechtes **3** izd. **III** § **173**): „I oni predmeti, koji na upravu spadaju, mogu se sudu pridjeliti za ojamčiti sve to više državljanom zakonito postupanje, samo ako time obće dobro ne štetuje. Tako n. p. treba dozvoliti da sud riešava pritužbe proti odmjerivanju poreza, samo ako netreba tekničkog znanja za odsudu izreći. Ako pak ovo jest financialnoj upravi od koristi nemože biti nikakovoga prigovora.“ Da pak im je ovo od koristi dokaz nam države, gdje je dozvoljeno sudu se uteći u porezovnom predmetu: u ostalom netemeljitog utočnika moglo bi se s globom kazniti, a za još veću sigurnost i upotrebiti načelo: *Solve et repete* (prisp. § **78** zak. **9** Veljače **1850**). U ostalom može se za ovaj postupak na-

vesti razlog shodnosti, ali najviše i pravnih razlogah. Nećemo se ovdje upušćivati u vele preporno i dosta razpravljeno pitanje gdje se uprava od sudbenosti dieli, ali svakako je nedvojbeno, da u uredjenoj državi, a osobito u slobodnoj ustavnoj državi, mora biti svakomu državljaninu prosto zamoliti sudčevu pomoć ne samo za obraniti svoje zasebno pravo već i za odstraniti svaku povredu njegovih državnih pravah, a osobito nezakonito obterećenje sa državnimi nametci. Nada jest, da i kod nas bude tako, sad se toliko o tom govori da se zakonom ujamči, nepovriedljivost obitavališta, osobna sloboda, pismovna tajna i. t. d. a vriedno bi bilo da se jednom zakoni zakonom ujamče; ovo jamstvo mogu nam pružiti samo neodvisni sudci, koji bi dužni bili nepristrano iztraživati i odlučiti da li su u obće zakoni ustavni, a napose mogu li se uporaviti na pojedini slučaj.

Mi bi zato bili da financialne oblasti odmjeravaju pristojbu, ali sud morao bi vlastan biti konačno riešenje izreći da li je pravedno odmjerena. Nu svakako treba odustati od sadašnjega postupka, jer odnošaj obstojeći medju sudbenom i financialnom oblasti u pogledu odmjerivanja nasljednih pristojbah jest sasvim drugi nego bi imao biti. Sada razpravni sud (§ 46 zak. 9 Veljače i 2 Kol. 1850 § 151, 154 pat. 9 Kol. 1854) mora iztraživati koliko je ostavštine i sastaviti po propisu izkaz (razpis min. finan. 23 Ožujka d. z. l. br. 84), ako ga pako nasljednik sastavi ima ga pomnjivo pregledati (§ 3 Nar. min. pravos. 23 Ožujka 1852 d. z. l. br. 82) i prosuditi na temelju popisa, očitovanja o imetku učinjena mjesto zakletve i na temelju sudbenih procienbah da li

je sve istinito i podpuno, što se u istom izkazu navelo o imetku ostavštine, a tako isto i prosuditi dokazna sredstva prinešena glede svotah, koje se odbijaju, a napokon i izpravnost doznačenja ostavštine s obzirom na oporučne odredbe, na zakonite ustanove i na navedene i dokazane osobne odnošaje baštinikah naprama oporučitelju“ (§ 4 navedene naredbe). Razpravni sud mora sve ovo činiti za „olakšati propisani postupak poreznoj oblasti i za pribaviti im sudbena razsudjivanja na temelju kojih mogu svoje odluke izreći. “ Razpravni sudac mora s toga izkaz po njemu sastavljen ili pregledan priobćiti sa svojimi primjetbami i razjasnjenji uredu, koji pristojbe odmjerava (§ 46 zak. 9 Veljače 1850): porezni ured odmjeruje konačno pristojbu, dočim razpravni sudac ima se „izjaviti na čemu se temelji odmjerenje pristojbe (§ 1 Nar. 23 Ožujka 1852) i dati svoje „mnenje“ (§ 5, 9 nav. nar.). Ako porezna oblast pronadje “da izkaz nije sastavljen po propisu ili tako da se nemogu s potrebitom točnostju pristojbe odmjeriti, tada porezni ured naznačiv mane, ima zamoliti sud da popravi što treba“ (§ 2 Nar. 25 Srpnja 1853 d. z. l. br. 848). Ako se nadje takovih činah iz kojih se vidi neizpravnost ili netemeljitost sudbene koje potvrde, koja upliva na pristojbenu dužnost i na odmjeru pristojbe, imaju se fin. zemskoj vlasti prijaviti, koja ako obnadje da je sumnja temeljita ima se obratiti na prizivni sud (§ 3 na nar.). I u slučaju da se u izkazu „tvrdi, da je aktivna koja tzažbina neiztieriva ili nesigurna ima se zaiskat riešitba fin. zemske oblasti“ (§ 6 nav. nar. § 57 zak. 9 Veljače 1850). Ovim načinom *razpravni sud jest po-*

moćni ured poreznoga ureda, razpravni sudac posluje kako perovodja ili izvjestitelj financialne oblasti; sud predlaže a financija ustanovljuje pristojbu.

Za stalno ovaj odnošaj nije niti naravski a niti probitačan. Sud bi morao izreći riešenje a mjesto toga on može samo savjetovati, a fin. oblast izreče konačnu odsudu; sud bi morao nadzirati djelovanje fin. oblastih, a protivno ove nadziraju djelovanje suda. Akoprem je hvale vriedno da ured, koji pristojbu odmjerava mora osnovati svoju odluku na ***pravnoj*** razsudbi, nije potrebito da ova razsudba bude ***sudbena***, kako što se naredjuje u uvodu naredbe **23** Ožujka **1852**; neka se dakle povjeri odmjerivanje poreza samo onim činovnikom, koji mogu dokazati da imaju dovovoljnog pravnog znanja, a oslobodi razpravni sudac onog službenog odnošaja, u kojem stoji naprama financialnoj vlasti. ***Dosadanje sudjelovanje razpravnoga sudca pri odmjerivanju pristojbe imalo bi savim prestati, time da se ovo njegovo dosadanje djelovanje povjeri financialnim činovnikom***. Nije li možda propisano bilo zakonom **2** Kolovoza **1850** da nasljednici „imaju ***neposredno*** predložiti uredu za odmjerivanje poreza ostavštinski izkaz?“ A nemora se i dan danas ***neposredno*** predložiti istom uredu ostavštinski izkaz ostavštine, koju austr. sudac nerazpravlja? (Nar. **8** Travnja **1854** d. z. l. br. **74**)? Ova iznimka imala bi biti obće pravilo. Da pako nebi stranke štetovale s pravnog neznanja činovnikah, koji bi pristojbe odmjerivali, dopustiti bi se imao sudbeni utok proti platežnom nalogu izdanom po fin. oblasti.

Mislilo se o tom predmetu kako komu drago, *predaja ostavšiine nebi se smiela odgadjati s toga, što nasljedna pristojba nije još odmjerena, plaćena, ili osigurana.*

XVIII.

Dovršili smo naše razsudno iztraživanje. Vidjeli smo da uredba razpravljanja ostavštinah kako je sada uredjena nije nego posljedak izvrgnute povjesti, koji je nikao s vlastelinske pohlepnosti za skrbničtvom i nadgledanjem, i s fiškalne bojazljivosti, da ona prouzročuje najčudnovitija protuslovja i najveće neredovitosti, da s pravnog gledišta nemože se nikako obraniti, a s fiškalnog pak da nije bar neobhodno potrebita.

Uviek glasno se tužilo što se polagano razpravljuju ostavštine. Sudac je obterećen za gomilom inovrstnog posla, stranke trate vrieme i silni novac, a tekar sliedeći porod može se dočepati nasljedstva, okolnosti dovolnje za probuditi i podkriepiti želju da se današnje nepovoljno stanje promjeni. Kako je današnji dan uredjena ova uredba nasljednik nalazi se u istom položaju u kojem salamanski bakalaurus. *Don Cherubin de la Ronda* dočepao se je pomoćju vješta i savjestna odvjetnika dosta brzo posjeda ostavštine Don Cezara, ali sa svim tim veli: „Ako mi je pripovjedati kako se je u istin ova stvar razpravljala, to moram izpovjedat, da silu novacah me je stalo za izvinuti ovo blago iz rukuh onim, koji ga u pohrani imadjahu; a nebijaše mi pako predano dok neizpunih neizmjerni broj običnostih,

tako da mogu punim pravom reći da djelitelji pravice bijahu moji sunasljednici.“

Za pribaviti čvrst temelj namišljenoj promjeni, trebalo je najprije iztraživati povjestni izvor i razvitak razpravljanja ostavštinah, sravnjivati pravno stanje drugih narodah i podvrći strogoj razsudbi pravnu bitnost ove uredbe kako što i njezine posljedice. U ovoj razpravici nastojalo se ovu zadaću riešiti.

Svaki će uvidjeti iz posljedka našeg iztraživanja da mi neželimo da se samo *postupak* promjeni, nu da se sasvim drugo načelo poprimi. Hoće li se zlo izkorieniti, nije dosta *postupak* preinačiti, već potrebito je nad *svim materialno načelo* promjeniti. Mi bi najvoljeli predložiti da se odmah sasvim ukine razpravljanje ostavštinah, a strankam i na ovom polju podjeli sloboda. Ohrabrimo se za povratiti se na onakovo stanje kakovo bijaše kod Rimljanah onih pravničkih carevah, kakovo bijaše prije u Austriji i kakovo jest dan današnji i svih izobraženih državah. Neka i u tom obziru vriedi podpunoma načelo novijeg prava, da svaki mora za se skrbiti i svojim djelovanjem čuvati svoja prava i ukinu se napokon i zadnji ostanci oblastnog skrbničtva i vladinog zadirkivanja u privatne poslove *Nasljednici su ovlaštjeni redovito bez sudbenog posredovanja, zasiesti ostavštinu :* to je načelo, koje bi se imalo na čelo ovog predmeta postaviti. Država nesmije bez osobitog razloga posredovati, dok razpre nije: sudac može pružati zamoljenu pomoć ali ne silimice i nepozvan narivavati ju.

Nije bojati se da će pravi nasljednici štetovati ako tobožnji nasljednici ostavštinu naglo u

posjed uzmu, ni da će se stoga ostavštine harati i raznašati. Ta to se ne dogadja niti u državah, gdje je nasljednikom slobodno zasjesti bez sudbene dozvole ostavštinu.

Na svaku pako obranu možemo se pozvati na izreku, da sloboda zna i liečiti rane, koje zadaje a napokon na temelj zasebnog prava: *jura vigilantibus scripta sunt.* U ostalom svakako ureda radi imala bi se braniti prava osobah doista zaštite potrebnih, kao n. p. na korist za odsutnih i nepoznatog boravišta nasljednikah imala bi se za vrieme zapečatiti ostavština i prigodom razpečatjenja imalo bi se ozirati na njekoje oprezne naredbe. U tom obziru upotrebiti bi se mogli dobrim uspjehom propisi francuzkog prava, kao takodjer i predlozi, koje je *Koch* u svojoj osnovi gradjanskog postupnika §. 905 sl. 925 sl. učinio.

Nadalje uvesti bi se imalo na novo *sudbeno uvedenje* kakovo se je obće pravno razvilo [1]) te mogao bi se predmievnom nasljedniku na njegov zahtjev podielivati posjed ostavštine [2]). Lahko bi se takodjer izvesti moglo da se nasljedniku, koji je izkazao naslov nasljednog prava izdade odluka, kojom bi se nasljednikom priznavao za moći se kako takav prama svakomu izkazati. U savezu time lahko bi se riešiti moglo veoma važno pitanje na temelju česa mogao bi nasljednik u javnih knjigah

---

1) *Leist* B. P. II. 2, str. 465 sl. *Arndts* Pandecten, §. 535. *Vangerow*, Pandecten, II. §. 509, 510. *Seuffert*, pract. Pandecten, §. 583. *Bayer*, Theorie der summar. Processe § 70, 71.

2) Pregledana Saksonska osnova odredjnje u §. 2357: „koji vjerodostojnim krstnim listom dokaže da je najbližji ostavnikov rodjak ili s pismenom oporukom, koja je bez vidljivih manah svoje nasljedno pravo, vlastan je zahtievati da mu se podieli posjed ostavštine bez predbježnog iztraživanja njegovog nasljednog prava.“

na se prepisati pravo vlastničtva i ostalih realnih pravah [1]).

Trebalo bi samo ustanoviti da nasljednik, koji želi na se prepisati ostavnikov imetak prijavi se razpravnom sudu, izkaže ondje svoje pravo, i molbu preda da sud s izrokom pozove sve one, koji bi mogli kakovo pravo imati na ostavštinu, s primjetbom ako se u rok triuh mjesecah neprijave, dozvolit će se molitelju razpis Na ovaj način moguće bi bilo konačno riešiti prije razpisa prijavljene naslove, a oni, koji se nebi prijavili, imali bi sami sebi pripisati štetne posljedice proiztičuće iz dozvoljenog razpisa, a treći koji bi povjerujuć javnim knjigam sklopili sa nasljednikom kakov pravni posao bili bi dovoljno osigurani.

U ostalom treba opaziti da ovoj malenoj neprilici nije kriva okolnost da nasljednik bez sudbenog posredovanja može zasjesti ostavštinu, već je to posljedica osobite uredbe javnih knjigah. Da se pako točno i brzo plate nasljedne pristojbe, dovoljni bi bili propisi prije predloženi (br. XVII).

Akoprem na ovaj vele prosti način moglo bi se sve liepo urediti, ipak za sada malo je nade da bi se to izvesti dalo. Reć bi da ljudi nisu jošte pripravni za ovakvu temeljitu reformu: stari običaji, nekoje zastariele obličnosti, i nekakva bojazan i plašljivost pred tako velikim novotarijam opirali bi se još dugo vremena ovomu naravskomu uredjenju.

Nije tako lahko u jedan dan ukinuti ono, što se tolike godine razvijalo.

---

1) U mnogih državah dovelo se u sklad načelo izvan sudbenog uzeća u posied ostavštine sa načeli na kojih temelji se uredba javnih knjigah. (Čitaj što *Mittermaier* piše u civ. Arhiv knj. 39 br. 14, str. 440 sl. 450, 451).

Može biti je svaka reforma tim temeljitija i uztrajnija što se pomanje i opreznije izvede, te je probitačnije poći laganim korakom nego-li skokom. Budi nam dozvoljeno izza kako smo možebiti ne bez temelja izjavili se za ukinuće razpravljanja ostavštinah predložiti takodjer samo za sada njekoje načelne preinake. *Salvo meliori.*

Svaka korenita preinaka u razpravljanju ostavštinah ima so odnašati na svrhu, koju joj je postići.

Obadva načela na kojih se današnji dan temelji uredba razpravljanja ostavštinah imaju se odstraniti, jer su u teoriji kriva, a u praksi neizvedljiva ih barem neshodna. Načelo, ***samo čisti ostatak ima se predati nasljedniku*** ima se zamieniti sliedećim: ***nemože se odgadjati uručenje ostavštine radi tražbinah vjerovnikah ili zapisovnikah.*** Ovim osobam duguje nasljednik, te mogu upotrebiti pravo razlučenja ne samo prije uručenja ali takodjer njeko vrieme za ovim (br. XVI). U obće strogo bi se imalo obdržavati pravilo da razpravni sudac nije dužan ureda radi brinuti se za svakog dotičnika, niti za ovršenje ostavnikove posljednje volje i ukinuti bi se imao tako zvani oporučni izkaz (XV). Isto tako mjesto načela, ***da treba ostavštinu samo pravomu nasljedniku uručiti*** poprimiti bi se imalo ono, da ***ostavštinu treba uručiti onomu, koji je po svoj prilici nasljednik.*** Ova je točka najvažnija jer time razprava ostavštine bi imala prosti zadatak, koji bi se mogao za kratko vrieme i sa prostimi sredstvi postići.

Već je dosele dokazano da s razpravljanjem ostavštinah makar se ovo i najtočnije izvelo nebi se postići moglo nego samo nješto prividna i nje-

što neizvjestna, i da zbilja i sada uručuje se ostavština onomu, koji po svoj prilici je nasljednik (br. XIV). Ono što se prije dogodjalo ako i proti volji dapače i proti smieru načela, treba sada izviestno ustanoviti: *nasljednici nemogu zasjesti ostavštine bez sudbenoga posredovanja ali sudčevo djelovanje ograničeno je na samo iztraživanje vjerojatnog nasljednika.* Pošto sudčevo djelovanje nesmiera nego privremeno stvari urediti, tako i postupak nesmie biti drugo nego kratko iztraživanje vjerojatnosti.

Što mi u tom obziru predlažemo nije nego povratak sustava obstojavša u Austriji godine **1785** (br. IX, X), povratak koji bi za stalno znatan napredak utemeljio. *Sudbeno uvedenje* imalo bi biti *dužnost*, a ne samo *pravo* stranakah kao što po obćem pravu, *a uručenje* nebi imalo biti drugo nego privremeno uvedenje u posjed ostavštine, te stoga i postupak koji uručenju predhodi imao bi se ograničiti na *sumarno iztraživanje i privremeno ustanovljenje nasljednog prava.* Ovim načinom zadovoljilo bi se svakom pravednom zahtjevu; čuvana bi bila ostavština od svakog napadanja od strane pohlepnih svojatalacah, a u isto vrieme nebi se slobodno kretanje stranakah ograničilo. Za potrebu sudbenog uvedenja doduše može se više razlogah navesti. Po ostavnikovoj smrti njegov imetak ostane bez gospodara (L. 1, pr. D. de D. R. 1. 8) i može nastati pogibelj da ga odmah osvoje osobe, koje neimaju nikakvog nasljednog prava: te u ovom obziru može se uviek opravdati s pravno redarstvenog gledišta što je sudu nadzirati i paziti tko zasjede ostavštinu, što ju država čuva i zahtieva od svakoga, koji hoće ju

zasjesti da svoje pravo izkaže. Ali ništa više. Razpravljanje ostavštinah jest pravno redarstvena uredba, koja kako svako redarstveno djelovanje ima se ograničiti u najuže svoje granice: može se zato skrbiti da ostavštine nedobije onaj, koji na nju neimade nikakovoga prava, ali nikad zato, da ju dobije onaj kojemu ide. Nasljedno pravo komu nemože nimalo škoditi razpravljanje ostavštine ima se konačno dokazati tek u parnici zametnutoj za uručenjem; tko misli da ima bolje pravo nego onaj komu je ostavština uručena, neka podigne tužbu na nasljedstvo, a ako misli da mu pogibelj prieti, i ako su izpunjeni postupovni uvjeti, neka zaišće za svoju sigurnost sekvestraciju. Na ovaj način razpravljanje ostavštinah i *haereditatis petitio* imati će svoj pravi zadatak: „izvanredni" i „redoviti" postupak imati će svoju svrhu. S prvim iziskuje se vjerojatnost a s drugim stalnost, u prvom radi se o privremenom posjedu, a u drugom o konačnom pravu vlastničtva; kod prvog postupa se sasvim kratko a u drugom je postupak redoviti; jer prvi je posesorni a drugi petitorni.

Ako se potanje promotri ovaj predlog uvidit će svaki da njemu je posljedak isti, koji u obćem pravu kad oporučni nasljednik zamoli *missio Hadriana* ili zakoniti nasljednik *interdictum quorum bonorum*, jer u jednom i drugom slučaju podieljuje se privremeno posjed ostavštine, a samo u dvih točkah nalazimo znatnu razliku. Po rimskom pravu sudbeno uvedenje jest pravo stranakah, koje se podieljuje na niihov zahtjev, dočim kod nas imalo bi biti dužnost stranakah, te stoga sudbenim putem imalo bi se podieljivati, da ne raztepe o-

stavštine prvi tko dodje. Sudbeno uvedenje po rimskom pravu podieljuje posjed pojedinih ostavštinskih predmetah, (corpora hereditaria L. 2. D. quot. bon. 43, 2 *Leist* die B. P. I §. 49 II §. 139. 147. §. 161. br. 2 §. 162. 170 193. 194); dočim u Austriji sudbeno uvedenje imalo bi podieliti kako što se to prije činilo posjed čitave ostavštine kao skupnosti kakove (universitas). Nasljednik, komu je ostavština uručena jest podpuni jedini nasljednik, te stoga nalazi se u istom pravnom položaju u kojem bijaše *Bonorum Possessor sine re* dok mu nasljednik nije nasljedstva izpravdao (*Leist* die B. P. I. §. 86. 37). Dočim dakle po rimskom pravu podieljuje se posjed samo pojedinih predmetah, u Austriji podieljivao bi se čitave ostavštine (*missio in bona*). Nasljednik komu sudac preda ostavštinu jest naprama svakomu trećemu koji nemože dokazati jednako ili bolje pravo podpuni, ako i privremeni ostavnikov zastupnik, on je stoga dužan platiti ostavnikove dugove kao takodjer utjerati ostavštini dužne svote, te kao što u prvom slučaju oslobadja nasljednika, u drugom slučaju (*ipso jure*) oslobadjaju se i ostavnikovi dužnici makar i nebio posjednik ostavštine pravi nasljednik. (Cf. L. 95. §. D. de solut. 46. 3. L. 26. §. 11, D. de cond. indeb. 12. 6. Leist. die B. P. II. §. 147. lit. a. §. 151. 1. 2.) Pravedno jest, da treće osobe, koje sklopiše s uvedenim nasljednikom u pogledu ostavštine kakav dvostrani pravni posao, i naprama pravom nasljedniku, koji je usljed zametnute parnice ostavštinu dobio štićene budu [1]), ali predaleko

1) Reć bi da je sada tako i u Bavarskoj. Blätter für Rechtsanwendung zunächst in Baiern V. (1840) br. 17. VIII (1843) br. 11.

ide u materijalnom obziru formalno inače pretieran i neisvjestan zaključak §. 824 gradj. zak. usljed koga „treći pošteni posjednik, koji je u medju vrieme zadobio kakvo pravo na nasljedstvo, neodgovora zato nikomu," dakle niti u slučaju, kada je on pojedine ostavštinske stvari bezplatno dobio ili kad mu je koji dug bezplatno oprošćen.

U pogledu pitanja koga od prijaviteljah treba u posjed ostavštine uvesti, mogu se dobrim uspjehom upotrebiti propisi rimskog prava izdani za *missio Hadriana* (L. 3. C. de edicto D. Hadr. toll. 6. 33.) i za *interdictum quorum bonorum* (dig. quorum bonorum 43. 2. Cod. cod. 8.). U slučaju oporuke bez vidljive mane podieljuje se sudbeno uvedenje u njoj imenovanom nasljedniku[2]) svaki prigovor neodnašajući se na vidljive mane treba odbiti a prigovoritelja uputiti na put pravde. To vriedi i za onaj slučaj kad bi prigovoritelj tvrdio da je oporuka neprava [3]): razumije se pako po sebi, da kad se doprinesu dvie bez mane oporuke, novija ima prednost. Kad se pako radi o uvedenju zakonitih nasljednikah sudac će prosuditi koga ima u posjed uvesti (Leist B. P. II. 2. str. 488. S. l.). Ako bi u ovom slu-

1) Tako je i po pregledanoj Saksonskoj osnovi §. 2356, i po *Kochovom*, §. 221, dočim Heska osnova III Čl. 247, u tom obziru nije točna.

3) Tvrdilo se da, svaka mana jest vidljiva koja se može *in continenti* dokazati, te s toga da i na nutarnje mane oporuke treba se obazirati. Ali ovo mnenje je netemeljito i neopravdano sa riečmi L. 3, cit. qui potiora in legitimis modis jura ostenderit; *Vangerow*, II. §. 510. *Leist* B. P. II. 2, str. 296, 478, 488.

2) Tako i *Paulus* tvrdi R. S. III. 5, §. 14. Sive falsum sive ruptum sive irritum dicatur esse testamentum, salva eorum desceptatione, scriptus heres jure in possessionem mitti desiderat. Prisp. Bachofen. Ausgewählte Lehren des Civilrechts str. 392.

čaju došlo do kakove prepirke, to ju ima sudac odmah na kratko riešiti po mogućnosti i isti dan.

U razpravljanju ostavštinah sudac mora biti slobodan: njemu se ima ostaviti razsudjivanje da može što prije posjed urediti. Ta sva uredba razpravljanja ostavštinah temelji se na pravno redarstvenih obzirih za prepriečiti da se neraznese i da ju dobije onaj, tko bar prividno ima njekakvo pravo. „Nije to pravda o kakovom povriedjenom pravu nego je postupak za koga je dobro da ga oblast nadzira.“ Nemogu se u tom obziru dosta ocieniti *Leistove* rieči (B. P. II. 2. str. 946) „mi moramo ipak vjerovati da će se naši sudci kaniti nezakonitih i samovoljnih činah. Ima slučajevah u kojih zakon više škodi nego koristi, te u ovih treba sudcu pustiti proste ruke, ako nećemo da nam uredba nebude nekoristna dapače štetna.“ To vriedi osobito u pogledu onog pitanja kojim osobam ima sudac ponuditi sudbeno uvedenje i koliko vremena može on odgadjati uručenje, čekajuć prijavitelja, koji bi imao bolje i jednako pravo. Naravski je da gubi pravo uvedenja, tko neodgovori njegovomu pozivu ali nikad pravo na nasljedstvo.

Proti odluci, koja podieljuje sudbeno uvedenje neima utoka. Uvedenomu nasljedniku nemože se oteti ostavštine ako ne putem pravde, jer za posesornim postupkom nemože se zametnut opet posesorni već petitorni. Hoće tko dvojiti da, kad bi razpravljanje ostavštinah ovako uredjeno bilo i konačno ustanovljenje prava pripušćeno bilo pravdi, štetovali bi ostavštinski vjerovnici zapisovnici i erar. Ali ova bojazan je sasvim netemeljita. Zar je sada što bolje? Što je činiti ako nasljednik

pozvan da daje svoje očitovanje odrekne se nasljedstva ili ako upućeni na put pravde nepodnese u odredjeni rok svoje tužbe. Izabrati je moguće ili nemoguće: s razpravljanjem ostavštinah može se pronaći predmjevnoga, ali nikad pravoga nasljednika. Predložena preinaka nemože nikako uplivati na sudbenu diobu nasljedstva. Sudbena dioba (*judilium familiae erciscundae*) neima ništa sa razpravljanjem ostavštine; ostavština se djeli i mora se dielit i ondje gdje se ona nerazpravlja. Ta i sada je propisano da „ni onda kad malolietnici ili skrbnici postupaju kao nasljednici neima se zaglavljenje razprave do diobe odgoditi.“ (Pat. 1854. §. 165. sl. Pat. 1850. §. 96. sl.) Ovo se pravilo nemože nego odobravati: uručenje mora uvjek diobu predhoditi, prije treba *imati* a kašnje *dieliti*.

Kad bi se razpravljanje ostavštinah ovako uredilo povratila bi se ova uredba na njezina prosta i prvobitna načela, kao što je to obećavao pravosudni ministar u svojem izvješću Pat. 28. lipnja 1850. Nebi se ostavštine samovoljno osvajale već sudčevim posredovanjem dobivao bi se posjed i za kratko vrieme stvar uredila: kad nebi osobitih zapriekah bilo svaka bi se razprava dokončati mogla u 6 do 8 ćednah, predmjevni nasljednici dobivali bi posjed a sudac oslobodjen bi bio svakog daljnjeg mučnog i neugodnog posla. Mislimo da smo time našli ariadni konac s kojim naći ćemo stari put usred sadašnjeg labirinta u kojem veći dio ostavštinah sa znatnim gubitkom vriemena nemilice je zapleten.

XIX.

Budi nam slobodno na koncu nacrtati u glavnih točkah, kako bi se usljed predloženih preinakah razpravljale ostavštine.

1. U svakom slučaju smrti sud sastavi smrtovnicu, ovaj posao obaviti bi mogli u ime suda i glavari i bilježnici. Smrtovnica ima se činiti za iztražiti osobne ostavnikove odnošaje, potražiti jeli ostavljena koja oporuka i upoznati se sa predmjevnimi nasljednici. Ako treba slučaj smrti kojoj upravnoj oblasti javiti, to se može sudbenim povjerenikom pripustiti da u ime suda učine. Nadjenu oporuku treba predati sudu za otvorenje i proglašenje. Na pročitanje oporuke pozivaju se poznati dotičnici; ako ne dojdu oporuka se bez njih otvori i čita; svaki, koji ima oporuku u svojoj pohrani mora ju pod svojom odgovornošću sudu predati u rok 8 danah, izza kako je doznao zu slučaj smrti.

2. Ostavština pečati se ureda radi u obće kad pogibelj prieti da se ju raznese; a napose:

a) ako predmjevni nasljednici jesu nepoznati ili odsutni;

b) ako je medju nasljednici skrbljenikah koji nisu još dobili skrbnika;

c) ako je pokojnik bio javni ostavoprimac, u ovom slučaju samo u pogledu pisamah i novacah, kojih je on usled svoje službe u rukuh imao.

Pečaćenje mogu zahtievati:

a) svaki nasljednik;

b) ostavnikovi i nasljednikovi vjerovnici u slučaju kad bi moguće dokazati da pogibelj prieti da

će se predmeti iz kojih bi se imali namiriti zatajiti il sakriti; nu u ovom slučaju pečati se toliko koliko podnašaju njihove tražbine.

3. Ostavština se popisuje ureda radi kad se ostavštinskoj imovini zastupnik imenuje. U svih drugih slučajevah samo na zahtjev dotičnika ili njihova skrbnika.

Tutoru malolietnog skrbnika nemože se predati ostavštine, ako nije popisana. Uvjetni nasljednik koji zamuči ili zataji kakav ostavštinski predmet gubi dobročinstvo zakona.

4. Kad je kod suda kakva posljednja volja treba pozvati u njoj imenovana nasljednika opredieliv mu rok, kad može podnieti svoje očitovanje primali ili se odriče nasljedstva. Ovaj rok ustanovljuje se na kratko vrieme uzev u obzir nasljednikovo obitavalište. Ako pozvani zamoli odgodu, sud mu ju može dozvoliti ali nikad preko tri mjeseca. Neprijavili se pozvani u odredjenomu roku gubi pravo na uvedenje. Ako u odredjenom roku krom oporučnog nasljednika prijavi se koja druga osoba sud će uvesti u posjed oporučnog nasljednika, ako je oporuka bez vidljivih manah; a prigovoritelja će uputiti na put pravde. Ako pako oporuka ima vidljivih manah sud će uvesti oporučnog nasljednika ako zakoniti nasljednici na to pristanu.

5. Kad nejma nikakve posljednje volje sud će pozvati poznate i predmjevne zakonite nasljednike da podnesu svoje očitovanje. Sluti li sudac da bi se mogla koja oporuka naći ili koji bližnji nasljednik, može na kratko vrieme odgoditi uručenje ostavštine. I u ovom slučaju ako pozvati nasljednik zamudi opredeljeni rok, sudac ponudi posjed

ostavštine sledećim nasljednikom. U slučaju protuslovnih očitovanjah sudac će odlučiti izza vele kratke razprave, tko je najvjerojatniji nasljednik. Proti ovakovoj odluci nejma utoka. Nasljednici upućeni na put pravde mogu zahtievati ako su postupovni uvjeti izpunjeni sekvestraciju ostavštine.

6. Nasljedniku, koji se nije u odredjenomu roku očitovao, sudac može dati na zahtiev zamjenikah, zapisovnikah i zakonitih nasljednihah *spatium deliberandi* najdulje 6 mjesecah s primietbom, ako se neočituje izgubiti će svoje pravo na nasljedstvo.

7. Ako su se poznati nasljednici odrekli nasljedstva ili neočitovali se ili ako su nasljednici u obće nepoznati pozvati će ih sud s izrokom, s dodatkom ako se u 4 mjeseca neprijave predati će se ostavština prvomu prijavitelju, koji svoje pravo izkaže; ako se pako nijedan neprijavi država će ju osvojiti.

Ako je nasljednik poznat nu nezna se za njegovo obitavalište, postupat će se kao što je rečeno u 7. točki. To vriedi nesamo za slučaj kad je nasljednika nestalo nego i za onaj kad se nezna gdje je, jer u obće držat se treba pravila, da očitovanje zastupnika odsutnog nasljednika mora odobriti sam nasljednik i to u roku odredjenom za očitovati se, jer sasvim je protunaravsko i netemeljito imenovati odstutnim i nepoznatog boravišta nasljednikom zastupnika, koji će se u njihovo ime očitovati.

9. Razpravni sud mora javiti poreznom uredu, da je ostavštinu uručio, priobćiv mu uručbenu odluku. Nasljednici pako moraju predložiti pod pretnjom globe u rok 3 mjesecah poreznom

uredu izkaz ostavštine i osóbah, koje moraju platiti naslednu pristojbu. Isto tako i zapisovnici, koje je sud obaviestio o ostavljenom im zapisu dužni jesu prijaviti se poreznom uredu.

10. Ostavštinski vjerovnici, zakoniti nasljednici i zapisovnici mogu zahtievati razlučenje 2 godine za uručenjem, ako samo ako radi drugih okolnostih nebi izklučeno bilo.

11. Uvjetni nasljednik mora se odmah prigodom uručenja iliti najdulje 14 danah za ovim očitovati hoćeli on pridržati ostavštinsku imovinu za procienbenu cienu dodav njoj dražbenu trećinu, ili hoće ju na javnoj dražbi prodati ili pripustiti vjerovnikom i zapisovnikom da se iz nje izplati. Nepodali on ovo očitovanje u rečenom roku odgovara sa svojim imetkom za prijavljene tražbine.

12. Uvjetni nasljednik izplaćuje ostavštinske vjerovnike u onom redu kako se tko prijavi, kad se ovim načinom izcrpi ostavština ostavštinski vjerovnici i zapisovnici, koji nejmaju prava zaloga imaju proti izplaćenim i njemu jednakim vjerovnikom pravo zavrate, koje zastari u 3 godine.

13. Sunasljednici odgovaraju za ostavštinske dugove jednako, nastupe nasljedstvo sa dobročinstvom ili bez dobročinstva popisa. Ipak ostavštinske tražbine podiele se medju njima *ipso jure* čim nastupe nasljedstvo, a za ostavštinske dugove jamče *in solidum*, a medjusobno odgovaraju po razmjerju njihovog nasljednog diela.

14. Nasljednik, komu je ostavština uručena podpunoma može se izkazati sa uručbenom odlukom naprama trećim osobam, koje nejmaju boljeg ili jednakog prava. On je dužan platiti ostavštinske dugove i ovlašćen utjerati njezine tražbine. Treće

osobe, koje šnjim u pogledn ostavštine sklope *bona fide* kakav ugovor, štititi se imaju i naprama pravomu nasljedniku, koji bi usljed zametnute pravde nasljedstvo dobio.

15. Razpravni sudac može dozvoliti nasljedniku razpis baštinjenog dobra, ako 6 tjednah za uručenjem nije tužba na nasljedstvo predana. Kad je pravda zametnuta treba čekati njezino riešenje, a razpis podieljuje se dobitniku.

